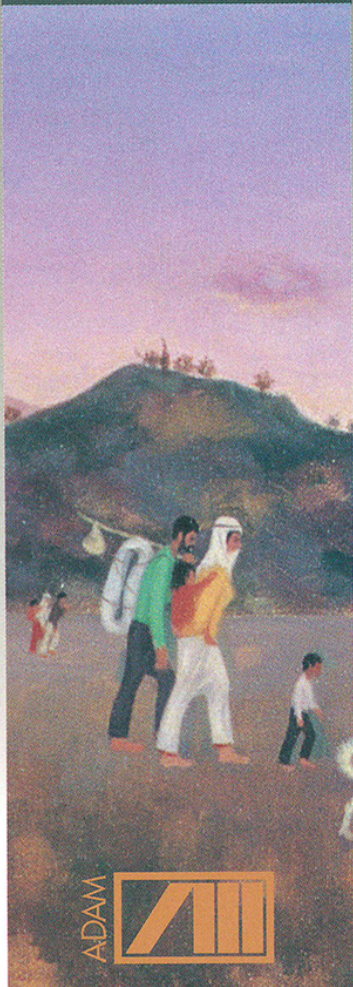


Fakir
Baykurt

ONUNCU KÖY



ADAM



ADAM YAYINLARI

©

Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.

Birinci Basım : 1961
İkinci Basım : 1968
Üçüncü Basım : 1971
Dördüncü Basım : 1973
Beşinci Basım : 1975
Altıncı Basım : 1977
Yedinci Basım : 1980

Adam Yayınları'nda Birinci Basım : Eylül 1997
Adam Yayınları'nda İkinci Basım : Kasım 1999
Adam Yayınları'nda Üçüncü Basım : Eylül 2000
Adam Yayınları'nda Dördüncü Basım : Nisan 2002
Adam Yayınları'nda Beşinci Basım : Mart 2003
Adam Yayınları'nda Altıncı Basım : Şubat 2005

Kapak Düzeni : Erkal Yavi
Kapak Resmi : Nedim Gürsel

05.34.Y.0016.613

ISBN 975-418-425-9

Adam Yayınları, Hüseyin Özer İş Merkezi Naci Kasım Sokak No:3/3 Mecidiyeköy 34347 İstanbul

Tel: 0212 272 83 11 pbx Faks: 0212 272 83 35 e-mail: adam@ada.net.tr

Kapak/İç Baskı : Şefik Matbaası, Marmara Sanayi Sitesi M Blok No:291 İkitelli-İst. 0212 472 15 00

Fakir Baykurt

●

Onuncu Köy

Roman



I DAMALI

Damalı'nın Muhtarı, bekçiyi çağırıp, "Bugün sana görev var Ali Gede!" dedi. "Üç Damlar"a gidip Duranâ'ya bildirim söyleyeceksin. Kendi yoksa avratları evdedir, onlara söylersin..."

"Hayhay, söylerim!" dedi Ali Gede.

Görünürde kuş muş yoktu daha... Görünürde değil, kimsenin aklında yoktu kuşlar...

Muhtar Hamdi durup düşündü : "Kâğıda mühür bastırmak gerekir, sen gene kendini bul en iyisi! Yarın iş resmiyete dökülürse zorluk çıkarır. Nemize gereek!.."

"Olur, bulurum!" dedi Ali Gede. "Tasalanma.."

"Kızını okula yollamıyor düzrü! Öğretmen bu kez kesin istiyor. Okul dışı tek döl kalmamaya azmi cezmi kast etti herifçioğlu. Vallahi aferin! Biz olsak Duranâ'dan yılarız! O yılmıyor. Aşkolsun!.."

"Ne yılacak?" dedi Ali Gede, "Ardında dağ gibi hökümet! Onun yerinde olsam ben de yılmam!"

"Duranâ boş mu? Onun ardında da yanardağ gibi parti! Çatal boynuzlu düzrü böyle deyip övünüyormuş. Abuk sabuk konuşuyor-muş ortalıkta!"

Çıkarıp köy defterinin arasındaki bildirim bekçiye verdi : "Mühürlenecek yerinde işaret var, sakın yanlışlık yapayım deme. Dikkat et..."

"Ederim, tasalanma!.." dedi Ali Gede, çıktı.

Köyden aşağı yürüdü. Kuşlar görünmüyor, görünecekleri de aklında yok bekçinin. Güz ayları ılık gidiyor. İnsanı kaşındıran güneş, kuşluk yerinden yukarı ağmış. Günlerden cuma olduğu için tarlalar, bahçeler boş. "Damalı'nın insanında hâlâ biraz saygı var". Cumaları tarla tapan işi tutmaz, öküzü eşeği yormazlar. Öküz eşek sayesinde kendileri de dinlenir.

Asar'dan aşığı, boş tarlalar arasından iniyor Ali Gede. Birden gökyüzünde kara bir bulut gördü. Çok yükseklerden, Acıgöl yanından gelip Burdur yanına doğru geçen, kara, kapkara bir buluttu. Gün vuran yerleri ak çelik gibi parlıyordu. Yükseklerden geçtiği için neyin nesi olduğu ilk bakışta seçilemiyor, bilinmiyor. Uçan bir bulut.

"Kuş bunlar!" dedi Ali Gede. "Her ne cins kuşsa? İki üç yıla bir götürürüm bokları! Böyle yüksekten uçar giderler.

"Hayır mıdır, şer midir, yoksa şerbela mıdır, seçemem! Allaha hamdolsun, hep böyle yüksekten geçerler!.."

Durup iyice baktı giden buluta : "Hamdolsun dedik ya, ne malum? Hayırlı kuşlardan hangisi bize yakın uçtu bugün; bize; bizim Damalı'ya?"

Damalı köyünün bekçisi Ali Gede, boş zamanlarında sarıp tabakasına doldurduğu sigaralardan bir tane yakıp yürüdü. Kendi kendine konuşarak, düşünerek gidiyor.

Karşı mahalleye "Üç Damlar" derlerdi. Şimdi orda, yirmiden fazla ev var. "Demek ilk icat olduğunda üçtü. Bir ad ki nasıl konur kardaşım, öyle kalır..."

Kuşlar geçip gidiyor.

Ali Gede, yürüyor, düşünüyor :

"Ben de dünyada şu dürzülerin aklına yanarım! Hökümetten bir karar gelir : Okul yapılacak! Peki, hayhay! Taş kum taşır, yaparlar bir okul. Sıra döllerini yollamaya gelince; hır! Yahu, ben bir adi bekçiyim. Mülküm yok. Aklım da ona göre. Öyleyken ben kızımı yolluyorum, bu dürzüler yollamıyor. Olmaz böyle! Hökümet bekçilere yetki verecek. Diyecek, "Ey bekçiler, evlatlarım, dölünü okula yollamayan kavatların terbiyesini size bırakıyorum!" Ötesine karışmayacak. Köylük yerde hangi güzel yoldan gidileceğini bekçiler bilir. Şimdi Duranâ böyle inat ediyorsa, sebep hökümetin bekçilere yetki vermemişidir. Ben Duranâ'nın ciğerini bilirim. Köylüyü bön buluyor. Öğretmeni korkuturum sanıyor. Muhtarı boğarım diyor. Ondan sonra kalkıp köy merası sürüyor! Korudan ağaç kesiyor. Öğretmenin okula yazdığı kızı eve kapatıyor! Bir de, askerlikte o kadar milletin başına çavuş dikmişler bunu! İngiliz tutsakların başına baş yapmışlar. Bir adamın İngiliz kumanda edebilmesi için çok kafalı olması gereğir. Eli kalem tutması gereğir. Biraz lügat bilmesi gereğir. Halbuysam Duranâ

domuzluktan başka bir şey bilmez! Evet, ben de lügat bilmem, bilsem bile sarfedemem, ama kafam çalışır. Hökümetin verdiği kararı kabul ederekten, evladımı gün doğmadan okula salarım. Derim, "Haydi kızım! Öğretmenine hörmet et! Derslerine gayret et!.." Neme gerecek; benim görevim hökümeti desteklemek. Hökümet de beni destekler engücü. İsterse desteklemesin. Ben kendime karışırım. Benim tabanım bir köylü. Oku mu diyor? Okurum. Yaz mı diyor? Yazarım. Benim kafam böyle çalışır. Eski hökümetlerde okul moda olsaydı, helbet biz de okuyup yazmayı bellerdik. Bir de o zaman görürdü Damalı bizi! Aaaah!.."

Artık kuş muş yok havada. Geçip gitti bulut...

Koltuğundaki değneği eline alıp Değirmen kaşındaki inişten salandı. Dereboyu, yeşil yaprağını dökmüş çınarla doluydu. Arada narin söğütler, yaprağı pır pır pır kavaklar; bakımlı bahçeler, meyve ağaçları sıralıydı. Birbirine geçmişti ağaçların dalları...

Ortadan, yaz-kış bir çay akar. Çay, Ulupınar köyünden çıkar. Erıkbeli'nden, Damalı'dan, Sümbüllü'den geçerek varıp göle dökülür. Bazı uslu akar, bazı deli; bazı iyice taşar. Yanında yakınında ne var, yok, siler süpürür.

Damalı'nın asıl kömeli kısmı, çayın beri yakasındaydı. Duranâ'nın bulunduğu yakada da epey ev vardı. Damalı köyü, dere tepe, yedi mahalleydi. Öte yakadaki üç mahallenin çocuğu beri yakadaki okula gelir, Muhtar da, çoklukla, beri yakadan seçilirdi.

Oysa öte yakanın adamları daha vakitlidir. Çünkü öte yaka toprakları güne karşıdır, "sahil" düşer. Yılda iki ürün getirir. Beri yaka "kuz" dur. Bir ürünle yıl geçer.

Öte yakanın adamları istese, muhtarlığı hiç bırakmazlar. Ama Damalı muhtarlığa heveslenmez pek. Muhtarlık yüküdür. Damalı, ilçenin en uzak köyü. Yolu zor. Kışları çamurdur. Bir gidip gelmek üç güne patlar. Muhtar aylığı da otuz lira. Muhtarlık iyi bir iş olsa, en başta Duranâ, sülalesini seferber eder, sürgit elinde tutar onu.

Ali Gede'nin görüşü budur :

"Damalı'da, ha muhtarlık, ha bekçilik! Oysa âlemde ne köyler var, muhtarlık için millet birbirini yer! Cenaballah, dünyayı bölüştürürken kararını bilememiş. İstese, iyi bir hesaba vurur, bir düzende düzderdi. İstememiş ne hikmetse! Kimine yağ mumu, kimine bal

mumu. Kimine karpuz, kimine kelek; kimine acı bir düvelek vermiş. Kimine biterli ovalar, kimine bir kalbur çakıl ayırmış..."

Değirmenin önünde iki eşek bağı. Kapısı açık. İçerinin karanlığı, karşıdan görünüyor. Domuzluktan sular fişkırıyor, çarkın sesi uzaklardan duyuluyor.

Ali Gede, tespih gibi dizilmiş taşlara basarak çayı geçti. Duranâ'nın kavcar damlı evi, mahallenin öte başında. Dumanı eğri eğri tütüyor. Avluda evden başka, ambar damı, arı damı, saman damı, ahır... Bir sürü dam var. Damlar, ardıç ağaçlarının belinden soyulmuş kavcarla örtülü. Köyde bunu yalnız Duranâ yaptı. Ötekiler toprak. Kara örtü... Üstlerinde birer yuvak taşı...

"Kendi çıkarına gelince akıllıdır düzü! Bu üslubu göçmen köylelerinden öğrenmiş. Yağmur yağarken ikide bir çıkıp dam yuvmayacak. Kar küremeyecek. Başkasının çıkarına kıcını kıpırdatmaz! Mera sürmekten de kalmaz! Nohut deresine saban koştı son sonu! Ulan, bozun düzünün ektiği ekini be! Bir adam koca köye karşı duramaz. Bahusus haksız olunca... Ama Damalı milletine karar tutmaz. Dur bakalım..."

Avlu kapısındaki köpek hırladı.

"Oooooşt!.. Düzünün köpeği!....."

Kapının dışındaki dibekte üç kadın buğday dövüyor. Soku sallaya sallaya terlemişler. Bir hoş bir hoş kokuları geliyor.

"Duranâ evde mi bacılar?"

Kadınlardan ses çıkmadı.

"Duranâ evde mi diyorum!"

Kadınlar soku sallamayı bırakıp : "Ne bilelim? Heralda evdedir!" dediler. İşe koyuldular gene.

Köpek bir artık hırılıyor. Bir daha oşt dedi Ali Gede. Isıkladı. "Akış Akış!" diyerek sesini yumuşattı. Köpek kuyruğunu sallamaya başladı. Ali Gede, açtı kapıyı girdi! Hemen kapattı, köpek dışarda kaldı.

İçerde Duranâ'nın büyük karısı "İhtiyar", belini büke büke, avlu süpürüyor.

"Nine, Duranâ evde mi?"

Bu "İhtiyar", Duranâ'nın ikinci karısı. İlki iki çocuk yapıp öldü. Duranâ bunu aldı ama bu da kısır. Duranâ bir baktı, iki baktı, sonra

Gök Sultan'ı getirdi bu kısır avradın üstüne.

Gök Sultan önceleri pek güzel değildi. İleze, üfürsen yıkılacak. Sonra sonra ilerletti güzelliği. "Dürzünün ekmeği, yosmaya iyi geldi! Tavlandı birden. Tavlandıkça açıldı! Açıldıkça güzelleşti..." Gök Sultan, arka arkaya üç çocuk dizdi Duranâ'ya. Oğlanı kızı oldu. Cins çıktı hasba! Çocuktan çocuğa değeri. İştenden kıştan esirgendi. Kıra yorulmaz, güne ırılmaz oldu. Eli yüzü kaymak gibi ağardı, hanımlaştı.

Bekçinin "nine" dediği "İhtiyar" da, günden güne kapı ardına itildi. O, Duranâ için, işleyip yiyen bir insan. Gök Sultan ilk çocuğu doğurunca Duranâ : "Seni emekliye ayırdım İhtiyar!" dedi buna. Adı İhtiyar kaldı. İhtiyar aşağı, İhtiyar yukarı. Asıl adı unutuldu. Komşudan bir kadın, çocuğuna : Git İhtiyar teyzenê söyle, bir baş sarmısak versin!" diyor. Çocuk gelip : "İhtiyar teyzee!" diye sesleniyor. Çok gücüne gidiyor. Ama ar ediyor, kimseye bir şey diyemiyor. İçine ata ata, inceldi gitti. Gök Sultan'la aynı kaptan yedikleri halde, onun gibi tavlanamıyor. Üstelik kısır "kancık" tı. "Köylük yerde, bir kapıda korunabilmek için dilini tutacaksın. Bir kısım davanı öbür dünyaya saklayacaksın..." Bir gün gelip gerçekten ihtiyarlığa yönelince hiç aldırmas oldu. Hatta şimdi bu "Çıplak Ali Gede"nin "nine" demesine bile kızmadı :

"Evde, evde... geç!" dedi.

Ali Gede durdu :

"Az kapıya çıkar mı, yoksa ben mi varayım?"

"Bana ne danışyorsun? Yanına var..."

"Yalnız mı? Yanında yabancı var mı?"

"Yalnız. Bugün cuma olduğu için sabahtan kalktı ölmüşlerine Ke-lâmıkadim okuyor..."

"Allahı kandıracak he mi?"

İhtiyar, belini doğrulttu : "Ne bileyim? Belki kendini kandıracak!" Yüzünü havaya dikti : "Onun orasını..." dedi. "Bilirse bir Allah bilir!"

Ali Gede, lastiklerini çıkardı :

"Duranaaaaa!..." Var sesiyle bağırıyor

İçerden arı vızıltısı gibi bir ses geliyor.

Kapı açıldı. Gök Sultan çıktı :

"Buyur; buyur Ali Gede!"

"Duranâ evde mi?"

"Evde, buyur..."

Gök Sultan'ın kocaman gözleri var. Boynu sapsarı altın. Ak yüzü geniş kırışksız... Hem de rahat... Durmadan gülümser. Bugün tatlı bir esans da kokuyor. Duranâ, perşembe akşamı durlanır, cuma için, "Resulü Ekrem Efendimizin emridir" diye hoş kokular sürünür.

Ali Gede, "Herif kendi süründüğü gibi, kıymetli avradına da sürüyor güzel kokulardan!" diye söylendi. "Akşamdan bunu yanına alır okşar okşar, ondan sonra durlanır. Boşa durlanacak değil helbet..."

Güzel kadının araladığı kapıdan girdi. Yavaşça bir "Esselam" çekti. Duranâ'nın yamacına bağdaş kurup oturdu. Başını eğip dinlemeğe başladı Kelamıkadimi.

Duranâ, okumayı kesmedi, bekçinin selamını gözüyle aldı, sürdürdü. Çok ciddiye.

Gök Sultan çöktü. Kocasının okuduklarına fazla değer verdiğini göstermek istiyor.

Yerler kilim cümbüşü. Duvarda bir "kırma" asılı. Yakası kürklü palto, halı heybe... Ortalık tertemiz.

Ali Gede'nin gözü, bir Duranâ'ya, bir Gök Sultan'a gidiyor. İnce uzun, kamçı boylu, kara diken bir adam Duranâ. Çok kara değil, esmer. Yaşı elliden fazla göstermez. Ata biner sürer. İnce bıyıkları var. Ayağına çevik. Gözleri ufacak. Şimdi başında bir namaz takkesi var. Irlana ırlana okuyor. Okudukça kitabın sararmış yapraklarını deviriyor, çeviriyor. Gök Sultan hâlâ yeşil marul...

Gök Sultan'ın elinde çorap. Dört şişle topuk büzüyor. Başında bir ak yazma. Fes üstünde pembe poşu bağlamış. Feste altınlar. Ak yazmanın altından zülfünün telleri sarkıyor. Belinde bir kuşak, sırtında pazen basma. Etlî omuz başları canlı canlı duruyor. Döşleri yuvarlak. "Hâlâ bir keklîk bu karı!" diye şaştı Ali Gede, iç çekti.

Duranâ'nın sesi birden değişti : "Sadakallahül azîm!.." dedi. "Süphane rabbüke, rabbül izzetü amme ya sifuuun!.." Coşkuyla, kendinden geçerek seslendiriyor Arapça sözleri. Kim bilir ne demek?

Kuru, cansız bir okuyuşu var. Sarmadı Ali Gede'yi. "Böyle Kur'an mı okunur? Gök Sultan'ı sarmıyor ki, çorap topuğu büzüyor! Yakışık aldırsa yosmam bir de sakız çiğneyecek!.."

"Merhaba Ali Gede, hoş geldin bakalım!"

Ali Gede toparlandı : "Hoş gördük Duranâ! Merhaba..."

"Bugün cuma olduğu için, iki yaprak Kelâmıkadim okuyup ölmüşlerimize göndereyim dedim. Eee, ne var, ne yok bakalım? Hayır mı şer mi?" Hemen karısına döndü : "Sen kalk, aşıya in, bak İhtiyar ne iş görüyor?"

Gök Sultan kalktı. Dudaklarında alaylı bir gülme. Gölge gibi gitti.

"Söyle şimdi!"

Ali Gede, kuşağının arasındaki bildirim çıkardı. İşaretle yeri parmağıyla gösterdi : "Bunun üstünü, parmağınla mühürleyeceksin!" dedi.

"Ne o? Sevkiyat mı? Savaşa mı sokacaklar bizi bu yaştan sonra?"

"Evet, sevkiyat! Ama başka sevkiyat..."

"Hayırdır? Ne türlü sevkiyat acaba?"

"Asiye'yi okula sevk edeceksin!"

Aklı suya eriverdi : "Ulan, İbiram'ı sevk ettim yetmemiş mi?"

"Öğretmen'le Muhtar dedi : Asiye'yi de yollayacak!.. Şart!"

"Ne yapacaklarmış Asiye'yi?"

Bekçi güldü : "Okutacaklar!.."

"Bütün kızların okuması yasada var mı?"

"Helbet var ki bu kâğıdı gönderdiler."

"Köyde herkes yolluyor mu?"

Ali Gede ağız değiştirdi : "Duranâ! Beni yorma! Yaşı tutanlar yazıldı. Senin Asiye'yle beraber, bir iki kız noksan. Şimdi Öğretmen, bunları da isterim diye Muhtara kâğıt yazdı. Tabii Muhtar da beni yolladı. Asiye'yi okula salacaksın Duranâ! Muhtar diyor : Beni yokuşa sürmesin! Böyle kıymetsiz işlerden ötürü Öğretmen'in zeynini bulan-dırmasın.."

Duranâ, bir iki "Hım" çekti. "Yahu, bunlar benim ağırımı bilmiyor, boyuna yağırımı dövüyor! Yahu, kız evladı, o kadar oğlanın içinde nasıl okur? Muhtar kendi kızını yolluyor mu, kalkmış benim başımda ekşiyor?"

"O herkesten önce yolladı. Ben de yolladım. Evet..."

"Evet diyorsun, ama sizin ikinizin de evleriniz yakın. Akşam sabah gözetirsiniz. Ben ne yapayım? Okul diye yaptınız, tepenin başı! Bir kız evladı gidebilir mi onca yolu? Kız evladı gülden naziktir. Kıl

kadar lekeyi kabul etmez. Muhtar benim başıma bela mı istiyor? Ama bak Ali Gede, ben o geyik başlı düzüyü biliyorum. Onun Nohut deresinden bana hıncı var. Kız mahana! Nohut deresi benim dedemin tarlası! Hatta, dedemin dedesi ziraat etmiş. Hökümette bir adam dedesinin tarlasını süremez diye yasa var mıdır? Aha bak, abdasımla duruyorum, şimdi Kitabullahın başından kalktığımı gözünle gördün : Köylünün olsa sürer miyim? Ben istesem, fakire fukaraya sadaka niyetine toprak dağıtırım. Dahi, her yıl Hecaza gider, Resülü Ekrem Efendimizin taşına yüzümü sürerim. Onlar beni ne sanıyor?.. Lakin ben Öğretmen'e kabat bulmam. Yabancıdır. Beni tanımaz. Muhtar olacak çatal boynuz ne oluyor? Yollamam! Bu yıl yolladım mı, bir daha kurtaramam. Yollayıp oğlanlarla fingirdeştiremem. Yarın memeleri de çıkar, aklı bulanır... Yollayamam!.."

Ali Gede, soluğunu tütü, bıraktı :

"Bunları bana mı söylüyorsun? Ben geldim sana haber verdim. Mühürle kâğıdı, gideyim çabuk..."

"Yollamayacağım ki!" dedi Duranâ. "Niçin mühürleyim?"

"Sen bir Duranâ'sın! Hökümetin askerine çavuş olmuşsun. Benim buraya geldiğime dair parmağını bas şuraya!"

"Basayım ama kati cevap : Yollamayacağım! Öğretmen karışmasın. Baş başa bağlı, baş da padişaha... Gider Yeşilova'daki, Burdur'daki "baş"larına söylerim. Pınarı başından avlarım. Ay benimle olduktan sonra yıldız kiminle olursa olsun! Partide Yonis Bey birinci adamım. Gezici Orhan Bey dersen, birinci adamım. Asiye'yi sildirim..."

"Olur mu bu iş?"

"O dakika!"

"Ama şimdi bilumum döller okuyacak diye Ankara'dan karar geldi. Dahi kadınlar, erkekler için bile zorunlu olacak..."

"Seferberlikte de herkesin askere gitmesi tüm zorunluydu, ama şimdiki Muhtar olacak ırzıkırığın babası yolunu bulup gitmedi! Ben de bulurum..."

"Bu iş, Öğretmen'le Muhtarın bileceği iş. Bunlar senin kızın üstüne bir çizik çekmedikçe boşa yorulma!"

"Haha haha Ali Gede! Osmanlı'da yem var mı, yok mu? Burnun altında ağız! Benim babam derdi ki : Yeyen ağız udlu olur! Osman-

lı'nın yemesi meşhurdur..."

Ali Gede bilgiçlik etti : "Biz şimdi Osmanlı değiliz, Kemal Paşa'dan beri Türk olduk."

"Ne olursak olalım, ayırdı yoktur. Türk ne, Osmanlı ne? İki de aynı!.."

"Bilmem!" dedi Ali Gede. "Ben bu işleri sınımadım..."

"Benim ömrüm bunları sınamakla geçti oğlum Gede!"

"Bizim Öğretmen'e asla yediremezsin. O yemez?.."

"O yemezse başkası yer. Onun büyüğü yer..."

"Sen şu parmağını bas, ben kaçayım!"

"Basayım! Yalnız boyamız yok, neyle basacağız?"

Ali Gede, kuşağının arasından, serçe parmak büyüklüğünde bir kopye kalem çıkardı : "Uzat parmağını!" dedi.

Duranâ, başparmağını yalayıp bekçiye uzattı :

"Demek sen de yolladın kızı ha?"

Bekçi, Duranâ'nın parmağını boyadı : "Yolladım..."

"Sahi yolladın mı?"

Ali Gede, Duranâ'nın parmağını, bastı kâğıda :

"Valla yolladım!" dedi. "Ne var bunda şaşacak?"

"Pekâlâ..." dedi Duranâ. "Mühür mühür... İşte mühür! Korkarım bu köyden sürgün ederler beni!.."

Ali Gede elindeki kâğıdı Duranâ'ya uzatıp : "Şu mühüre bak!" dedi. "Kâğıdın yarısını doldurdu. Bir de şu Öğretmen'in yazısına bak. İnce, ufak... Kurban olayım kalem tutan ellere! Aaah, şekerler ezeyim şirin dillere. Haydi ben kaçayım Duranâ! Eyvallah..."

Duranâ'nın dudağında ince bir alay :

"Haydi uğurlar olsun Ali Gede! (Uğurlar olsun çıblak kavat! Kızını yollamış okula, yoksul pezevenk!..)"

DURANÂ'NIN KIZI

Duranâ, hayata varıp güneşe baktı. Saatini güneşle uyuşturdu : "Üç saat var daha namaza!" dedi, aşağıya indi.

"İhtiyar" avluyu süpürüp baş etmiş.

Gök Sultan, hayatın altına gelen boşlukta, seleyi ters kapayıp üstüne oturmuş. Gene çorap örüyor. Ağzında bir tutam sakız. Çatlata çatlata çiğniyor.

Kızı Asiye, ayak bileklerine kadar mayısa batık, ahırdan çıktı. Kız, ya on, ya on bir yaşında. Ama Duranâ, üç yaş küçük yazdırmıştı.

Geçen yıllarda, Eğitimci, Öğretmen; böyle bedence geliştiği halde kütük yaşı küçük görünen çocukları okula yazdı. Babaları, ilçeye koşup bunu önlediler. Bir insanın yaşını en doğru hükümetin tuttuğu kütük gösterir. Öyleyse bir kızın kütük yaşı yediye gelmeden okula yazılması yanlıştır. Hükümet kütüğünün hiç hükmü kalmaz sonra!..

Duranâ'nın Asiye, kütüğe göre bu yıl yediye bastı. Ama Asiye'den iki yıl sonra doğan İbrahim, ikinci sınıfta okuyor. Zamanında gitse şimdi dördüncü sınıfta olacaktı Asiye.

"Gözlerini açıp alsalardı!.." Duranâ. "Götürüp elimle mi teslim edeyim? Mahkemeye verip yaşını büyütselerdi!.. Hem nesine gerek kız evladının okumak?"

Asiye'nin beline inen saçlarının arasında gök boncuklar var. Kız büyüyor. Duranâ : "İki yıl daha kaçırabilsem tamamdır!" diye düşündü. "O zaman nişanlarım, olur biter! On üçüne basan kız, ya erdedir, ya evde. Peygamberimizden kalma cevaptır! Çok doğru!.."

Asiye, kuyuya varıp su çekmeye başladı. Elini ayağını yıkayacak. Salınıyor. Salındıkça döşü oynuyor. "Yok!" dedi Duranâ. "Bu yaşa gelmiş kızı okula veremem! Damalı'nın döllerı eşşek kadar olmuştur. Onların arasında bu kız yakışmaz!"

Asiye'nin çektiği sudan "İhtiyar" elini yüzünü yudu. Kız, analığına saygılı saygılı su döktü.

Duranâ :

"İşini bitir de beri gel, İhtiyar!" dedi. "Sana verilecek kumandam var. GIII Gök Sultan, sen de beri gel! Asiye, sen de elini ayağını pakla, burdan toz ol!.."

Asiye, kovayı bırakıp yitti. İhtiyar'la Gök Sultan, Duranâ'nın yanına geldiler.

"Bakın avratlar! Bu kış bu kızı nişanlamak şart! Vermesek bile, bir yere bağlamak gerekir. Çatal boynuzlu Muhtar, Öğretmeni kendine uydurup bunu okula yazmış! Ben onlara bir katır oyunu oynarım, uğraşsınlar bıkasıya! Nişanlı kızın okula gitmesi deye bir yasa yoktur! Vardır dediklerine bakmayın, yoktur!.. Haydin, marş!.."

Durup güneşe baktı. Gök Sultan'a : "Halı heybeyi indir yukardan!" dedi. İhtiyar'a döndü : "Sen de samanlıktan bir kalbur ceviz çıkar. Birazını bir keseye, birazını heybeye koy! Heybeye koyduğun çok olsun. Ben atı çekeyim, çabuk ol!.. " Gözleriyle "Yallah!" yaptı.

Karılar çok konuşmazdı. Deneni yapmaya giriştiler.

Duranâ : "Ağzına tükürdüğümün kavatı!.." diye yere tükürüyor. Karılar, anlamadan bakıyor. Böyle tükürmeye başladı mı, birkaç gün yüzü gülmezdi. Bir tatlı yemek yenmezdi evde..

Kır atı çıkardı. Tozunu, gübre kurusunu, saman çöpünü süpürdü. Eğeri vurdu.

"Haydi İhtiyaaar! Haydi Sultaan!.." diye bağırdı. "Bekletmeyin adamı on saat! On kadar da ayva, elma koyun!.."

Atın gemini vurdu. Bekliyor.

İhtiyar, onu alacağım, bunu bulacağım diye koşup duruyor. Gök Sultan, elinde heybe, atın yanı başında bekliyor, Duranâ'yla birlikte İhtiyar'a : "Haydi!.." diyor. İhtiyar, heybeyi hazır etti en sonu. Elleşip atın sırtına atılar. Duranâ, atı dışarı çekti. Dibekte komşu karılar hâlâ buğday dövüyorlardı. Bir delikanlı gibi atladı ata. Sürecekti, sürmedi : "GIII, Asiyeeee!.." diye bağırdı.

Evin tahtalığında küpürtü oldu :

"Buyur Babaaa!.."

"Benim paltoyu getir, paltoyu!.."

"Anlamadım babaa!"

"Paltomuuuu, paltomu; dürzünün kızı!.."

Yeniden küpürtü oldu. Asiye, yakası kürklü paltosunu koşturdu

babasının. Avlu kapısında Gök Sultan kapıp kocasına verdi. Duranâ, paltoyu omzuna attı : "Eve dikkatli olun!" dedi. Atı sürdü : Bir toz bulutu kalktı ardından.

İkide bir, "Ağzına tükürdüğümün kavatı!" diye sövüyor giderken. "Adamım diye gezer köyün içinde! Oysa adamlık kim, o kim? Böyle kavatları bir de köyün başına geçirirler! Ağzına tükürdüğümün kavatı!.."

Nohut deresi solda kalıyor. Yol, ince, eğri bir çizgi. Sürülmüş tarlalar arasından geçiyor. Güzlükler yeşermiş, toprağın yüzüne serilmiş. "Nohut deresi de yeşermiştir böyle!" Keyiflendi. "Damalı'nın enayileri homurdanır! Akıl yok ki dürzülerde! Orası benim dedemin emlaki ulan! Rahmetli Kerimce, ölmeden yüz kez söyledi belki! Bir adama dedesinden toprak kalabileceğini kavramıyor akılsızlar!.."

Dönemeçte başını çevirip gerilere baktı. Üç Damlar Mahallesi, derenin oylumunda çöküp duruyor. Ceviz ağaçlarında bir tane yaprak kalmamış. Çınarlar çıplak. Ötede, büyük kızı Ziyet'in gelin gittiği mahalle, mahallelerden sonra yokuşa doğru tarlalar başlıyor. Uzun Saylar... Topal Pehlivan, muhtarlığı zamanında ormanı yakıp köylüye dağıttı. Topal şeytan, inatçılık etmese oradan da epey toprak çevirecekti. Ağzını yamuta yamuta : "Hak geçirmek yok, herkese vereceğim!.." dedi. Dürzül! Sanki babasının toprağından verecekti!..

"Ah dünyaya geç gelmişiz! Her gül zamanında açar. Bizim gülün açılması geç kalmış. Sineği bön iken avla demiş atalar. Şimdi nerde bön sinek? Yazyurdu'ndan bir bükü sürdüm, kavgası üç yıl sürdü. Şimdi de Nohut deresi için ciyaklıyorlar. Haggaten çok geç kalmışız. Sıku tutsam Kızboğan yamaçlarını da çevirirdim. Gevşek davrandım. Eşşekliğime doymayım! Hele dur bakalım. Şu oğlan bir gelsin askerden..."

Asar'a çıktı, köyün merkezi olan Orta Mahalle göründü. Evler bayırda, üst üste abanmış gibi. Önleri ak toprak sıvalı, bir katlı, iki katlı evler... Helasız, hamamsız... Sokaksız; bilmece gibi evler...

Paltoyu sırtına geçirdi. Önünü kapattı. Öküz siniri kırbacı sağ eline, kantarmayı sola eline aldı. Ağır ağır sürdü atı. Heybede cevizler şak şak ediyor. Bir yandan, "Burnun altında ağız var mı yok mu? Osmanlı'da yeme var mı yok mu?" diyor, bir yandan, "Ağzına tükürdüğümün kavatları!.." diye söverek ilerliyor.

3 OKUL

Okulda; Eğitimci, Öğretmen dersteydi.
Sınıflardan inceli kalınlı bir uğultu geliyor.

Duranâ, bahçe kapısının önünde durdu. Atı içeri bir sokacak, bir sokmayacak oldu. Sonra düşündü, dışarda bırakması iyidir. "Pisler misler kavatların okulunu!.." dedi. Gemini gevşetip torbayı taktı. Heybeyi sırtına aldı. Yürüdü. Eğitimci'le Öğretmenin derste olduğunu anlayınca, öğretmenevine geçti. Öğretmenevi okula bitişik. Kapıları açıp girdi. Kendi kendine : "Sahibi yokken bir eve girmek samimilikten ileri gelir!" dedi.

Damalı'nın okulu ak sıvalı, kırmızı kiremitli, uzaktan şipşirin görünen bir yapıydı. Orta Mahalle'ye üç yüz metre uzakta, Alardıç düzündeydi. Alardıç düzü, biraz "kuz" düşer. Kuz yerler ayaz olur. Damalı'da ayaz erken başlar, geç biter...

Aslında ivediye gelmiş, yapı işlerinin biteceğine yakın bırakılmış, yarım yurum bir okuldu. Sadece bir dersliği tamam. İşliğinde kapı pencere yok. Öylece kalmış.

Tek öğretmenli diye düşünölmüşü. Sonradan öğrenci fazla çıktı, bir de Eğitimci verildi. Öğretmen Tefenni yanlarındandı. Eğitimci Damalı'nın yerlisi. Eğitimci her yıl tek sınıf okutur. Öteki sınıflar Öğretmenin üstünde. Okulda dört sınıf var. Şimdiki "Dörtler" gelecek yıl "Beş" olacak. Eğitimci, "Bir"den aldığı sınıfı "Dört"e geçirir, öğretmene verir. Sonra döner, yeniden "Bir"den başlar. Bu yıl "İkiler"i okutuyor. "Bir", "Üç", "Dört" Öğretmendeydi. Ana derslikte bu üç sınıf okuyor. 23 kişilik Eğitimci'in sınıfı, dersliğin ağzındaki boşluğa sıkıştırılmış. Başka yolu yoktu. Çünkü okul tek öğretmenli diye düşünölmüş.

Duranâ, heybeyi şakır şukur ettirerek salona bıraktı. Ayvalarla elmalar mis gibi kokuyor. Öğretmen'in odasına girip baktı. İyi kötü to-

parlanmış bir bekâr odası. Bir girecek oldu, bir girmeyecek. Sonra girdi. Sobanın başındaki tabureye oturdu. Soba yanıyor. Üstünde bir tencere kaynıyor. Odayı patates kokusu doldurmuş. Yatağı serili. Üstü gazete kaplı masada kitaplar, dergiler duruyor. Duvarın dibinde iki sepet. İçlerinde kap kaçak, yiyecek... Gariplik...

"Şu düzünün oğlu, kafa tutmayı bıraksa da, kalkıp bir düğün yapsak, taş gibi bir kız alsak, kurtarsak irezillikten! Ali'nin oğlunu, Veli'nin kızını boş verse, kendini komşuya sevdirse. Damalı'da döl çooook! Gelenleri okut yeter. Hem de kendini harabetme!.." dedi. İyice dondurdu ki buraya bir "kancık" ister. Çekip çevirsin.

Eğitmen'in sesi geliyor. Üç basamaklı bir sayıyı, tek basamaklı bir sayıya bölmekten dem vuruyor. Sonra, "Durun bakayım, Öğretmen'e sorayım, vakit geldi mi?" diyor. Bir ara sesi kesildi, sonra gene duyuldu : "Haydin uşak! Hesap dersi tamam! Çıkın dışarı! Öğretmen de sı-nıflarını salacak şimdi..."

Bir gürlüdü... Çocuklar çıkıyor.

Eğitmen bir çocuğu sesliyor : "Kız Esmee! Git Öğretmenin evden billuru al, çeşmeden bir su doldur... Doldur da gerisine karışma, ben kendim içerim!" Her konuşulan Duranâ'nın kulağına geliyor..

Esmee, kapıyı açıp girdi. Penceredeki bardağı alırken Duranâ'yı gördü. Sarı saç, yeşil göz bir çocuktü. Korktu.

Duranâ, "Eğitmen'ine haber ver kızım!" dedi. "Haber ver ki Durâna gelmiştir!.."

Kız, elinde bardak, şaşkın, selamlayıp çıktı.

Durâna kızın Eğitmen'ine söylediklerini de duydu...

Eğitmen sordu : "Yalnız mı? Başkası da var mı?"

"Yok!"

"Dur öyleyse, Öğretmen'e haber vereyim, ona gelmiştir! Ama boşa gelmiştir! Öyle fırlıdaklı işler Öğretmen'e sökmez!"

Duranâ güldü : "Kavata bak!" dedi. "Ne biliyor benim neye geldiğimi? Boşa gelmişim! Vay bizim çıblak Mustafa vaay!" Gene güldü. Elinde tutup durduğu kırbacı paçasına vurdu : "Öğretmen bir tüysüz çakal. Benim gibi bir aslanı, bir tüysüz çakala boğduran dünyanın içine tüküreyim!"

Eğitmen'le Öğretmen, alçak sesle konuşarak geldi. Eğitmen daha kapıdan girerken bir, "Ooooo!.." çekti. "Yahu Duranâ, nerden böyle?"

Bizim gibi yoksulları arayıp sormak nerden aklına düştü?" Hoş geliş etti.

Duranâ : "Bak kavata!" dedi içinden. "Nasıl numara yapıyor!"

Öğretmen de Duranâ'nın elini sıktı : "Hoş geldin!"

Eğitmen : "Eee, nasılsın bakalım Duran Çavuş? Sahi, nerden aklına esti?"

"Ulan Mustafa, bu sabah dedim, bunlar arayıp sormuyor, bari ben sorayım! Her ne kadar yaşça büyük isem de, rütbece küçüğüm dedim, kalktım geldim..."

Duranâ bir uçtan Öğretmen'i süzüyor. Öğretmen yere bakıyor. Kaba kumaştan urbaları var. Renk verdiği yok. Susuyor hep.

Odaya geçip oturdular.

Eğitmen : "İyi ettin Duranâ!" dedi. "Biz burda boşalamıyoruz çocuklardan. Akşam olunca yorulup gidiyoruz..."

"Helbet!" diye onayladı Duranâ : "Yüz evin dölü burda! Evde karılar dört tanesinin hakkından gelemiyor. Kolay mı? Ama gene güceniyorum! İnsan tatilde iner gelir. Biz Öğretmen Efendiyle baba dostu-yuz. Babasıyla Yemen'de bulunduk. Tefennili Kara Halil sıkı ahbabımdı. İnsan onu düşünerek gelir. Muhabbet ederiz. Benim yün yataklarda dinlenirsiniz. Okul günü çıkar geri gelirsiniz. Hiç aklınıza esmez mi? Fazla demem : Yarın siz de çaptan düşeceksiniz. O zaman sizin de arayıp soranınız bulunmasın inşallah!.."

Konuşma Eğitmen'le Duranâ arasında geçiyor.

"Bahar gelsin inşallah, Duranâ!" dedi Eğitmen. "O zaman bol bol gezeriz. Öğretmenimiz çocuklara dikkatli. Derslerden başımızı kaldıramıyoruz. Bahar gelince boşalırız..."

Duranâ : "Haa bak!" dedi. "Görev başka! Görev, gezmekten iyidir! Ben çok kültürcü adamım. Askerlikte o kadar dedim, bize okuma belletin! Savaşmayı bellettiler. Bu okulun yapılması için de çırpındım. "Asar'a yapalım, ortalı düşer!" dedim. Kabul etmediler. Kendi özbeöz tarlamdan yer verecek oldum, kabul etmediler. Köyde benim kadar kültürsever komşu yoktur. Her gün, varayım, okulun hocalarını ziyaret edeyim diyorum. Biraz hastalandım. Okul hocaları, Türkiye'nin güneşidir. Gece gündüz löküs gibi ortalığı parlatırlar. Hem de maarifsiz bir millet payidar olamaz. Bunu bizim dürzüler bilmez. Ben askerlikte İngiliz tutsak taburuna kumanda ettim. İngilizler kültürcü

kavimdir. Neferine ta Londra'dan mecima gelir. Badır badır okurlardı kendi dilleriyle... Çok da hesap yaparlardı. Şimdi bir yerden bir yere su geçirecekler deyelim, bu su nereyi tutar, nereyi tutmaz, şirpedek bilirdi. Okul hocaları gayret ediyorlar, biz de öyle olalım. Helbet olacağız! Türk demek yüksek demek! Türk şahlandı mı, maarifin başına çıkar, krallara örnek olur. Allah sayesinde, demirgıratçılığı da kabul ettik ki, millet eselsin! Kültür başta gelir Mustafa! Nere varsan, okul hocaları kıymetli tutulur. Binbaşılar, kolağaları hörmət eder. Kültürsüz millet susuz ağaca benzer. Okulsuz memleketin mağaradan ayırđı yoktur... Bunları hep bilirim..."

Eğitmen, arayı yumuşatmak istedi : "Hocam!" dedi Öğretmen'e. "Görüyörsün, Duranâ ne has konuşuyor!"

Öğretmen gülümsedi : "Gerçekten..." dedi.

Eğitmen : "Ben diyorum ki, Duranâ'yı Ankara'ya yollamalı. Oturtmalı radyonun başına, Bir bütün günü ayırıp, 'Haydi konuş Duranâ!'" demeli.

"Evet!" dedi Öğretmen.

Duranâ dudaklarının ucuyla güldü : "Çok sağ olun!" dedi. Ezilir gibi yaptı. İçinden de : "Dalga geçiyor kavatlar benimle. Ama ben de ayırdına varıyorum..." dedi.

"Odayı da تنها tutmalı, akli karışmasın!"

"Yok Mustafa!" dedi Duranâ : "Senin radyo dediğın bir kutu. İnsanın karşısında biraz cömaat bulunmalı, çoşabilsin!"

Eğitmen : "Ohooo" dedi. "Dağa taş yayılmış bütün millet karşısında be! Kulaklarını dört açarak seni dinliyor!"

Duranâ : "Orman hakkında söylerim!" dedi.

"Tamam! Bir bütün günü sana ayırdık, ne hakkında söylersen söyle!.."

"Temizlik, tahret hakkında söylerim! Askerlik, seferberlik hakkında, karıların kocalarına itaati hakkında söylerim..."

"Seni dinleyenler dillerini ısırır!"

"Hayran olurlar!.. Ben de onların bu hallerini tıpkı senin vafettiğın gibi, kafamda canlandırarak çoşarım!"

"Evet!" dedi Eğitmen. "Bütün memleketin; Burdur'un, İzmir'in, Denizli'nin, Sivas'ın dinlediğini hesaba katacaksın ki çoşabilesin! Radyoda konuşanlar neden birer aslan kesilir? Onun orasına bir kekemeyi

götür, hatip olur. Bizim bundan önceki müdürümüzü bilmezsin. Adı Şevket Çim'di. Yılda bir Eğitimcileri, Öğretmenleri Halkevi'nin büyük salonuna tıkkardı. Çıkardı kürsüye; dört saat! Gök terin içinde kalırdı söylerken. Sonunda milletvekili seçildi. Kalabalık, adamı çoğurtur Duranâ..."

Duranâ : "Sağ olun, sağ olun!.." dedi. "Bana teveccühünüz! Ben okul hocalarıyla konuşmaktan lezzet duyarım!"

Öğretmen saatine bakıp : "Çocukları içeri alayım!" dedi.

Duranâ da kalktı : "Eee, evet, iyidir..."

Öğretmen çıktı.

Duranâ birden : "Otur biraz Mustafa!" dedi. "Yahu, nedir bu düzünün çalım? Tos tos!.. Ne yaptık biz buna? Daha demin, kendi kendime dedim ki : "Söze baksa da evlendirsek şunu! Bir düğün yap-sak. Taş gibi bir kız alsak!.." Böyle demedimse evime varmayım! Şuna bak! Çamaşırını kim yıkar? Yemeğini kim yapar? Geceleri örtüsünü kim ısıtır? Ben onun için düşüncemeler kuruyorum, o bana surat asıyor! Yoksa başka bir derdi mi var? Hasta mı?"

Eğitmen oturdu : "Duranâ..." dedi. "Bak sana doğruyu konuşayım : Bugün evine bekçi geldi mi? Geldi. Asiye için söyledi mi? Söyledi. Kızı okula yollayacaksın! Sorun budur. Yoksam, Öğretmen şeker gibi adamdır..."

Duranâ kalktı, elini alınına vurdu :

"Yahu, kızı yollayacağım Mustafa! Sen benim yabancım değilsin, bak valla on gündür içi gidiyor! Tifo hastası mı oldu, yoksam firengi mi, ne bileyim? İkinci bir sebep de, emsallerinden epey geç kaldı. Çekiniyorum. Bak İbiram'ı nasıl yolluyorum? Çok maarifseverim ben! Şimdi askerdeki Musa'yı, ta Hacılar okuluna yollayıp okuttuğumu köylü biliyor. Helbet bunu da yollarım..."

Dışardan ayak sesleri duyuldu.

"Ben, maarif yoluna post olurum Mustafa!.." diye sürdü Duranâ. "Bir sidikli kız için okul hocalarını kırmam asla ben..."

Öğretmen girdi.

"... Yalnız şimdi hastadır. İçi gidiyor. İyileşince yollayacağım..."

Öğretmen : "Çocuklar sağlam olduğunu söylüyorlar Duranâ!" dedi.

"Yalan!.. Bu köylünün Nohut deresinden bana hıncı var! Babaları düşman olur da döllerini olmaz mı? Hastadır çocuk! Bir de şu var, yaşı

epey irelledi. Vaktinde yollayacaktım ama okul hocalarının hepsi bir olmuyor. Üzerine alınma : Senden önce burada biri varidi. Bit mayenesi yapıyorum deye, kızların koynuna bakardı. Bizim kızları tiyatro kızları gibi baş açık tango gezdirirdi. Kızlarla oğlanları el ele tutturup hava çektirirdi :

Karanfil eker misin?

Balınan şeker misin?

Şuna bak! Sen bunları yapmıyorsun. Ama diyeceksin ki, yasada var! Ama bir de idare var! Yasaya kalsa biz ormandan bir tek dal kesemeyiz. Hökümet göz yumuyor. Yılda üç beş tanesini tutup mahkemeye veriyor. Tam ceza giyeceklerine yakın bir af çıkarıp kurtarıyor!.. Milleti kendine düşman etmekte fayda yoktur Hocaa!.."

Öğretmen :

"Asiye'nin hasta olup olmadığını araştıracağız!" dedi.

"Valla hastadır! Sana yalan mı söyleyeceğim? Eve gel, gözünle gör..."

"Yasa, hasta öğrenciden rapor ister. Biz senden rapor istemeyiz... Yaşının büyük olmasını da bahane etme. Birinci sınıfta onun yaştları çok!"

Duranâ : "İyi!" dedi içinden. "(Yaşadı erkek çocukar... Ulan, ölürsün, öldürür müsün? Ulan ben seni bir kurşunda paklarım, ama devlet bir öğretmen borcuna girer. Senin şahsının hiç kıymeti yok ya nımda, karaltısı kaybolası herif!)"

Öğretmen, Eğitimci'e göz etti : "Çıkalım!"

Salonda, Duranâ : "Çok iyisiniz, Asiye'yi idare ederseniz daha iyi olacaksınız!" dedi.

Öğretmen duymazlıktan geldi.

Eğitimci : "Şimdiye kadar idare edilmiştir Duranâ!" dedi. "Yolla kız, biraz da sen idare et..."

Duranâ bir çıkar yol bulamıyor. Elini avucunu ovuşturuyor, büzülüyor. Sonra heybeye doğru yürüdü : "Şu heybeyi boşalt Mustafa!" dedi. "Boşalt, ben gideyim! Cumanın zamanı geldi.."

Eğitimci, Öğretmen'e baktı :

Öğretmen :

"Ne var heybede?" dedi.

"Biraz ceviz, çerez getirdim. İnsan eli boş gelemiyor. Gönlüm sizi çok çekiyor, ama işte anlattığım gibi."

"Kaymakama, Yargıca da böyle mi gidiyorsun? Göttür geri!.." diye sertçe çıktı Öğretmen. "Rüşvet yasak!.."

Duranâ : "Sen benim evladım yerindesin? Senin babanı bilirim. Sıkı ahbabımdı Yemen'de. Rüşvet mi olur?"

"Götür!" dedi Öğretmen.

"Öğretmen! Kölen olayım! Valla evden karılar koydu. Dediler, götür okul hocaları yesin. Öğretmen yesin. Yapayalnız dağın başında, dediler. Kapanır evliya gibi, dediler."

"Sen önce Asiy'e'yi gönder, okutalım. Sonra bizi çağırırısın, evinde yeriz.."

"Beni elimin heybesiyle döndürmeyin. Ben vatanın emektar bir çavuşuyum. Yaşlandım deye hor görmeyin, rica ediyorum!.."

Öğretmen, Eğitimci'yi çekti : "Gidelim!" Gittiler.

Duranâ çıktı. Bir düşündü, sonra geri döndü. Heybe elinde, odaya girdi. "Ulan ağzına tükürdüğümün kavatları!" dedi. "Böyle cevizi ömrünüzde yediniz mi? Bir de naz edersiniz! Biliyorum, dışınızdan almam diyorsunuz ama içinizden deli oluyorsunuz. Bir daha getirse diye bakıyorsunuz. Bekleyin getiririm! Bekleyin alırsınız babayı!.."

Cevizleri karyolanın üstüne boşalttı şakır şukur. Sağa sola dökülenleri topladı. "Şu elmalara, şu ayvalara bak!" dedi. Birini alıp burnuna götürdü. "Mis gibi kokuyor!" Keseyi masaya koydu. "Kavatlar!" dedi gene. Kapıyı çarptı. "Yeyin, zehirle zukkum olsun!"

Dışarı çıktı. Dersliğin ağzındaki boşluktan Eğitimci'in sesi geliyordu. Bu kez bir yazı işi üzerinde bağırıp çağırıyordu. Bir çocuğa : "Doğru otur, kolunu serbest bırak!" diyordu.

Duranâ, pencereye doğru vardı. Eğitimci'in yüzü karatahtaya dönmüştü. Cama vurdu. Çocuklar, "Eğitimci'im, Eğitimci'im!" diye bağırıyorlardı. Eğitimci kapıya çıktı.

"Mustafa!" dedi Duranâ. "Sen onun sözüne bakma dayım! Heybeyi boşalttım. Masanın üstüne koyduğum kese de senindir. Elmalardan, ayvalardan da al biraz. Senden memnunum bak! O çocuktur. Bir köşeye çek konuş. Uğraştığı adamı tanıttim ona. Sakın benim böyle alttan aldığıma bakıp horozlanmayın!.."

Damalı camisi ağzına kadar doluydu.

Osman Hafız, köşedeki yüksek yerden bağıyor :

"... Sevap işleyen sevabının, günah işleyen günahının karşılığını alacaktır. Cenaballah, bütün fiillerimizi birer deftere yazdırıyor. Bunlara "Eylem Defteri" deniyor. Mizan günü huzuruna vardığımız vakit Cenaballah, defterimizi açıp soracak : "Sana güzel kitaplar indirdim. Peygamberler gönderdim. Nedir senin yaptıkların?.." İşte, ey câmaati müslimîn! O zaman diliniz tutulacak. Tek sözcük cevaba kâdir olamayacaksınız. Yanacaksınız! Yalan, inkâr para etmeyecek. Dilinle inkâr etsen, elin tanıklık edecek : O işi benimle tuttun! Gözün, benimle gördün; ayağın, benimle yürüdün; kulağın, benimle işittin! Tasavvur edin, bu ne feci bir haldir? İşte, onun için ey Müslümanlar..."

Sonra, ellerini havaya açarak uzun bir duaya girişiyor. O, yukarıdan duayı söylüyor, kalabalık da aşağıdan, "Âmin!" çekiyor.

"Gerçek vatanımızı gerek cümle Müslüman diyarını, her türlü ateşten, âfattan emin eyle Ya Rabbi..."

"Âmin..."

"Kâr zarar seçerek, güzel güzel çalışmaklar, çabalamaklar hepimize müeyesser eyle Ya Rabbi!.."

"Âmin..."

"Gönlümüzde yatan her türlü muratlarımızı hayırlısıyla ihsan eyle Ya Rabbi!.."

"Âmin..."

"Şehitlerimizin, üstatlarımızın, analarımızın, atalarımızın, evlâdü akrabamızın ruhlarını da şad eyle Ya Rabbi!.."

"Âmin..."

Hafız baştaki büyüklere, karadaki trenlere, denizdeki gemilere, havadaki uçaklara hep dua eder, kalabalık aşağıdan "Âmin!" derdi.

Her hafta Eğitmen'le Öğretmen, orta sıralardan birine oturur, okunanları, söylenenleri dinleyip giderlerdi. Öğretmen ara sıra gelmezdi. Eğitmen devamlıydı. Muhtar, üyeler, gençler, kocalar, oturup dinlerlerdi. Her hafta aynı şeyleri dinlemekten bıkar, esner, ama ellerinden çare gelmezdi.

Bu hafta Muhtar Hamdi başını eğmiş, düşünüyor. Kafası karışık. İmamın söylediklerini duymuyor. Kafasında, namazdan sonra yapacağı "toplantı"nın gürültüsü var.

Az sonra adamlar çıkmaya başladı camiden. Çıkanlar duvar diplerine çöküp çarıklarını bağlıyor, sonra sigara yakıyorlar.

Damalı'da cuma namazları, hele kışları, bayram namazları gibi kalabalık olur. Yüz evden adam gelir. Komşu köylerden gelen olur. Köyde din işleri yolunda gidiyordu. Müslümanların haftada bir toplanıp öğüt dinlemesi kuralını Damalı kadar yerine getiren köy az bulunurdu.

Muhtar Hamdi, Osman Hafız'la birlikte, arkadan çıktı. İmam, ellerini kavuşturmuştu. Muhtar alçak sesle, yüzünü asarak konuşuyor. İmamı bir konuda "ikaz" ediyor.

Muhtar, caminin avlu kapısına gelince köy bekçisi Ali Gede'yi çağırıldı : "Kurul üyelerine haber ver, Altıparmak Ali'nin oraya gelsinler, işimiz var. Duranâ'ya, Baytar Mehmet'e, Osman Hafız'a haber ver. Onlar da gelsin!"

Osman Hafız, Muhtar'ın ceketinden çekti : "İyi ya, beni Kurul'un önüne çağırmanın nedeni ne? Söyledin, duydum!"

"Bre Osman Hafız!" diye parladı Muhtar. "Duydun ama anlamadın! Bir de Kurul söylesin, belki anlarsın..."

"Tövbe tövbe!" çekti Osman Hafız. "Adı güzel Tanrım, sen bana sabır ver..."

Muhtar kesti attı : "Önümde tonla köy işi var Hafız, başımı ağrıtmama arkadaş! Hamdi doğru Altıparmak Ali'nin eve! Ben gidiyorum!"

Eğitmen'le Öğretmen, dua biter bitmez okula gitmişlerdi.

Muhtar, "Toplantıya onları da çağırırsak iyi olur ama görünmüyorlar!" diye başını kaşıdı. "Öğretmen bir de kafa tutar. Ben seni toplantıya çağırırsam, okulda dersin kalır be adam! Hem de bizim köyün işleri senin bildiğin işlerden değil! Sen bunlara karışırsan, bizim düzüler biribirini bırakır, seni tartaklamaya başlar! Böyle bir Müslüman köy-

dür bizim Damalı!.."

Osman Hafız bakınıyor.

"Haydi gidelim, haydi!" dedi Muhtar. "Korkma, Kurul seni yemez!"

Osman Hafız, elini asker kaputundan bozma paltosunun cebine sokup, "Haydi madem!" dedi. Yürüdüler.

Muhtar :

"Bak Hafız, kardaşım!" dedi. "Bana darılma! İmam ossurursa cemaat sıçar! Damalı, senin ardında namaz kılıyor. Sana bakıp yatıyor, sana bakıp kalkıyor. Bizim insanımız taklitçidir. Sana bakarak bir de mera sürmeye kalkarsa ne olur halimiz? Geçen yıl da söyledim, boşla bu işi! Eller yapsın, sen yapma!.."

Hafız'ın sesi çıkmıyor. Muhtar'ın yanı sıra, suçlu suçlu yürüyor. Dar sokaklardan, su birikintilerinden atlayarak ilerliyorlar. Gübre yığınlarında eşinen tavuklar, horozlar, serçeler, sığırcıklar... Köşe başlarında eli kirmanlı kadınlar... Kadınlar yün kolçaklarını eğirip kirmana sarıyor. Kocaları camiden bir konukla dönenler, usulca evlere koşup, ortalıktan kayboluyor.

Altıparmak Ali, Muhtardan, evinde Kurul toplantısı olacağını duyar duymaz, "Çabuk ol, çabuk!" diye karısına bağırdı. "Yan odayı düzene sok, Kurul geliyor!"

Zeliha, telaşla bu odadan ötekine, ötekinden berikine koştu.

Altıparmak Ali kapıya durdu.

İmamla Muhtar geliyordu.

Selamlaştılar.

"Sobanda ateş yanıyor mu Aliiii?"

Altıparmak : "Yanmıyor, ama yakarız!" dedi. "Ateş kolay!"

"Yak sobayı! Kar yağıp buz olmadığına bakma. Kancık havadır bunlar. Yak! Sıcaktan zarar gelmez. Ayağında doktor yok ki soğukta oturasın..."

Yukarı çıktılar.

Altıparmak, "Deral yakarım!" dedi. "Kapıyı kırar odun ederim sizin için..."

Muhtar ayakkabısını çıkarırken hayatın toprağını kazdı : "Ulan atakçı düzü!" dedi. "Kapıyı kırar odun ederim dersin ama şu kerestenin bol yerinde, daha bir hayatı tahtalatamadın! Uyan arkadaş, uyan!

Bak eller damlarını turalattı da mera sürüyor!.."

Zeliha, ellerini önde kavuşturup ayrı ayrı, hoş geliş etti. El öptü. Muhtardan, İmamdan, karılarının hatırını sordu. Saygı gösterdi.

Altıparmak, "Çıra getir!" dedi.

Kadın, çırayı getirip bıraktı. Çıktı.

Az sonra, Kurulun öteki üyeleri geldi.

Arkadan Baytar Mehmet'le Duranâ girdi.

Bekçi Ali Gede kapıda dikiliyor.

Muhtar, sırtını duvara yasladı. Altıparmak Ali, Muhtarın arkasına bir yastık koydu. Üyeler, sağına soluna oturdu. Duranâ sağ köşeyi, Baytar Mehmet sol köşeyi tuttu.

Muhtar, Bekçi'ye : "Sen git Ali Gede!" dedi.

Hepsi, Muhtar'a bakıyor. Duranâ, tabakasını çakmağını çıkarıp bir sigara yaktı. Muhtar elindeki izmariti ocağa atıp öksürdü :

"Konuyu biliyorsunuz arkadaşlar!" dedi. Hemen Duranâ'ya döndü : "Nohut deresi için komşular şikâatçı oluyor. Orayı bıraka-caksın Duranâ!.."

Duranâ, bir şey yokmuş gibi sigarasını çekiyor.

Muhtar : "Sükût ediyorsun!" dedi. "Yoksa komşular yalan mı söy-lüyor? Varıp Yazyurdu'nda bir büke daklaştın, orayı yuttun. Sonra Kızboğan yamaçlarına geçtin. Orayı yutamayınca Nohut deresine indin. Olmaz Duranâ!.."

Duranâ sessiz sigarasını çekiyor.

"Bu köyde yeşil çimene hasret mi koyacaksınız bizi? Bundan sonra hiç koyun davar beslemeyelim mi? Ak yoğurda muhtaç mı olalım?" Üyelere döndü : "Arkadaşlar, madem köylü bizi öne düşürdü, öyleyse bu işleri yoluna koyalım!" Duranâ'ya döndü : "Senden görüp başkala-rı da özeniyor! Nerde sürülmedik yer kaldıysa, gözü ilişen varıp takla-şıyor! Ölesiye biz bu köyde oturacağız arkadaş! Çocuklarımız burda oturacak!." Üyelere döndü : "Bu işe ne diyorsunuz arkadaşlar?"

Üyeler bir ağızdan : "Doğruu!" diye gürlleşti.

Muhtar : "Bak Duranâ!" dedi. "Sana yedi gün izin vereceğim. Dereden ilişiği keseceksin! Komşunun sabrı tükenmiştir! Ektiğin ekini bozacaklar! Bir olay çıkarsa karışmam!"

Duranâ, sigarasını attı :

"Köylü benim yeşermiş ekinimi bozamaz!" dedi. "Bozsun da bir

tanısın!.."

Muhtar, iki dizi üstünde doğruldu :

"Ulan Duranâ, ulan duramaz olası! Sen nasıl Duranâ olmuşun? Ulan sen köylünün yeşil çimenini bozarsın da, köylü senin ekinini neden bozamaz?"

"Bozamaz!" dedi Duranâ. "Bilakis mesul olurlar! Bir karının çocuğunu düşürenler nasıl ceza giyiyor, yeşil ekini bozanlar da öyle ceza giyerler! Hükümetin yasası var!.."

"Ama önce sen taklaştın? Belayı sen kurcaladın?"

Duranâ güldü :

"Orası benim dedemin emlaki be! Rahmetlik Kerimce, ölmeden önce çok söyledi, duymadınız mı? Şimdiye kadar sürmedim, ihtiyacım yoğidi. Şimdi var, sürüyorum!.."

Muhtar hâlâ iki dizi üstünde : "Yahu Duranâ; bu akılları bırak!" dedi. "Akıl diye taşıma bunları! Ölmüş adamdan tanık olmaz! Yazık sana!.."

"Niçin yazık oluyormuş? Kerimce, aha bu altıparmak Ali'nin em-misi değil miydi?"

"Emmisiydi!.."

"Niçin inanmıyorsun öyleyse?"

Muhtar, ellerini birbirine çarpıp güldü : "Pes!" dedi. Sonra ciddi-leşti : "Sen şimdi burdan ilişiği kesiyor musun, kesmiyor musun Du-ranâ efendi?"

"Kesmiyorum!"

"Öyleyse kalk, işin tamam! Kalk, uğurlar olsun! Ben komşuya ce-vabını söylerim. Komşu bir karar verir engücü..."

Duranâ'nın kıpırdadığı yok.

"İstersen kalkma, akşama kadar otur! Saklı lafımız yok. Şimdi sıra Baytar Mehmet'te!" Baytar Mehmet'e döndü : "Beri bak Baytar! Cevap ver : İrim'deki yeri gençeltmişin. Yola doğru on adımdan fazla inmişin. Geri all!.."

Baytar Mehmet kızardı, bozardı :

"Ama yanımdaki komşular da indi! Madem, onlar da alsın!"

"Onlarla göbeğin bitişik mi?"

"Değil ama herkes çeksin çekeyim..."

Muhtar, ellerini gene birbirine çarptı : "Yani ben onların ağzına

tüküreyim!" dedi. Duranâ'ya döndü : "Görüyor musun? Nasıl biribirinin üstüne atıyorlar! Yarın ötekileri çağıracağım, onlar da, Duranâ çeksin, çekelim, diyecek! Böyle köyün anasını satayım! Evet satayım! Yani eşşeklik bende : Hazır muhtarsın, al eline sabanı, zaptet beğendiğin yeri, değil mi? Ne hoş; elinde yetki de var!.. Sorarlarsa, ötekiler çeksin, çekeyim cevabını ver! "Burası bana dedemden kaldı, rahmetlik Kerimce tanık!" cevabını ver..."

Duranâ :

"Dedenden kalmasa nasıl kaldı diyebilirsin?"

"Öyle ya!" dedi Muhtar. "Dedemden kalmasa nasıl diyebilirim? Doğru... Eee, Baytar Mehmet, haydi, senin de mamelen bitti! Gidebilirsin.."

Baytar Mehmet kalktı.

Altıparmak onları geçirdi.

Muhtar bir sigara daha doladı :

"Seni de konuşalım mı Osman Hafız?" dedi.

Osman Hafız sıkıldı : "Sen bilirsin Muhtar!" dedi.

"Aferim arkadaş!" dedi Muhtar. "Haşşöyle! Sen bilirsin deyince kavga olmaz. Hemen çitini geri al öyleyse..."

Osman Hafız ellerini ovuşturdu.

"Alacaksın, değil mi?" dedi Muhtar.

"Kaktığım yer iki adım, aklını oraya taktın Muhtar! Soğan sarmısak ekecek yerimiz de mi olmasın?"

"Soğan sarmısak ekecek yeri verdik sana canım!"

"Bu köyde mera sürmeyen kaldı mı Muhtar? Bakır dere noldu? Hoşlak noldu? Şarлак noldu? Evimin önünden iki adım yer kakınca kıyameti koparıyorsun!"

"Ohhooo!" dedi Muhtar. "Yani ben onun cevabını buraya gelirken verdim sana : Sen hocasın! Eller süreceksin, sen sürmeyeceksin!"

"Benim karnım yok, acıkmam, öyle mi?"

"Bu köy senin idareni veriyor!" dedi Muhtar.

"Ne veriyor? Toz toprak!"

"Çok uzattın Osman Hafız! Beğenmiyorsan, imam olma arkadaş! Yani bak, haggaten çok uzattın!.."

Osman Hafız, cebinden caminin anahtarını çıkarıp attı :

"Al madem!" dedi. "İstedığın bu zaten!.."

Muhtar ne yapacağını şaşırıldı :

"Şimdi başlatacağınız bana, camisini de, anahtarını da!.." dedi. "Senin kıldıracağın namaz eğsik olsun ulan!" Anahtarı aldı, cebine koydu. "Haşşöyle!" dedi. "Şimdi selbessin, istediğin yeri sür!... Sana imamsın diye seslenemiyorduk. Git sür!"

Osman Hafız kalktı : "İçin rahat olsun!"

Altıparmak Ali, onu da geçirdi. "Muhtar, ah Muhtar!" dedi geldikten sonra. "Ah Muhtar! İnsan deli olacak!.. Valla deli olacak!.." So-baya iki odun atıp oturdu. Üyeler sigara yaktı.

"Ne yapalım, ağalar?" diye sordu Muhtar?

Düşünmeye başladılar. Altıparmak : "Bana kalırsa, Duranâ'nın ektiği yerden mal geçirelim, çiğnetiverelim olsun bitsin!.."

İki yıllık yol parasını veremediği için götürüp Burdur şosasında çalıştırılan, o zaman sıra numarası "15" olduğu için hâlâ "Onbeş Osman" diye çağrılan dördüncü üye : "Yapılacak bir iş var!" diye konuştu. "Yediden yetmişe bütün komşuyu toplayıp, bu düzünün ekini bozmak!.."

İkinci üyenin adı Ali Veli'ydi. Ali Veli güldü : "Ekini bozalım diye çift koşarsak orası temelli tarla olur be!" dedi.

"Çimen zaten gitti!" dedi Onbeş Osman. "Onun için sürmekten başka çare yok!.."

Muhtar : "Öyleyse boş bırakmayalım!" dedi. "Sürmüşken bir şey ekelim. Ama bu mevsimde ne ekilir bilmem ki!"

Altıparmak : "Beş on gün daha sabredip Yıldızarpası eksek mis gibi olur!"

Muhtar düşündü : "İyi olur!" dedi. "Arpa ekelim. Ben komşulara ilan edeyim. Bozalım düzünün ektiğini!"

Üyeler : "Öyle yapalım..." dediler.

"Pekey, öteki düzüleri ne yapacağız?" diye sordu Muhtar.

"Kurulca gider onların da çitini geri atarız!" dedi üyeler.

"Yarın öğleden sonra okul tatil; haber yollayalım, Öğretmen de gelsin.. Defter yazar, tutanak tutar. Ne olsa resmi iş olacak yaptığımız. İyisi mi, çağıralım gelsin!.."

Üyeler : "Gelsin!" dediler.

Muhtar:"Öyleyse kalkın!" dedi. "Kalkın bakalım! Çok laf Kur'ana yaraşır.."

5 CEVİZLER

Cumadan okula dönerken Eğitimci', "Dikkat ettin mi?" diyordu Öğretmene. "Bizim Duranâ, imamın ardında nasıl sallanıyordu? Hey gidi kır düzül! Burda Lazoğlu diye bir ormancı vardı : "Yılanı çiyani yiyorlar, adları gene de Hacı Leylek oluyor bunların!" derdi. Olmadık domuzlukları yapıyorlar, adları gene Müslüman düzülerin! Şu köyde kaç düzü biliyorum, kabuklu gâvur onlardan iyi! Neyse, ben aç karına fazla konuşmam Hoca!"

"Eve varınca patates tenceresinin başına çökeriz..." dedi Öğretmen. "O zaman konuşursun..."

Alardı düzlüğüne giden yolun sağı solu, oynayan, koşan çocuklarla doluydu. Uzak mahallelerden gelenler "ögle"yi savıp oyuna dalmış. Üst başları darmadağınık. Çoğunda yaka bir yanda, paça bir yanda. Altlarında birer çağşır, üstlerinde birer mintan... Önlükleri, ceketleri, yakaları, tokalar yok. Çoğu çarıklı, çoğu yalın. Kiminin saçığı sifira tutulmuş, kiminin makasla kırılmış. Kızlar, ev kılığıyla geliyorlar. Burdur dokumasından birer zıbın, birer don, bellerinde birer kuşak. Bazılarında tahta nalın var...

Öğretmen, buraya geldiğinin ilk yılı, hepsini bir kılığa zorlamak istedi. Babaları önlük kumaşını gidip en ucuzlarından aldı. Anaları elde dikti. Biçimsiz biçimsiz şeyler oldu. Sızlandılar, yüksündüler...

Eğitimci dedi : "Dava kılık davası mı, okutma davası mı?"

Öğretmen : "Fakat kılığın önemi yok mu?"

"Ama zordan çıkıyor bak!" dedi Eğitimci. "Önce kitaplarını kalemlemlerini tekmiş edelim, kılık sonra.."

Öğretmen : "Olsun!" dedi.

"Sen bilirsin ama..."

"Evet, öyle olsun!..."

Öyle yaptılar... Müfettiş, uzun uzun durdu. Eğirdi büktü. Sonra

onun da aklı, Eğitimci'nin dediğine yattı. "Ama bu kılık-kıyafetinin iyi bir kılık olmadığını anlatın onlara!" dedi.

Eğitimci'le Öğretmen gülüp, "Peki!" dediler.

Damalı'nın çocukları, birkaç yıldır bu kılık-kıyafetle gelip gidiyorlar. Tıpkı yaz aylarındaki, köye okul açılmadan önceki kılık-kıyafetleriyle... Uzak mahallelerin çocukları öğleyin gidemiyor. Güneş olursa dışarda, soğuk olursa içerde oturuyorlar. Birbirlerinden tuz alıp veriyor, katık değiştiriyorlar. Varıp üstüne "boru"dan bir su içtiler mi, doyuyorlar.

Eğitimci' ara sıra takılıyor :

"Eğer doymadıysanız bir daha için. İki su bir ekmek yerine geçer, doğrudur valla!" diyor.

Öğretmenin odasına girdikleri zaman, cevizler yarıda duruyordu. Eğitimci, haberi yokmuş gibi davrandı. Cevizler, ayvalar, kırmızıya kaçan elmalar, kokup duruyor hoş hoş.

Öğretmen baktı, baktı : "Bilmiyor bu Duranâ rüşvet yedirmeyi!" dedi. "İyi talim görmemiş!.."

"Yok!" dedi Eğitimci. "Yanlışsın! Erle komutanı Cafer Onbaşının yetiştirmesidir! Tahriratçı Kör Bilâl'in yanında da biraz kurs gördü. İbradılı Kır Yargıç'tan diploma aldı. Nasıl bilmez? Üstüne yok desem yeridir!.."

Öğretmen elini cevizlere daldırdı. Ayvalardan birini kokladı : "Çok güzel!" dedi.

"Sen asıl elmaları kokla!" dedi Eğitimci. "Bunlar yalnız Duranâ'da bulunur. Üretmek isteyen fidanını, aşısını vermiyor. Isırınca damağına bir serinlik çöker. Karanfil mi desem, kekik mi desem, anlatılmaz bir kokusu vardır. Bunların aşısını ta Senir yanından getirdi. Altında atı var. Bindi mi ıraklar yakın oluyor. Eğitimci' çıktığım yıl, ben de İnar'dan getirip babamın bahçesine beş on göz vurdum, ama ne de olsa Duranâ'nınkiler başka..."

Öğretmen, masadaki keseyi yokladı dışından : Cevizler, elmalar...

"Bu da sana tabii!"

Eğitimci güldü : "Buğdayın yanında karamuk da sulanır, gözünü seveyim! Götüreyim çocuklar bayram etsin! Nasıl olsa hükümetin bizim aylıkları göreceği yok! Ama yukardaki görüyor! Çankaya'da Cumhurbaşkanı köşkünün yanındaki okulda çalışan sınıf öğretmenlerinden neyiz eksik? Yarışa girsek, kazanacağımıza güvenim var.

Çocuk okutmada, çile çekmede, her hususta!.. Ama karnımızın doyurulmasına gelince, bir karakol onbaşısı kadar kadromuz yok..."

"Çok konuştun!" dedi Öğretmen. Patatesleri bir табаğa doldurup masaya getirdi. Çökelek, pekmez çıkardı. "Haydi gel... Üzülmeyi bırak, tıkmaya bak! Bir gün eğitim işlerine gereken ilgi gösterilir. Olacak bu. Güçlenip kendi ellerimizle yapacağız. Önce toplumun geleceğini kuranlar canlanacak. Çalışmak için aşk duyar hale gelecekler. Uzatmalı onbaşılar karşısında kendilerini küçük görmekten, ezilip büzülmekten kurtulacaklar. Soy patatesleri!.."

Eğitmen yemeğe durdu. Yufkalar arasına soğanı, patatesi doldurup tuzluyor, düremeç yapıyordu.

Öğretmen : "Sen, al keseni götür!" dedi.

"Peki, sen ne yapacaksın?"

"Ben satacağım..."

"Yok satma! Doldur şu sepetlere, girip çıktıkça birer ikişer ye! İki tane de taş koy sepetin yanı başına..."

Öğretmen Tarım-İş dersinin planlarına baktı : "Şarлак"taki ağaçlardan ağkurdu toplanacak. Senin sınıf da gelir mi?"

Eğitmen kalktı : "Gidelim arkadaş!" dedi. Dışarı çıktı. "Haydi be-beleer!.." diye bağırды. "Toplanın!.. Bahçelere gidip ağkurdu toplayacağız. Toplayıp yakacağız!.."

Öğretmen üç çocuk alıp içeri gitti, cevizleri sofrа bezine doldurup getirdi : "Dağıtın arkadaşlarınıza!" dedi.

Çocuklar başladılar.

Eğitmen : "Durun!" dedi. "Sıraya geçin bakayım. Siz cevizleri önünüze açıp durun : Alan geçsin! Çocuk başına beşer ceviz desek yeter mi acaba? Yeter, haydi beşer ceviz!.."

Alan geçiyor. Cevizleri kırarak, gürlütü ederek gidiyorlar. Bazıları, "Tek mi, çift mi?" oynuyor. Eğitmen : "Heeey, kumar yasak!" diye bağırıyor.

Kurul üyesi Onbeş Osman'ın oğlu Ramazan, Öğretmen'e sokuldu : "Öğretmenim, bu kadar cevizi nerden buldun?"

Öğretmen, çocuğun kulağını okşadı :

"Üzümünü ye, bağını sorma!.." dedi.

Tam ikinci zamanıydı. Topal Pehlivan, cami önüne kadar gelip kimseyi göremeyince, güne baktı, sonra içeri girip kapıyı yokladı :

"Osman Hafız anahtarını gerçekten atmış!" dedi. "Namazları imamsız kılacağız! Ben de kılmam! Cenaballah görüp durur. İmam bulsunlar, kılalım!.." dedi.

Okula doğru vurdu. İki koltuğunda iki asa, bir bacağı dizkapağından kesik, seke seke yürüdü. Ağır gövdesini güçlkle kaldırıp ileri fırlatıyor. Dura dura yağ bağlamış.

Kılıcı Karısı, hayatta, öküzlere kepek karıyor. Pehlivan'ın gene okula yöneldiğini gördü. Kendi kendine : "Topal şeytan!" dedi. "Daha şimdi çocukların elinden kurtuldu garip Öğretmenim. Varıp tebelleş olacaksın utanmadan! Geberiver inşaallah! Ne faydan var senin dünyaya? Ha varlığın, ha yokluğun! Kalabalık etme bari!.."

Pehlivan, yolu adım adım kısaltıyor.

Kılıcı Karısı söylenmeyi sürdürdü : "Aylar gibi de şiştin körolası! Yiyip yiyip devriliyorsun! Doğrayıp doldurmalı seni bir kazana! Vermeli altından ateşi! Yağın iliğin ayrılсын. Beş tava yağın gelir. Ondan sonra geç başına, sabun dök! Döktüğünü ser güneş!.."

Pehlivan, arkadan bakıldığı zaman sağ kalmış bir Yemen askeri gibi görünüyor. Başında kalıbı bozulmuş bir silindir şapka! Sırtı ceket-siz, beli kuşaksız. Kış günü, ayağında ak don, öyle geziniyor. Ak donun, topal yanına gelen paçası yukardan boğulmuş. Keseye benziyor. Bu kılık üstünde silindir şapkanın duruşu garip.

Bir zamanlar, ortalıkta "bir tane"ydi. Erle ovasında adı anılır. Ağ-lasun, Ürkütlü, Korkuteli, Gölhisar yanlarına kadar gitti. Her gittiği yerden bir şeyler koparıp geldi. İçkisi, hovardalığı yoktu. "Güreş tuta-cak adam, kafasından bunları silmeli!" Çıkıp bir çırpındı mı, kalaba-lık susardı. Hasımıyla oynar, altına alır, ezer ezer, ezerti. Bir ara, yene-

meyecekmiş gibi davranır, umutlandırır. Kalabalık sabırsızlanır. O zaman, altındaki yağlı et külçesini apışarasından kaldırır, ayağını yerden keser. "Pes ustam!" derse ne iyi! Demezse, başı üstüne diker, alanın ortasına karnı yukarı şarp uzatır.

Güzel vücudu vardı. O zaman zeytinyağları altınsuları gibi olurdu. Pehlivanlar yağlanınca ışırlardı. İsmail Pehlivan'da zerre kadar tüy yoktu. Bir pembe et... İri! Gösterişli! Yakışıklı.. Güzeldi. Erkeklerin yakından seyrettiği güreşleri, kadınlar damlardan görmeye çalışırdı. Damlar, salkım saçak dolardı. Hele güreşten sonra yağlı yağlı düğün evine gidilirken, davul zurnanın önünde, kalabalığın arasında, çalım vura vura... Kadınlar yutkunurdu.. Düğün evinde davul uzun uzun döverdi. Zurna Köroğlu vururdu. Pehlivanlar ayaküstü kısa bir gösteri daha yaptıktan sonra düğünbaşı ödülleri sunardı. Pehlivanları alınlarından öperdi. Yenen yenilen, bütün pehlivanlar, pirleri Hazreti Hamza'ya dua eder, elini yüze çalıp yıkanmağa giderlerdi.

İsmail Pehlivan'ın önünde, o alanlarda böyle güreşilirdi. İsmail Pehlivan, şimdikileri bilmiyor. Damalı'da gördüklerini tutmuyor. Gençler, kısıbeti düğünden düğüne giyiyor. Yeni oyunları, fenleri öğrenmiyorlar. Düğün sahipleri ödül vermekten korkup, güreş açmıyor.

Topal Pehlivan, son güreşini anlatmaktan hoşlanmaz. Soran olursa, yanı da تنها ise, üstünkörü anlatır. Kendi oyunuyla gitti canım! Tam güreşi bitireceği anda oldu bu! Çok utanmıştı. "Güreşte yenilen karı olmaz"dı ama, kazanılmış oyunu vermişti! Belki biraz da şımarıklık vardı içinde. Yıllardır o utancı üstünden atamıyor. Süm-büllü'den Kerkenek'le güreşirken iki ağır vücudun bir bacak üstüne nasıl düştüğünü, bacağı kırılınca nasıl boğa gibi bağırıldığını, bayılıp yere serildiğini, milletin ürperdiğini anlatmaktan hoşlanmıyor.

En bilgili kırıkçılar sardı. Üç gün geçmeden açtılar. Bir kırık sarılır da açılır mı? Açtılar ki, bacak mor bir torba olmuş! Ağrıdan duramıyor. Bir sal yapıp Ortaköy'e indirdiler. Araba tutup iki günde Denizli'ye ulaştırdılar. Denizli'de Tayyar Bey derler bir doktor var, ünlü! Eline kimse düşmesin! Asma budar gibi, kolunu bacağı budar. Pehlivan'ı görünce : "Ulan Yörükoğlu, bu bacağı keseceğim!" dedi. "Bu bacak senin kanını zehirlemiş!" Tayyar Bey'in dediğini ne duyuyor, ne anlıyordu. "Kesiyorum ulan?" Başını salladı, o kadar...

Ondan sonra dünyaya hep bu dağ başındaki köyden baktı. Dün-

yaya başka başka noktalardan bakmağa alışmışken bir noktaya çakılıp kalmak fena! Her zaman bulgur yemek, her zaman "Kezban!" diye çağırıp başka güzel adları ağza almamak; dağların ardındaki köylerde neler olup bittiğini bilmemek; aklına estiği zaman köyü bırakıp gitmemek; merak ettiği şeylerin aslını kendi gözüyle görmemek... İsmail Pehlivan'ın öyküsü hep bu çizgi üzerinden gitti.

Altı yıl süren muhtarlığı zamanında bile köyden dışarı gidemedi. Gerekliği zaman mühürü birinci üyenin eline verip yolladı. Eşeğe binemiyordu. Binip semer üstünde duramıyordu! Semeri bacağıyla sıkması gerek, sıkamıyordu.

Sanki köylü ağustos ayında başı karlı bir dağa çıkıyor, orda duru sular, yeşil sular, doya doya içiyor, dönüşte eğer aklına gelirse, ona bir şişecik getiriyor. Bu da Topal Pehlivan'ı kandırmıyor. Son gürüşünden sonraki yaşamını böyle özetliyordu...

Okula yaklaştı. Temizlik için kalan çocuklar da çıktılar. Kitapları torbalarında, torbaları sırtlarında, gurbetten dönen adamların küçültülmüş karakalem resimleri gibi koşuyorlar evlerine doğru. "Niye bu kadar zayıf, niye böyle soluk benizleri?" dedi kendi kendine. "Yoksa doymuyorlar mı? Biz de bu köyün bulamacıyla beslendik. Yoksa okul mu solduruyor böyle? Okulun kireç sıvası mı emiyor yüzlerinin güzel rengini?.."

Eğitmen'le Öğretmen de çıktı.

"Bir işleri mi var? Köye mi inecekler?" Eli yüzleri yorgun. Üstlerinde çalışmış olmaktan doğma bir durgunluk. "Gökyüzünün yaşlı yıldızlarına benziyorlar akşamüstleri. Ben âşık olup saz çalsam, bir türkü yakardım okul hocalarına. Sabahları çam fidanı gibi şirin oluyorlar. Yüzleri gülüyor. Ve istekli oluyorlar. Buna bir deme derdim işte! Bütün köylerde söylenirdi. Bugünlerden bir haber gibi uzardı geleceğin ovasına, düzüne..."

Eğitmen : "Merhaba Pehlivan!" dedi.

Öğretmen : "Merhaba Pehlivan!"

Pehlivan, okul hocalarını yeni yoldan, "Günaydın!" diye selamlamayı severdi. "Günaydın hocalar, günaydın, günaydın, günaydın!.. Köye mi gidiyorsunuz?"

Öğretmen : "Yok çıktık şöyle!" dedi. "Eğitmen eve gidecek. Ben de yalnız kalmak istemedim. Ama şimdi seni görünce fikrim de-

ğişti. Eğitimci'ni burdan uğurlar, seninle geri döneriz istersen?.."

Pehlivan asasını yere vurdu : "Yol boyunca bir iki gezinsek de olur. Bugün namazdan erken çıktınız, görüşemedik. Bir bakayım dedim kendi kendime..."

Eğitmen : "Camiye varınca bizim Öğretmen'e sıkıntı basıyor, duramıyor..." dedi.

"İçerisi karanlık..." dedi Öğretmen.

"Osman Hafız'ın sesi ağlayacağını getiriyormuş..."

"Esneyip duruyorum, orda bana uyku çöküyor!"

Pehlivan : "Alışmadığındandır!" dedi. "Biz alıştık da bak, ne uykumuz geliyor, ne bir şey! Karanlık oluşuna gelince, varsın karanlık olsun, Tanrı karanlıkta da görür..."

Öğretmen : "Yeni şeyler de söylemiyor, hep eski masallar..."

"Eskileri söyler tabii!" dedi Pehlivan. "Camide yeni şey olmaz ki! Hem de kafadan söylemiyor, kitaptan söylüyor. Kitap da tek! Başka din, kitap gelmeyecek artık dünyaya. Dünyanın sonuna kadar, o kürsüden, o kitap okunacak..."

"Senin, ölene kadar dünyaya Damalı'dan bakman gibi!"

"Öyle, Damalı'dan bakmam gibi!"

Eğitmen : "Osman Hafız, o kitabı aktarır aktarır! Şimdi şurada başlasam, hepsini söylerim. Hep aynıdır..."

Pehlivan : "Apdesim olsa ben de söylerim!" dedi. "Ey cömaati Müslimin, ey ihvani diiii!.. diye başladım mı..."

"Bunlar beni sarmıyor. Ben bunları biliyorum."

"Biliyorsun ama yapmıyorsun!"

"Osman Hafız da yapmıyor! İki gün önce Muhtar, evinin önündeki çiti kaka kaka dereye indirmiş, diyordu."

"O başka, bu başka! Hem haberin yok, bugün Muhtar biraz sıkıştırdınca, cami anahtarını atmış! Başka imam bulun kendinize, demiş."

"Gördün mü?" dedi Öğretmen.

Pehlivan : "Gördüm, ama..." diye uzatacak oldu.

"Haydi haydi!" dedi Öğretmen. "Ben Osman Hafız'ın öğütlerinden bıktığım gibi, bu konudaki tartışmalardan da bıkmışım. Gezelim..."

Eğitmen : "Bana izin öyleyse!" dedi. "Evde odun yarılacak. Hayvan oruz bakılacak. Varıp dışarıya yardım edeyim."

Pehlivan : "Sana izin, Mustafa!" dedi.

Öğretmen elini salladı : "Güle güle.."

Eğitmen sola vurup kendi mahallesine doğru indi.

Kum Tarla'dan geçip gidiyor.

Pehlivan : "Demek Osman Hafız'ın öğütleri gibi din babındaki konuşmalar da bıktırdı seni?"

"Bıktırdı..." dedi Öğretmen.

"Ne zararı var sana dinin?"

"Ne zararı olsun? Ama çevremde öylelerini görüyorum ki, din ezmiş, bastırmış! Kendilerine güvenlerini öldürmüş. Bir büyük destekleri olmadıkça, bir değere sahip olmadıkları inancını yerleştirmiş..."

"Öyle değil mi?"

"Değil tabii!"

"Yani bu işler, bu olup bitenler?.."

"... İnsanoğlunun, insan elinin, aklının eseri!"

Pehlivan : "Anlamıyorum!" dedi.

"Bırakalım öyleyse..."

"Kaçak güleşiyorsun."

"Biraz öyle."

"Saklamıyorsun da!"

"Bir neden yok ki!"

"Dinin seni sarmadığını da korkmadan söyledin!"

"Korkmasa birçok insanın aynı şeyleri söyleyeceğini biliyorum..."

Pehlivan : "Evet!" dedi. "Evet, ama nedir seni saran?"

Öğretmen güldü, içinden : "Beni açmaza alıyor aklı sıra!"

"Evet, nedir seni saran?"

"Yaşamaklar beni saran... Çalışmaklar, dostluklar, arkadaşlıklar... Kazanmak, kaybetmek. Zor bir işi başarmaklar. Yenmekler. Birinde yenilirsen, yılmayıp bir daha saldırmaklar. Sonunda, ne olursa olsun yenmekler. İnsanları biraz hayran bırakmaklar. Biraz faydalı olmaklar. Haksızlığa uğramış birinin hak almasına yardım etmekler. Haksızlık edenin dize geldiğini görmekler. Onu bunu sömürüp haksız lokmalarla semirmişlerin kirli çamaşırını deşmekler. Onların dedikodularını yapmaklar. Komşuda pişenden ummayıp eller pişirirken sen de pişirmekler. Duranâ'nın kızını okula alıp okutmaklar. Nohut deresini

kurtarmaklar... Beni saran, bir bacağı olmayan için senin yapamadıkların. Şu yokuştan yukarı koşmaklar. Beş kez, on kez, olduğun yerde zıplamaklar. Yaşadığından duyduğun sevinci kimseden çekinmeden açığa vurmaklar!.."

Pehlivan durdu : "Beri bak, bunları şimdi bana söylediğin gibi çocuklara da söylüyor musun?"

"Söylemiyorum pek..."

"Nüçün?"

"Onlar kendileri bulacak. Benim işim söyleyip belletmek değil, sezdirmek, buldurmak. Sezmelerine, bulmalarına yardım etmek. Benim işim onları böyle yetiştirmek..."

Arkadan Bekçi Ali Gede peyda oldu ansızın :

"Selam!" diye bağırды.

Öğretmen döndü : "Sen misin?"

Pehlivan : "Selam!" dedi. "Hayrola? Yoksa Muhtar, Öğretmenle beni yemeğe mi çağırıyor bu akşam?"

"Muhtarın başı belada!" dedi Bekçi. "Öyle şeyler aklına gelmez şu sıra..."

Pehlivan : "Haberimiz var! Ama Nuh gününün işi bunlar! Damalı toprağı çok sever. Sevdiği için de ne yapacağını bilemez. Hani karısını çok seven herif, üç güne bir dövmeden duramaz, bunlar da öyle. Varıp toprağın yüzünü yırtmadan duramıyorlar. Orasını burasını yara bere içinde bırakıyorlar..."

Ali Gede : "Bizim Topal Pehlivan, Öğretmene lügat paralıyor!" dedi içinden. "Sanki senin lügatına kalmış adam!" Güldü, sesli : "Öğretmen kardaş!" dedi. "Yarın bir köy belası var. Öğleyin okulu paydos edince, az zahmet etsin dedi Muhtar. Meradan yer sürenlerin çitleri atılacak. Sen de deftere yazacaksın..."

"Nohut deresi de var mı hesapta?"

"Nohut deresine birkaç gün sonra çift koşulacak! Kurul öyle karar verdi. Onu da yazarsın..."

Öğretmen : "Gelirim!" dedi. "Selam söyle Muhtara!"

Bekçi : "O verdiğin kâğıdı da Duranâ'ya mühürlettim. Unutmadan vereyim."

"Ne dedi Duranâ?"

"Duranâ'ya bakar mısın? Burnun altında ağız var mı, yok mu?"

dedi. Dürzülere yedirir, kızı kurtarırım! dedi."

Öğretmen, Pehlivan'a baktı.

Bekçi : "Ben de dedim ki : "Ya yemezlerse?" O zaman da dedi ki : Baş başa bağlı, baş da padişaha! O yemezse, onun başı yer! Orhan Bey yer, Yonis Bey yer.. Böyle dedi."

Öğretmen tükürdü : "Zor yedirir! Dünyayı kendisi gibi pisboğaz mı sanıyor? Varıp bir denesin..."

"Bu yol ona babasından kalmadır!" dedi Pehlivan. "Baba oğul, bu yolla çok iş başardılar. Gene başarır..."

"Benden yana başaramaz!"

Pehlivan, Bekçi'ye döndü : "Tamam Ali Gede, Öğretmen'in haberi oldu. Serbessin..."

Bekçi : "Eyvallah!.." dedi.

"Güle güle!.."

Pehlivan, gözünü derenin yamacındaki Uzun Saylar'a dikti. Üzüle üzüle baktı oralara :

"Uzun Saylar, yirmi yıl önce gür ormandı! Gür orman ki, gir içine av avla! Yolunu şaşır, dört saat dön! Öyle orman! Akmal, reçine-li sarı çamlar! Diken ardıçları! Uzun boylu kara çamlar! Dişbudak ağaçları! Dağ kavakları! Gene diken ardıçları! Karağanlar, meşeler!.. Bir hoş yerlerdi..." Durdu. "Gel yahu eve gidelim, odaya girelim, gel..." dedi.

"Girelim!" dedi Öğretmen.

Pehlivan, ağır ağır sekiyor, bir uçtan da konuşuyordu :

"Ben eşşekliğime doymayım! Beee, eşşekliğime!.. Damalı'nın dürzülere, "Sen topalsın, ama güreş sebebiyle çok yer gezdin, çok biliyorsun, gel seni muhtar yapalım!" dedi. "Yapalım da şu köyün ağzını yüzünü bir düzelt!" Canım sıkılıyordu. Yapacak hiç işim yoktu. Oldum! Bizim burda muhtarlık kolaydır ne olsa. Yolüstü bir köy olmadığı için, vali, kaymakam uğramaz. İnsanı utandıracak ağır konuk düşmez. Olduk da iyi ettik! Böyle diyorum ama bir yandan da kendime haksızlık ediyorum. Ben olmasam, başkası olacak, benden kötü yapacaktı... Demin dedim ya : Bizim komşular, meradan yer sürmediler mi uyuz olur. Bak, onlara da haksızlık ediyorum. Hepsinin durumunu biliyorsun. Kuru ekmeğe, imansız bulgura çalışırlar. Kapılarındaki dört davar da astar kaput parasını zor çıkarıyor.

Dikindiklerini yamayıp giymekten başka çözümleri yok. Ben keyfimden mi Hekimhan'ın Kürtleri gibi ak donla geziyorum? Keyfimden mi belim kuşaksız, sırtım ceketsiz? Zorunluk yüzünden!.."

Koltuk değneklerini odanın tahtalarına vurdu.

Öğretmen : "Üşüyorsan sobayı yakayım?" dedi.

"Üşümüyorum! İçimin sıcaklığı fazla bugün! Biz köyün akıllı adamyız diye muhtar olunca, köylü bekledi ki ben bir adalet göstereyim. Başladım düşünmeye. Ama Damalı köyüne bir adalet bulamadım! Dünyada Damalı'ya adalet kalmamış! Köy de, tıpkı şimdiki gibi meraya sarmış. Koyakları sürüyor!.. Bir gün aklıma geldi. Dedim : "Şu bizim Uzun Say ormanını açtırayım! Duluna yetimine pay edeyim!" Bu Duranâ o zaman da benim başıma bela olayazdı. Uzun Say'ın en güzel yerine dikti gözünü, daha bölüştürmeden, saban koştı : "Burası benim, burası Pire Kızı'nın, burası Yetim Ali'nin..." Sağına soluna cansız komşuları düşürüyor, sonra yutması kolay olsun! Ama ben kör müyüm? Ben Damalı'nın yoksullarına adalet göstereyim diye koca ormanı yakmışım! Aslan payını Duranâ'ya kaptırır mıyım? Baktı, biz biraz çetiniz, atlayıp ilçeye gitti. İlçede kaymakam yok! Tahriratçı Kör Bilâl'e bir şeyler götürdü, beni deliğe tıktıracak!.. Beni istediler. Het düit edecekler. Ben de kendi kendime kötürümdür, yerinden kıpırdayamaz, deye bir tutanak yapıp bastım koca mühürü! Raslantı, o sıra yeni kaymakam da gelip makamına oturdu mu! Duranâ'nın ağzı kapandı.. Evet, ben sana hak veriyorum, yediremez! Ama bakarsın yedirir de! Bu dünya yeme üzerine kurulmuş. Duranâ kaymakamın çevresinde çok döndü, yediremedi. O da Kör Bilâl gibi yeyicinin biri olsaydı ne yapardık? Neyse ki olmadı..."

Öğretmen, ses çıkarmıyor. Başını eğmiş, susuyor. Pehlivan'ın yüzünde öfkeye benzer bir şeyler gelip gidiyor. Gözleri buğulanıyor.

Birden "Benim sana anlatacağım başkaydı!" dedi. "Ben sana, ormanı yakışımızı anlatacaktım; geceleyin..."

* * *

Anlatmıştı... Dört beş kez.. Sık sık da anlatmak istemişti. Öğretmene anlatabiliyordu. Ona anlatınca rahatlıyordu. Başka konularda bu ikilemeyi yapmazdı.

"Şimdi ben, Damalı'nın yoksullarına adalet göstermeye karar verdim ya. Topladım milleti söğüdün altına. Dedim : "Ulan bırakın sağ solu tırmalamayı! Sözümü tutun, sizi toprağa boğayım! Size toprak vereyim ki yıllarca yatmış dinlenmiş..." Dediler : "Tutarız!" Dedim : "Öyleyse size Uzun Sayları üleştiriyorum!" Avanak avanak baktılar yüzüme. Dedim : "Ormanı kırıp ateşliyoruz. Tarlalar uzanıp çıkıyor. Kardeşane bir bölüştürme yapacağım : Hepiniz toprağa doycaksınız!" Yahu, o kadar düzünün içinden bir teki de çıkıp, "Nolur ormanı yakma!" demedi. Demedi batasıcalar! Hepsi dedi : "Yakalım mına goyum, iyi olur!.." Tam böyle bir kuru kıştı. Ayaz var, kar yoktu! Yolladım milleti ormana. Üyelere emir verip, kendim burda kaldım. Kestiriyorum ormanı! Kestirip yığın yaptırıyorum. Yığınlar ova köylerinin göbekli harmanları gibi!.."

Başındaki şapkayı çıkarıp masaya koydu Pehlivan. Saçları dibinden tıraş edilmiş, apaktı...

"Hem de biraz çabuk tutuyoruz elimizi. İşe yarar keresteleri seçti-rip evlere aldırđım. Dedim : "Götürür ağaçsız köylerde satarsınız..." Bir gün uzaktan baktım, ormanın kesilmesi tamam. Dedim : "Beni oraya götürün!" Dediler : "Nasıl götürelim?" Dedim : "Bir sal yapın! Bir eşek öne, bir eşek arkaya!.." Yani, Çapakçur yanlarında hasta salı gibi... Alıp götürdüler. Sal üstünde, kesilmiş ormanı denetledim. Durum çok iyi. Vakit de akşam oldu. Dedim : "Çalın bakalım kibriti!" Çaldılar. Damalı ıssız. Damalı dağların içinde... Ücra, ıssız dağlar!.. Dağların içi!.. O sıralar, hükümetin de ormana fazla hevesi yok! Yaktık biz ormanı! Yaktık çıtır çıtır.. Bir çıtırtı başladı; öyle bela bir çıtırtı ki, şimdiye kadar duyan dinleyen olmamış! Bir ateş ki! Göklere çıkıyor! Ulan bir de inilti! Bir çığlık! Bir viyaklama! Bir kızılca kıyamet arkadaş! Neyin kızılca kıyameti biliyor musun?"

Öğretmen, burasını dikkatle dinliyor.

Pehlivan burasını anlatmamıştı hiç!

"Neyin?"

"Ormanda ne kadar hayvan varsa! Çakal, çaylak; hayvan adıyla anılan tavşan, tilki, böcek, yılan, ayı, geyik, küçükbaş, büyükbaş, tırnaklı, tırnaksız, uçan, sürünen hayvanların kızılca kıyameti!... Uykularından uyanıp yürümüşler! Can havliyle! Yürümüş koşuyorlar! Can derdiyle! Koşuyorlar ama nereye? Sağları ateş, solları ateş! Sonra bak-

tım, üstü kan köpüklü bir sel gibi köyden yana vurdu bunlar! O yanda da insanlar yok mu!.. Elleri baltalı, tüfekli!.. Döndüler geri: Ateşin içine! Dumanların içine!.. Yandılar!.. Yanmayıp ne yapabilirlerdi? Yandılar çatır çatır! Hepsinin yalımlara karıştığını gördüm! Ortalığı bir yağ kokusunun aldığını gördüm! Paaat, paat, pat! Patlamalar, moğuklamalar, miyavlamalar sabaha kadar sürdü... Kimselere bir şey deyemedim ama aylarca, ne aylarcası; yıllarca düşümden çıkmadı bunlar! Hâlâ uykularımın ortasında, harman mıdır, orman mıdır, bir şeyler yanar! Kan ateş içinde yetmiş çeşit hayvan, bir o yana, bir bu yana koşar! Sonra yolu doğrultup üzerime yörürler! Bir feryat! Figan! Duman! Gök terin içinde uyanırım! Yıllardır içimde kanmayan bir yaradır bu, akar! Eşekler gibi pişman olurum ama beş kuruşluk yararı yok! Şimdi Uzun Saylar'ı görüyorsun. Gölgesine sinecek ağaç yok. İlk yıllar iyi ekin olurdu. Şimdi onun da sonu geldi. Bayır aşığı, yağmur, toprakları indiriveriyor! Kayalar sırtıp kalıyor... Her insanın ömründe bir lekesi, bir utancı olur derdi eskiler. Kimse ayırında değil, benim lekem de bu! Ne yapsam da bu lekeyi silsem diye düşününe düşünene deli oluyorum. Bulamıyorum bir yol..."

"Zor..." dedi Öğretmen.

"Yani deseler ki, oralara yeniden fidan dik. Dereden ağzınla su taşı, fidanları birer birer tuttur! Vallahi bu topal halimle yapar kurtulurum... Ama kimin tarlasına varıp yapışabilirim şimdi fidan dikeceğim diye?.."

CEVİZLERİN HESABI

Duranâ'nın oğlu İbrahim, anasına dedi ki :

"Anaa!.. Öğretmen bugün bize ceviz dağıttı.."

Gök Sultan : "Yazıyı iyi bildiyseniz ondandır!" dedi.

"Yok gıı; Yazı dersinde değil, Tarım-İş dersinde! Şarlak'taki bahçelere gidiyorduk!"

"Şarlak'taki bahçelerde ders mi olurmuş?"

"Tarım-İş dersi... Ağaçlardan kese topluyoruz..."

"Ne yapıyorsunuz toplayıp?"

"Yakıyoruz!. Kesenin birinde bin kurt var..."

"Bunun neresi dersmiş? Kitapsız kalemsiz..."

"Kitapları okulda bırakıyoruz!"

"Çok iyi!" dedi Gök Sultan. "Millet için kolayını bulmuş! Kitaptan bir şey okutup ezberleteceğine, "Haydin çocuklar Cimnastik!.. Haydi çocuklar Tarım-İş!.." Kandırmak için ikişer de ceviz veriyor, tamam!"

"Kandırmak için değil gıı!" dedi İbrahim. "Her zaman dağıtmıyor ki!"

"Düşünde babasını görmüştür öyleyse?"

İhtiyar, bulaşıkları yıkamış, baca kaşına dizmişti. Asiye, dışarda, babasının ellerine su döküyordu.

İhtiyar : "Kim görmüş düşünde babasını?" diye sordu.

"Öğretmen şunlara ceviz dağıtmış, onu konuşuyoruz!"

"Nerden bulmuş cevizi?"

"Canım, dört çocuğa vermiştir ikişer üçer..."

İbrahim : "Gıı!" dedi gene. "Dört çocuk mu var okulda? Yüz yirmiyiz biz! Her birimize beşer ceviz dağıttı. Beşer cevizden kaç ceviz eder biliyor musun? Ben hesaplayabilirim! Durun çarpay yapayım. Durun defterimi getireyim!"

Kalktı, yüklüğün yanındaki oymadan okul torbasına aldı, defter kalemını orta yere boşalttı. Kapandı üstüne, hesap yapmaya başladı.

Duranâ elinin sularını silke silke geldi. "Ulan İhtiyar, peşkir ver-sene!" diye bağırdı.

Gök Sultan, İhtiyar'dan önce davranıp peşkir verdi.

Duranâ :

"Yanında eski itibarımız kalmadı heral!" dedi İhtiyar'a.

İhtiyar güldü : "İtibarı peşkirle mi ölçeceksin?"

Duranâ, elini yüzünü kurulayıp köşeye oturdu.

İbrahim, başını kâğıttan kaldırdı : "Kaç ceviz ediyor, biliyor musun?" dedi anasına. "Altı yüz ceviz ediyor. Durun bir de sağlayını yapayım. Çıkayınki, toplay. Çarpayınki böley. Altı yüzü beşe bölünce yüz yirmi çıkarsa tamam!.."

Duranâ : "Ne hesabı yapıyor bu?" dedi.

Gök Sultan : "Öğretmen okulda ceviz dağıtmış, onun hesabını yapıyor."

Duranâ "tink" etti : "Ne cevizi?"

"Baya ceviz! Tarım-İş dersine giderken beşer ceviz vermiş elleri-ne!"

"Öyle mi ulan İbiram?"

İbrahim, "böley"in sonucunu on iki buldu! Harıl harıl yüz yirmi-yi arıyor.

"Cevap versene ulan!" diye bağırdı Duranâ.

İbrahim sıçradı : "Haa?.."

İhtiyar : "Çocuğun aklını çıvdırıcaksın herif!" dedi. "O kadar ba-ğırılır mı?"

Duranâ, İhtiyar'ı bozdu : "Sen karışma!" İbrahim'e döndü : "Cevap ver, öyle mi?"

İbrahim hangi soruya cevap vereceğini bilmiyor. Anasının yüzüne baktı.

Gök Sultan : "Cevap ver oğlum! Baban soruyor, Öğretmenin ceviz dağıttığı doğru mu?"

İbrahim ağlayacak gibiydi : "Valla yalan söylemedim ana : dağıt-tı!" dedi.

Gök Sultan : "Ben anlatayım!" dedi kocasına. "Bunları Şarлак'taki bahçelere götürüp salıveriyormuş ögle sonları. Avutmak için de elleri-

ne üçer ceviz veriyormuş..."

"Üçer değil, beşer ceviz!"

Duranâ içinden : "Gördün mü kavatın yaptığını?" dedi. "Gördün mü itoğlu itin yaptığını? Zaten onun ne olduğu, kimin belinden indiği belli değil be! İyi bir kasıkta yatmadığını şurdan anla ki, köyünün adını veremiyor. "Nerden?" "Tefenni yanlarından!" Tefenni deyince koca bir ilçe gelir akla, Tefenni yanlarından olur mu? Yerini söyle!.."

Gök Sultan, kocasını yumuşatmanın yollarını biliyordu :

"Oturup bunlara güzel güzel ders belleteceği yerde, bahçelerdeki ağaçlardan kurt toplatıyormuş!.."

Duranâ : "Ben hükümete kızarım, hükümeteee!" dedi. "Ellerin köylerine akıllı uslu adamları gönderir, bizim köye delileri salar! Şebek mi yapacaksın bunları ağaçlara çıkarıp çıkarıp da? Bir zaman da çekirdek toplattı! Sandığa doldurup gübreye koydu. Sonra çıkarıp arpa eker gibi sımsık ekti! Baban Tefenni şehrinde bahçıvan mıydı, dürzü!.."

İbrahim suç işlemiş gibi başını eğdi. On ikinin niçin yüz yirmi olmadığını düşünemiyor. Ağaçlardan kurt toplayıp yakmak çok mu kötü acaba? Çok mu günah? "Bahar gelende, ağkurtları, keseleri delip dallara yayılır. Meyve çiçeklerinin içine yumurta yaparlar. Çiçekler meyve olunca, yumurtalar içerde kalır, sonra büyüyüp kurt olurlar..." Yalan mı bunlar?

"Cevizleri nerden bulduğunu söyledi mi size?"

"Yok!" dedi İbrahim. "Kumar oynamak yasak, dedi. Başka bir şey demedi."

"Ne kumarı? Senden kumar soran mı var şimdi?"

"Öyle dedi baba : Çocuklar "Tek mi, çift mi?" tutuyordu. "Kumar oynamak yasak!" dedi..."

"İyi halt etmiş!" dedi Duranâ. "Eğitmen söylemedi mi başka bir şey?"

"Söylemedi. Yalnız Onbeş Osman'ın oğlu Öğretmen'e sordu, o da, üzümünü ye, bağını sorma, dedi..."

Gök Sultan : "Bir de Asiye'yi yolla diye kâğıt yazar!" dedi.

İhtiyar, burnundan burnundan soludu : "Bu kancık da herifi ölçüyor habire! Bu gece koynuna girecek heralım? Ben istemem kızım! Her gece senin olsun Arap Duran!.."

Gök Sultan : "Yollasak ne öğrenecek Asiye?"

İhtiyar : "Cevizleri okula götürdüdü öyle mi?"

Duranâ : "Ne bileyim onların böyle yapacağını?"

Gök Sultan : "Baktın yaranamıyorsun, bir daha götürmezsin sen de! Başkalarının bir şey götürdüğü var mı? Neleri var da götürecekler? Topal Pehlivan'ın karı, domates turşusu götürmüş; öteygün yunnakta, "Kocca öğretmene turşu gider mi?" diye kınadılar. Çok bile onun gibisine! Elleme, domates turşusuyla misir ekmeği yesin o! Neyliyorsun da ceviz götürüyorsun, ayva götürüyorsun?"

Duranâ, boynunu büktü : "Susturayım şunun ağzını dedim! İkide bir kâğıt yazıp durmasın dedim. Bir yandan o, bir yandan Muhtar, sıkıştırmasınlar dedim. Yarın bakarsın bir de mahkemeye verirler dedim. Bir kızdan ötürü gidip yargıcın karşısına çıkmayım dedim!"

İhtiyar, yan gözle Gök Sultan'a baktı, sonra : "Senin aklın tabii daha iyi erer Duranâ!" dedi. "Ama ne olur bu kıızı yollasan? Herkesinki gidiyor, koy seninkini de gitsin be adamım!"

"Olmaz İhtiyar, asla olmaz!" dedi Duranâ. "Boyu uzadı, görmüyor musun?"

"Uzasın! Onun yaşlılarından az mı okula giden? Bak Dokuz Ali'ninkine, Muhtarınkine! Bak bizim Ökkeş'inkine..."

"Onların her biri, "Üçüncü", "Dördüncü" oldu. Bunun yaşlılarından kaldı mı "Birinci"de?"

Gök Sultan : "Yok canım, olmaz bu yaştan sonra!" dedi. "Sen Muhtarın yollamasına ne bakarsın? Onun evi okula yakın. Bizimki çaydan geçecek!"

İhtiyar : "Aklınıza bir şey gelmesin ama yollayın çocuk bir şey öğrensin! Kapkara cahil kalmasın! Yumurta hesabı öğrense gene yeter. Ne yapacak evde? Sizin kadar benim de kızım sayılır Asiye. Ben de iyiliğini isterim..."

Gök Sultan : "Ona hiç kuşumuz yok, ama..."

Duranâ : "Bir yolladın mı, kurtaramazsın artık!"

"Niye kurtaramazsın? Bu dünyada zora kalırsa hiçbir şey yaptırılmazlar insana. İlk yıl gider, sonra nişanlarız. Nişanlıları almıyorlar..."

Duranâ : "Olmaz, olmaz!" dedi. "Akıl değil bunlar! Olmaz olası kız, başıma bin ton bela açtı benim..."

Asiye, Gök Sultan'ın dizi dibinde oturuyor : "Ben ne yapıyorum

ki bunlara?" diyor kendi kendine.

"Okur musun gıı?" dedi Duranâ. "Yollasak gider misin?"

Asiye başını eğdi : "Şimdiye Dördüncü olurum! Bundan sonra ne yapayım çocukların içinde?"

"Heey İhtiyar, görüyorsun ya!" dedi Duranâ.

İhtiyar, Asiye'ye : "Ökkeş emminin kızı da senin yaşıtın, daha Birinci sınıfta! Gayret edersen ikiye geçersin. Sonra üçe..."

Gök Sultan : "Lafila geçilmiyor o sınıflar!"

"Bizim kızımız geçer!" dedi İhtiyar.

Duranâ, İbrahim'e döndü :

"Sen ne kapanıp duruyorsun ulan?"

"Sağlay yapıyorum." dedi İbrahim.

"Çıkaramıyor musun?"

"Çıkaramıyorum!.. Yüz yirmi olacak, on iki oluyor..."

Duranâ başını salladı : "Dikkat et İhtiyar!" dedi. "Yolladıklarımıza bak! Yüz yirmi çıkacak hesabı on iki çıkarıyor, dikkat et!.."

"Ama daha İkinci sınıf! Birdenbire belleyemez! Yarın hocasına sorar. Hocası gösterir. Bir daha unutmaz..."

Duranâ : "Kalk ulan, kalk!" dedi oğluna. "Kalk da benim canımı sıkma, koca kafalı şey! Bir bu hesabı yapamadın! Ama suç sende değil. Suç seni okula yollayıp okutan kavatta!.."

İbrahim kalktı, İhtiyar'ın ardına oturdu. Ağlıyor. Ağlarken ağlar-ken, kendini tutamadı, daha yüksek sesle ağlamaya başladı.

8
ESEN ALİ

Ay karanlığa kaldı.

Esen Ali, Duranâ'ya gitmek üzere yola düştü. O da çayın Duranâ'dan yakasındaki bir mahallede oturuyor. Mahallesi Duranâ'ya yarım saat çeker.

Karanlık... Göz gözü görmüyor.

Esen Ali'nin elinde bir büyük sopa vardı. Ayak alışkanlığıyla yürüyor.

Ta uzaklardan göle dökülen çay, harlayarak akıyor. Dağdan taştan bir büyük gürültü geliyor. Gecenin sesleri gittikçe çoğalıyor.

Esen Ali, beş çocuk babası. Üçüncü boydan salma verir. Kaldırdığı, boğazına anca yeter. Tarlası az. Kendi tarlalarını işledikten sonra başkalarından ortak eker. Ayrıca, kereste indirir, kök söker. Yaz boyunca karısıyla, kızıyla ellere orak biçer. Oğlunu çoban verir. Hasan'ı iki yıl önce Duranâ'ya vermişti.

Duranâ'nın kapıyı dövdü dışardan. Ak köpek havladı. Kocakapı ardından sürgülüydü. "Hacet kapıları!.. Olmadan gidesi hacet kapıları!.." dedi içinden.

Ak köpek habire havlıyor.

Gök Sultan : "Köpek havlıyor, biri geldi!"

İhtiyar, Asiye'ye okuldan söz ediyor.

Duranâ ile İbrahim on ikiyle yüz yirmi üstündeydiler. Hâlâ oydu dâvaları...

Arada bir ün geliyor.

Duranâ, elini beline götürüp çekti :

"Lambayı pencereye koyun, dışarı çıkacağım!" dedi.

Asiye lambayı götürdü. Duranâ kızına bakıyor, "Hiç bu "Birinci'ye gider mi? Üç gün sonra memeleri kabaracak? Biri çarpar götürür!.." diye geçiriyor. Dışarı çıktı. Köpek yırtınıyor. "Oşt, ooşt!" çekti,

köpeği susturdu.

"Duranâ, heey Duranâ!.."

"Kimsin ulan seen?"

"Ben, Esen Ali'yim Duranâ!.."

"Haa Esen Ali sen misin? Dur açtırayım kapıyı!" İçeriye seslendi :
"Lan İbiraam, git kapıyı aç!.."

İbrahim koşup merdivenleri indi.

"Sonra gene sürgüle!" dedi Duranâ.

İçeri girdiler. Karılar toparlandı.

"Hoş geldin Esen Ali! Hayrola?"

"Hayırdır Duranâ..."

"Aman hayır olsun!"

İhtiyar : "Biz öteki odaya geçelim mi?" dedi.

Duranâ : "Esen Ali yabancı değil." dedi. "Oturun..."

"Onlar benim anam bacım yerine!" dedi Esen Ali.

Duranâ, gene ayaklarını uzattı.

"Eee, nasılsın bakalım kardaşım Ali?"

"Soranlar sağ olsun! Çok şükür, bin şükür..."

Asiye gelip el öptü. Ardından İbrahim...

"Çok yaşayın..." dedi Esen Ali.

İhtiyar : "Emine ne yapıyor, Ali?" dedi.

"Emine iyidir, çok selamı var."

Gök Sultan : "Çoluk çocuk nasıllar?"

"Çocuklar iyiler, selamları var..."

Duranâ : "Eee, anlat, ne havadisler var?"

"Havadis sizlerde Duranâ!" dedi Esen Ali.

"Osman Hafız caminin anahtarını atmış, duydun mu?"

"Ha, bak onu duydum!" dedi Esen Ali.

"Öğretmen de çocuklara ceviz dağıtmış!"

"Ekmek yerken bizim bacaksız söyledi, duydum."

"Köylü de Nohut deresini bozmağa karar vermiş!"

"Onu duymadım!"

"Duy işte! Öpöz dedemizden kalma toprağı sürdürmeyecekler bize! Nasıl bir köyde yaşadığımızı anla!"

"Valla haberim yok!"

"Kulak ver de haberin olsun! Bu köyde birkaç çatal boynuz var,

geçmişler köyün başına, yanlış yola sevk ediyorlar. Olanlar köye olacak. Benim hükümette hatırnaz arkadaşlarım var. Parti Reyizi Yonis Bey ahbabım. Bundan haberi yok dürzülerin! Bir ekili tarlayı bozmak ne demek, haberleri yok. Ah bir bozsalar! Hemen bir zarar ziyan davası açarım! Bir avukat tutarım! Tarladan kalkacağıın üç mislini alırım akılsızlardan! Ah bir bozsalar!.."

"Haberim yok!"

"Bir de tutmuşlar, Eğitimle Öğretmen'i üzerime kışkırtıyorlar! Güya benim Asiye'yi okula alacaklar. Üç yıldır sesleri çıkmıyordu, şimdi zırt zırt bekçi yolluyorlar. Çalımlarına bakarsan bizi idare ediyorlarmış! Yollamazsam mahkemeye vereceklermiş! Haberin olsun, Duran dayın dama giriyor! Oğlan da askerde. Bakalım azığımızı kim taşır?"

Ali, Duranâ'nın yüzünü aradı : "Yok canım, Duranâ!" dedi. "Olursuz! Seni dama katamazlar! Para verir çıkarsın!"

"Para geçmiyor Ali! Kapımda yallanmış köpekler bana karşı ürer oldu. Senin Eğitimle' çıplak Mustafa bile onlardan yana geçmiş, kuyumu kazıyor..."

"Valla duymadım Duranâ! İstersen yemin edeyim. Ben düğün telaşesiyle uğraşıyorum. Şimdi de ona geldim..."

Duranâ, kendi derdini kapattı :

"Ne âlemde sizin düğün işi?"

"Haftaya urba görmeğe gidelim diyoruz."

"Alıp satacağınızı belli ettiniz mi?"

"Ettik sayılır. İki basma entari, bir pazen üçetek. Bir top alaca. üç poşu, dört dastar. Kuşak, kundura. Bir çift de ten çorabı... Bu kadar..."

"Altın akça?"

"Altın akça ağır : İki Seksenlik, dört Yirmilik, üç Osmanlı... Yarın bir daha uğraşıp Osmanlıları ikiye indirtmek istiyoruz bakalım..."

"Sarı Ellez dediğin sakarın biri : 'İnmem' dedi mi, inmez! Eğreti tak da sonra aliver! Borca dalma!"

Gök Sultan söze karıştı : "Bundan aşağısına da kız yok şimdi! Sarı Ellez gene merhametli davranmış..."

"Ne merhametlisi ulan?" dedi Duranâ : "Menendi menendine olunca ne merhametlisi? Yarın öldüğü zaman kaç dönüm tarla bıraka-

cak Sarı Ellez kızına?"

"Onu bilmem..." dedi Gök Sultan. "Ama kızın zararı yok! Gözel maşaallah! Etlî! Eli yüzü dolgun. Hastalıklı değil..."

İhtiyar : "Terbiyesi de son derece iyi... İnsanlıktı..." dedi. "Onun anacağına Yüz Diremli derler. Kızı da ağır... Konuşması bir tatlı, bir narin, bir eziilik!.." Esen Ali'ye döndü : "Takacağıın altınları çoksunma sakın!" dedi. "Öyle kıza az bile! Malı kendileri kazanırlar..."

Duranâ : "Bilir bilmez laf konuşursunuz avratlar!" diye bağırdı. "Söyleyin bakalım, nasıl kazanılır bu köyde mal? Hani para? Hani iş? Elinde olmasın da sen kazan bakayım! Esen Ali neye kazanamıyor?"

İhtiyar : "Acından da ölmüyor ya, sen ona bak!" dedi. "Dünya malı dünyada..."

"Ulan cenabet! Ulan, sana bakan hiç benim avradımsın demez. Dünya malı dünyada ama kalanlara bir şey bırakmayacak mı?"

İhtiyar : "Bozma Ali'nin kafasını!" dedi kocasına.

Esen Ali : "Her neyse!.." dedi, büktü boynunu. "Sarı Ellez'e bulaşmasak başkasına bulaşacaktık... Ben sana bir hacete geldim. Üç yüz lira lazı , bunu senden bekliyorum. Bir gün paraca olmasa bile bir işine koşarım. Öl desen ölürüm. Hasan'ım da kapınızda büyüdü, dararınızı güttü..."

"Ulan Ali, öyle bir laf söyledin ki, valla düşüncemde koydun beni. Kendime de para lazım olduğu bir zaman. Vermesem gönül koyacaksın. Versem, kendi işim kalacak..."

"Göl yerinde su eksik olmaz Duranâ, gözünü seveyim..."

"Elimde olsa esirgemeyeceğimi bilirsin. Biraz zor şu sıra. Dediğim gibi, dolaşık işler var başımda..."

İhtiyar, Gök Sultan'a baktı. Gök Sultan : "Ver, ver!" dedi. "Sevaptır!"

"Sağ ol bacı!" dedi Esen Ali.

Duranâ, "Ulan avratlar, vıdı vıdı... Bir vıdılarınsınız ki!.."

İhtiyar güldü : "Fena mı dedik? Sevaptır, düğün edecek!"

"Peki peki, susun!" dedi Duranâ. Esen Ali'ye döndü : "Urbayı nerde göreceksiniz? Burdur'da mı, Yeşilova'da mı?"

"Yeşilova'ya gidelim diyoruz, eğer caymazlarsa..."

"Yeşilova'ya gidin, daha yönettir. Tüccarlar tanıdıktır. Bak Ali, kulağında olsun, mâmirenler filan görür de, Öğretmeninizden hoşnut

musunuz? deye sorarsa, ona göre cevap ver..."

"Olur Duranâ, aynen söylerim! Hoşnudur, gayretli çalışıyor... derim!"

Duranâ, karılardan utandı. Sonra Esen Ali'ye bağırdı : "Yanlışı söyledin ulan! Hoşnut değiliz diyeceksin! Köylüyü birbirine kattı diyeceksin! Çok dik gidiyor diyeceksin. Çocukları okutmuyor diyeceksin. Bahçelerde ağaçlara çıkarıyor diyeceksin. Orhan Bey görür, Yonis Bey görür, sormasalar bile sen bir yolunu bulup söyleyiver. Haydi Ali, yarın da gel paranı al. Sabaha hazır ederim!"

Ali Duranâ'nın eline vardı.

Duranâ : "Öpmek istemez!" dedi.

Esen Ali, nasıl dua edeceğini bilemiyor. "Sağ ol!" dedi. "Toprak deye avuçladığın sarı altın olsun!" Karılara döndü : "Yengeler, yerleriniz cennet olsun! Birden aklına gelmiş gibi : Fayız mayız bir şey konuşmadık Duranâ, kaçtan vereceğiz?" diye sordu.

"Yok ulan!" dedi Duranâ. "İstemez! Üç yüz alır, üç yüz getirirsin. Güze isterim..."

"Çok sağ ol! Orağa gelelim yazın! Avrady, çocukları alayım, gelini alayım; kendim de beraber... İstedigin kadar orak biçelim... Bu iyiliğini ödeyemem Duranâ!. Fayızsiz para! Şu zamanda!.."

Karar Defteri bekçinin elinde. Üyeler tamam.

Muhtarla Öğretmen önden gidiyor.

Yollardaki kırağı kalkmış.

Yerler ısınıyor. Gün iyi...

Osman Hafız'ın mahallesi, kardeşleriyle, emmiogullarıyla, dokuz on ev. Çeşmeleri, çamaşırlıkları var. Çeşme çamaşırlık yakın. Yol ikisinin arasından geçiyor. Aralar, insanı yutacak kadar çamur. Geçmek için kıyılara taş koymuşlar, onlar da gömülüp gitmiş.

Muhtar Öğretmene yardım etti; düşmeden, dizlerine kadar batmadan geçti. Üyelerden Onbeş Osman'ın ayağı kaydı yalnız. Sol bacağı, sol kolu battı. Her yanı ıslandı. Ali Gede, üyeyi kurtarayım diye çırpınıyor. Muhtar, "Ulan Gede, Karar Defterini düşürsün!.." diye bağırdı. "Hem elleme, düzü bir aptes alsın!.."

Onbeş Osman, toplanıp kalktı. Artık kendini korumayı gerekli bulmuyor, çamurun gözüne gözüne gidiyor.

Muhtar, "Manda gibi çamura yürümeyiver!" dedi.

Onbeş Osman, "Burası mollalar mahallesi! Anasını satayım böyle mollalığın!.. Çamura bak!.." diye söylendi.

Altıparmak Ali, Ali Veli'ye göz etti : "Ulan Onbeş Osmaan!" dedi sonra. "Senin evin önü burdan beter ulan! Kum yanı başında, getirip iki kağni dökemiyorsun!"

"Ben cahilim!" dedi Onbeş Osman. "Kurul üyesi olduğuma ne bakıyorsun? Çamurlu sokakla çamursuz sokağın farkını bilemem. Ama Osman Hafız bilir. Bilmesi gerekir!.."

Ali Veli :

"Okumuşu da o, cahili de o! İnsanın mayası bir. Hepsisi pisliği, ha-inliği seviyor..."

Öğretmen : "Senin üyeler, kitap gibi konuşuyorlar muhtar!" dedi.

"Kim yetiştirdi bunları?"

"Onlara bakma sen!" dedi Muhtar. "Sap yer, saman çıkarır onlar! Damalı köylüsü kursaksızdır; kumla taş yanı başında durur, gene çamurlu yoldan yürür. Bundan bir anlam çıkaramaz kendine. Okumuşu, cahili.."

"Yürek, yürek!" dedi Öğretmen.

"Yürek mi, kafa mı? Kursak dedim. Şimdi şu Osman Hafız'a, hem de kardaşlarına desek ki : Ulan ayıptır, şu sokağı kurutun! Kulaklarına girmez. Daha kafa tutarlar sana : Muhtar âlemin sokağına ne karışır mı? Herkes hür imiş. İster çamurda, ister ahırda yatarmış... Eski dava bunlar, Hocam..."

Öğretmen, gözüne kırparak, "Evet!" dedi. "Eğitim soruna! Hepsinin çarktan geçireceksin... Bir yandan da, yap arkadaş diyeceksin! Yapmazsa, yaptıracağını..."

Muhtar açıldı : "Hökümet bize komut veriyor ki, köylüye laf söylemeyin. Ulan, köylüye laf söylemeyin olur mu? Avrupa'nın köylüsüne kıyas tutma bizim köylüyü sen! Bizim köylü, şurda yer, burda sığar! Bir sidikli yorgan meseli vardır hani : İnsanlar uyanacağına yakın, Ecinni tayfası, sidikli yorganı alıp sokaklarda dolaşmış. Hangi evde duman tütmüyor, o evin bacasından girermiş. Yorganı, şafak söktüğü halde eşşek gibi yatanların üzerine örtmüş. Yani bu yorgan değirmen taşı... Ağır! Onu örtünen, öğlelere kadar uyurmuş. Uyansa bile bir ağırlık; kalkamazmış. Yani ben kısa aklımla şöyle diyorum : Bizim köylü milletinin de üstüne böyle sidikli yorgan örtülmüş, kalkamıyor vesselam..."

"Uyandırmazsan uyanacağı yok yani!"

"Yani bize bir acar horoz lazım gelir Hoca! Ben diyorum ki... Ben Ağrı'da askerlik yaptım. Ağrı'nın dağı, dağların şahı! Başına çıktın mı, dünya ayağının altında. Baba horozu çıkar Ağrı'nın dağına, yönünü güneybatıya döndür, de ki : "Öt ulan! En beğenle öt..." Yövmel kıyamette, borazanbaşı İsrail, sur çalgısına üfürecek de ölümler dirilecek ya. Bu baba horoz öyle canlı ötmeli. Dağdaki taştaki, köydeki kasabadaki sıçrayıp kalkmalı. Gün, Ağrı'nın dağından sıyrılıp çıktığı zaman, karı kız, genç koca, yani hepimiz, elde kazma kürek, koltuklarımızdan ter fıskırmış, yüzümüz toza toprağa bulanmış, Türkiye'yi dünya bahçesinin güzel bir köşesi yapmak için, çalışır bulmalı! Bize böyle bir horoz

ötmeli!..."

Öğretmen : "Çok, çok sağlam bir resim!" dedi içinden. "Sesli, müthiş bir resim! Şafağa belenmiş renkler!.. Bu adam resim yapabiliyordu!.."

Osman Hafız, "kerahat" diye köpek beslemezdi.

Altıparmak, ahlat dallarından çatılmış avlu kapısını açıp girdi. Ses seda yok. "Git Ali Gede!" dedi Bekçiye. "Geldiğimizi haber ver!"

Onbeş Osman, elinde bir yonga, paçalarının çamurunu sıyıрмаğa çalışıyor.

Muhtar : "Hafız'ın karıdan su isteyelim, yıka ayaklarını!"

"İsteyelim!" dedi Onbeş Osman. "Durdduğumuz yerde, gördün mü başa geleni!.."

Elinde çorap, Hafız'ın karısı kapıya çıktı. Kalabalığı görünce, saçını fesini düzeltti. Bir de kızardı, peşembe! "Buyrun Hamdi ağa, buyrun geçin!" dedi.

Muhtar : "Geçmeyelim Meryem!" dedi. "Osman Hafız evde mi?"

"Evde; buyrun!.."

"Dışarı çıksın, işimiz var!"

"Kur'an okuyor, konuşsam kızar! Biraz mücadele edin!"

Serçe gibi vicir vicir bir kadın. Konuşurken, elini yüzünü oynatıyor.

"Bir bağlantı yapsın da çıksın. Şurda bekleyelim..."

"Buyursanız iyi olurdu..." dedi Meryem.

Ali Gede, Öğretmenin dirseğine dokundu : "İster misin, Osman Hafız okumayı kesmesin! Bekleyelim akşama kadar!.."

"Muhtara söyle!" dedi Öğretmen.

Muhtar, "Ne diyor?" diye kulak kabarttı.

Ali Gede, aynı sözü Muhtara söyledi.

Muhtar güldü : "Beklemek zorunda değiliz! Bir gıyap kararı keser gideriz!"

Altıparmak, Onbeş'e : "Yahu, sana su isteyecektik, unuttuk!" dedi. "Dur, ben sesleyim!" Başını yukarı çevirdi : "Meryem geliiiiin!"

Meryem hemen çıktı.

Altıparmak : "Bizim Onbeş, sizin çeşmenin orda çamura battı, biraz su ilazım..."

"Hemen getireyim!" dedi Meryem, içeri koştu.

Onbeş Osman avludaki kütüğe çöktü. Çarığını, çorabını çıkar-
mağa başladı.

Hafız'ın karısı, ibrikle leğeni getirdi.

Altıparmak sordu : "Suyun ılık mı Meryem?"

"Ilık ağam, ılık..."

"Aman bizim arkadaşşı üşütmeyelim..."

Muhtar : "Domuuuz!.." diye güldü içinden.

Meryem : "Yukarı buyursanız; soba yanıyor!"

Onbeş Osman, ayaklarını leğene koydu. Meryem dökecek oldu,
Ali Gede koşup aldı : "Ben dökeyim!"

"Ben dökerim ağa!" dedi Meryem.

"Ben dökeyim, sen çık yukarı!" dedi Bekçi.

Meryem yukarı koştu, peşkir getirdi. Pire gibiydi.

Altıparmak : "Bir viraneyi ev eder bu!" dedi içinden. "Ne karı, ne
karı! Hafız eşşeği bilse bari değerini..."

Onbeş Osman, ayaklarını yıkayıp bitirdi.

Bekçi : "Sen kütüğün üstünden kıpırdama. Çarığını çorabını
güne serelim, kurusun..."

Meryem, peşkiri açıp uzattı. Onbeş'in çarığını çorabını alıp yukarı
çıktı : "Ben onları sobada şimdi kuruturum, şimdi!" dedi. Onbeş,
elinde peşkir, kütüğün üstünde kaldı.

Muhtar : "Paşa gibi oturuyor, düzrü!" dedi. Sonra üyelere sordu :
"Dikelişimiz iyi değil mi ağalar?"

Osman Hafız yukardan göründü o sıra. Başını eğmiş. Asker ka-
putundan bozma paltosunu giymiş. Yüzünde, gözünde kıpırtı yok.
Aşağıdakiler, merdivenden inişini izledi. Merdivenin dibinde durup
ellerini kaputunun cebine soktu. "Hoş geldiniz!" dedi usulca.

Muhtar : "Hoş gördük! Biz dünkü iş için geldik. Yani durumu bi-
liyorsun. Kurul, çiti geri atmağa karar verdi. Öğretmen de geldi ki, at-
tığımızı Karara geçecek. Hemi de senin mühürü basacak altına..."

"Siz bilirsiniz!" dedi Hafız. "İşte çit! Buyrun..."

"Hep beraber taş dikelim!" dedi Muhtar. Üyelere döndü : "Yürü-
yün arkadaşlar!.."

Kalkıp yürüdüler.

Onbeş Osman kaldı.

"Yahu sen?" dediler.

"Beni görüyorsunuz! Buraya kadar geldim yetmiyor mu? Hafız da gördü geldiğimi..."

Muhtar, Osman Hafız'ı yanına çağırıyor : "Bak!" dedi. "Dün anahtarını atıp yörüdün. Başkasını bulamazlar sanıyorsan aldanıyorsun. Dünya imam dolu! Şimdiye kadar çalıştığın boşa gider. Bu köylü, hem sana, hem de yenisine ücret vermez. Hatanı anladınsa, anahtarını vereyim, git aç camini. Açmam diyorsan kapalı kalsın. Millet önüne "doğru adam" gerek. Köy Kurulu imamın evinin önüne çit atmağa gelmez! Sen getirdin. Hem de çamurlu yoldan Onbeş Osman kardışımızı çamurlara düşürdün. Hocasını bak. Yokarı çıkıp vayız ediyorsun. Kum, kulağınızın dibinde. Komşularına söyleyen de iki kağıt dökse-niz olmuyor mu? Sizininki, varsa yoksa mera sürmek! Hay bunu icat eden düzünü!.."

Hafız dinliyor. Muhtar, "Hay bunu icat eden düzünü!" deyince, "Çiftçiliğin piri Âdem aleyhisselâm!" dedi içinden. "Bilmeden Âdem aleyhisselâma sövüyor, cahil!.."

Muhtar durdu : "Eveett!" dedi. "Göster bakalım bu yıl açtığın yeri!"

Harım, evin önünden başlıyor, genişleyerek dereye sallanıyor. Şimdi durdukları yerden ev görünmüyor. Yeni sürülmüş yerler biribirine karışmış. Çit, hep ileri yuvarlanmış.

Hafız elleri cebinde bekliyor.

"Hafız!" dedi Muhtar. "Bak evin görünmüyor!"

"Herkesinki genişledi, ama siz bu köyde sadece benimlen uğraşıyorsunuz!.."

"Sen bırak başkasını!" dedi Muhtar. "Dün de onu dedin! Ben sürüyor muyum bir karış yer?"

"İhtiyacın yok, sürmüyorsun!"

"Sus! Senin de ihtiyacın yok! İhtiyaçtan değil, hırstan! Ben de sürmek isterim, ama köyün önüne düşmüşüm, yakışmaz! Sürersem millet zapt olmaz..."

Altıparmak, eliyle toprağı eştı :

"Fazla yorulma Muhtar!" dedi. "Aha şuraya kadar! Hemen taşı dikelim..."

"Daha içerden, daha içerden!" dedi Muhtar. "Esas yeri yarım dönümdür. Bu köyde Muhtar kaldıkça, bütün çitleri geri atacağım. Bu

da geri çekilecek!.."

"On beş yıldır sürüyorum, çiti atamazsın!" dedi Hafız.

Muhtar : "Yalan söylüyorsun!" dedi. "Bir yemin et bakalım, on beş yıldır sürdüğüne!"

"Niye edeyim? Vara yoğa yemin edilir mi? Hemi sen bana nasıl yemin teklif edermişin?"

"Muhtar değil miyim? Haydi et!"

"Etmem!.."

"Gördün mü? On beş yıldır sürsen, on beş kez ederdin! Demek ki yalan söylüyorsun!.."

"On beş yıldır..."

"Biz geri atıyoruz! On beş yıldır sürüyorsan, mahkemeye git, yar-gıç gelip ayırt etsin!.."

Osman Hafız : "Mahkemeyi gösterme!" dedi. "Gözelce kendin ayırt et benim işimi!"

"Haşşöyle!" dedi Muhtar. "Yola gel de, bizi yorma..."

"Ben yolundayım zati!"

"Ne de olsa ardında namaz kılıyoruz, forsunu aşağı indirmeyelim! Sana bir dönüm bırakıyoruz! Yazalım deftere..."

Osman Hafız inledi : "Hepsini atın, ocağımı temelli söndürün... Ben de çoluk çocuğu alıp gideyim. Söke mi olur, Aydın mı? Varıp bir yere sokulayım. Camilerde hademelik yaparım..."

"Hakkın budur!" dedi Muhtar.

"Bu mu olur hiç? Nasıl hakmış bu?"

"Çok uzattın bee!" Muhtar üyelere döndü : "Şuna dört adım daha bırakalım da tamam olsun arkadaşlar!"

"Olsun!" dedi üyeler.

Hafız'ın kolu kanadı kırıldı : "Bildiğinizi yapın, ben seslenmiyom gayri!.." dedi.

Muhtar : "Öğretmen, sen ne buyurdun arkadaşlık?"

Üyeler, gözlerini Öğretmen'e çevirdi. Öğretmen durdu. Bu dağın içinde, bu "Şeriatın kıt, Allahın bol olduğu yer" de ne söylesin onlara?

"Osman Hafız, buraları güzel güzel ekmiş dikmiş." dedi. "Bakın, saç teli gibi ekinleri toprağın yüzüne yayılmış. Hafız, Kurula söz ver-sin, bir daha sürmeyeceğine. Bir de, çeşmeyle çamaşırlığın arasını kumlamak için komşularına önyak olsun. Çiti geçen yılki yerine çe-

kiverin. Ekin temelli ziyan olmasın..."

Üyelerin yüzü güldü. Muhtar'ın da güldü, ama belli etmedi : "Biz Osman Hafız'a çok dedik, dinlemedi. Bu kez dinleyeceğine nasıl inanalım?"

Öğretmen : "Mühürünü basalım." dedi. "Bir daha sürerse temelli geri atalım..."

Hafız'ın yüzüne baktılar.

"Eller sürmesin, ben de sürmem!" dedi gene.

Muhtar kızdı : "Gördün mü Öğretmen Efendi?"

Altıparmak : "Yahu Hafız, deli gibisin! Eller sürse bile ben sürmem de de bitsin şu iş yahu!.."

"Sürmem, peki!"

"Söz mü?"

"Söz!"

"Çok sarp adammışsın!" dedi Muhtar.

10
SIRTIN BAŞI

Baytar Mehmet'in tarlası, Eğitmen'in mahalleye yakındı. İŞleri bittikten sonra, üyelerin bazıısı ordan ayrıldı. Onbeş Osman, Muhtar'la Yukarı Mahalle'ye çıkacak. Altıparmak Ali'nin karşı mahallede işi var.

Öğretmen : "Ben de Eğitmen'e varacağım, çoktandır uğramadım." dedi Muhtarla Onbeş Osman'a. "Sizinle oraya kadar yürürüm..."

Onbeş Osman'ın arıkları hâlâ çamur içinde. Ama her halde çorapları iyi kurumuŐtu. Yokuş yukarı önden yürüdü.

"Hafız'ın karıyla epey kırıŐtırdın düşü!" dedi Muhtar. "Bizi savdın derenin içine..."

Onbeş Osman : "Yok valla!" dedi. "Kalbimden kıl kadar bir kötülük geçmedi..."

"Kötülük geçmesi Şart mı? Geçmese de olur..."

Onbeş Osman dinlemedi, yürüdü.

Muhtar : "Günlerin hiç hökmü yok Öğretmen!" dedi. İŞte gene akşam oldu! Eğitmen'e sapmayacak olsan, bize gidelim, diyecektim. Gel istersen gidelim! Sonra git ona!..."

"Sağ ol! Zaten orda da kalmayacağım. On dakika oturup gideceğim. Varayım bir. Hep güceniyor..."

"Evde ne yapacaksın? Kim yok, kimse yok! Bekâr..."

"AlıŐtıđ Muhtar... Bir temizlik yapıp yatacağım. Deliksiz bir uyku..."

"Kendi kendine nasıl yıkanıyorsun? Ben dünyada yıkanamam! Elim sırtıma yetiŐmez. Gel seni everelim yahu! Karı kısmı iyidir. Ama biraz çeneleri var işte. Ben diyorum ki, evlendiğin zaman, karının ağzını kitleyeceksin! Bir Şey sorduğun zaman açıp cevap alacak, sonra gene kitleyeceksin! Beni geri kafalı diye kınarsın ama değilim. Benim-

ki çok berbattır. Hiç durmaz çenesi : Dın dın dın... Vara söylenir, yoğa söylenir. Huy! Onun üçün sözümü yabana atma. Karı kısmının ağzına kilit. Anahtarı erkekte!.."

Öğretmen kahkahayı koyverdi.

"Yoo, gülme!" dedi Muhtar. "Ciddi konuşuyorum! Az önce Osman Hafız'ın karıyı iyi gördünüz; koşuverdi, ediverdi değil mi? Yani merim kadın. Sanırsın ki insanı her hususta hoşnut eder. Ama değildir. Tenhaya çek, sor Osman Hafız'a, o da şikâtcıdır. Dünyadaki karıların hepsi benimkinin aynıdır. Kilit işini ciddi düşünüyorum, gülme!.."

"Niye gülmeyim canım!" dedi Öğretmen katıla katıla. "Senin görüşün. Sen söylüyorsun, ben de gülüyorum!"

"Giiit!" dedi Muhtar. "Sen onu külahıma anlat! Nasıl gülebilirsin? Allah bilir, daha anandan doğduğun gibi duruyorsun! Ama biraz gözünü aç, çevrene bak. Bizim köyümüz fena değildir. Tecrübe edinmeğe bak. Yani tüfeğin furmazı olmaz, gözlemeye göz gerek. Karının da vermezi olmaz, istemeye yüz gerek. Anladın mı? Tecrübe iyidir..."

"Ben şimdilik böylesinden hoşnudum Muhtar!"

"Sen şimdi söz dinlesen, rahatın kimselerde olmaz! Müdür gibi yaşarsın köyde. Soban yanar. Odan süprülür. Vardın mı, sıcak, temiz! Dersten çıkar sedire uzanırsın. İyi bir kız ister sana. Hörü melek gibi. Sana benim kızı veririm, ama insan değil namussuz! Okutuyorsun, görürsün. İnatçı ki, Damalı'da üstüne yok! Hep anasına çekmiş. Onu dostuma değil, düşmanıma vereceğim ben : Yesin başının etini! Lakin sana iyi kızı nerden bulmalı? İyisi de yoktur ya, şöyle nispeten iyisi. Kulakları çınlasın, Osman Tolga diye bir kaymakam varidi, mevcudun iyisi derdi. Mevcudun iyisi..."

Öğretmen, Eğitmengile giden yola sapıp elini salladı. "Sana uğurlar olsun!" dedi Muhtar'a. Onbeş Osman, beş on adım önden gidiyordu. "Sana da uğurlar olsun, Onbeş!.." diye bağırdı gülererek.

Eğitmen, elinde kalburla, bir odadan bir odaya gidiyordu. Öğretmen bağırınca, kalburu atıp merdivene koştu. Hem iniyor, hem karısına bağıyor :

"Ulan Dudu, Duduuuu!.. Ulan çık, Hoca geliyor!.."

İnip Öğretmen'in elinden tuttu : "Nasıl gelebildin yahu? Hangi rüzgâr attı? Karıya diyordum, dünyada bizi arayıp soran yok. Hökü-

met unuttu, dostlar unuttu, dağların ardındaki yoksul köy gibi kaldık. Allaha çok şükür sen arayıp sordun..."

Öğretmen'i tutmuş, merdivenin başında konuşuyor. Sonra : "Gel sana bahçemi göstereyim! Kümesi göstereyim!" dedi. "Takkeli tavuklarımı göstereyim! Takkeli tavuklarımın çift sarılı yumurtalarını göstereyim!" Bahçeye soktu : "Ne zamandır uğradığın yok! Şunlar senin aşıladığın elmalar. Şunlar bu yıl üç yaşına girdi. Bak diplerini ne kabartmışım? Şimdi kış, köklerine su depo ediyor ağaçlar! Gelecek yıl meyve verecekler... Şu gübre serpili yerde ne var, bil bakalım? Sarmısak var. Sarmısak kısmını güzden ekersen, baş bağlar. Gel sana kümesi göstereyim. Bak, içine ızgara yaptım. Tam kitabın yazdığı gibi. Damını yirmi santim daha yükselttim. Bak, çifte saksı! Biri ilaçlı!" Yukarıya bağırdı : "Duduuuu!.."

Dudu, hayatta, kocasının haline gülüyor.

"Bir tas su ver, şunları değiştireyim!"

"Vereyim ya, gelir gelmez kafasını şişirme Hocanın..."

"Kafanı şişirdikse kusura bakma!" dedi Eğitimci. "Hiç kimse gelip gitmiyor, gösteremiyorum... Şu evin önüne bak, bir tane çöp var mı? Ahırını göstereyim daha sana! Tosunumu göstereyim!.." Seslendi : "Duduuuu, biraz yem ver!"

Dudu bir tas suyla, biraz yem getirdi.

"Tavukları gör!" Yemi saçtı. "Geeeeeel bili bili!.."

Tavuklar doluştu.

"Şu aklar et tavuğu! Bunlar yumurtalarını Burdur'dan getirdiğimiz! Şu kızılıbiğe bak namussuza! Peki, horozum nasıl? Öyle ötegen ki!.."

"(Ağrı dağının başındaki gibi mi?)"

"Şu piliçlerden yirmi altı taneydi. Hep kesiyoruz. Sen gelmiyorsun ki! Okula getirsek, rüşvet deyi çocuklara bölüştürüyorsun..."

Piliçler kocaman olmuş.

"Menevşe pilici derler bunlara. Anaç tavuk, menevşelerin açıldığı zaman erken kuluçkaya oturur..." Tuttu pilici : "Gel bakalım!" dedi. "Takkeye bak! Gelecek yıla asma yaprağı gibi açılacak!.. Legorinler halt etmiş yanında..."

İleriye, çalının dibine götürdü tavuğu. Belinden bir bıçak çıkarıp kaşla göz arasında kesiverdi.

"Niye kestini?" dedi Öğretmen. "Ne gereği vardı?"

"Şöyle dur! Sekiz ay ben sana itaat ediyorum. Bugün sen bana itaat et bakalım!" Gene karısına seslendi : "Dudu musun, nesin? Al şunu, yol çabuk! Yol da bas ocağa, haşlansın..." Öğretmene döndü : "Bir de rakı olacaktı, göreceksin bu kayanın dibi ne sefalı? Ben yüz kez dedim iki şişe alıp bir köşeye koyalım. Dinlemedin. Neyse, gel yukarı çıkalım. Haa, dur! Yeni açtığım yerleri göstereyim sana..." Gene bahçeye çekti. Bahçe Osman Hafız'ın harım gibi, dereye doğru sallanıyor. Varlığıyla yokluğu belli olmayan bir çit, merayla bahçeyi ayırıyor.

"Bak ben de mera sürüyorum! Siz durmayın karar yazın! Bu köyde mera sürmeyen yoktur. Yolunu bileceksin. Çapayla açacaksın. Saban koşmayacaksın. Azı karar, çoğu zarardır. Sezdirmeyeceksin. Açtığın yere ağaç dikeceksin. Diktiğini tutturacaksın. İki fidan dikersen biri çitin içinde, biri dışında olacak. Çiti kaktığın zaman dışardaki fidan içerde kalacak. Bak benim kavaklara. Kendi kendimi emekliye ayırdığım zaman, diplerine kilim serip uzanacağım. Kendi vatanımızı imar ediyorum arkadaş. Açtığım yeri eskisinden güzel ediyorum. Osman Hafız da, Duranâ da benim gibi yapsalar? Nerdee? Arpa ekiyorlar!.."

Dudu, pilici yolmuş, yıkamış. Hayattan bağırdı : "Gelin gayri, geliiiiin!.. Ayaz oldu, gelin gayri!.."

Eğitmen : "Gerçekten! Üşüdük!" dedi. "Girelim..."

Yürüyüp merdivenleri çıktılar. Yavaş yavaş akşam oluyor, dereye karanlık çöküyordu. Bir yerlerden gene gürültüler geliyor, dere boyunu tutuyor. Öğretmen, hayatta durup Uzun Saylar'a baktı. Saylar, güneşin son ışıkları altında, bomboz uzanıp gidiyor. Topal Pehlivan, ormanı kırdırıp tarla yapmış! Hey gidi Topal! Ağaç dikmemiş. Eskisinden güzel etmemiş. Kavakları göklerde salınmayacak.

"Ne baktın dereye yukarı?" dedi Eğitmen. "Ne gördün?"

"Uluşınar suyu, Saylar'ın başından dolansa iyi olurdu!"

"Ee, dolandır o su! Köycek çıkıp çalışacaksın. Fazla değil, on günlük işi var. Bilemedin on beş gün..."

Öğretmen içinden : "Topal Pehlivan'ın kafasından gitmeyen yılanlar, çıyanlar, tavşanlar o zaman yatıştır mı acaba? Olur mu bu iş? Aah, Ağrı dağının başındaki horoz bir ötse!"

Eğitmen, "Milletin aklını erdireceksin!" diye sürdürdü. "Aklını erdir, gerisine karışma! On beş günde tamam... Neyse, gel içeri girelim. Ortalık kararıyor..."

"Ortalık kararsın ama..." dedi ğretmen. "Sen bu işi iyi yapmadın. Yıkanacaktım bugün..."

"Geç geç!" dedi Eğitmen.

İki ocuk, gelip gidip duruyor. Dudu, ikide bir bağırıyor : "Girin içeri! Konuşmanız saklı mı?"

Girip oturdular. Yere hemen bir kilim yayılmış, köşelere minder yastık konulmuş. Soba yanıyor. Lambanın camı silinmiş. Menevşe pilici tencerede fokurduyor.

Dudu geldi, yeniden hoş geliş etti.

Eğitmen : "Gördün mü bizim orbacıyı?" dedi. "Damalı köyü deyip geçme! Kepeneğin altında er yatar! Aylıklar artarsa, topuklu kundurayla manto alacağım buna. Saçlarını tango biçimi kestirip salaım şehrin içine. Görsünler hanımın iyisi, şehirden mi çıkıyor, köyden mi?"

İlk çocuğu kızdı. Adı : Gülümser. Birinci sınıfta okuyor. Geldi el öptü.

"şükrü, sen de p ğretmen'in elini!"

ocuk, ablasının yardımıyla öptü.

Üçüncüsü gene kız.

"Ayfer, haydi kızım sen de..."

Ablası getirdi, el ptrd.

Öğretmen, Ayfer'i kucaklayıp okşadı.

"Daha fazlasına niyetimiz yok!" dedi Eğitmen. "Nasıl olsa bizim çocuklara zam vermiyor hkmet. Fazla uğraşmak gerekmez. Nüfus siyasetine hizmet babında üzerimize düşeni yaptık. İsmet Paşa'nın da üç. Onun ikisi oğlan, biri kız. Bizim ikisi kız, biri oğlan. Arada bu kadarıcık bir ayırım var. Amaç bunları okutup adam etmek. Dünyayı bunlara bırakacağız..."

Dudu : "Hiç görünmüyorsun ğretmen?" dedi. "Yukarı Mahalle'de biri sabun mu gmdrd, ilaç mı yaptırdı? Sana yaraşır bir kız belki bizim buralarda da bulunur, niye dolaşmıyorsun arada bir?.."

* * *

Yemekten sonra Eğitmen ortaya bir alçacık sandalye koydu. Gülümser üzerinde derse çalışacak sandı ğretmen. Öyle sandı da : "Bırak çocuğu sıkma, bugün dinlensin!" dedi.

"Dur!" dedi Eğitmen. "Sana dur emri veriyorum!" Dolaptan kalem kğit çıkardı. Mrekkap getirdi. "Ankara'ya bir mektup dşeneceğiz! Bana bir msvette yap! Dedim ya, bugün benim emrimdesin. Anlat şu bizim perişan halimizi. Kalplerindeki merhameti ayağa kaldır. Okuyunca yürekleri parçalansın. De ki : 'Biz de bu vatanın evladız!' De ki : 'Bizim de çalışmalarımız makbuldür!' De ki : 'Eğitmenler olmasa, uzak köyler ne yapar?' Ama böyle benim gibi, kaba saba söyleme de, biraz ince kaleme al. Öyle yaz ki, sayesinde bütün Eğitmenler kurtulsun..."

Dudu, bir "f!.." ekip burun kıvırdı. "Amaaaaaan Mustafa!" dedi. "Ankara'nın başka işi yok da, senin mektubu mu okuyacak?"

"Sen sus!" dedi Eğitmen'. "Sen çocuklarını yatır! Bulaşıklarını yıka; git yakınımdan! Sen yakınıma geldin mi kafam karışıyor! Arlaş yanımdan..." Karısını uzaklaştırdı. Sonra : "Olmaz mı benim bu dediğim?" dedi.

Öğretmen, iğnini çekti.

"iğnini çekme, açık cevap ver! Olursa olur, olmazsa olmaz de... Ben karar verdim, yazacağım. İsterse dama tıksınlar..."

"Olmayacak iş değil ama..." dedi ğretmen.

"Bırak amayı mamayı, açık konuş!"

"Sonuç alamazsın."

"Niçin alamam? Ankara, Türkiye'nin merkezi değil mi?"

"Eğitmen diye bir hoca takımının var olduğunu biliyorlar mı bakalım?..."

"Garip bir hoca takımı... Elleri böğründe... Yani ki, kk dağ köylerinin çocuklarını yazıya, hesaba alıştırır..."

Dudu atıldı oradan : "İkide bir garip dersin! Neren garip senin? Oturmuşsun sırtın başına, evin havadar, önünde bahçe... Yarın öbürgün su da getireceğiz... Daha ne istiyorsun?"

"Bu karı, aklı sıra benim kuvayi maneviyemi canlandırmak istiyor. Ama anlamıyor! Bir uzatmalı onbaşının forsu benden yüksek! Neden olsun? Benden fazla mı tahsili var? Çocukları benimkilerden daha mı terbiyeli? Yarın onlar tıkır tıkır emekli aylığı alacaklar, ben

kavakların dibinde ağzımı açacağım. Başbakan bir sınav açsın, Ankara'nın göbeğindeki öğretmenlerle yarışalım. Benim derdim adalet. Yirmi yıldır bu mesleğe bağlandığıma göre, erde geçte hakkımı isterim! Baki selam, ellerinden sıkarım..."

Öğretmen : "Gazetelere birer mektup gönderelim." dedi. "Belki göze çarpar. Öğretmen derneklerine yazalım. Anlatıncaya kadar yazalım."

"Bıktırıncaya kadar..." dedi Eğitimci.

"Bir sonuç alıncaya kadar..."

"Hemen başla... Bugün senin altına bir yatak sereceğim, yün! Deliksiz uyuyacaksın. Çarşaf temiz. Tam on mektup istiyorum senden! Sandıktan zarf çıkarayım. Belki yeni bütçeye dahil edilirim!" Durdu. Karısına : "Ulan Dudu!" dedi. "Ben söylemesem aklına gelmeyecek, değil mi? O kesenin cevizinden biraz getir. Okula gelenden yemedi, burda yesin..."

KURUL KARARI

Okulun öğretmenevi bölümünde yatağına uzanmış, kitap okuyordu. Yıkanmış, giyinmiş. Sobası yanıyor. Üstünde tatlı bir uyusukluk var. Akşam geç vakte kadar oturdu. Eğitmengilde yattığında ilk horozlar ötüyordu. Sabahleyin de erken kalktı. Dudu, ateşi yakmış, Eğitimci'le fısıf fısıf bir şeyler konuşmaya başlamıştı. O sırada uyandı.

Gözü, kitabın satırları üstünde gidip geliyor, akli da başka şeyleri kovalıyor. Pencereden dağlar görünüyor. Dağların başı... "Ne biçim iş!" dedi kendi kendine. "Yaz gibi..." Aşağılara doğru Uzun Savlar'ın sarktığına düşündü. Başını biraz kaldırırsa boz tarlaların kâğıt şeritler gibi uzadığını görecekti. Çıplak tarlalar... Hep o Ulupınar suyunu düşünüyor. "Uygurluk su demek!.." diyor. "Nil havzası... Mezopotamya ovaları... Kızılırmak yayı... Menderes ve Gediz vadileri... Su demek... Millet, mera sürmeyi bırakıp o suyu çıkarırsa..."

Kafasında dumanlı bir resim dönüyor. Uzun Saylar'da elma fidanları boy vermiş. Asmalar yeşil yapraklarıyla göğün maviliğini siliyor. Çardaklar üstünde başıkabak çocuklar teneye çalışıyor : "Ayvalı! Meyvalı! Huuuuyah!.." Bağbozumlarında, beli yavaş yavaş kamburlarmış eski bir Eğitimci'le, belki evlenmiş, belki karısının ardına ördek yavrusu gibi bir alay çocuğu dizmiş oturaklı bir Öğretmen dolaşılıyor. Dolgun taneli salkımları göğsüne tutan kızlar, civan boylu delikanlılar sevgi türküleri söyleyip geziyorlar. "Ayvalı!.. Meyvalı!.." Küçük Damalı Öğretmeni, yaşamasına bir anlam vermiş, gülüyor. Bütün dünler bağbozumlarında yapılıyor.

Dışardan ayak sesleri, konuşmalar geldi. Kitabı yanı başındaki masaya koydu. Dinledi. Konuşmalar salona doldu. Paldır kültür daldılar. Epeyce varlar. Tanış sesler duyuyor. Kalkmadı yataktan. Gözlerini yumdu.

"Hocaaa!.."

Duymazlıktan geldi Muhtar'ın sesini.

Kapıyı açtılar. "Bak ulan! Yatıyor be! Şundaki keyfe bak! Dünyada öğretmen olmalıymış!.."

Altıparmak, başını içeri uzattı. "İyi bakın yanında bir avrat filan olmasın!.."

Onbeş Osman, Altıparmak'a yan yan baktı : "Sizin de aklınız hep bunda!" dedi. "Başka düşünceniz yok!.."

Altıparmak : "Ulan enayi!" dedi. "Dünyanın temeli bu! Sen ne bileceksin? Hadım gibi adamsın sen!"

"Benim Damalı'da dört askerim olduğunu dünya âlem biliyor! Hadım mı olurum?"

Ali Veli : "Eee, uyarın şu Hocayı yahu!" dedi. "Hem de girip kapıyı örtelim. Soğutmayın odayı..."

Muhtar : "Bu öğretmen uyuyorsa ben kellemi keserim!" dedi. Vardı, karnını elledi. Öğretmen usulca gözünü açtı. Birden kalktı sonra :

"Geçin, buyrun!" dedi. "Geçin oturun!" Onbeş Osman'a baktı : "Az önce burda bir avrat vardı, bir avrat! Sudan çıkmış balık gibiydi. Yordu beni. Kendimden geçivermişim!.."

Altıparmak : "Görüyor musun, Onbeş?" dedi.

"Bu Öğretmen'de iş var diyorum da inanmıyorsunuz?" dedi Muhtar. "Duranâ'nın hakkı var. Hiç bu adamın eline kız teslim edilir mi?"

Onbeş Osman : "Hakkı var ama alacağı yok!" dedi. "Kanun zorunlu tutmuş bir kez! Biz âlemin delisi miyiz? Biz nasıl teslim ettik?"

Öğretmen, Muhtar'a, üyelere yer gösterdi : "Biriniz de benim yağa oturabilirsiniz." dedi.

"Tabure getir arkadaş!!" dedi Muhtar.

Ali Gede'nin elinde gene Karar Defteri. Defteri Ali Veli'ye verip çıktı : "Ben getireyim..." Çabuk kapı getirdi.

Oturdular.

Muhtar : "Kalemine boya koy bakalım Öğretmen? Sonra yaz bizim dediklerimizi. Biz toplanıp karar verdik. Nohut deresini bozacağız. Köylü bulaşmayacak. Bekçiye bir tüfek verip kayanın başına dikeceğiz. Dereyi altüst edeceğiz. Defterin başına yarının tarihini at. Bunu senden bekliyoruz."

"Başka çözüm yok demek?"

Muhtar : "Yok!" dedi. "Köylü karışmasın! İş mahkemeye varırsa, Kurulca biz inip çıkaralım..."

Ali Veli : "Belki hiç sesini çıkaramaz. Korkağın biridir!"

"Biz gene de dikkatli olalım.."

"Buğdayı bozduktan sonra yerine bir şey ekecek misiniz?"

"Ekmesek de olur." dedi Muhtar. "Nedenine gelince, amacımız orasını otlak yapmak..."

Altıparmak : "Bozdu çimenimizi..." dedi.

Onbeş : "Anasını, avradını.."

Öğretmen, Karar Defterini açtı. Tarih atıp yazmaya başladı : "Doğusunda ne var?"

"Ayşe Kayası derler.."

Yazdı : "Batısında?"

"Kısmet Kayası derler. Eski zamanda kızlar kısmet çağırırımış : Bahtım, bahtım! Tam kocaya varacak vahtım! Eski tarihler zamanında, koca ararmış..."

Altıparmak : "O günler başkaymış anasını sattığım!" dedi. "Git, dur aşağıya, Kayalı köyünün tekkesindeki gibi her kısmet çağırana sesle! Ağzına kadar doy gözelce!..."

"Kuzeyinde ne var?"

"Kuzeyinden Ulupınar suyu akar!"

"Güneyinde?"

"Cebel!"

Onu da yazdı.

Muhtar : "Şöyle yaz Hocam!" dedi. "Köyümüzün, ta eski tarihler zamanından beri... otlığı olan bu dereye... Duranâ namındaki eşşeğin... ektiği ekini... bozmaya... hem de yeşerdiği zaman mala yedirmeye... gelecek yıla çimen bırakmak amacıyla.. arpa ektiğimizi... Yaz ki iş mahkemeye düştüğünde tutamak bulunsun elimizde... Yani dediğim gibi..."

Öğretmen bir biçimini bulup yazdı.

"İyi yaz!" dedi Muhtar. "Gözelce üslubuna sok..."

Öğretmen bitirdikten sonra : "Bakalım bizim öğrenciyi ne yapacak?" dedi. "Asiye'yi..."

"Şimdiye kadar yazdığımız cezaları hep tahsil edeceğim!" dedi

Muhtar. "Çocuğu yollamazsa, veririz artık mahkemeye! Artık ona af yok! Ona idare yok! Gelip insanlık öğrensın kızı. Kocasının başını yakmasının yarın. Beri bak, sen bu kızlara biraz anlatsana Hoca! Topla bir gün, ben gelip anlatayım..."

Öğretmen, Karar Defterini Muhtar'a uzattı : "Mühürleyin!"

"Sen de imzanı attım mı?" dedi Muhtar.

"Tabii!.. Dünkülere de attım..."

"Çok iyi... Istampayı ver bakalım Ali Gede..." Mühürleri çıkardı. Önce koca mühürü bastı, sonra ötekileri, üyelerinkini... Mühürler bir ipte diziliydi.

"Nasıl biliyorsun, hangi mühür hangi üyenin?"

"Biçiminden! Bu kadar yıldır bunu da mı bilmeyelim? Sen beni temelli akılsız bir muhtar mı sanıyorsun?" Mühür kesesini kuşağına koydu : "Biz kaçalım!" dedi. Üyelere göz etti, kalktılar.

"Oturuyorduk!" dedi Öğretmen.

"Oturacak zaman değil! Sabanları hazırlamalı! Öküzleri yemlemeli! Hoşça kal... Sen de çık biraz hava al. Komşular yüzünü görsün.. Yüzünü görseler faydadır..."

"Biraz okuyacağım, uzanıp... Akşama doğru çıkarım..."

"Bize de gel!" dedi Muhtar. "Akşama bekleyim istersen? Hep böyle diyorum da içinden gülüyorsun... Bir gün seni kesin davet edeceğim. Bahar gelsin, kuzular tavlansın... Sıtmagözü'ndeki kavağın dibinde, doyuncaya kadar bir et yedireceğim sana..."

Gittiler.

12
ULUPINAR SUYU

Köy içleri insan dolu. Evlerin delikanlı oğulları, malları suya çıkarıyor. Gelinler, ellerinde su kapları, çeşmenin başını tutmuş. Sıra bekleyenler yüksek sesle konuşuyor, gülüyor. Sesler birbirine karışıyor.

Cami önünde üç erkek var.

Öğretmen selam verip geçti.

Koca Halil dede, başını Çakır Ali'ye çevirdi : "Sesinden benzettim, Öğretmen mi geçti?"

"Öğretmen geçti Halil Emmi!" dedi Çakır Ali. "Gözlerin hiç kesmiyor mu gayri?"

"Uzaktan kesmiyor. Artık içimin ateşi sönüyor. Bir gün temelli görmez olacağım... Biz dünyanın sonunu alalı çok oldu. Takdiri ilâhi... Biraz gençlikte süründük, biraz kocalıkta sürüneceğiz... Ben senin gibiyken, her gün bu köyün yedi mahallesini dolaşırdım. Aşağı Mahalle'de bir Ermeni değirmenci vardı. Bir kızı... Kızı ki, dünya öylesini tanımamış! Adı Arşaluz. Yeşil gözlüydü. Kaç kişinin aklını çıvdırttı soyka! Bir gün inip gittim gene..."

Topal Pehlivan'ın kapısı kapalı... Karısının elinde bir saman selesi. Samanlıktan çıkıp ahıra gidiyor.

"Pehlivan evde mi yenge?"

Kadın : "Evdedir, buyur!"

Merdivenleri çıktı : "Merhaba Pehlivan!"

"Oooo, günaydın, günaydın, günaydın!.. Geç şöyle, hoş geldin! Nerden aklına esti? Nasıl geldin?"

Gocuğunu duvardaki kazıklardan birine asıp oturdu :

"Oturdum, oturdum... Canım sıkıldı, geldim..."

"Ben de kaşık kepçe oyarak oyalanıyorum şurda..."

Ahlat ağaçlarını kesmiş, tasarlamış, bazılarını da oymuş hazırlamıştı : "Ova köylerine sevkediyorum! Fasulyeye değişiyorum. Bazıla-

rını parayla veriyorum. Bir de boyamayı bilsem, şehire süreceğim..."

"Nasıl hoşlanırsan... Sana ahlat dalları da göndereyim. Baharda aşlamak üzere yeletiyorum çocuklara!"

"Demek gene yeletiyorsun ha?"

"Evet..."

"Çocukların kendilerine öğret! Kendileri aşlasın.."

"Öyle yapıyorum... Hatta kızlara bile..."

"Diyorlardı... Tuttu mu kızların yaptığı?"

"Tuttu tabii..."

"Hele bir de meyve versin de..."

"Verecek."

"Yarın buralardan gidersen bunlar kalır. Kalmalı. Asıl bunları çocuklara öğretmeli, sevdirmeli..."

"Evet ama, ben burdan yarın niye gideyim?"

"Canım farz ettik!"

"Yok, ben buralarda kocayacağım. Uzun Saylar'daki bahçeler arasında dolaşacağım. Yetmiş öğrencilerimle, bağbozumlarında üzüm kıracağım. Gençlerin bolluk türkülerini, sevgi türkülerini dinleyeceğim. İşini başarmış bir insanın son günlerini burda yaşayacağım..."

"Ne güzel uyduruyorsun? Nerden aklına geliyor bunlar? Uzun Say dediğin yerde, toprağın yüzünü tırnaklı taşlar kaplamış. Nerden su bulup da bolluk türküsü düzüyorsun şimdiden?"

"Ormanı ateşlediğiniz günün akşamında senin üstüne yürüyen hayvanlar var ya?"

"Hâlâ var! Yetmiş çeşidiyle bir hayvan ordusu hâlâ üzerime yürür!.. Boğulacak gibi olurum!.."

"Sıçrayarak uyanırsın!.."

"Derilerinin birer yanmış, kan içinde hayvanlar, etlerimi mıncıklar durur!.."

"Bak, Pehlivan!.. " diye elini adamın dizine vurdu : "Ulu pınar suyunu bir arıkla Uzun Saylar'a çıkarıyoruz, anladın mı? Sonra tarlalara ağaç dikiyoruz. Dikine dikine değil, enine enine salımlar yapıyoruz. Toprağın bir avucunu aşağı kaçırmıyoruz. Ağaçları okşaya okşaya büyütüyoruz. Muhtarlık zamanında yaktığın ormanı yeniden kuruyoruz..."

Pehlivan, yekini p kaldı. Aldı değneğini. Hiç konuşmadan ufacık

pencereye gitti. Duvara yaslandı. İyi göremiyor. "Gel dışarı çıkalım, ordan görünür!" dedi. Pire gibi oldu. Açtı kapıyı, çıktı. "Yanıma gel... Anlat yeniden!.."

Uzun Saylar'a ikinci güneşi uzanmış. Sarıdan kırmızıya giden bir ışık, siliniyor. "Köylünün aklı yattıktan sonra, bir hafta bile dayanmaz bu iş. Biz Eğitimle konuştuk. Çok istiyor..."

"Olur... Yatar köylünün aklı... Orasını bana bırak!" diye karşı tarhlara bakıyor Pehlivan. "Tek bacağımla mahalleleri dolaşırım! Kimdi o vafettiğin herif! Hani Atina sokaklarında dolaşır, milletin aklını erdirirdi? Hani sonunda idam ettiler? Onun gibi, evleri gezerim. Önüme gelene anlatırım. İsterse beni de idam etsinler!.."

"Komşuların aklını iyi erdirmeli." dedi Öğretmen. "İyice düşünerek konuşmalı..."

Pehlivan : "Ben anlatırım." diyor, Saylar'a bakıyor. "Belki o zaman kafamdaki hayvanlar yatıştır... İki de bir üzerime yürüyüp iğneli beşiklerde sallamazlar beni..."

"Başaracağımıza inanırsan bugün de rahat uyursun!"

"Adımın İsmail olduğuna inandığım gibi inanıyorum, ama o kadar fidanı nerden bulacağız?"

"Teeeh! Okulun bahçesindekileri ne yapacağım diye düşünüyordum : Yonca gibi benim fidanlar! Üç yaşına basanları bu yıl şaşırtacağım. Altı sandık da katlama var. Bahara onlar da yetişir..."

Pehlivan deli gibi :

"Uzun Saylar'ın ortasına bir kulübe yapıyorum! Kötü avradı kandırıp oraya göçüyorum. Yaz kış orda kalıyorum. O senin katlama dediğin işten komşulara da yapturalım. Aşılamaı belletelim. Çıkalım köycek, karı kız, bütün fidanları aşılalım. Kulübeyi kurduktan sonra oralarda dolaşırken ben de yaparım. Öf be! Gel yahu, gel içeri girelim, yıkılacağım şimdi!.. Şu ayağım tek iki saat için sağlam olmalı da, beni görmeliydin! Kapıları yumruklayıp nasıl dalıyorum evlere, inceden inceye nasıl anlatıyorum!.."

Öğretmen, Topal Pehlivan'ı kolundan çekti : "Ağır ağır! Yavaş yavaş!.." dedi. "Zamanımız var daha..."

Dışarlara karanlıklar çöküyor. Pehlivan'ın içi rahat. Rahat uykuya kavuşacağına inanıyor. "Bana bak Hoca!" dedi birden. "Bu akşam burdasın! Beni bu kadar sevincin ortasında yapayalnız koyup gitme!"

Gidersen ben deli olurum! Canım konuşmak, doyasıya baş ağrıtmak istiyor!.."

"Gideyim, sonra görüşürüz!"

"Gözünü seveyim... Kurban olayım..."

"Yarın ders var. Müfettiş planları gününde istiyor."

"Müfettişin ocağı sönsün, otur hele! Bak ben de senin için camiden vazgeçiyorum..."

"Orası senin bileceğin iş..."

Değneğini alıp hışındı : "Ulan otur! Otur diyorum! Valla kafanı patlatırım..."

Öğretmen sesini kesti.

Pehlivan rahatladı : "Şimdi bir dığan bulgur aşı funduracam! Bir çanak lana turşusu!.. Bana o Atina sokaklarını dolaşıp herkese soru açan herifi anlatacaksın... Bir daha anlat ki, kafama yerleştireyim, nasıl sorarmış da milletin aklını erdirmiş?.."

13
NOHUT DERESİ

Dediler :

"Nohut deresi bozuluyor! Muhtar, üyeleri almış, Duranâ'nın ek-tiği yeri sürüyor!.."

Millet yürüdü. Yürüyüp akıverdi.

Sabahın ilk vakitleriydi. Haber, köyün içini çalkadı. Adamlar ağızlarına ikişer lokma sokmadan koştu. Yokuşu indiler, çayı geçtiler, birer ikişer. Nohut deresinde belirmeğe başladılar. Kayaların arkasın-dan, çalılıarın arasından, sel çukurlarından, çamurdan çökekten çıkıp geldiler.

Bir ufacak düzlük Nohut deresi. Un gibi oturmuş toprağı. Derele-rin, kayaların arasında sıkışıp kalmış bir koyak. Sürülen yerler gün vurdukça tütüyor. Bulut gibi bir buğu çıkıyor havaya...

Muhtar, üst baştan evleklemiş.

Altıparmak, öküzleri kakıştııyor.

Ali Veli, Onbeş Osman, ayrı ayrı birer çizi tutturmuşlar. Sabanla-rın ardı sıra gidip geliyorlar.

Gelenler, düzlüğün çevresine dizildi. Elleri kuşaklarında, bakıyor-lar. Kırk yamalı giysilerin içindeler. Bir iplik çeksen bütün yamaları dökülecek. Gözleri parlak. Bakıp yutkunuyorlar.

Birkaçı sokulup : "Kuvvet ola!" dedi, "çiftçiler"le gidip gelmeğe başladılar.

"Gelmeseniz iyiydi!" dedi Muhtar. "Yarın adam puştluk edecek olursa sizi de döker ilçeye! Biz gider gelirdik... Nasıl benim öküzler? Toprak iyi tavlı değil mi? Ooooha!"

"Anca beraber, kanca beraber!" diyor adamlar. "Üzöldüğü yerden kopsun!.."

"Yaz gününe raslatır, işten avare eder sizi! Arpa uçar! Çavdar tane-yi döker! Bırakıp yollara düzölmek olmaz..."

"Niye olmasın! Hava almış oluruz!"

Ayşe Kayasının başından Ali Gede bağırdı : "Muhtaaaar! Benim burda nöbetçi dikilmeme lüzum kaldı mıııı?" Bekçinin elinde tüfek.

"Dikil ulan, ahırda buza'n mı bağırıyooor?"

Elinde tüfek : "Bak yahu!.. Gelip iki laf da ben konuşayım! Köylünün hepsi burda, daha ne korkuyorsun?"

Adamlar, Ali Gede'yi matrağa aldılar. Yerden yumurta büyüklüğünde taşları toplayıp hep bir ağızdan, "Nişaaaaan!" diye üstüne savurmağa başladılar.

Ali Gede, tetiği kanırdı : "Valla fururum! Atmayın!.." dedi. "Bakın tüfeği boş sanmayın : İçinde domuz kurşunları var. Duranâ için doldurdum. Hepinizi sererim yere! Bir kuruş ceza giymem; ucunda "nefsi müdafa" var..."

Ali Veli'nin yanı sıra gidip gelenler de onu kızdırıyor : "Süremiyorsun! Ver bize biz sürelim... Şöyle dur!.."

"Hep numara!.." dedi Ali Veli. "Sürecektiniz niye eli boş geldiniz, küreksizler!.."

Bir de baktılar, çalıların arasından seke seke Topal Pehlivan geliyor! Gene ak doncak! Canlı canlı yürüyor. Bir yekinmede bir buçuk, iki metre atlıyor...

"Şu Topal şeytana bakın, nasıl geliyor!" dediler. Kambersiz düğün olmazmış!.."

Pehlivan, en uçtaki adamın yanında durdu :

"Baktım, köyün içinde kimse kalmamış! Dediler, böyle böyle! Yürüdüm ben de... Şimdi bana cevap ver bakalım : Sen bir akıllı adam olsan, meyveli ağacı mı seversin, meyvesiz ağacı mı?"

Adam, Pehlivan'a yan yan baktı...

"Cevap ver bakalım!" dedi Pehlivan.

"Deli mi ne? Helbet meyveli ağacı severim!"

"Aferim... Gene cevap ver : Sütü keçi mi seversin, sütsüz keçi mi?"

"Sütü keçi mi, sütü keçi mi!.." dedi adam. "Uzatma!.."

"Sözün nereye varacağını anlamadan kızma!" dedi Pehlivan. "Gene cevap ver : Sen iyi bir ileşber olsan, sulu tarlayı mı seversin, susuz tarlayı mı?"

Adam kalkındı : "Yahu kafa şişirme!.."

Değneğini kaldırdı : "Şunu kafanda kırarım, cevap ver!.."

Adam güldü : "Susuz tarlayı severim, var mı diyeceğin?"

"Allah belanı versin! Tüüüh!.." Bırakıp başkasına geçecekti, geçmedi : "Ulan doğru cevap ver!.."

"Yahu Pehlivan, sana ne oldu bugün? Bu da sorulur mu? Helbet sulu tarlayı severim! Şurda iki karı var, biri buruşmuş, biri de taze, yanakları yanal elma... Sen hangisini seversin?"

Pehlivan : "Aferim!" dedi. "Helbet tazeyi severim! Ve de güzeli! Çirkin ile bal yenmez, güzel ile taş taş. Gözelin kahrı çekilir..."

"İşte bu kadar! Sen adamı akılsız yerine koyup, öyle sorular soruyorsun, hem de diyorsun ki : "Sen bir akıllı adam olsan!.." Git yahu, git!.."

"Kızma!" dedi Topal Pehlivan. "Bizim usulde kızmak yok." Cevap ver..."

Çevreleri adam doldu. Gülüşüyorlar.

Adam : "Ben senin ne diyeceğini anladım!" dedi. "Arkadaş ben güzeli severim, sütlü keçiyi severim, yağlı çırayı severim, pişik ekmeği severim, yakın yolu severim, nazik karıyı severim, taze üzümü severim, doğru partiyi severim, yazın yaylayı severim, keklik etini severim, rahat yaşamaları severim... Anladın mı şimdi?"

Adamlar : "Eh.." dediler. "Biz de severiz!.."

Pehlivan : "Siz durun!" dedi. "Size sormadık!" Adama iyice sokuldu : "Çalışmayı da sever misin?" dedi.

"Eh görevim kadar olursa onu da severim!"

"Yılda on gün fazla çalışmayı da sever misin?"

"Eh, haydi onu da severim!.."

"Bak, unutma, sulu tarlayı severim dedin, on gün fazla çalışmayı severim dedin. Şimdi cevap ver : Ulupınar suyunu, Uzun Saylar'ın başına çıkarsalar, ordaki tarlana ağaç dikmeyi de sever misin?"

Adam, ellerini çırpı : "Sabahtan beri bunu mu diyecektin Topal Şeytan? Oraya kim çıkaracakmış suyu?"

Ötekiler de gülüştü.

"Kim çıkaracaksa çıkaracak!" dedi Topal Pehlivan. "Orasına karışma!.."

Adamlar gülüşüyor.

Pehlivan : "Cıvımayın!" dedi. "Adam gibi durun..." Değneğini

koltuğuna koyup yarım adım geri çekildi. Kalabalığı karşısına aldı : "Arkadaşlar, şimdi dinleyin, Mart Dokuzu der demez, kazma kürek, işbaşı yapıyoruz! Bir kişi kaytarırsa ezerim! Hazreti Ali Efendimizin atının ayaklarının izi bulunan kayanın dibinden suyu çeviriyoruz, Uzun Saylar'ın başından Kızboğan deresine deviriyoruz. Herkese kandığı kadar su! Oralara ağaç, asma dikiyoruz! Ben de Uzun Saylar'ın ortasına kulübe yapıp, hem de kötü avradı yanıma alarak, orada yaşamağa karar veriyorum... Bekçi oluyorum!.."

Biri sordu : "Bu akıl kimin?"

"Benim!" dedi Topal Pehlivan.

"Hass...tır!" dedi, adam. "Seninmiş!"

Bir başkası : "İmkânı yok senin değil!"

Bir başkası : "Koca suyu çevirmek lafla olmaz!"

Bir başkası : "Hazreti Ali Efendimizin atının ayağının bulunduğu kayadan alsan, Saylar'ı tutar mı?"

Pehlivan'a "Hasstir!" çeken adam, bir daha sordu : "Sahi. kimin bu akıl? Kim keşfetti bunu?"

"Ben!" dedi gene Pehlivan.

"İnanmam asla!" dedi adam.

Pehlivan, yarım adım geri çekilip : "Bu akıl bizim Öğretmenin aklıdır arkadaşlar!" dedi. "Derhal Ziraata yazıp fidan getiriyoruz! Okulun bahçesine çekirdekten diktiği fidanları da hibe ediyor komşuya!"

"Gördün mü, gördün mü herifi?.."

"Suyun harlamazından, insanın söylemezinden..."

"Belliydi!.. Yere bakıp gezmesinden belliydi..."

"Başını içe çekip düşünmesinden..."

"Gördün mü, gördün mü babayı?"

Biri : "Çekirdekten çıkan fidan gıcık olur! Aşlamak ister!" dedi. "Denizli'de, banka emeklisi bir adam vardı. Bizim yüzbaşının komşusuydu. Öyle derdi. Dahi, bizim bahçelerde çekirdekten çıkan piçlere bakın, meyveleri ne kadar ufak? Büyüyünce Öğretmeninkiler öyle olur..."

"Hepsi hazır!" dedi Pehlivan. "Aşı dediğin kabuğu yarıp içine göz koymak!.."

"Her adamın elinden tutmaz ama! Ovadan adam getirtmek

gerek, yövmiyeli! O da anasının nikâhını ister. Ovanın adamı, dağın adamı gibi tokgöz olmaz ki!"

"Odalarda kafa gezdireceğinize, varın okula bakın! İkincideki çocukların yaptığı aşılar tutmuş! Öğretmen, aşı dediğin basit iştir, diyor. Kadınlar da yapar, hem de tutar diyor..."

"Geldiği zaman dedim ki; bu oğlanda iş var..."

"Enüsdosun okuttuğu dölller böyle oluyor..."

"Ankara'dan emir verilmiş ki : Ey okul hocaları!.. Medet sizden! Emir verilmiş ki : Hariç düvellere ireli gitti, Türkiye geri kalıyor, uçuruma yuvarlanması yarım santimlik iş... Ey okul hocaları evlatlarım, medet sizden! Vatanımızın mayası köylü olduğunu bilip durursunuz, köylü tutmazsa işler yaştır, okul hocaları arkadaşlarım, köylünün kuşağına üfleyin!"

"Akıl..."

"Durduğu yerde Hazreti Ali Efendimizin atının ayağının izi olan kayanın dibinden suyun Uzun Saylar'a çıkacağını hesab ediyor!"

"Cami hocası gibi mera sürmüyor..."

"Bir bakarsan, parmak kadar çocuk!"

"Bir bakarsan deniz derya!.."

"Analar neler doğuruyor!.."

ASIYE'NİN SAÇLARI

El ayak çekildi. Duranâ, gelip sürülmüş yerleri gördü :

"Kavatoğlu kavatlar, bozmuşlar ekinimi!.. Ekinimi bozmuşlaaar!.. Dur sen, şimdi bunları kazığa oturtmak var! El mi yaman, bey mi yaman? Dur... Erle'de kadı var mı yok mu? İlçenin ortasında mahkeme kurulur mu, kurulmaz mı? Hemi de burnun altında ağız.. Osmanlı'da yeme?.. Dur sen! Onları yiyecek ekmeğe muhtaç ediyorum! Hepsini bir bir ayağıma kapandırıyorum! Dur, dur sen!.."

Eve varıp tahtalığa oturdu :

"Ananı sesle!" dedi Asiye'ye.

Gök Sultan geldi : "Buyrun?" dedi.

"Asiye'nin saçını tarayın! Söküğünü dikin! İki buçuk lira para verin eline, yarın okula gitsin!"

Asiye, İbrahim'le merdiven başında oturuyor.

İhtiyar da gelip Duranâ'nın önüne oturdu.

"Senin sözünü tutmağa karar verdim İhtiyar!" dedi Duranâ. "Asiye'yi okula yolluyorum! Damalı'nın kavatları dereyi bozmuş! Mahkemeye gidiyorum! Kızı yolluyorum okula ki, onun sebebine yargıcın kanaati zayıflamasın bana karşı... Nasıl olsa çare yok. Karnında bir derdi olan, burdan kalkıyor, İzmirle, İstanbullara gidip ameliyat oluyor. Farz edelim bu da öyle bir dert! Farz edelim Asiye üç yıl hasta yatacak..."

Asiye, konuşulanları dinliyor. Seviniyor mu, sevinmiyor mu? Belli etmiyor.

"Demek karar verdin?" dedi İhtiyar.

"Karar verdim!.."

"Geç bile kaldın! Başka çözüm olmadığını önceden söyledik sana! Millet dölünü, oğlan kız hep yolluyor. Seninkini de alacaklar!"

Duranâ : "Gel buraya!.." dedi Asiye'ye. "Yanıma gel, sana laf konuşacağım..."

Asiye, kalkıp babasının önünde el bağıladı.

Duranâ, kızını süzdü. Başını karılarına çevirdi. Karılarına bakıp kızına söyledi :

"Terbiyeli ol kız! Yarın burdan çık, kardaşınla okula var! Yollar-da o yana, bu yana sapma! Köy içinden geçerken evlerin kapısına bakma! Sükütçe git, sükütçe gel! Okula vardığında hocayın elini öp! Eğitimciyi elini öp! Öp ki, sen terbiyeni göster. Arap eli öpmekle dudak kararmaz... Gülmek, sırtıtmak yok! Bir şey sorarlarsa cevap ver... Tek tek söyle. Sözün iyi anlaşıl-sın. Sözü ağzında boğma, sonunu yutma. Hollumca'nın kızlar gibi konuşma... Bir iş buyurulursa yap. Dik gitme. Kavga dövüş etme. Duranâ'nın kızımıym diye mağrurlanma! Dokuz Duranâ, otuz para! Şimdiki zaman, sende sen, bende ben! Evvel düşün, sonra söyle. Derslere dikkatli ol. Denenler bir kulağın-dan girip öbür kulağından çıkmasın. Hemi de yazıyı belle. Hesaba önem ver. İkinci sınıfa geçmeden kerrati ezberle. Bir hesabın başına geçtin mi, İbiram gibi kırk saat düşünme. Daha önemlisi ciddi ol! Otururken çıt çıkarma! Kulağıma bir kötü yarenliğin çalınır-sa, keser köpeğe doğrarım, unutma! Benim namusumu iki paralık etme! Köyün yarıdan fazlası bize düşmandır, unutma!.."

Asiye, babasına gözlerini dikerek bakıyor. Hiç ayırmıyor. Saçları örgülü. Örgüleri uzun. Kollarında kırmızı "mum" bilezikler var. Boy-nunda yedi renk üstüne üç dizi boncuk...

"Onları da çıkar at! Okul çocuğu, incik boncuk takınmaz, İlçe-den bir kara entarilik alayım sana. Makineye verip diktireyim. Senin boyuna uygun bir çocuğun ölçüsünü aldırıp kestireyim. Bir de kun-dura getireyim. Lafım bu kadar..."

Asiye geri çekilip İbrahim'in ardına saklandı.

Duranâ, İbrahim'e söyledi :

"Kardaşına mukat ol İbiram! Kimseye söz attırma! Bir şey olursa, Eğitimciye haber ver. Derslerine yardım et. "A" harfi hangisi, "B" harfi hangisi? "AT" nasıl yazılır, "OT" nasıl yazılır, kalem nasıl tutulur, ondan beş çıkarsa kaç kalır? göster. Dersini bilemedin diye Eğitimci-den Öğretmenden söz işitme. Onun namusu, senin namusun!.."

İhtiyar'a döndü : "Saçının telini kesmek yok! Her gün sökü-p tara-yın. Üç güne bir yıkayın. Top örgü yapın, sökmesi kolay olsun. Kızın gösterişi saçtır. Ben Öğretmen'le konuşurum. O kadarına göz yumar

heral. Üstünü sık sık değıştirin. Duranâ'nın kızında bit çıkmış, Duranâ'nın kızı sidik kokmuş.. Düşmanların ağzına laf vermeyin..."

İbrahim'e bir daha söyledi : "Eğer Öğretmen sorarsa ki, kardaşın neye gelmedi şimdiye kadar?.. De ki : Hastaydı... Başka laf yok, bu kadar..."

İhtiyar sordu : "Sen yarın ilçeye mi gidiyorsun?"

"Öyle icabettil! Zarar ziyan davasına arzuhal vereceğim! Bu yıl seslenmedim mi, gelecek yıl da sürer bunlar!.. Yada sürerken üzerime yürüyüp bela çıkarırlar. Hükümete duyurayım da zapt etsin delilerini!"

Gök Sultan : "Öyle ya!" dedi. "Ekilmiş tarlayı bozmak var mı yada? Hemen dama katarlar Muhtarı, üyeleri!.."

"Arzuhale hepsini tıkacağım!" dedi Duranâ. Kuruldaki düzüleri tam tüm yazdıracağım; hariçtekileri de yazdıracağım! Çünkü onlar da müşterektir! Dahi, Topal şeytanı da!.. Ak donla... topal bacakla... kıcını yamuta yamuta ne işin var oralarda? Bir de bana laf dokandırmış : Sütü keçi mi seversin, sütsüz keçi mi?.. Sütü keçi neyin rumuzusa? Bir savunman tutup uğraştıracağım güzelce! Sonunda tarla bizim!.."

"Zaten bizim!" dedi Gök Sultan. "Almak istiyorlar..."

"Babayı alırlar! Benim elimden tarla yerine babayı alırlar! Ben atlıyım, onlar yayan! Nasıl baş edecekler benimlen?"

İhtiyar da fikrini söyledi :

"Köylü de birleşip bir savunman tutarsa, ne âlâ! Tutmazlarsa tarla bizim! Savunmanlar birbirine göz edip işi uzatmış! O da var. Bunlara dikkat etmeli!.."

Duranâ: "Hıhh!" elini salladı. "Ben bilirim onları! Yüz bannot fazla verdim mi, bağlarım onu iyice! Derim ki, "Arkadaş, köylülerden bir şey matlup etme! İşte para! İstersen daha vereyim? Davayı iyi gütl!.." Tamam! El altından yüz lira da onların tuttuğuna kıstırdım mı, isterse davayı Londra'ya kaldırsınlar!.. Sökmez! Bu işlerin içinde piştik biz. On yedi yaşında, tuz kolcusuna para yidirmiş adamım ben! O zaman tuz kolcuları vardı. Gemiç gölünden tuz çıkarırdık. Yakaladılar beni. Verecekler mahkemeye. Dört gümüş lirayı tabakaya koydum da atıverdim önüne. Dedim : "Yak hele!.." Daha neler? Orman kolcularına, onbaşılara, o Kör Bilâllere, Kara Fahrilere, sayım mâmirlerine, tapuculara yedirdiğim paralar! Beni kandıramazlar. İhtiyaaaaa, beni damaya getiremezler!.. Çıkar bunu aklından..."

Ortalık ayazlanıyor. Gün iniyor. Dereye bir uğultu çöküyor gene. Evin saçakları altından karanlığın kuşları uçup geçip gidiyor.

Gök Sultan kalkıp içeri girdi : "Sofrayı hazır edeyim!" dedi. Asiye'yi de kaldırdı : "Git turşu çıkar..."

Duranâ ile İhtiyar biraz daha oturdular.

Duranâ, konuştuğuça açıldı : "Şu Allaha bak, İhtiyar! Kış ortasında yaz giden havalar halk ediyor! Şimdi dünyada öyle yerler var, tufan tozuyor! Komşudan komşuya iz bulunmuyor. Şu bizim memleketimize bak ki, ne tatlı kışı, ne kadın havası var!.."

İçerden Gök Sultan : "Geliverin, aşları kattım!" diye çağırana kadar konuştular. Sonra kalkıp tam içeri girecekleri sıra, öteki mahalleden, gelin kızı Ziyet'le damadı Şakir geldi. Ziyet, babasının elini öptü. İhtiyar'ın elini öptü. Şakir de öptü...

"Nerdesiniz ulan?" dedi Duranâ. "Damalı'nın düzrülleri bizi paklayacak da ondan sonra mı geleceksiniz? Komşular sormasa, valla kızım mı var, damadım mı; ayırında bile olmayacağım!.."

Şakir, dağlarda davar ardından geze geze, yabancı insan olmuş. Sesi başı kabalaşmış : "Sen bize gele gele kör mü koydun be baba!" diyor.

Duranâ, başını salladı : "Gördün mü İhtiyar? Gördün mü oğlumuz ne konuştu?"

"Ne konuşması var mı baba? Sen bizim tarafa ayak basmayalı kaç koç katımı, gündönümü geçti, düşünsene! Ne kabarıyorsun öyle?"

"Aslanım!" dedi Duranâ. "Ben bu kızı sana teslim ettimse, bizi unuttur, demedim. Gelmek sizin göreviniz..."

Damat : "Bugün Nohut deresini sürmüşler, ha?" dedi birden. "Kızboğan'ın ordaydım. Çimenli'nin çobanları haber verdi. Kavgı dövüş var mı? dedim. Yok dediler. Bir bakalım deye geldik Ziyet'le şimdi..."

Ziyet, Gök Sultan'la sarmaşıp, koklaşıp duruyor hâlâ.

İhtiyar : "Haydin sofraya!" dedi. "Yedi günlük yerden mi geldiniz? Sarmaşıp ağlaşmayı bırakın. Sonra beni de ağlatırsınız. Aksi gibi soframız da fasulye bulgur bugün. Geleceğinizi bilsek, pelte melte yapardık..."

Yemeğe oturdular.

Damat : "Yarın yaparsın, yarın yeriz İhtiyar ana!" dedi.

"Hayhay..." dedi İhtiyar. "Yiyeceğiniz pelte olsun! Siniye iki

yufka açar, ceviz döşerim..."

Duranâ : "Fasulye bulgur deye ağlaşmayın!" diye çıktı. "Ne var fasulyede bulgurda? Ben askerlik dolayısıyla çok yer gördüm. Sivas'ı, Erzurum'u, Kars'ı, Ardahan'ı gezdiğim gibi, Halep'i, Şam'ı, Yemen'i, Turisina'yı da gezdim. Dünyada üç beş varsıl baklava börek yer, geri kalanın yidiği fasulye bulgurdur! Milletın başka bildiği yoktur. Yalnız, fasulyeye bazı yerlerde lobiyeye derler, o kadar bir değişiklik vardır. Koca bulgur her yerde başa güleşir! Bir de patates! Onun da birçok yerde adı değişik : "Kartopu, kumpir..."

Damat, gene birden : "Pekâlâ baba!" dedi. "Aldım kabul ettim. Bu öğretmenın senlen ne alıp veremediği var? Dün, Muhtarını üyesini, Köy Kurulunu okula toplayıp, "Yahu ne uyuz adamlarsınız?" demiş. "Ne öttürüp duruyorsunuz şu Duranâ'nın borusunu? Kene gibi ensenize yapışmış, kanınızı emiyor. Ezin şunun başını!.."

Duranâ kaşığı bıraktı :

"Kene mi demiş?"

"Sen uyuyor musun baba?"

"Şu kavata bak seen! Hele şu kavata baaak! Demek öyle demiş? Dur seen!.."

"Koca köy bir adamı yere furamıyor musunuz? demiş!"

"Bu işler kimin başının altından çıkıyor! Tamam! O olmasa kimin aklına gelir kızları okutmak? Kimin aklına gelirdi ekilmiş tarlayı bozmak? Dur sen!.. Onu deryanın ortasında bir tahta parçasına muhtaç etmezsen bana da Duranâ demesinler! Dur sen, hele dur!.."

"Topal Pehlivan da demiş : Sütü keçi mi seversin, sütsüz keçiyi mi? Ne demek bu? Sen ne anlam verdin bu söze?"

"Ne anlam vereyim? Güya bana laf dokunduruyor. Sütü keçi diyor... Yani anlayıver... Ama ben onu da yazdıracağım arzu hale! Onu da, o Öğretmen olacak kavatı da! Öğretmen olduğunu bildirmeden, köyden biri gibi yazdıracağım ki, vaziyet anlaşılana kadar beş sefer inip çıksa yeter! Hökümet de, yolladığı öğretmenlerin ne mal olduğunu anlar! Başımıza ne işler açıyor, köylünün kuvayı maneviyesini nasıl kırıyor, İslam dininin birliğini nasıl zayıflatıyorlar, anlamış olur! Osman Hafız'ın elinden cami anahtarını attıran da o! Zaten ne namaz biliyor, ne aptes! Doğru dürüst cumalara bile gelmiyor! Namaz düşünmeyen adam ne düşünür? Fitnelik, fesatlık! Dahi, komonistlik düşünür! Öyle değil mi İhtiyar, cevap ver bana; başka ne düşünür?.."

15
TUZAK

Duranâ'nın ilçeye gidişi kimseyi şaşırtmadı.

"Atı var, gider!" dediler. "Gitsin bakalım!"

Fakat döndükten sonraki haberler milleti kızdırdı.

"Hepimizi arzuhale tıkmış, bu ne orospuluk?"

"Ne anlayacak köylüyü tümcek yormaktan?"

"Hökümet bir Duranâ için yüz köylüsünü ezecek mi?"

"Bir heybe ceviz götürmüş diyorlar, giderken.."

"Tarlama yapılan tecavüzün meniyile birlikte, zarar ziyanımın keşfine, tahsiline karar isterim deye yazdırmış..."

Topal Pehlivan : "Muhtarken bile inmedim ilçeye, şimdi hiç inmem!" diyor. "İsterse takibime candarma çıkarsınlar! Muhtar bize bir köy mazbatası yapar elbet..."

Adamlar, Pehlivan'a takılıyor :

"Ne işin vardı Nohut deresinde? Birkaç kez in çık, gözün çayırı açılsın!.."

Adamlar böyle demeğe başlayınca, değneğini yere vurup okula gidiyor Pehlivan. Okulda, Öğretmen'in dersten çıkmasını bekliyor, ders arasında iki konuşup gene bekliyor.

Pehlivan diyor ki : "Kurulu yazdırdın, kabul! Köylüyü yazdırdın, kabul! Seninle benden ne istiyor?"

Öğretmen : "Yok canım, beni yazdırmamış! Ben haber aldım, arzuhalci sormuş, ne gün oldu bu iş? Pazartesi! O gün Öğretmen derstedir. Mahkeme aleyhine döner... Korkmuş!.."

Pehlivan : "Keşke yazdırsaydı, keşke!.." diye dizlerini dövüyor. "Yazdırsaydı da kazdığı kuyuya kendi düşseydi..."

Muhtar Hamdi bıyık altından gülüyor :

"Kuyruğunu kıstırdı, kurtarmağa çalışıyor! Onu bunu yazdırmanın sebebi bu! Üç gün sonra gider bu arzuhal de ben dayarım yama-

cına! Kurul kararının suretini çıkartarak doksan kuruşluk pulla onaylatıp mahkemeye dayadım mı, onun arzuhali şırp düşer! Keşfe geldikleri zaman da, bütün köylüyü Nohut deresine döker, "Yargıç Efendi, bir ona bak, bir de şu Damalı köylüsüne!.." derim. Bakar, hökmünü verir o da..."

Böylece günler geçiyor.

Osman Hafız cami anahtarlarını aldı geri.

Asiye okula gidip geliyor. Babasının ilçeden getirdiği siyah önlüğü, ayakkabıları giyiyor, beyaz yakayı takıyor. Derslere de iyi sarıldı. Birinci sınıfların içinde bir köşeye büzülüyor. Ders aralarında Dörtlerin arasında geziyor. Yüzü her gün çok üzgün.

İlçeden döndükten sonra bir gün Duranâ okula gelip "saç hususataında" ricada bulundu. Öğretmen, "Temiz tutulursa kesmeyiz!.." dedi.

"Ötey sefer beş on ceviz getirdim, beni irezil ettiniz, bu kez bomboş geldim. Ama yüzümden ateş çıkıyor! Siz beni yanlış tanıdınız. Ben maarifçi adamım. Bundan sonra hep sizinle beraberim. Dediğimizi canla başla yapacağım. Uyanık arkadaşlarla düşüp kalkmada yarar vardır. Ulupınar suyunun Uzun Saylar'a çıkarılması işine çok hayran oldum. Damalı köyü yapar. Sen bakma, önüne üç dört deli düşmüş de onun için ekili tarlayı bozuyor Bunda esas köylünün suçu yok! Malum ya, ayart büyüden kuvvetlidir..."

Duranâ evine vardıktan sonra Esen Ali'yi çağırıtı o gün. Düğünün ne zaman tutulacağını sordu. Öğretmenin en saygın biçimde okulanmasını söyledi. "Okuntu olarak da el kadar bir bez göndereyim deme sakın!" diye tembihledi. "En iyisi bir peşkir gönder!" Sonra birden kızdı : "Kavatoğlu kavat, haberin var mı, benim için "kene" demiş!.. Orhan Beye anlattım. Karahallı Şükrü'nün dükkânda sen de biraz dokandırmışsın, aferim! Varıp bir de ben söyleyince, iyi perçinlendi bak! Salakâne gezer, bunlardan haberciği yoktur! Köyün başında horoz olup ötmek ister. Çatal boynuzlu Muhtar da ona kızını mı verecek, verallah tıraşlar... Dur sen, ben onu bir tongaya bastırayım da tanışın! Dediğim gibi, sen en saygın biçimde okula onu, kimse hile sezemesin!.."

Esen Ali : "O kadarını yaparız!" dedi. "Helbet köyün bir öğretmenidir. Bahusus, sen bize bir atalık yapmışsın!.."

"Yanıyorum Esen Ali, yanıyorum!.. İçim bildiğim gibi değil! İtten irezil ettiler beni köyün içinde. Ekilmiş ekinimi bozdular. İşi mahke-

meye aksettirdik, savunman tuttuk. Yarın, yargıcı, ziraatçısı keşfe gelecek. Savunman da gelecek. Bedava mı döner bu işler? Bu telaşımın arasında Öğretmen olacak kavat da Asiy'e'nin işini sardı başıma! "İlle yolla, ille yolla!" Emecek misin benim kızı düzünün oğlu? Ama üç ay ya gider, ya gitmez. Belkim senin düğünde tamamdır bu iş. Yalnız bana üç adam lazımdır. Bana "kene" demiş!.. Senin düğün perşembeden mi başlıyor? Gelin de tatil pazarı günü çıkacak ha? Öyleyse cuma gecesi lazım üç adam. Edepsiz adamlar ki, vurdukları yerden ses çıkaracak! Kene demiş bana... Kene... Mikrop gibi bir adamdır demek istiyor... Yani kan emer!.. Dur sen!.. Ben onu bir zorlu kazığa oturtayım da! Bak Esen Ali, yabancı köpeğin kuyruğu apışarasında gerek arkadaş! Bu öyle mi? Damalı'nın yetmiş yıllık yerlisi gibi zart zurt ediyor? Ulupınar suyunu Uzun Saylar'a çıkarmak için köylüye komut veriyor! Hiç o su oraya çıkar mı? Çıkar da asma, ağaç yeşertir mi? Boşuna milleti uğraştırıp emeğini zıyan ettirecek!.."

Sonra Duranâ kalktı, bir yerlere gitti. Birtakım adamları gördü. Eski av arkadaşlarına uğradı. Damadı Şakir'i davar güttüğü yerde yakalayıp birkaç gün sonra iki adamın gelip kendisini bulacağını, el ayak çekildikten sonra onları alıp eve getirmesini, evden de göstereceği göreve beraber gitmelerini, verilecek işi gördükten sonra yitmelerini söyledi. "Hele bir gün önceden, sen ayrıca gel beni gör de, planı daha açık anlatayım.." dedi.

İçinde bir şeyler dönüyor. Türlü çeşit duygular doğuyor, kayboluyor. Asiy'e'yi sabahları yolluyor, akşamları yolunu gözlüyor. Sık sık Nohut deresine doğru gidiyor, bozulmuş yerlere bakıyor. Ekmekten aştan kesildi. Kamçı boyu biraz daha uzamış, yüzü de kararmış gibi. Karılarını sık sık azarlıyor, bahanesini bulup İbrahim'i dövüyor : "Kalk defol eşsek, ökül!.." diyor.

Öğretmen, aritmetik derslerinde bir dönüm toprağa, beşer metre arayla kaç ağaç sığacak, tarlaların tümüne kaç fidan gidecek? Onu hesaplatıyor. Çocuklara, Uzun Say kıracının gelecekteki bayramını sayıp döküyor, bağbozumu günlerinin resimlerini yaptırıyor.

Topal Pehlivan, köy içinde kimi yakalarsa : "Gölgeyi mi seversin, günü mü?" diye soruyor. Uzun Saylar'dan sonra Nohut deresinin de ağaçlandırılmasını, her evin önüne yeşillik yapılmasını, gökyüzünden gelmiş emirler gibi, anlata anlata, adamların kulaklarını dolduruyor.

16
PİRE KIZI

Pire Kızı, Esen Ali'nin "okuntu"ları aldıktan sonra, çaydan bu yana geçti. Ali Veli'nin mahallesine verilecekleri verdi. Beride Eğitimcinin mahallesine geldi. Sonra yukarı doğruldu. Eğitimcinin okuntusu bir mendildi. Karısı Dudu, bir tas bulgur katıverdi. Hep bulgur buğday veriyor komşular. Arada bir para veren de çıkıyor.

Torbasını çeke çeke Osman Hafız'ın mahallesine geldi. Onun okuntusu peşkir. Meryem, bir okka kadar nohut getirdi. Pire Kızı : "Torbamı ikiye böldüm, yarısına buğday, yarısına bulgur katıyorum, nohut için yerim yok!" dedi.

Meryem gene vicir vicir, serçe sesiyle : "Öyleyse ben de bulgur getireyim!" dedi. Bir dakikanın içinde nohudu döküp aynı kapla bulgur getirdi. "Yoğsa buğday mı verseydim bacım?"

Pire Kızı : "İkisi de bir!" dedi, yürüdü.

Pire Kızı ayağına çevikti. Belki bunun için, belki de çok ufacak bir kadın olduğu için "Pire Kızı" dediler adına. Yolda uçar gibi gider. Yedi mahalleyi sabahtan ikindiye dolaşır. Kafası da iyidir. Kime peşkir, kime mendil, kime alaca parçası, kime dörtte bir sabun verilecek? Bir bir aklında tutar. Düşünlerin okuntusunu hep o dağıtır. İki çocuğu var. Biri geçen yıl okula yazıldı, sınıfı geçti. Kocası, etliye sütlüye karışmaz, silik bir adamdır. Nohut deresinin sürüldüğü gün evinden çıkmadı. Elinde bir oyuğu aracı, Topal Peylivan gibi, kaşık kepçe oyar. Tarlası tapanı yok. Koca dünyadan ona küçük bir tarla düşmemiş. Pire Kızı'nın üç dönümcük yerini de komşuların koşumuyla sürer eker. Yaz gelende, karıkoca, şuna buna, orağa giderler.

Pire Kızı'nın dedikoduları çıkar ara sıra. Duranâ'nın askerdeki oğlunu evinde gören olmuşmuş! Tenha zamanlarda, değirmene girer çıkar, yabancı müşterilerle bir şeyler yaparmış-mış! Kocasını pek iplemezmiş-miş!

Osman Hafız'ın Meryem : "Onun orasını bir kendi bilir, bir de Allah!" diye düşündü. "Belki de günahını azaltıyorlar. Damalı köyünde laf çok! Bir kancık biraz serbes olunca hemen kulp takarlar! Benim bile lafımı etmediler mi Molla Mehmet ağamla? Edepsizliklerinden... Pire Kızı'nı biraz güleç görüp, bize de düşer mi diye umuyorlar. Düşer, meh!.. Yalayın!"

Mahalleyi bitirdikten sonra, okula yürüdü. Okuldan köy içine geçecek.

Çamaşırlıkla çeşmenin arası gene çamur. Taşların üstünden seker yürüdü. Tek Ardıç'ın ordan, Dana Mehmet'in dereden geçti...

"Öğretmen Efendiye bu kez peşkir var..." diyor kendi kendine, "Aferim Esen Ali'ye! Gördün mü! Aferim!.. Yoksul takımından, ama adam!.."

Öğrenci helasının yanındaki gedikten bahçeye girdi. Fidanlar arasından geçti : "Bunlarla uğraşır yaz kış!" dedi. "Bakacağım, yeşerteceğim diye çırpınır hep... Gönül yüksekliği bilmez. Karıncayı incitmez. Ağzından kötü söz çıkmaz... Dört okka adam... Alacağı kız yaşadı! İyi öküz dengine düşmez derler ya... Meryem gibi bir kancık ister buna. Gözel diller ile, tatlı diller ile gönlünü alacak... Dağın başında öpüp okşayacak... Kafasına kalbine kuvvet verecek... Yuyup kurutacak, silip süpürecek, her yerleri ak pak edecek... Evini kuşların yuvasına döndürecek... Altı ayın içinden kendinden bıktırmayacak... Bir şey dedi mi, koşuverecek, yoluna ölüverecek... O zaman o da ölür... Erkek kısmı... Ben düşecektim böyle bir yığıde, cihan seyredecekti... Hiç yüzüne kıl kadar gölge düşürür müydüm? Hiç günlerden bir gün ah dedirtir miydim? Hey gidi Pire Kızı heey! At, sahibinin altında kişner... Yaşın küçük olacaktı..."

Ortalarda kimsecikler yok. İçerden sesler geliyor. Arada Öğretmen'in sesi seçiliyor. Eğitimci'nin boğazı iyice kurumuş.

"Ders veriyorlar..." dedi. "Her gün, her gün okutuyorlar... Yüz evin çocuğuyla baş etmeye çalışıyorlar..." Durup dinledi : "Birazdan çıkarlar. Burda duracağıma, evinde durayım. Bir göreyim perişanlığı nicedir?.."

Torbayı salona bıraktı. Odaya girdi. Sobası yanıyor. Sobada bir tencere fokurduyor. Her yakayı fasulye kokusu almış. Kapağını kaldırıp baktı : Suyu var daha. Masanın üstünde bir kaşık. Kaşığı alıp dal-

dırdı : "Yağın tuzunu koymamış... Piyaz yapar belki? Bekâr adam... Hele kaynasın.."

Sobaya iki odun daha attı. Küller yerlere dökülüp dağılmıştı. Süpürgeyi alıp süpürdü. Sonra yatağa baktı. Yorganı kaldırdı. "Kimler yur, kimler arıtır acaba?" dedi. "Hiç bu yatak ısınır mı geceleri? Bilsede şişelere sıcak su koysa..." Yorganı kapattı, eski haline getirdi.

Duvarın dibindeki sepetlere baktı. "Şu büyük kesedeki bulgur, tabii..." dedi. Sonra bir toprak göveç. Baktı, salça... "Bu da yağdır..." Yağ. "Her tedarigi tamam... İlle bir şirin kancık! Çalışmalı, sonra sevişmeli... Sevişen insanın kimseye ziyarı olmaz..."

Kitaplara baktı. Elli altmış kadar. "Pek çok... Okuya okuya nasıl başeder? Şu dünyada okumak isterdim! Yada, Öğretmen gibi birine okutup dinlemek..."

Duvardaki bir çivide pantolonu asılıydı. Üstünde gömlek...

Salona çıktı. Mutfak boş... Bir eski soba, bir çam tekne... Tekne geniş. "Yakar sobayı, bu teknede yıkanır... Gözelce ısıttıktan sonra bir ziyan gelmez... Burası tam bir gelinevi... İnceden inceye..."

Salonda bekliyor : "Çıksa da versem okuntusunu..." Eğitimci'nin sesi geldi. Pire Kızı : "Tamam!" dedi. Bir an geçti, bir gürültü boşandı. Çocukları saldılar.

Eğitimci salon kapısını açtı : "Oooo Pire bacı!.." dedi. "Sen burda mısın?.."

"Burdayım ya! Haberiniz yok mu?.."

"Ne has böyle?"

"Öğretmen'e gelin geldim, bekliyorum!.."

Eğitimci : "Git kız!" dedi. "Hiç şakaya gelmez..."

"Sen bakma onun kızıdığına! Dışından kızır içinden niye karanlıkta gelmedin? der..."

"Orası başka!" dedi Eğitimci. "Ben ona karışmam! Gündüz gözüyle yasaktır böyle işler okulda..."

Öğretmen geldi. Kapıdan girer girmez bir, "Ooooo!" çekti. "Pire bacı!.. Sen?.."

"Ben... Ben ya!"

"Ne yandan?"

"Esen Ali'nin mahallesinden..."

"Ne has böyle?"

"Sana gelin geldim!"

"Kendi ayağınla?"

"Ya!.."

"Altın akça, davul zurna?"

"İstemem!"

"Oh be! Bir kat basma da mı istemezdin Pire bacı? Böyle olur mu?"

"Niye olmasın? Dağ başında yamalı gezsem ne lazım gelir?"

Öğretmen : "Bahtı açık adammışım!"

Pire Kızı, Öğretmen'in peşkirini çıkarıp uzattı : "Esen Ali'den! Yarın düğünü tutuluyor. Gelini pazar günü çıkacak."

Eğitmen bakıyor.

Pire Kızı : "Şeninkini eve bıraktım Mustafa kardaşlık!"

"Öyle mi?" dedi Eğitmen. "Bizim kötü avrat ne verdi?"

"Bir çanak bulgur..."

"Eh... Yoksul takımı, başka ne versin?"

Pire Kızı, "Tatlı canı sağ olsun!" dedi.

Öğretmen, bahşişi hazırlamıştı : "Avcunu aç Pire bacı!"

Pire Kızı açmadı : "Göster bakayım kaç kuruş?"

"Ne göstereyim? Sen aç avcunu! Koyduğum zaman da yum ki, Eğitmen görmesin..."

"Yirmibeş kuruş verirken almam! Bak bu sefer peşkir getirdim, ona göre..." Avucunu açıp uzattı.

Öğretmen, Pire Kızı'nın elini tuttu, parayı koyup kapattı.

Pire Kızı, ardına dönüp baktı : Lira!

"Çok verdin, çook!" dedi. "Bozuğun yok muydu? Dur, üstünü vereyim."

"Dalga geçme!" dedi Öğretmen.

"Sağ ol... Beri bak, lira verdin diye diyorsam gözüm çıksın, yıkanacak bir şeyin varsa, ver götüreyim. Söküğünü filan dikerim. İç çamaşırın bile olsa çekinme! Ben yoksul insanım, halden bilirim..."

"Sağ ol!" dedi Öğretmen. "Yok yıkanacak bir şeyim..."

"Ben demin girip baktım, duvarda bir kirli gömleğin var!"

"Yok, yok..."

"Peki, sonra yolla! Yollamazsın adam değilsin!"

Kaşla göz arasında çıktı gitti. Ardından baktılar. Kılıçlar'ın

damın yanına varmıştı!

Eğitmen : "Pire gibi gider Hoca bu!" dedi. "Çok da rahvandır! Karının rahvanı ne anlama gelir, bilir misin?"

Öğretmen, "Pire bacıdan öyle bir şey ummam!" dedi.

"Ben de ummam. Ama isteyen geri çevirmez derler..."

"Bilmem?.. İnsanların çoğu yakıştırır. Pire bacının içi dışı bir. Dobra Dobra... İyilikte birinci! Biraz da saf mı ne? Alı feli yok. Yani dünyayı kendi gibi bilir..."

"Onun için hep söylerler Hoca..."

"Belki baştan çıkarmışlardır, bilemem!"

Eğitmen inat ediyor. Öğretmen'in içinden : "Cıvıtıyorsun Mustafa!" demek geçiyor. "Öyle bile olsa, sana ne?"

Eğitmen sözü değiştirdi : "Demek sana peşkir geldi?"

"Öyle oldu!" dedi Öğretmen. "Esen Ali... yoksulun yaptığını görüyor musun?"

"Bu düşünün ardında Duranâ var Hocaa!.."

"Nasıl!"

"Faizsiz borç vermiş güze kadar."

"Çok iyi!"

"Bu peşkir de Duranâ'nın aklı..."

"Asiye'yi geri almak mı istiyor?"

Eğitmen çığnını çekti : "Bilmem?" dedi.

Öğretmen : "Bana kalırsa Duranâ bizim duruşumuzdan yıldı. Mahkemeye düşmek istemiyor..."

"Bilmem!"

"Bir de, bütün köylüyü darılttı; Bizimle barışık kalmak istiyor. Bozum etmeyeceğimizi bilse, yemeğe bile çağıracak..."

"Duranâ politikacıdır, Hocaaa!"

* * *

Pire Kızı, köy içini bitirdikten sonra evine varıp torbayı boşalttı. Hemen Sarı Ellez'in mahallesine yürüdü. Sarı Ellezgilde düşün telaşı... Kız evinin okuntularını alıp Üç Damlar'a, geçti. Kız evinin okuntusu fazla değildi. Her eve yoktu. Öğretmene de yoktu tabii...

Duranâ atını güneşe çıkarmış, tımar ediyor. Pire Kızı'nı koca ka-

pıda görünce : "Geeel ulan ufak kancık!" dedi. "Görünmüyorsun ne zamandır! Gel şöyle! Okuntu mu getirdin?"

"Hem kız evinden, hem oğlan evinden!.." dedi Pire. "İkisinden de peşkir var!.."

"Bir sürü masarıfa soktun gene beni ulan! Öğretmen'inkini de verdin mi?"

Pek damdan düşme bir soruydu.

"Verdim!" dedi Pire Kızı.

"Okulda mı verdin?"

"Okulda verdim..."

"Ne yapıyordu?"

"Çocukları okutuyordu. Çıkınca verdim..."

"Peşkir mi?"

"Peşkir!"

"Eğitmen'e?"

"Ona da peşkir... Yoo, peşkir değil... Eğitmen'e sarı yağlık!"

"İmama!"

"Ona peşkir!"

Duranâ durdu. İki yakasına bakındı. Karıları yukarda, odada. Sayvanın altı siperdi.

"Az beri gel hele Pire! Sana bir şey diyeceğim.."

Pire bir durdu : "Ne diyeceksen burda de!.."

"Korkma gı! Kötü bir şey mi santıyorsun, eşşek! Beri gel!"

"Ordan de!"

"Suuust! Hem de yavaş konuş! Gı benim iki tane karım var, fişki! Hiç sana bakar mıyım?"

"Karıların başında parçalansın! Bana bakmazsın da bu kör gözle-rini niye belertiyorsun? Niye har har soluyorsun?"

Duranâ zorla güldü : "Deli misin? Yoksa çocuk musun? Gı beri gel, valla kendim için değil, Öğretmen için konuşacağım!"

Pire Kızı titredi : "Hayırdır inşaallah!" dedi. Bir adım attı : "Konuş!" dedi usulca.

Duranâ bir kütüğe oturdu. Elinde gebre. Pire Kızı da direğe yaslanmış, koltuğunda boş torba.

"Bak, bu sözümü kimseye deme!"

"Peki söyle bakalım?"

"Bir sen bileceksin, bir ben!..."

"Peki dedik! Çabuk söyle, işim acele!"

"Şimdi iyi kulak ver..."

"Ooof! Ne ağzında geveleyip duruyorsun! Açık söyle : "Öğretmen bekâr!" de... "Ara sıra uğra keyfini çattır!" de... İşte sana cevabım : "İki tane karın var, en gencini yollayiver!..."

Duranâ pancar gibi kızardı : "Gı orospuu!.." dedi. "Sen neler karıştırıyorsun? Ben sana bunu mu diyeceğim?"

Pire Kızı : "Ne diyeceksen onu de! Çok uzattın!.."

"Sabırlı ol biraz!" dedi. "Nasıl evin kapısı varsa, lafın da kapısı var. Kapı dururken bacadan girilmez. Sen sanıyorsun ki, ben Öğretmene merhamet ediyorum. Asla! Elimden gelse kanını içeceğim! Elimden gelse kazığa oturtacağım! Benim için demiş ki, "Duranâ kenedir, Damalı köyünde iş yoktur, çünkü tutup başını ezmiyor!" Böyle demiş... İhtiyor musun?.. Hey gidi! Ulan el içinde söylenecek laf mı şu? Tam benim başım Nohut deresinden belaya girmiş, Asiyeyi okula istiyor! Mâkemeye vereceğim diye takaze ediyor! Muhtar olacak çatal boynuzla kafa kafaya vererek, güneşiri kapıma bekçi yollayıp canımı sıkıyor... Onun için merhamet değil, kızıyorum! Sen diyorsun, bekârdır! Ne yapalım bekârsa? Bassın parayı evlensin! Ama dur, ben onu bir tuzağa düşüreceğim. Şimdi sen bana yardım et. Yani bir akşamüstü, seni okula yollamış olacağım. Çocuğuna izin istemek gayesiyle... Biraz oyalanır gibi yapacaksın orda. Bak Pire, yükünü yüceye yığma; sel gider, kum kalır. Yarın cehennem olup gittiği zaman gene birbirimizle kalırız... Haa, bu iş ne zaman olacak biliyor musun? Okul ıssız iken! Döller dağılmış... Eğitim evine gitmek için yola düzölmüş... Tam sen orda oyalanırken... Biz de dört beş adam senet yaptırmak gayesiyle okula gelelim. Bizi görünce, senin feryat içinde bağırmanı rica ediyorum : "Kurtarın Müslümanlar kurtarın!.." Bu kadarı yeter! Ötesine karışma... Orası resmi bir dairedir. Resmi görevi sırasında böyle bir alçaklığa tenezzül ettiğinden, anasının şamını görür..."

Pire Kızı dinliyor. Şu kamçı boylu kara dikenini kulağından kavrayıp, duvara duvara vurmak, kanının aktığını, etinin taşlara yapıştığını görmek istiyor. Sonra da ağzında biriken acı suları suratına tükürmek...

"Bu işi yaptın mı, sana istediğin kadar para! Tertemiz bir ellilik!..

Derhal efendim, tanık tapık gösterip... Verdik mi mâkemeye, gözlerini mapus damında açar! Yeşilova'da filan bakmazlar mâkemesine, Pirece! Bunu doğruca Buldur Ağır Cezasına kaldırırlar. Meslekten atarlar. Bilakis bu fiili okulda işlediğinden, cezası iki misline yükselir. Dolayısıyla, Damalı köyü kurtulmuş olur..."

Pire Kızı, bohçasını açıp iki peşkir çıkardı :

"Biri Esen Ali'nin biri Sarı Ellez'in..." dedi. "Bahşışimi ver, gideyim!.."

Duranâ peşkirleri kütüğe koydu :

"Kandığın kadar bahşış sana!" Yeleğinin cebinden bir kese çıkardı, iki yirmi beşlik uzattı : "Sana benim paralarım helal olsun! Para ne ki?.." dedi.

Pire Kızı paraları kuşağına sokup yürüdü.

"Peki, bir cevap vermedin bana?"

Pire Kızı, durdu : "Ne cevabı?"

"Bu iş için..."

Çabuk çabuk söyledi :

"O işi ben yapmam! Öte mahallede Ziyet kızın var, onu yolla-yiver! Onun yapması daha iyi olur!.." dedi. Yürüdü. "Öğretmen ondan daha çok hoşlanır belki!.."

"Dur gı biraz... Sana laf deyeceğim gıı!"

Pire Kızı koca kapıyı çarptı :

"Ziyet'e söyle ne söyleyeceksen Ziyet'ee!.."

"Gördün mü kancığın yaptığını? Dokuz yıllık faşa, değirmende kapandıklarını unuttuverdi! Benim askerdeki oğlanın emeklerini unuttuverdi! Ben olmasam şimdiye Denizli umumhanesine yollanmıştın sen ya, neyse! Hele şu oğlan askerden gelsin! Tünel gibi yol açtırmazsam sana!. Gör sen!.."

* * *

Hem gidiyor hem sokurdanıyor Pire Kızı :

"Karını yolla, düzül!.. Gök Sultan'ı yolla!.. Pire Kızı, çocuklu karı... Bir Allahlık kocası var... Neylesin o beni? Kız olsaydım belki... Kız olsaydım kendim varır kapanırdım. Bir ayıcık tecrübe et, derdim. Beğenirsen nikâhla derdim. Olduğum gibi sana kurbanım, ne kadar

canım varsa hepsi senin, derdim... Şimdi neylesin beni? Allaha duam, dengini bulsun! Meryem gibi, tatlı bir kancık... Kancaktır adamı adam eden! Kancaktır adamın yüzünü güldüren, eğdiren!.."

Çocuklar dağılmış, evlerine gidiyorlar. Eğitimci, Urkiye'nin tarladan aşağı sallanıyor.

Tek Ardıç'ın yanından, Dana Mehmet'in dereden, Altıparmak'ın bahçenin ordan yokuşa ağıdı. Okul dolayları ıssız. "Evde bari olsaydı!" dedi kendi kendine... "Issızız..."

Salon kapısına baktı. Pabuçları dışardaydı. Vurmadan girdi. Yatağının üstündeydi. Uzanmıştı. Ceketini çiviye asmış. Kitabı elinde. Sobası gene yanıyor. Tencereyi indirmiş. Odunları hazır etmiş.

Pire Kızı, "Caaan!" dedi.

Doğruldu. Kitabını masaya bıraktı.

"Buyur Pire bacı!" dedi.

"Caaan!.."

"Söyle Pire bacım?.."

"Öğretmen can, sana can diyorum!"

Gözlerinden su gibi yaş akıyor. Yatağa varıp, göğsünün üstüne kapandı. Sonra hemen geri çekildi. Ağlıyor :

"Dünya kalleş! Dünya kokmuş! Kendini iyi tanı! Ateşin içindesin! Seni bir kayadan atacaklar! Seni parça pine edecekler! Duranâ'dan kendini sakın. Kopası tatlı dillerine sakın aldanma caan!.."

"Ne diyorsun Pire, tane tane söyle!.."

"Okuntusunu vermeye gittim yıkılası evine!.. Yıkılası da başcağızına göçesi! Ölücüğü kalası sayvanın altında at tımar ediyordu. Tuttu bana dedi ki : "Seni Öğretmenle kapatayım! Temizinden bir ellilik sana!.." Ben sandım ki sana merhametinden diyor. Dedi ki : "Sonra üç dörtü adamlı, senet yaptırmak mahanasına okula gelir, basarız!" İşliyor musun? Diyor ki : "Ben onun etine aşeriyorum! En telaşlı zamanımda kızı okula aldı!" diyor. Sen de onun için kenedir, kan emer demişin, çok da iyi söylemişin!.."

"Sonra lafı nasıl bağladınız, bacı?"

"Bana dedi ki : "Başka hiç kimse yok köyün içinde!.." Beni faşa belliyor... Benim adım çıkmış köyün içinde! Halbuysam bir tekinin aslı yok! Yoksulluğun gözü kör olsun! Haa, sonra dedim ki : "Ne ye yok benden başka kimse? Ziyet kızın var taze gelin! Onu yolla... Av-

radın Gök Sultan var, onu yolla..."

"Sahi, dedin mi Pire?"

"Demedimse burdan çıkmak kısmet olmasın!"

Kalktı : "Yaşa Pire!" dedi. Kollarını açtı. Kucakladı. Göğsüne bastırıldı. Pire, ellerini Öğretmenin boynuna sürdü. Okşadı. Sonra başını tutup gözlerinin içine baktı, baktı; ellerini saçlarına daldırdı, öptü gözlerini...

"Günlümün kıymetlisi!" dedi. "Ayağını denk al!... Duranâ dediler mi, Erle ovasından bilmeyen yoktur! Südü mermeri deler! Kendini kolla!. Bir silahın olsun... Bu dağın başında... Köylü takımının aklı ermez. Öyle olunca, öyle olacak sanır... Aksini düşünmez.. Daha gepegeçsin, gidersin..."

"Sağ ol, Pire!"

"Kendini, aman kendini..."

"Hiç korkma..."

"Onların usulde yiğitlik yoktur.."

Gözlerindeki yaşları, dastarının ucuyla kuruladı. Torbasını aldı, çıktı.

Öğretmen, pencereden baktı. Bahçe kapısını kapatırken gülümüyor. Tıpkı bir pire gibi, uçarak gidiyor. Biraz öne eğilerek yürüyor. Küçücük. Yürüdükçe daha da küçülüyor. "Dünyada soyu kuruyan av kuşlarından biri gibi... Ufacık... Avucuna alıp okşasan yüreği duracak... Bir son insan... Bir son can..."

Lambasını yakıp başucuna astı. Köyün üstüne eski karanlıklardan biri çöküyor. Yatağına uzanıp kitabını açtı. Koca Zeus, Olimpos'un başındaki ışığı aşırıp yoksul ova köylerine dağıtan yığıdi kayalara çiviletti. Havada alıcı kuşlar dönüyor. Yığıdin ciğerleri kanıyor. Dünya, eski bildiğine dönüyor.

17
DÜĞÜN EVİ

Eğitmen'e bir şey söylemedi. İki gündür içi sıkılıp duruyor. Üstüne bir neşesizlik çöktü. Asiy'e bakıyor, çocuk eski halinde... Hep öyle kitabına eğiliyor, kalemine basa basa yazısını yazıyor. Kardeşi İbrahim, habire parmak kaldırayım diyor. Altı yüzün nasıl beşe bölüneceğini, on ikinin nasıl yüz yirmi olacağını öğrendi. "Böley"den sınıfın en önünde gidiyor. Eğitmen, içinden : "Bacısı da böyle akıllı çıkarsa sınıfı geçer!" diyor.

Günler sıkıntılı olmağa başladı. Pehlivan, bir kez gelip gitti, başka uğramadı. Öğle paydosunda bir ara gidip Muhtarı gördü. Pire Kızı'nı da anarak bir türlü Duranâ'nın düşündüklerini anlatamadı.

Akşamüstü Esen Ali'ye gidecek. Düğün evinde akşam yemeği yiyecek. Ama canı istemiyor.

Eğitmen, "Bize uğrayıp beraber gidelim." dedi.

Canının bir şeylere sıkıldığını söyledi : "Gitmesem de okuntu karşılığını göndersem olmaz mı?" dedi.

Eğitmen: "Çalgı dinlersin. Kulaklarının pası silinir."

"Hele sen git... İstersem sonra gelirim..."

Eğitmen gitti.

Karşı mahalleden davul sesi geliyor. Çocuklar okuldan oraya koşuyor. Çamurlara bata çıka, çalgıya gidiyorlar.

"Ne olur gitsem? Bura düğünlerinde silah atılmaz. Atılsa da kuru sıkı! Duranâ, çevirip üstüne boşaltacak değil ya tüfeğini!" Durdu... "Pire Kızı yalan söylemiş olmasın! Geldi üzerime kapandı! Bir domuzluk var mıydı gözlerinde? Döke döke ağladı. "Benim adım çıkmış, yoksulluğun gözü kör olsun!" dedi. Eğitmenin dediği gibi "rahvan" olsa, halinden belli olurdu. Dün odamda yalnızdı. Gözlerimden öptü. Benden biraz büyük... İkinci sınıfta oğlu var..." Durdu "Eh, şimdide evlensek, bizim de oğlumuz olurdu okula giden... Oğullar içinde..."

Gocuğunu sırtına aldı. Lastik pabuçlarını giydi. Dışbudaktan yapılmış bir değneği vardı, aldı. Kapıları çekti. Kitledi. Atkısını boynuna doladı. Kasketini arkaya devirdi. Eğitimci'nin gittiği yoldan, Urkiye'nin tarladan indi. Hâlâ gitmediyse, Eğitimci'yi de alıp geçecek.

Yol keçi yolu. Çalıkların arasında iniyor. Osman Hafız'ın harım yukarlarda kalıyor. Kış iyi gidiyor. Çalıkların dibinde, ince çimenler bitmiş. Kar yok. Eğitimci'nin bacasında eğri bir duman tütüyor. Damında bir ağaç yuvgu görünüyor.

Dudu : "Buyur Hoca, sen misin?"

"Gitti mi Eğitimci?"

"Hemen şimdi gitti!"

"Haydi eyvallah! Ben de gideyim..."

"Güle güle Hocaa, güle güle!.."

Esen Ali'nin evi karşıdan görünüyor. Önü kalabalık. Damın başına bir "bayrak" dikilmiş. Direğin ucunda yumurta kabuğu, iki ceviz, bir parça boyalı yün... Yün yeşile ala boyalı. Bayrak niyetine asılmış kırmızı bez, rüzgârda çırpınıyor. Kıyısındaki komşu evine karılar kızlar girip çıkıyor. Sandıklardan çıkarıp bir şeyler giymişler. Alları yeşilleri birbirine karıştırıyor.

Dereye indi. Çay kabarıyor. Bir iki hafta sonra adamakıllı delirecek. Geçemeler iğreti duruyor. Bazısı oynuyor, insanı korkutuyor. Çocukların kimi düşüyor, okula su içinde geliyor. Bir köprü... Hem buraya, hem değirmenin oraya birer köprü... "El ele verecekleri, birbirlerine destek olacakları yerde... Kendileri için çalışan adamı çelmeiyorlar! Savaşları ilkel... Karıyla kızla... Bir odaya kapatıp... Basarak falan... başka bilmiyorlar... İnsan şu çaya iki köprü yapamaz mı yıllardır? Sokakları kurtaramaz mı? Sidikli yorgan bastırılmış, kalkamıyorlar... Uyansalar bile bir ağırlık, uyusukluk... Öğleye kadar güneş görmeden yatıyorlar... Ağrı'nın başındaki horoz... başka çözüm... Muhtar Hamdi'de iş var... Elinden gelen yok... Onun elinden gelen yok, bunun elinden gelen yok; peki ne olacak sonu?.. Hep böyle çaylar köprüsüz, sokaklar çamur, insanlar kendi karanlıklarında... "Sütlü keçiyi mi, sütsüz keçiyi mi seversin?" İmam : "Ey cömaati Müslimin! Bilmiş olun ki, bu dünya yalan!.." Ben de bir yaşama sevinci tutturmağa çalışıyorum. Köy, iki arada, bir derede... Dünya yuvarlak mı, düz mü?.. Sarı öküzü de sık sık hortlatıyoruz... Türkçe okunmaktay-

ken, Arapçaya döndürülen ezanın demokrasiyle ilgisini buluyoruz... Kur'an yeni harflerle yazılsa olur mu, olmaz mı?.. Yaptığımız dört adımlık ilerlemeyi, dört misli geri almakta üstümüze yok... Uyku... Eskiden : "Bahar gelmeyecek mi, bahar gelmeyecek mi?.." Şimdiki çığığımız : "Uyanmayacak mıyız, uyanmayacak mıyız?.." Ağrı'nın başındaki horozu bekliyoruz. Ya devrim? Devrim ne zaman ülkemizde, dünyamızda?.."

Harımların arasında iki yanı çitli yoldan gidiyor. Davul zurna birden bu yana yöneldi. Delikanlılar... Çoluk çocuk beraber... Yakacıklı zurnacı, karşılama havası vuruyor.

Karşılaştılar, Eğitimci'nin eski öğrencileri ellerini kasketlerine götürüp selamladı. Kalabalık döndü. Zurnacı, daha kıvrak bir havaya başladı. Mahalleye çıktılar. Esen Ali, merdivenden indi. Sokakta tokalaştılar. "Düğünün kutlu olsun Esence!.." dedi. Esen Ali, iki dudağı arasında bir şeyler mırıldanıp elini bıyıklarına götürdü, "Buyur Hocam, Eğitimci fişan yukarda, Duranâ da var... Buyur!.."

Duranâ hayattan bağırmağa başladı :

"Oooooo, Hocam! Maşallah, maşaallah!.. Bu ne şeref, ne şeref, ne şeref!.. Ulan Esen Ali, düzü!.. Çabuk mal kes... Koskoca köyün Öğretmeni geliyor, mal'kes!.." Avlu kapısına kadar gelip elinden tuttu : "'Sen hoş geldin, safa getirdin... Bu Esen Ali bizdendir... Başımız gözümüz üstüne geldin... Buyur buyur, şöyle yukarı buyur..."

"Sen önden buyur!" dedi Öğretmen.

"Esağfurullah, esağfurullah... Min gayri haddin!.. Yaşça benden küçüksün, ama bilimce irelisin... Hiç biz senin önünden yürüyebilir miyiz?" Birden koluna girdi : "Böyle yürüyelim!" dedi. "Görsünler benim Hocalara ne kadar kıymet verdiğimi..." Hayatta durdurup yüzünü kendine çevirdi : "Bak, demin Eğitimci'e sordum, dedim ki : "Hoca gelmiyor mu?" Dedi : "Gelmiyor!" Valla çok üzülüm! Az daha gelmesen, atımı gönderecektim. Şerefsizim böyle! İnanmazsın Eğitimci'e sor..."

Davul zurna hızlı hızlı çalıyor.

"Gel girelim!"

Öğretmen kolunu kurtarıp yürüdü. İçerisi kalabalık değildi. Adamların birazı öteki odaya oturmuş. Burda "Ağır"lar var.

"Selam!" dedi.

Ayağa kalktılar :

"Aleykümselaaam!.."

"Rahatsız olmayın..."

"Buyur, buyur!.. Buyur!.."

Teker teker el sıktı. Osman Hafız var. Kardeşi Molla Mehmet, Molla Ali var. Ali Veli, Onbeş Osman, Ayanoğlu... Hep ellerini sıktı. Sonra gocuğunu, atkısını çıkardı. Eğitimci bir uçtan, Duranâ bir uçtan davrandılar. Duranâ kendi paltosunu aldı, yerine gocuğu astı.

Osman Hafız : "Buyur... bu yana buyur!.."

Altıparmak'la Onbeş Osman, ikisi birden : "Bu yana, bu yana! Hep hocaların arasına gitme, biraz da bize karış..."

Duranâ da kendi yanına çekmek istedi. Fakat Onbeş Osman ceketinden tutup oturttu. Duranâ altındaki minderi uzattı : "Madem yanıma oturmadin, buna otur..." dedi.

"Mahcup ediyorsun Duranâ, ne oluyor bu kadar?"

"Valla darılırim! Bugüne bugün... Öğretmen ne demek, ben biliyorum. Öğretmen demek, lamba demek! Öğretmenler Türkiye'nin güneşi. Maarifsiz bir millet payidar olamaz..."

Sesini çıkarmadı. Oturdu.

Sonra "merhaba"lar başladı. Ellerini göğsüne götürüp merhaba üstüne merhaba çekiyorlar.

Teker teker hepsine "Merhaba!" dedi.

Duranâ tabakayı önüne sürdü : "Yak!.."

Esen Ali hemen "Birinci" paketini çıkardı : "Müsade et Duranâ, burdan yaksın!"

Aldı : "Düğün sigarasından yakayım!" dedi.

Duranâ kavını çakmağını çıkarıp iki dizi üstüne doğruldu. Çaktı çaktı, "Buyur!.." dedi. "Kurban olayım sana!.."

Davul zurna, "*Gelinağlatan*"ı vuruyor.

"Beni mi ağlatacaklar acaba?" dedi.

"Okşuyorlar..." dedi Duranâ. "Âdettir... Alışmadın..."

"Köyde düğünler seyrelde de insan, bir düğünden ötekine havaları unutuyor..."

Osman Hafız : "Düğünlerin seyrelme sebebi.." dedi. "Delikanlılar akıllandı. Babalarını derde borca sokmamak için kızları alıp kaçıyorlar!.."

Duranâ : "Evet, doğru..." dedi. "Ama bu da, düğünden daha pahalıya oturuyor!.. Oğlanı dama tiktirdılar mı, babasını yolabildikleri kadar yoluyorlar artık!.."

Osman Hafız'ın kardeşi Molla Mehmet : "Bir uçtan da eski âdetler zayıflıyor. Ataların töresi unutuluyor. Kalkıp konu komşuyla kız istemek, nişan takmak, yarım kilo halva alıp dünürlük sürmek, düğün unu üğütme, düğün odunu yapma işi seyreldi, yok oluyor..."

Molla Mehmet bitirmeden, davulcu içeri girdi. Davulu Öğretmenin önüne koyup bir adım geri çekildi.

Öğretmen, cüzdanını çekti. Dört yirmi beşlik çıkardı. Davulun üstüne koydu. Adam temenna edip parayı aldı.

Duranâ : "İyi çal gayri!" dedi. "Bahşışı bol aldın..."

"Çalarım!.." dedi adam. "Yıkarım bu gece buraları! Ne fayda, rakı da olmalı ki!..."

"O da olur..." dedi Duranâ.

Molla Mehmet : "Onu diyordum!" dedi. "Eski töreler... Çalgı çaldırmalar, evin önüne bayrak çekirtmeler, ne bileyim, güleş tutturmalar... Sonra efendim, Cezayir havasını vurdurup gelini ata bindirmeler... battal oluyor..."

Eğitmen : "Eski töreler battal olurken yenileri geliyor!" dedi. "Dünya yolunu buluyor, sen işine bak!.. Eskiden erkekler entari giyerdi, şimdi pontur icat oldu. Kağrı varken motor çıktı. Hepsi buna kıyas..."

Osman Hafız :

"Düğünlerin harcı borcu ağır geliyor millete!" dedi. "Kitapta bu kadar harcamanın yeri yok. Bu zamanda töresiyle bir düğün yapayım dese adam batır..."

Kapıdan, Esen Ali'nin evlenecek oğlu Hasan girdi. Sağdıç, Esen Ali'nin kardeş çocuğuydu. İkinci sınıfta okuyordu. Boynuna pembe çevre bağlamış. Yeni gömlek yapınmış.

"Aferin!.." dedi Öğretmen. "Yakışmış..."

Odadakiler de, "Maşallah!" çekti.

Öğretmen : "Bir dakika ağalar!" deyip güveyinin ardından çıktı. Delikanlıyı çağırıldı. Cüzdanından kâğıt para çıkardı : "Ben yarın güvey donatımında bulunamam, bunu al!.." dedi.

Delikanlı : "Sağ ol!" dedi.

Esen Ali : "Öpsene ulan, öpsene elini!" diye çıkıştı oğluna. Sağdıç, öteden bakınıyor.

"Sen de gel bakayım!"

Çocuk utandı.

Esen Ali : "Gel diyor, var madem..." dedi.

Sağdıç geldi.

"Buna az ver!" dedi Esen Ali. "Çok veriyorsun..."

Güldü. Kâğıt para çıkardı, verdi çocuğa.

Çocuk el öptü gitti.

İçerde Molla Mehmet : "Eski törelerin battal olması çok yazık! Bunlar bir murat, bir mürüvvet olduğundan, herkesin görmesi iyidir. Yiğit, anasından bir kez doğar..."

* * *

Esen Ali, bir ara işaretle Eğitimci'yi dışarı çağırdı. Fısfıs ettiler. Eğitimci gelip Öğretmen'in kulağına bir şeyler söyledi. Öğretmen dinledikten sonra Duranâ'ya baktı : "Olmaz!" dedi. Başını yukarı kaldırdı.

Eğitimci, bir daha fısıldadı : Duranâ, "Sen, ben, üçümüz ayrı bir odaya çekiliriz" diyor." dedi.

"Olmaz, lüzumu yok!"

Duranâ, anladı : "Daha iyi!" dedi. "Ama bizden teklifat şart tabii... Madem kullanmıyorsun, çok memnun olduk. Zaten içki iyi değildir. Ben de kullanmam. Eh, madem sofraları getirsinler. Biz de şöyle bölünelim. İkiye sığar mıyız, yoğsam üçe mi ayrılacağız?"

Osman Hafız : "Sığarız ya, üçe ayrılacak daha iyi!" dedi.

Altıparmak : "Molla takımını ayrı bir sofraya oturtalım!" dedi. "Ama Öğretmen Efendiyi içlerine atmamalım; aç kalır!"

"Asıl sizi, sizi!.." dedi Osman Hafız. "Ne demişler! Hoca karınlı, muhtar boğazlı..."

Onbeş : "Muhtar burda yok!" dedi. "Bu sözün fazladır. Hiç birimize vekâlet de vermedi. Hoca karınlı deyip, kalacaksınız..."

Delikanlılar sofraları kuruyor. Siniler birer eski kasnak üstüne oturtuluyor, dürülmüş yufkalar dağıtılıyor.

Düğün yemeklerine önce et, sonra fasulye, patates, keşkek gelir,

bulgur pilavıyla bağlantı yapılır.

Esen Ali'nin düğünde de böyle oldu. Nohutlu et, geniş sahanlarda tüte tüte geldi. Sarı boyalı kaşıklar hazırlandı.

Duranâ, Öğretmeni yanına çağırды.

Altıparmak : "O bizim sofrada oturacak!" dedi.

"Yahu, bu bizim köyün Kurulu niye böyle ayrılık çıkarır? Kardaşım, dostluk başka, alışveriş başka! Nohut deresi gene başka! Ayrı gitmeyin, siz de gelin, beraber oturalım..."

Onbeş : "Sabret!.." dedi. "Nasıl olsa mâkemede seni yeneceğiz!"

"İngiliz kralları, menciliste, biribirleriyle dalaşır, dışarı çıkınca kol kola gezer! O hesap, ben demirok mücadele ederim! Her iş açık... Kapalı iş yok bende!.." Duranâ kalktı, Altıparmakların oturduğu sofraya geçti.

Yufkaları bölüp tıkmamağa başladılar.

Altıparmak : "Şu etlerden al Hoca, şu etlerden!.." diyor, etleri Öğretmenin önüne itiyor. "Bizim köyün kasabı yok. İstedğin zaman et alıp külbastı yapamazsın. Düğünden düğüne. Bir de Kurbanda falan..."

Duranâ bir kemik iliğini emiyor. Bıyıkları yağ oldu. "Ara sıra sancaşan malları da keseriz, inkâr etmeyin!.." dedi.

Öteki sofradan Molla Mehmet bağırды : "Cenaballah, koca bulguru noksan kılmasın!" dedi. "Et met, sebze mebze... olmasa da olur. Boğaz her şeyi ister. Ver ver, yemem demez. Ama hiçbir zaman da boğazda bostan bitmez..."

Molla Ali, kardeşini uyardı : "Laf edeceğim diye aç kalıyorsun bizim oğlaan!.."

Osman Hafız, Eğitmene seslendi : "Bakıyorum, hiç sesin çıkmıyor! Hele Öğretmen Efendinin!.."

Öğretmen : "Biz çok çiğneriz!" dedi.

"Biz çiğnemeyiz ! Miğdelerimiz taşı üğütür..."

Eğitmen bağırды : "Sindirir ağızdan başlar!.."

Duranâ da bildiğini söyledi : "İnsan yediğiyle değil, hazmettiğiyle yaşar..."

Etten sonra fasulye kondu.

Fasulyeden sonra keşkek...

"Erzurum yanlarında bunun adı "Kendime"dir. Bazı da sütle pişi-

rirler. O zaman da "Katıklı Kendime" olur..."

Duranâ, Molla Mehmet'e : "Bırak!" dedi. "Orası Erzurum, burası Damalı. Damalı'da "Keşkek" derler..."

Bulgur pilavı kondu...

Osman Hafız : "Bırakın kaşıkları!" dedi, ellerini kaldırdı. "Elhamdülillah, elhamdülillah..." Duaya başladı.

Elleri yüze çaldılar. İkişer kaşık daha aldılar. Delikanlılar, sofraları toplamaya başladı...

Dışarda bir telaştır gidiyor. Açıkta kalanlara yer bulunuyor. Avluya bir çul germişler, yemek pişiriyorlar. Aşçı, Çolağın Mahmut duman içinde. Boşalıp gelen kaplara yemek dolduruyor. Ötede, bir sürü bulaşığın arasında Pire Kızı, komşulardan başka bir kadınla, durmadan çalışıyor.

Esen Ali, üstünde bir zenci kafası bulunan paketi aşçıya verdi : "İçindeki kahvedir." dedi. "Pişir de götüreyim..."

Çolağın Mahmut paketi aldı : "Piree!" diye bağırды. "Ellerini temizle bakalım. Bir köşede şu kahveyi pişir!."

Pire Kızı, sıcak su aldı : "Amaan bu nasıl kahveymiş?" dedi. "Bir hoşlak kokuyor! Hem de hiç köpürmüyor!..."

Çolağın Mahmut : "Sana ne?" dedi. "Pişir gitsin!..."

Az sonra Esen Ali geldi. Pire Kızı ona sordu : "Bu ne biçim kahve? Bir hoşlak kokuyor!"

"Yeni çıkmış... Sen işine bak!..."

Pire Kızı, fincanları doldurup Esen Ali'ye verdi.

"Bir fincan da sana katayım mı Mahmut Ağa?"

"Yok istemem!" dedi Mahmut. "Arpalamaya vaktim yok!"

Yukarda kahveler içildi...

Molla Mehmet : "Bu bir nefis körletmedir... Yemekten sonra insanın canı kahve ister. İsterse suyu ılıtıp versinler..."

Delikanlılardan biri, Duranâ'nın önünde eğilip : "Çalgı ister misiniz? Biraz muhabet yapacak mısınız?" diye sordu.

"İştittiniz mi arkadaşlar?" dedi Duranâ. "Çaldırılım mı?"

Osman Hafızgil yüzlerini buruşturdu.

"Çaldırılım mı Öğretmen?"

"Biraz neşelenelim!" dedi Öğretmen, güldü.

Duranâ, delikanlıya : "Gönder çabuk!" dedi.

"Bu dünyanın neşesi ibadettir. Çalgı dinlemenin sevabı yoktur. Gülmek makbul değildir. Hazreti Peygamberimizin düğününde kemaneyle bir ufak kaval vardı. Onun düğünü ilahiyle oldu. Arabistan erkekleri toplanıp gelini getirdi. Kuşlar da havada kanat açıp gölge etti. İlahinin önü sıra kavalı Hazreti Zatül Enver çaldı. Şimdi kaval nerdee? Kırnatadır bağlamadır, deftir dümbelektir... Yeni çalgılar icat olunuyor ha bire! Hiç eski çalgılarımızı dirirtelim demiyorlar..."

Molla Mehmet'ten sonra, Molla Ali aldı. Bakalım ne dedi :

"Bağlama da günahtır! Perde tertibatı olan çalgıların hepsi günah! Hazreti Peygamber zamanından ibretnüma bir öykü : Hazreti Peygamberimiz, bir mezarlıktan geçiyormuş. Bir kabirden kulağına acı sesler gelmeye başlamış. Efendimiz varıp, "Açıl ya kabir!" demiş, kabir açılmış. Bakmış ki bir adam, gözlerinden yaş dökerek ağlıyor. Göğsü bağı kızıl kan içinde... Uzun pançalı bir kedi, durmadan bağırını deşiyor. "Bu nedir?" deyip sorduğunda, adam dile gelmiş : "Yalan dünyada bir hayırsız oğlum var, bağlama çalıyor. Alıp dıngırdatmağa başladım, kedi bağırımı deşmeğe başlıyor! Bist diyorum, gitmiyor. Hayırsız oğlum usanırsa, kedi ara veriyor!" Efendimiz, bu hayırsız oğulun adres numarasını alıp yürümüş. Bulmuş. Açmış kapıyı, girmiş. Bakmış dedikleri gerçek! Çökmüş sazın üstüne, çalıyor deli oğlan! Gık demesine kalmadan, çekmiş hançerini, iki bölük etmiş!.."

"Öldürmüş mü delikanlıyı?"

"O dakika! Gık dedirtmemiş!.."

Osman Hafız : "Zaten Efendimizin gücü kuvveti yerindeydi!" dedi. "Bir vurdu mu iki ederci. Bastığı yerleri titretirdi. Önünde ağaçlar secdeye kapanırdı. Çölde giderken üstünde bir bulut... Her şey ona malum olurdu..."

Yakacıklı Kara Veli, sazı kucaklayıp geldi. Deli Kadir'in elinde "kemane" var. Delikanlılardan birinde tef, birinde dümbelek...

Kara Veli : "Kemaneyle sazı kavraştıralım!" dedi.

Deli Kadir, aşağı tele dokundu. Veli, burguları bükmeğe başladı. Düzen işi uzadı.

Altıparmak : "Ben bunu, burgusunu bükmeden çalabileni görmedim. Çalgıcıların bir göreneği mi acaba?" diye sordu.

"Çalamazlar!" dedi Duranâ. "İlle bir bükecekler! Eskiden biri, sazını kucaklayıp bir Yörüğe konuk gitmiş, Yörük demiş : "Şunun çotu-

rağına dokanmadan çalarsan, sana bir erkek armağan veririm!" Çalgıcı sınıamış, ses düzensiz çıkıyor, "Çalamam ağa!" demiş. Çalamamış! Yani dura dura nezle gibi bir şey oluyor saz, telleri gevşiyor..."

Molla Mehmet : "Şeytan kurcalıyor!" dedi.

Çalgıcılar, düzeni tamamlayıp başladı.

Kara Veli, arkadaşına : "Yavaş yavaş... Daha yavaş!.." diyor. "Haşşöyle!.. Hiç belli olmayacak..."

*Gıcır gıcır gelir yârin kağnısı...
Söylen bana benim yârim hangisi?..*

Hem çalıp hem söylüyorlar. Çala çala eskittikleir türküleri, ilk çalıyorlarmış gibi coşkunlukla söylüyor, birini bırakıp öbürüne geçiyorlar.

*Yayla yollarında meleşen kuzu,
Mapus damlarında ara bul bizi.
Bul bizi, bul bizi, ammaaan!..*

Öğretmen, duvarın dibine çekildi.

"Ardına bir yastık verin!" diye bağırdı Duranâ. "Duvar soğuktur, sızı bulur!.."

Kapının dibinde oturan delikanlı kalktı, öteki odadan yastık getirdi.

Öğretmen, yastığı aldı, ayaklarını uzattı : "Kusura bakmayın..." dedi.

"Uzat, uzat!.." dedi Duranâ. "Kendini sıkma..."

Kara Veli'nin inleyen, yakınan bir sesi var, düzenli, yepyeni bir dünyaya hasret sesi...

*Burçak verin kız atıma, kişnesin
Fitil salın yârelerim işlesin...*

Neşelenecek yerde, bir üzüntü çöktü adamların içine.

Altıparmak : "Ah...aaah!" dedi.

Eğitmen : "Kahbe felek!.."

Onbeş Osman : "Kimine karpuzun iyisini vermiş, kimine bir acı düvelek!.."

"Hepsinin üstüne ölümle ayrılığı kondurmuş!.."

"Ölüm ne?" dedi Altıparmak. "Öldün mü kurtulur gidersin! Beteri gurbet!.."

"Yokluk; beteri yokluk!.."

"Kimsesizlik!.."

"Arkasız kalmak!.."

"Ümmü'yü vur Kara Veli, Ümmü'yü!.." dedi Altıparmak. "Baklan çayında boğulan kızın türküsünü vur!.."

Kara Veli, belli etmeden Ümmü havasına geçti. Çalgılar acılaştı...

*Ümmüm gider, su yüzünde bürgüsü...
On ikidir siyah saçın örgüsü...*

"Hava dediğin budur!" dedi Duranâ. "Bildim mi?"

"Esaslı!.."

Duranâ : "Çok acıklı!" dedi.

*Bu güzellik sana Hakk'ın vergisi...
Kudurası çaylar yidi gitti Ümmümü,
Dengimiii..*

"Kızın birini gelin etmiş, götürüyorlar. Giderken suya düşürmüşler... Ümmüm gider, su yüzünde bürgüsü, demenin anlamı bu! On ikidir siyah saçın örgüsü... Yani ki saçının örgüsü on iki, hem de siyah... Bu güzellik sana Hakk'ın vergisi... Yani Hocam, kız çok güzel! Adı Ümmü.."

"Teşekkür ederim!"

Kendini Kara Veli'ye kaptırmıştı. Kara Veli Karacaoğlan'ın torunuydu. Ümmü türküsü inliyor. Ümmü türküsünde kudurmuş sular, köprüsüz çaylar, çaresizlikten avucunu oğuşturmuş insanlar... Ümmü türküsü acı...

*Davulcusu kayabaşı dolaşır
Yengeleri kuzu gibi meleşir...*

"Çok acıklı, çook!" diyor Duranâ, Öğretmen'e doğru...

*Kara da haber varır köye ulaşır,
Akmayası çaylar, yedi gitti Ümmümü,
Sunamıı"*

Çalgıcılar sonra kıvrak bir hava çalıp gitti.

Molla Mehmet kaval üstüne yeni bir anlatıya başladı.

Öğretmen, Eğitimci'e, "Kalkalım mı?" işareti yaptı. Eğitimci, çığnini çekti. Öğretmen, gene "Kalkalım" işareti yaptı. Sonra yavaşça toparlandı : "Biz kalkacağız artık!" dedi. "Epey oturduk..."

Duranâ fırladı : "Ölür mu yahu? Erkenden!.."

"Vakit geç oldu. Okula çıkacağım. Anca varırım..."

"Okul şart mı canım? Burda yatıver..."

"Yok, yok... Gidelim biz!.."

Duranâ : "Yahu, dışarı çok karanlık, nasıl gideceksin?"

"Çayın öte yakasına kadar Eğitimci'le gideriz. Ötesi kolay!"

"Olmaz yahu! Kış günüdür. Dağ başıdır. Dur, ben bari geleyim yanında. Yada bir adam katayım..."

"İstemez..."

Eğitimci kalktı.

Beraber çıktılar.

Duranâ, Esen Ali'yi çağırırdı : "Hocayı çaya kadar götür. Bir tutam çıra ver eline... düşer şaşar... Haydi Esen Ali!.."

Öğretmen, Esen Ali'den çıraları aldı : "Sen dön, biz gideriz!" dedi.

Duranâ, "Olmadı bu ama neyse!" dedi. "Bizde kabât yok. Çok ısrar etti. Neyse! Biz oturalım..." Sonra, Kurul üyelerine takılmağa başladı : "Siz benim Nohut deresini sürdürdünüz, ben sizi mâkemeye verdim. Yollarda hepinizi perişan edeceğim. Benimki demirok mücadele... Gülerek... Küsmeden... Hemi de savunman tuttum. Arzuhali savunman yazdı. Gittiniz gürültüye! Fakat şu Öğretmen'e bitiyorum. Çok akıllı. Başını eğiyor, hiç konuşmuyor, hep düşünüyor. "Ulupınar suyunu Uzun Saylar'a nasıl çıkaracağız?" Kafa yoruyor. Susması buna sebep. Kızımı yolladım okula! Böyle akıldâne adama kız yollanmaz mı? Onun böyle akıldâne, hem de oturaklı bir Hoca olduğunu bilsem önceden yollardım. Okuma-yazma dünyanın temelidir. Maarifsiz millet payidar olamaz. Öğretmenler Türkiye'nin güneşidir..."

DANA MEHMET'İN DERE

Eğitmen : "Gel kalalım, gitme bu karanlıkta!" dedi.

"Pek o kadar karanlık değil canım, giderim!"

"Hangi yoldan gideceksin? Yukardan git! Tek Ardıç'ın ordan..
Tarlaların içinde vurayım deme, çamurdur!.."

"Orda da Osman Hafızgil'in çeşmenin önu çamurdur..."

"Olsun! Az bir yer, ne olsa..."

"Peki, ordan gideyim. Haydi eyvallah!"

"Güle güle!.."

Mahallede köpekler ürdü.

Eğitmen : "Az dur, sana çıra, kibrit getireyim! Çeşmeye varasıya
elindeki söner..."

Bekledi. Eğitmen'den çırayla kibriti aldı : "Haydi, yeniden eyval-
lah bakalım!.."

"Yeniden güle güle..."

Gece ayaz... Bir elini gocuğun cebine soktu.

Karanlık! Aydan, yıldızdan görünen yok!

Karanlıkta yol seçilmiyor...

Çeşmeyle çamaşırlığın arasında kibriti çakıp çırayı yeniledi. "Be-
reket rüzgâr yok, çıra sönmüyor!" Çamuru geçti, çırayı attı. "Ne nu-
maracı adam! İçten söyler gibi söylüyor onca sözü! Gören gerçek sana-
cak. Okuma-yazma dünyanın temeliymiş... Öğretmenler Türkiye'nin
güneşiymiş... Buyur buyur!.. Yoo sen buyur!.. Estağfurullah, sen
buyur!.. Yaşta küçüksün ama bilimde büyüksün!.. Damalı'nın molla
takımı da âlem! Peygamber Efendimizin düğününde kemaneyle kaval
çalınmış... Gülmenin eğlenmenin sevabı yoktur.. Esas olan ibadet..
Bağlama çalmak günahdır... Gözel sevmek günahdır... Açıl yâ kabir!
Kedi, adamın bağrını deşiyormuş... Kanları akıyormuş... Yenilik yap-
mak günahdır... Halkı nerelere götürmüşler! Kara Veli'nin sesi yanık...

Acı... Yılların gerisinden geliyor... Mağaralardan... Akmayası çaylar!..
Kudurası çaylar... Fitil salın yârelerim işlesin... İyi çalıyor..."

Gecenin sesleri durdu.

Dağda taşta, harman yerlerindeki gibi bir ince çıtırtı.

Gerilerden derenin harlaması geliyor.

Tek Ardiç'ı geçip Dana Mehmet'in dereye sallandı.

Dere ıssız...

Ansızın ayak sesleri duydu. Karşıdan doğru geliyor. Altıparmak'ın
bahçenin ordan... "Kimler? Ne yana gidiyor bunlar acaba?"

Dana Mehmet'in dereden ince bir su akıyor. "... Akan suyun in-
cesi!.."

Arkadan da bir ayak sesi...

Çocukluğunda, anası şeytanlardan söz ederdi. Tavuk biçimine,
deve biçimine girerler. Adamın ağzını eğip kaybolurlar. Sabah bakan-
lar, o yerde bir keçe parçası bulurmuş... "Pire Kızı da, Duranâ'ya gü-
venilmez diyor! Dünya gıcığa kardı! Gömleğin asılı çivide... Gönder-
mezsen adam değilsin!.. Peki, göndereyim... Sabun da göndereyim...
İç çamaşırlarını da gönder, utanma... Ben yoksulum halden anlarım...
Sen benim kardeşimden ilerisin... Dünya ahret... Duranâ'nın ağzı-
na.."

"Kütt!.." Önüne bir taş düştü!

Önüne tam... Durdu. "Küüt!.."

Yüreği hızlı hızlı vurmaya başladı : "Kimdir acaba atan?" Çitin di-
bine, yada dereye, diken ardiçlarının arasına gizlenmeyi düşündü.
Ama ne faydası var? Bir oyun oynamayı kurmuşlarsa, orda bulamazlar
mı?.. El kadar bir çakı bile yok yanında! "Pire Kızı, bir silah uydur,
diyordu. Bir algın tabağanın yeri şimdi... Hiç olmazsa havaya sıkır,
kurtulursun... Bir değneği var dişbudaktan..."

Bir taş daha düştü...

"Bir taş, iki taş... Üç taş... Sonra?.."

Birkaç adım yürüdü. Ayak sesleri büyüyor.

"Şunlar kimse, çıksalar ortaya da, ne istiyorlarsa anlasak! İşkence
gibi uzatmasalar bu oyunu!.."

Bir taş daha...

"Kimdir onlar?.. Ne istiyorsunuz?"

Sesi boğazından zorlukla çıkabilmişti.

Biri, çitin üstünden yola atladı. Biri koştu. Biri...

Sert bir şey sol omzuna indi! Sonra sırtına! Üstüste, üç, dört kez indi! Yıkıldı yere. "Boyumuzdan büyük bir yanlışa girdik, geceye karşı! Eğitimden sana dedi, Pire, Eğitimden... Burda yat!.. Yatsana... Pire, Eğitimden... Akmayası çaylar..."

Başına çöktüler. Derin bir kuyunun dibinde gibi. Kulağına sesler geliyor. Boğuk sesler... Bir tahta parçasıyla, bir meşe dalıyla çul çırpıyorlar. "İlkel insanın hıncı... Demirok mücadele... Ben demirok mücadele ederim... Esence... Kudurası çaylar!.."

Aklı biraz aydınlığa çıkıyor, bulanıyor. Mısır tarlasında uyuyan bir adamı öldürdüler çocukluğunda! Başını taşa koyup ezdiler. Parmaklarını.. Adamı, ertesi gün epezik buldular! Şehirdeki kasapların külbastılık et dövmesini gördükçe, sevda yüzünden öldürülen bu köylü gözünün önüne gelir. "Ah dağlar, viran dağlar!.. Kalbim durmaz kan ağlar... Mısır tarlasındaki adamın suçu sevmek, benimki ne?" Yediden yetmişe, bir sürü erkeğin, bir sürü kadının elleri bağlı götürülüşünü görmüştü. Sabaha kadar dayak yemişlerdi, sıradan... Nicele-ri, nice yıl yatmıştı!..

"Ölürsem Duranâ yakayı kurtarır... Demirok mücadele... Suçlu suçsuz, köylüyü dökerler karakola... Gözaltı odalarında perişan! Yıllarca köyün üstünde bir kara bulut... Düğün günü ortalarda görünmedi diye belki Muhtarın boynuna dolamağa kalkarlar. Ağrı dağının başındaki horoz kalır... Akmayası çaylar... Niye yoktu Muhtar? Olsa ne yapacaktı? Nerden haberi olacaktı?.."

Çulu çırpıp bitirdiler galiba...

Bir uykuya girdi. Ne uykusu! "Hâlâ vuruyorlar mı acaba? Yoksa bırakıp gittiler mi?" Bir ince telin üstünden yürütüyorlar. Telin ortasına gelince dengesi bozuluyor. Aşağısı taşlı bir dere... Dana Mehmet'in dere... Akan suyun incesi... Kudurası çaylar... Günlerce baygın yatıyor. Gören duyan olmuyor. Okulu kalıyor. Esvabı sandıkta basılı... Silada nişanlısı küsülü... Tüfeği kayada asılı...

Ne nişanlısı, ne şeyi? Yazılmış iki mektubu vardı masanın üstünde! Tencerede fasulyesi... Yarın çorbaya katacaktı!.. Demirok mücadele... Südü mermeri... Aaah Pire Kızı!..

Ağzına toprak dolmuş. Başını kaldırıp tükürmeyi düşündü. Baş kalkmıyor. Hiç olmazsa boynunu çevirip yana tükürse. Olanığı yok.

"Orospu analılar!.." Bağırmak istedi. Sesi bir inilti. Akmayası çaylar... Sabahlara çıkmayası çaylar... Sabahlara çıkmayası düzüler!.. İnledi... Kendi iniltisini iştmiyor.

Sol omzu bir koca kütük.. Ağrıyor.. Bacakları ağrıyor. Dizlerini kıpırdatmak istedi. Nerde olduğunu kesin olarak bilmek istedi. Gözlerini açtı. Gözleri seçmiyor. Dana Mehmet'in dereyi geçmiş miydi? Yoksa orda mı? Adamlar gitmiş ama, dereye mi bıraktılar, yoksa götürüp bir yere mi yatırdılar? Küt küt öksürdü. İçinden bir yerlerin yırtıldığını duydu. Kulakları uğulduyor. "Dünya gıcığa kardı... güvenme... südü mermeri..." Çok üşüyor.

Ayaklarını kımıldatabilse biraz büzülecek. Omuzlarını oynatabilse! Gocuğu sırtında mı acaba? Sırtındaysa üşümez. Geceler ayaz! Üşümez mi hiç?- Kış günleri... Islak toprağın üstü... "Südü mermeri... Dünya gıcığa..."

Vakit nerelerde? Sabah mı, gece mi? Belki saati cebinde? Bir kıpırdayabilse! Gözleri ağrıyor. Başı bir topaç gibi dönüyor. Çevresi niye bu kadar bulanık? Uykusu mu var? Uyusa uykusu varsa! Gözlerini yumdu. Uyuyabilir mi? Gözlerini açmak istedi, açamadı. Uyku bu mu? İnsan uykuda düşünebilir mi? O şimdi düşünüyor mu? Bir yol uzayıp gidiyor... Yokuşa sarıyor... Havada kıvrılıp geri dönüyor! Bütün arazi, bağlar, bahçeler yerde kalıyor! Yol havada bükülüyor! Yolculuk fark edilmiyor. İnsanlar, düzde yürüyorlar sanıyorlar, dökülüyor yere, bilmiyorlar! Döküldüklerini sezemiyorlar! "Südü mermeri... Dünya gıcığa..."

Bütün arazi dönüyor, sonra dönmüyor...

SIZLIYOR YARALARI

Sabahleyin...

Eğitmen her günkü gibi Urkiye'nin tarladan vurdu. Yukarı çıkıp okula vardı. Çocuklar birer ikişer geliyor. Sınıfa girdi.

"Sobaları yakın! Kapıları kapatın!.."

Hava soğuk. Kar atacağa benziyor.

"Hava kar havası çocuklaar! Odunları küçük getirmeyin! Gidin biriniz Öğretmen'e bakın, kalkmış mı? Osman, git bak!.."

Osman gitti, kapıya yüklendi, açılmıyor. Dolanıp pencereye baktı. Pencere perdesiz, bomboş. Tütüyor mu diye geri çekilip bacaya baktı, tütmüyor. "Öğretmen yok içerde!" dedi kendi kendine.

Gidip haber verdi : "Eğitmenim, kapısı kitli!"

"Kalkmış mı? Sobası yanıyor mu?"

"Bilmem? Bacası tütmüyor..."

"Durun, ben camı tıkılatayım! Bu kadar yatmazdı..."

Dolanıp camı tıkılattı. Sesini her zamanki gibi kabalaştırarak : "Hocaavv!" dedi. Öğretmen'in pencereye gelip gülmesini, saati göstererek içeri çağırmasını bekledi. "Hocav, saat kaç? Hocaav!.. Akşam geç mi yattın Hocav?" Cama alnını dayayıp baktı : "Yatağı dürülü yahu! Yok içerde! Bir yere mi gitti?"

Pencere dibinden ayrılıp kapıya dolandı. Bir yokladı, kitli! Pencereden salona baktı, kimse yok. Pabuçları yok...

"Erkenden kalkar nereye gider bu?"

Sınıfa gitti : "Öğretmen'i gören var mı, çocuklar?"

Kimse, "Gördük" demedi.

"Osman Hafız'gilin mahallede yatmasın? Ama kimde yatacak? Erkekler düğün evinde! (Yoğsam hovardalığa mı gitti? Olur a! Mer-yem karı hoşuna gittiydi. Güleç diyordu... Sapar mapar mı? Gençtir, akli ermez... Ama bu zaman evine gelmiş olması lazım! Hovarda dedi-

ğin gece kuşudur. Ortalık ışımadan yuvasına döner. Bir cahillik yap-
masın?..)"

Çocuklar, üçer beşer geliyor.

"Ulan doğru söyleyin : Öğretmeni gören yok mu içinde?"

Molla Ali'nin kızını sesledi :

"Öğretmen'i sizin evde gördün mü gı, sabahleyin?"

Çocuk : "Görmedim Eğitimcim!" dedi.

"Hafız emmingilde filân da mı görmedin?"

"Sabahleyin onlara ateş almaya gittim, kimse yoktu!"

"Topal Pehlivan'a mı gitti acaba? Biriniz gidip bakın! Sorun,
akşam uğramış mı? Osman, sen git, koş!.." Dört yanına bakındı :
"Pire Kızı'nın Süleyman nerde? Çağırın onu da!"

Süleyman, Eğitimcim'in ardındaydı.

"Anan, akşam düğün evinden geldi mi? Yoksa orda mı yattı?"

"Halamgilde yattı Eğitimcim! Ben de orta yattım!"

"Baban?"

"Babam eve geldi."

"Acaba sizin eve mi gitti Öğretmen?"

"Bizim eve gelmez Eğitimcim! Ben sabahleyin kitabımı almaya
gittim, yoktu!.."

"Allah Allah!.. Nere gider bu Öğretmen? Hele şu Osman gelsin
bir! Belki Topal Pehlivan'ın yanındadır? Koşup bakın, Osman geliyor
mu?"

Pire Kızı'nın Süleyman güldü : "Şimdi gitti!"

"Çabuk sesle yahu! Biriniz de Altıparmak'ın eve bakın, belki bir
iş için çağırılmışlardır?.. Koş Mehmet, oraya da sen bak!.. Vardan yok-
tan haber getir!.."

Mehmet kapıdan çıkıp tabanları kaldırdı.

"Siz de yerlerinize oturun. Dördüncülerden iki çocuk gelsin yanı-
ma, Birincilerin tırnak yoklamasını yapsın! Öğretmen gecikmez, bir
yandan çıkar gelir!"

Kapının ağzına çıktı. Çocuklar yerlerine oturdu. Duranâ'nın İb-
rahim de yerinde. Sınıfa girip Asiye'ye baktı, o da yerinde!..

"Baban eve geldi mi akşam gı?"

"Geldi Eğitimcim!"

Muhtar'ın kızını sesledi :

"Akşam baban nerdeydi Zekiye?"

"Anam hastaydı Eğitmenim!"

"Bir yere gitmedi mi baban?"

"Gitmedi Eğitmenim!"

"Ulan nere gider bu Öğretmen? Böyle çocukluk olur mu? İnsan bir haber bırakır! İki satır yazı yazar!.. Bizi böyle tasada koymak olur mu? Olur mu çocuklar, söyleyin?"

Çocuklardan ses çıkmadı.

"Bu Öğretmen niye böyle yapıyor?"

"Şimdi gelir Eğitmenim!" dediler.

"Osman da gelmedi! Çıkıp bakın daha gelmiyor mu? Bir yere yoldadıkları zaman hepimiz böyle geç gelin e mi?"

Tırnak yoklamasına giden çocuklar gelip : "Ali kesmemiş, Veli kesmemiş Eğitmenim!" dedi.

"Cehennem dibine kessinler! Oturun yerinize!.. Tırnağın sırası mı şimdi? Her şeyin yakışığı var!.."

Çocuklar şaşırıp kaldı.

Biri : Osman geliyor!" dedi.

"Hani, nerde geliyor?"

Osman kapıdan girdi. Körük gibi inip çıkıyor göğsü :

"Yok Eğitmenim! "Gelmedi, görmedim!" dedi..."

"Adamın aklına kötü şeyler geliyor çocuklar! Nere gider bu Öğretmen?"

Altıparmak'ın eve giden çocuk da geldi :

"Yok Eğitmenim!" dedi.

"Hey ya Rabbi!.. İnsan mülahazada kalıyor çocuklar! Yahu, haber verse de gitse, isterse yirmi gün gelmese! Dere yok, dereye düştü diyelim. Ulan buraya gelirken hayvan filan çıkmasın önüne, kurt murt?"

Dışarda kar sepeliyor. Dağların başı görünmüyor. Çocuklar büzülüyor. Ses soluk kesilmiş.

"Şimdi ne yapacağız peki? Avcumuzu ovalayıp kaldık dağ başında!.. Git yahu, böyle köy mü olur? Biri bu tepede, biri öteki tepede!.. Köy dediğın toplu olacak! Bir iş zuhur edince soruvereceksin! Büyüyünce bu köyü toplayın çocuklar!.. Derenin öte yakası iyidir. Uzun Saylar'ın etekleri birinci... Yıkın bu mahalleleri! Gözünü seveyim toplu köyün... Eee, haydin bir şey söyleyin yahu!.."

Kimse bir şey söylemiyor.

"Osman Hafız'ın mahallesinden olanlar ortaya çıksın!"

Çocuklar çıktı.

"Hangi yoldan geldiniz sabahleyin?"

"Ferzul'un evin altından!"

"Dana Mehmet'in dereden gelen yok mu?"

Bir çocuk parmak kaldırdı. Bir çocuk daha...

"Biz ordan geldik!" Birbirlerini gösterdiler : "Beraber..."

"Hiçbir şey görmediniz mi yolda?"

"Görmedik Eğitimcim!"

"Kan man?"

Sarardılar : "Görmedik!"

"Peki nere gider bu Öğretmen?"

İleri geri gidip gelmeğe başladı sınıfın önünde :

"Biriniz gidip Altıparmak'ı çağırın, koşun!.."

Birkaç çocuk birden kalktı.

"Hanginiz iyi koşarsa o gitsin! Şevkeet, sen git! Yel gibi! İki yana bakınma! Çabuk gelsin Altıparmak!.."

Şevket gitti.

"Anladınız mı? Bir yere gittiğiniz zaman haber bırakın. Arkada kalanları enikletmeyin! Anladınız mı?"

Çocuklarda ses soluk yok. Başlarını eğmişler. Biri ikisi ağlıyor. Ağlayanları Eğitime gösterip : "Ağlıyor!" dediler.

Bir kötü oldu ki! İçinden : "Yahu, kocaman adam, ben de ağlayacağım!" dedi. "Bir aksilik olmasın bunun sonu? Yahu, be serseri, güzel güzel evinin önüne kadar getirdin akşam, niye bırakırsın? Geceye güven olur mu? Zorla alıkoy! Gece yola çıkılır mı? Gece işi, böcü işi!.."

"Bir daha gece yola gitmeyin!" dedi. "Hele kış günleri... Oturun ocağınızın başında! İşiniz bir gün sonra oluversin. Anlıyor musunuz dediklerimi?"

Ağlayanlar çoğalıyor.

"Durun hele canım! Ağlamaya başlamayın birden! Daha bir şey yok ortada! Ne sanıyorsunuz da ağlıyorsunuz?"

Kar iri iri atıyor. "Öksüz yamalıği gibi..." dedi içinden. "Verana dağlar!. Verana dağlar... Muhtara bir haber salsam mı acaba? Bir

çocuk yollasam da gelse mi?.."

Sesli : "Biriniz kalkın bakayım! Hasan, sen kalk! Git Muhtar çağır! Çabuk!.."

* * *

Eğitmen, Altıparmak, Muhtar...

Akla gelebilecek her durumu bir bir düşündüler.

"Kapıları kapalıydı demek?" dedi Muhtar.

"Kapalıydı!"

"Akşam eline çıra verdindi?"

"Çıra verdimdi!"

"Var bu işin ucunda bir bokluk ama durun bakalım! Allah vere de düşündüğüm gibi olmaya!.."

"Ne gibi?" dedi Eğitmen.

Altıparmak da aynı soruyu sordu : "Ne gibi?.."

Eğitmen : "Söylesene Muhtar!" dedi.

Altıparmak : "Tabii... Hemen söyle!.."

Sezdiklerini birbirlerine söylemekten çekiniyorlar.

"Duranâ oturdu kaldıydı, öyle mi?"

"Oturdu kaldıydı!"

"Osman Hafız da beraber miydi?"

"Beraberdi!"

"Biz de oturduk canım!" dedi Altıparmak. "Duranâ, bizimle yüz-süz yüz-süz çene çaldı!"

"Damadı var mıydı düğünde?"

"Yoktu heral! Ben görmedim!"

"Ben de görmedim!" dedi Eğitmen."

"Nerdeydi acaba?"

Eğitmen : "Asiye'yi çağırıp soralım!" dedi. "İbrahim'i de çağır-alım..."

"Çağır çabuk!.. " dedi Muhtar.

Çocuklar gelip durdu.

"Enişten düğüne gitti mi akşam, gıı?"

Asiye : "Eniştem davarın başında yatar, huğda!.." dedi.

"Her gün orda huğda mı yatar?"

"Orda huğda yatar..."

"Dün, evvelsi gün, hiç geldi mi? Gördünüz mü?"

Asiye : "Görmedik!" dedi.

İbrahim'e sordu : "Sen de mi görmedin ulan?"

Çocuk başını eğdi : "Ben de görmedim!.."

Eğitmen : "Gitsinler mi yerlerine Muhtar?" dedi.

"Gitsinler!.." dedi Muhtar.

Çekilip yerlerine gittiler.

Muhtar : "Eee, ne yapalım şimdi?" dedi. "Kol kırıldı, boyuna yük oldu dedikleri bu işte! Nerde arayalım şimdi biz bu adamı? Haydi Altıparmak, bir şey söyle?"

"Valla..." dedi Altıparmak, "Dana Mehmet'in dereye bir bakacağız! Bahçelerin, çalıkların içine!.. Oyuklara, kovuklara.. Allah bilir ya, kalbime kötü şeyler geliyor. Allah bilip durur : Onun bildiğini sizden ne saklayım?"

Muhtar : Ah Eğitmen, aaah!" dedi. "Bütün kabahat senin! Bırakma ulan, bırakma yatsın senin evde!.."

"Çok dedim, dinlemedi Muhtar! Şimdi it gibi pişmanım! Bırakmasam iyi olurdu! Ama ne bileceksin böyle olacağını?"

"Ne bileceksini var mı? Bilip durursun, hava fırtınalı... Bir çocuk salıp Bekçiyi getirtelim. Sonra çıkıp arayalım. Haydi, bir çocuk yolla!.."

Eğitmen kalktı, Ali Gede'ye çocuk yolladı.

"Bu kar da biraz yatar tabii!" dedi Muhtar. "Bir parmak oldu bak-sanıza!.."

Altıparmak : "Keşke yatsa!" dedi. "Biraz yağar da erirse, tanıyiver yolların çamurunu! Bu işler böyleyken Yeşilova'ya inip çıkmak gerekir. Bir ucu gene bize dokanır!.."

"Çocukların avare kaldığına mı yanarsın, Öğretmenin başına bir iş geldiyse ona mı?.."

"Köyün iyice karışmasına mı, Duranâ'nın biraz daha şımarmasına mı?"

"Ne gayretli adamdı! Neler düşünüyordu! Her işimizi o görüyordu. Yazıya çiziye erinmiyordu..."

"Köy için bir direkti canım!.. İki söz söyledi mi, komşunun kafası yatarı. Bize bir kuvvetti : O olmasa Nohut deresini süremezdik!"

Osman Hafız'ı eğemezdi! Ona bakınca hepimize cesaret gelirdi..."

"Çocukları iyi okuturdu... Sille tokat bilmezdi... Kötü söz çıkmazdı ağzından... Kızların saçını kesmezdi..."

"Tek bir çocuk cahil kalmasın derdi. Dürzü Duranâ'nın kızına da onun için parmak taktı..."

"Bir de ne derdi! "Bu Duranâ köyün ensesinde bir kenedir, köy kaniyla beslenir, ezmek lazım başını!.." Ne kadar doğru söylerdii!.."

:"Dosdoğru!.."

"Yoksulların dostuydu..."

"Köylü her huyundan hoşnuttu. Karıda kızda gözü yoktu... Varsa da belli etmezdi... Oturur odasında okurdu. Öğretmen olduğu halde öğrenci gibi derse çalışırdı..."

"Şakaya gelirdi. Otur her sözü konuş yanında! Yüksünmek, büyüksünmek yok bunda! Surat asmak, kaş çatmak yok. Sanki memur değil de bizim gibi köylü idi..."

"Acı soğan, kuru yavan demezdi... Ne koysan yerd. Kendi ekmeğinin de düşmanıydı, yedirmeden duramazdı..."

"Ağaçları severdi. Bahçelerde ağkurdu keselerini toplatır, yaktırırdı. Ahlatları aşılatırdı. Kız çocuklarına kadar o işi belletirdi. Uzun Saylar'ı gömgök yapalım derdi..."

"Candı!.."

"Can adamdı!.."

"Yaz kış burda otururdu. Şehirde pazarda gözü yoktu. "Git şehirlere, caddelerden yürü!" desen, "Damalı'nın suyu mu çıkmış?" derdi. Ne laflar bilirdi!.."

"Derd ki : "Bizde köylü cepte cüzdandan gibidir, doluydu yüzüne bakılır, boşa bakılmaz!.."

"Derd ki : "Köylüler ayrıkt gibidir, eşşekler kemirir, gene biter!.."

Çocuklar hep susuyor. Varlar mı, yoklar mı; belli değil. Çıtları çıkmıyor. Eğitimci sınıfa bir baktı, içine daha çok acı çöktü. "Çocuklar, isteyen çıksın dışarı!" dedi. Hiçbiri kıpırdamadı.

Muhtarın gözü kendi kızına takıldı. Başını eğmiş. Gözleri kıpırdamızı.

Altıparmak : "Dışarda kar atıyor! Olmazsa biz şöyle önden çıkarsak! Ali Gede arkadan gelse?.."

Muhtar : "Bekleyelim hele!" dedi. "Şimdi gelir..."

Eğitmen bir çocuk çıkardı : "Git bak, Bekçi geliyor mu?"
Çocuk gidip baktı : "Geliyor Eğitmenim, yakında!.." dedi.
Ali Gede geldi : "Bir haber yok mu Mustafa?" dedi.

Eğitmen : "Yok bir haber!" dedi.

"Allah Allah!.. Ne oldu buna? Ne iş bunlar böyle?"

Kalktılar. Altıparmak'ın bahçeye doğru sallandılar. Bekçi, durmadan bir şeyler soruyor, kimseden cevap alamıyor.

"Yol boyunca gidelim!" dedi Muhtar. "Evlere birer birer soralım, çeşmeyle çamaşırılığın arasında çırasını yakmıştır, şavkını gören olmuş mu? Şimdi ortada iki şık var : Biri, önüne bir hayvan çıktı, parçaladı. Biri, bir faka bastı... Bir kovuğa soktular bunu!.. Allah ikisi de olmasa! Olmasa da bir eve sapıp yarenliğe dalmış olsa. Şu da olur : Bir eve girmiş, ortalık ışıdığı için çıkamamıştır, karanlığa kadar beklemeye karar vermiştir?.. Keşke böyle olsa da akşam bir yerlerden çıkıp gelse, odasında lambasını görsek..."

Dana Mehmet'in dereyi geçtiler.

Tek Ardıç'ın ordan mahalleye yürüdüler.

"Yerlere dikkatli olun!" dedi Muhtar. "Çırayı yaktı da bu yana geçtiyse kökünü yere atmıştır..."

Kar bir şey göstermiyor. İzler kapanıyor. Üstleri bembeyaz oldu.

Çeşmeyle çamaşırılığın arasındaki çamuru geçtiler. Kar, çamuru da bastırdı. İnsan batmıyor. Hafif donmuş.

Osman Hafız'ın eve vardılar.

Muhtar : "Çağır bakalım şunu!" dedi Bekçiye.

Çağırdı Bekçi Hafız'ı.

Osman Hafız dışarı çıktı.

"Gelin hayatta duralım, kar yağıyor!" dedi Muhtar.

Geriye bakıldığı zaman okul görünmüyor dumandan.

Muhtar : "Yahu Osman Hafız, bizim Öğretmen'den haberin olsa?" dedi.

Osman Hafız : "Okulda yok mu?" diye sordu.

Altıparmak öfkeleni : "Okulda olsa gelir sana sorar mıyız bunca adam?"

"Nerdedir, nere gider peki?"

"Akşam düğün evinden Eğitmen'le çıkmış..."

"Gördük, beraber çıktılar..."

"Eğitmen'in eve kadar beraber gelmiş. Sonra bu yana yürümüş. Eğitmen sabahleyin gelip bakmış, okulda yok! Kapılar kitli! Yatağı bozulmamış!.."

"Allah Allah!.." dedi Hafız. "Akıl alacak iş değil!.."

"Sen düğün evinden geç döndün tabii?"

"Geç döndüm!.. Bir böcü börtüye raslamasın?"

"Geldiğinde Meryem yatmış mıydı?"

Meryem kapıda : "Yatmıştım ama uyumamıştım!.."

"Köpek filan ürmedi mi bir ara?"

"Ürdü ama camdan baktım, bir Şey göremedim!"

"Çamaşırlığın oralarda bir ışık filan?"

"Çit var, gerelti geliyor, görünmez!.."

"Şöyle bir ışık ucu filan?"

"Görmedim Hamdi ağam!.."

Altıparmak : "Molla Ali'nin ev çeşmeye annaç düşer, onlardan soralım!" dedi.

Osman Hafız paltosunu istedi : "Ben de geleyim!" dedi.

Meryem : "Ben de!..!" dedi.

Molla Ali'nin eve vardılar.

Muhtar : "Keziban'ı çağır!" dedi Molla Ali'ye.

Kezban geldi.

"Ali'nin geldiğinde yattın mıydı?"

"Yattıydım ama uyumadıydım!"

"Hiç köpek filan ürdü mü geceleyin?"

"Bir kere ürdü, kalktım baktım!.."

"Ne gördün?"

"Çeşmeyle çamaşırlığın arasında, eli çıralı bir karaltı. Ama kimdi, neciydi? Seçemedim. Tek Ardıç'a doğru gitti!.."

"Hangi vakit oldu bu?"

"Belki yatsıdan sonra!.. Çok olmuştu!.."

"Işık epey sürdü mü?"

"Bilmiyorum!.. Baktım, yattım!.."

"Köpekler başka ürmedi mi?"

"Her zaman ürer onlar. Kimbilir neye ürer?"

Muhtar döndü : "Gidip bakalım." dedi. "Çeşmeyle çamaşırlıktan sonra çıra kökü bulursak, sorun aydınlanır."

Molla Ali : "Şu benim eskiyi ver gı!" dedi karısına. "Ben de gideyim!"

Kezban, kocasının "eski"sini verip kapıyı çekti :

"Ben de geliyorum!"

Ali : "Sen kal!" dedi. "Çocuklar dövüşür.."

"Dövüşsün, hele geleyim..."

Çeşmeyi geçtikten sonra yolun sağına soluna açıldılar. Yerleri tarayarak gidiyorlardı. Ufacık bir kabartıyı ayaklarıyla yokluyorlar, karları eşip bakıyorlar.

Muhtar : "Dikkat edin!" diyor. "Çıra kökünü bulalım!"

Üç beş adım gittiler, Altıparmak: "İşte çıra kökü!" dedi.

Muhtar baktı : "Evet... bu... tamam!..."

Eğitmen sapsarı : "Tamam!" dedi.

Muhtar çıra kökünü Ali Gede'ye verdi : "Sakla!..."

Kalabalık ilerledi. İki kadın arkadan geliyor. Meryem ağlıyor. Ezik ezik bir şeyler boğazına gelip düğümliyor. Tek Ardıç'ı geçtiler. Çalılık sıklaşa sıklaşa Dana Mehmet'in dereye iniyor.

Muhtar : "Şöyle dağılın gene!" dedi. "Çalılıarın, ardıçların diplerine, içlerine iyi bakın!.. Eğitmen, sen yolun üstündeki bahçelere gir! Ali Gede, sen dereye!..."

Derenin iyice duldasına geldikleri zaman Muhtar, yoldaki üç dört taşa baktı : "Bunlar el taşları!.. Tam yumruk büyüklüğünde!.." dedi içinden. Durdu. Ayağıyla taşları topladı : "Buralara iyi bakın! Bu iş burda oldu!..."

Meryem birden : "Herif, herif!" dedi. "Bir inilti duyuyorum! Bak... Dereden, ilerden!..."

Muhtar, Meryem'e koştu : "Nereden geliyor?"

"Durun!.." dedi Meryem. "Bakın!.." Eliyle gösterdi : "Bakın, şu sık ardıçlığın içinden... Bakın!"

Muhtar bağırды : "Altıparmak, koş! Görüyor musun, demin geçtik bir şey duymadık! Eğer oysa, bitkindir!"

Hep birden o yana koştular.

Meryem : "İşittiniz mi, bir daha duyuldu!..."

Altıparmak ardıçlığın çevresinde dört dönüyor. Ardıçlığın girilecek yeri yok. Kar da her yakayı örtmüş.

Bir inilti daha işitildi.

"Tamam!.." dedi Muhtar. Eliyle bir yeri işaret etti : "Şeklim şüphem kalmadı!"

Altıparmak dalları koluyla, gövdesiyle açıp sokuldu.

İpince bir inilti... ipince...

Altıparmak : "Burda!" dedi. "Gelin!"

Muhtar yanaştı : Ordaydı...

"İşte burda!" dedi Altıparmak.

Ordaydı!.. Karnı aşağı kıvrılmış. Elleri ardıçların dibindeki ümüsü avuçlamış. Parmak aralarına kar parçaları düşmüş, erimiş. Başında şapkası yok. Gocuğunun üstü kaplama kar. Saçları kar... İnlıyor. Saçlarında, burnunda, yüzünde kan toplanmış, kurumuş. Ağzından çıkan nefes, ordaki karı eritiyor. Ağzının suları akmış.

"Dalları açın!.." dedi Muhtar : "Tutun... Belkim bıçakladılar... Usul usul çıkaralım, incitmeden!.."

Dalları tuttular. Kapanmış yatar haliyle meydana çıktı.

"Vaay!.." dedi Meryem bir çığlık attı. "Kimlerin tuzağına düştün? Hangi kopası eller kıydı sana?.."

Kıpırdatınca daha acı bir inleme koyverdi.

"Yelli günde evleriniz yansın! Yalımlarda kavrulun!"

Acılar içinde kıvraniyor.

Eğitmen dayanamadı, üstüne kapandı :

"Vaay caan!.. Vay caaaaan!.."

Muhtar, Eğitmen'i kar kaplamış ceketinden çekti :

"Kendine gel Mustafa, milletin önü sıra yapma böyle!.."

"Beraber oturup arzuhal yazıydık. Yazıp yazıp yolladıydık... Ah caan; ben hangi akıllara uydum da seni bıraktım? Hangi akıllara, hangi?.."

Muhtar, Ali Gede'ye göz etti. Ali Gede, Eğitmeni uzaklaştırdı.

Muhtar : "Haydi bakalım Altıparmak, süzünmeyin arkadaş! Tutun, yola çıkaralım!"

Altıparmak titriyor.

Osman Hafız : "Yavaş tut Muhtar, sağlam yeri kalmamış!"

Öğretmen inliyor. Bir de öksürdü.

Elini, kapattığı yerde parmakları mühür gibi duruyor : Karların üstünde beş parmak... Mühür izi gibi...

"Hava soğuk!.. Çabuk çıkaralım!.."

İnlete inlete çektiler.
Muhtar : "Osman Hafız, sakonu çıkar!" dedi.
Osman Hafız çıkardı.
"Ser şöyle yere!.."
Serdî.
"Yatırın!"
Yatırdılar. Kımıldatıldıkça inliyordu.
"Şapkasını arayın, buralarda bir yerdedir!.."
Eğitmen, Bekçinin elinden kurtulup geldi :
"Hiç ağız dil vermiyor mu?" dedi.
"Çok üşümüş!" dedi Muhtar.
Altıparmak : "Elleri buz gibi..."
Öteden, "Şapkasını bulduk!" dediler.
Muhtar : "Burda dövmüşler!" dedi.
Meryem : "Elleri kırılısın!"
Kezban : "Ölüleri dağlarda kalsın!.."
Eğitmen : "Etlerini yılanlar yesin!.."
Muhtar : "Bir şey verin, üstünü örtelim!" dedi.
Meryem önülceğini çıkardı. Önülceğinin altındaki şalvarı eski.
Titriyor : "Sabahlara kadar nasıl durdu burda soğukta?"
Muhtar : "Tutun!" diye bağırdı.
Altıparmak ayakuçlarından tuttu, Ali Gede kollarından.
Osman Hafız : "Bizim eve götürelim!" dedi.
Meryem : "Evet; yakıncacık..." dedi.
Kezban : "Hemen ateş yakarız!"
Eğitmen : "Okula, okula!.." diye dinledi. "Okula götürelim de,
köylüyü toplayalım!.."
Molla Ali : "Yokuşta zedelemeyelim?"
Muhtar : "Dosdoğru okula!.." dedi.
Meryem : "Biz önden gidip sobacığını yakalım!.."
Eğitmen : "Kapıları kitli kalmış..."
Muhtar : "Anahtarları nerde acaba?"
Eğitmen : "Ceplerine bakın, düştüyse ararız!.."
Yola çıkarmışlardı.
Muhtar : "Bakın ceplerine!" dedi.
Eğitmen : "Ceketinin cebine koyardı." dedi.

"Ordaysa düşmemiştir!" dedi Muhtar.

Altıparmak anahtarları buldu.

"Ver Meryem'le!" dedi Muhtar. "Gidip yaksınlar sobayı!"

İki kadın yokuşa sardı.

"Başına vurmuşlar..." dedi Muhtar.

Yokuşa geldiler.

Küt küt öksürüyor.

Muhtar : "Molla Ali yeğenim, Bekçiyi değiştir!" dedi.

Ta avlu kapısına dolandılar.

Osman Hafız, hem gidiyor hem dallarına kar durmuş fidanlara bakıyor : "Bunlarla uğraşırdı uzun uzun..."

"Ağaç delisiydi..." dedi Muhtar.

Meryem'le Kezban, koşup kapının iki kanadını da açtı. "Vay vay!" diyorlar. "Vay ellerine yıldırım düşesiceler! Vay, uyur uykularında yanasıcalar!.."

Odaya soktular. Soba yanmağa başlamış.

"Şu tabureleri atın dışarı!" dedi Muhtar. "Yatırın yatağına! Kadınlar, sobaya su koyun!"

Eğitmen : "Mutfakta tenekesi var, su kızdırırdı!.."

Meryem mutfığa koştu. Tenekeyi kaptı, getirdi.

"Su doldurun!" dedi Muhtar. "Yüzünü, ellerini silelim!"

Eğitmen : "Dişlerine toprak dolmuş!.."

Altıparmak : "Eğitmen, sen burdan git arkadaş!" dedi. "Adamın yüreğini kaldırıyorsun! Zaten bizimki bize yetiyor! Git döllere ders ver!.."

Muhtar : "Döllerinin analarına avratlarına!.." dedi. "Onların sebebine gelmedi mi bu işler onun başına? Döllerinin analarına avratlarına!.."

Altıparmak'ın sesi bozuldu : "Giiit, gitsin!.. Eğitmen gitsin bundan!" Eğitmeni itti : "Git arkadaş burdan!" dedi.

Eğitmen, derslikten yana yürüdü. Öğrenciler gözlerini koyun gibi açmış. Kalktılar.

Eğitmen : "Oturun!" dedi. İçinden : "Oturun karayazılılar! Kalıyorsunuz gene öğretmensiz... Oturun!.."

İçerdeki sınıftan kalın bir ses geliyor. Girip baktı : Topal Pehlivan! Sınıfın ortasında durmuş, esasına dayanmış, konuşuyor. Ak don-

caktı gene.

"Sığırın alası dışındadır, insanın alası içinde! Sığırı tanırsın da, insanı tanıyamazsın! Ne gayede gezdiğini bilemezsin!.." diyor. Eğitime döndü : "Buldunuz mu?" dedi.

"Bulduk!"

"Getirdiniz mi?"

"Getirdik iyi kötü!"

"Ben bu boku kimin yediğini biliyorum Mustafa!"

"Hep biliyoruz ama?.."

"Elde bir tutamak yok!"

"Hazreti Harun Reşit'in zamanı olacak! Bu işi de bana bırakacaklar sen bul deyi... Bak o zaman nasıl buluyorum! Bana bırakacaklar..."

Eğitmen : "Her yanları pelte gibi!" dedi. "Kımıldattın mı inliyor..."

"Başında bir şey var mı?"

"Olmaz olur mu; ah! Olmaz olur mu?"

"Öksürüyor mu?"

"Sabaha kadar açıkta yatar da öksürmez mi?"

"Canlı mı öksürüyor, cansız mı?"

"Canlı cansız..."

Pehlivan, değneğini tahtalara vura vura kapıya yürüdü :

"Bir bakayım!"

Çocuklar hıçkırmağa başladı.

"Ağlayın, ağlayın!" dedi Eğitmen. "Doya doya ağlayın! Ben verem olacağım ağlamaya ağlamaya!.."

İçeriye Meryem girdi : "Muhtar tenturot soruyor" dedi.

Dördüncü sınıftan Osman kalkıp verdi.

Meryem şişeleri, pamuğu, bezi alıp gitti.

Muhtar : "Önce şu gocuğu bir çıkaralım sırtından!" dedi.

Pehlivan : "Ceketi de çıkaralım, odanın içi ılık!"

İnlemeleri arttı.

"Parası filan var mı, duruyor mu bakın!" dedi Muhtar.

Baktılar, duruyor.

"Saati filan?"

O da duruyor.

"Pamuğu oksicene batırıp sürün!" dedi Pehlivan. "Kavurur..."

Mikrop çokaştıysa kırırverir!.."

Muhtar : "Önce sıcak suyla kaba çamurunu bir silelim!"

Pehlivan : "Yaraları su kapar!"

Muhtar : "İyice kaynattık, ağsını aldık!" dedi.

"Yaraları su kaparsa iyi olmaz!.."

"Meryem, sabun bul, bez bul!.. Hiç olmazsa elini yüzünü silelim şöyle!" dedi Muhtar.

Pehlivan : "Mutfaktadır her şeyi!" dedi. "Mendillerinden birini ıslatın!"

Gözlerini açıp kapatıyor.

Ağzındaki toprakları tükürmek istiyor.

"Hocaaaa!.." dedi Pehlivan. "Bir dil ver Hocaaa!"

Ne dil, ne bir şey! Baktı, boş boş... Uykulu gibi gözlerini tavana dikti. Tükürmek istedi.

"Başındaki yara büyük mü?"

Osman Hafız : "Kıymeti yok gibi!" dedi. "İçeriye fazla işlemediyse, iyi!..."

"Dolaylarındaki saçları kesin!" dedi Pehlivan.

Meryem makası buldu.

"Yüzaşağı döndürelim!"

Muhtar : "Döndüre döndüre işini bitirdik adamın!" dedi. "Döndürmeden yapın!.."

Meryem : "Siz başını şöyle çevirin, saçını ben keseyim!"

İnleterek çevirdiler.

"Kemiklerinde bir ziyan var mı acabola?" dedi Pehlivan.

Altıparmak çiğnini çekti : "Karanlık!"

Muhtar : "Şehire indirip rötgene katmalı!"

Pehlivan : "Ayna gibi gösterir!"

"Hangisinde ziyan var hangisinde yok, bir bir incele!.."

Kezban sahanı getirip masaya koydu. Sabunlu bezle ellerini silmeğe başladı. Çalılar derisini çizmişti. Derisi sıyrık içindeydi. Çamurlarını, kanlarını temizlediler... Muhtar pamuğu, oksijeni aldı. Başının yarasını temizlemeye başladı. Dokundukça inliyor. Sonra tentürdiyot sürdüler.

"Melhem olacaktı şimdi, sürecektin!"

"Bal bulabilsek azcık!" dedi Pehlivan.

Altıparmak : "Tütün bassak olmaz mı?"

Muhtar : "Valla bilemem!"

Pehlivan : "Tütün basalım!"

"İşte tütün!" dedi Muhtar, tabakasını çıkarıp attı.

Yaraya tütün basıp sardılar, başını yukarı döndürdüler.

Muhtar : "Bir de bacaklarına bakalım mı?"

"Çürük filan vardır, bakalım!" dedi Pehlivan.

Pantolonunu sıyırıp baktılar. Baldırları morarmış.

"Beş on gün yatması gerek bu şekilde..."

"Kim bilir kaç on gün?"

"Aman, tek canı sağ olsun da!.."

Kezban sabunu alıp gitti.

Meryem çamaşırlarını toplayıp gitti.

Keziban, "Gı elim, bir parça çorba kaynatsak içmez mi acabola?" dedi.

"Ateş yakıp kaynatalım!" dedi Meryem.

Muhtar da : "Şimdi oturup bir tutanak yazmak kalıyor geriye!" dedi. "Olanı biteni yazıya geçirmek! Ta baştan başlayıp, yatağa yatır-mamıza kadar..."

Osman Hafız : "Tarihe geçecek bir gün : Hamsin on dokuz!.." dedi. "Yazmak gerek..."

Eğitmen, kendini kaldırıp koyverdi, başladı yaşın yaşın ağlamaya, gözlerinden dolu gibi dökmeye...

Pire Kızı da Urkiye'nin tarladan vurdu. Eğitimcinin yolundan okula geldi. Daha kapıdan girerken : "Caan, vay caan!" diye bağırdı. "Ben sana haber vermedim mi? Ben sana, kendini kolla, demedim mi?" Vardı, üzerine atıldı.

Eğitmen tuttu : "Yahu ses etme! Uyusun biraz!.."

Pire Kızı, dikilip hıçkırığa hıçkırığa ağladı : "Allah böyle köyün belasını versin! Böyle dünyanın belasını versin! Tavşan burunlu düzünün evine ateşler düşsün!.."

Kapıdan Kılıcı Karısı göründü : "Damalı'nın adamı edepsiz! Kafasında altı okka buz var Damalı adamının! Ne bilir onlar okulu, okumayı? Ne bilirler Öğretmen değerini?.."

Dudu : "Sus teyze, yavaş ol!" dedi.

"Yavaş olayım! Her yanları morarmış diyorlar, yavaş olayım öyle mi?" Kapının dibinde oturdu : "Kamçı boylu, tilki simalı herif!.. Elleri kırılıversin inşallah!.. Uyur uykularında bulsun! Hekim bilmez dertlere uğrasın!.. Allahım kalkar, depremleri başka yerlere verir! Ver buralara, batsın batası memleket!.."

Değneğine dayanarak Koca Halil dede geldi : "Ne istersiniz elin garibinden be hamsalaklar? İtler gibi birbirinize sarsanız olmuyor mu? Neye varıp ona bulaşıyorunuz? Ben o düzünün babasını bilirim! O da böyle kancık idi. Arkadan vurdu. Allah boyununu devirsin! İmi timi kalmasın dünyada, karaltısı kaybolsun!.."

Eğitmen tutup oturttu : "Uyuyor Halil dede, ses etme!"

Koca Halil gözlerini Eğitime çevirdi :

"Ulan Mutafa sen misin? Yaraları çok mu? Bıçaklanmış diyorlar, öyle mi?"

"Yok!.. Bıçaklanma yok!"

Aşağı Mahalle'den Bektaş geldi.

Sarı Ellez mahallesinden Ceviz Ahmet geldi.

Adamlar karların üstüne basarak, yerlere bakarak, elleri kuşaklarına sokulmuş, büzülerek, dereden, tepeden, çaylardan, çalıkların arasından bulunup geldiler.

Kadınlar geldi. Biriktiler...

Akşamüstü Asar'ın ordan Duranâ da göründü. Gene atına binmişti. Heybesini doldurmuştu. "Duydum da duramadım!" diyor. "Geceleyin kalkıp gitmesi doğru değildi zaten!" diyor. "Çok söyledik, ama dinlemedi! Evet, okumuş öğretmen olmuş, lakin tecrübesi yok! Tecrübe lazımdır... Evet; velakin kim yedi bu boku?" Böyle diyor. Kimi görse soruyor, "Kim yedi bu boku? Kim yedi?.."

Adamlar içlerinden : "Sen yedin, senden başka kim yer?" diyor.

"Kıştıır, geçedir deye çok söyledim, dinlemedi..."

Hiç kimse karşılık vermiyor. Gördüler mi odalara çekiliyorlar. Yüzlerini çeviriyorlar.

"Dağ başı bunun burası... Her şeyi düşünmek lazım... Sellem aleyhüsselem gezilmez oğlum! dedim... Adam beline bir tabanca takar dedim... Kötü mü söylemişim? Olsaydı yanında, iki el dokanıverse bu hallere düşmezdi... Ben ona dedim... Dünyada tecrüben olacak dedim. Dünyada öleceksin düşüneceksin, tecrübe sahibi olacaksın dedim... Gideyim varayım yanına, gene de derim... Tecrübe derim... Aylıkları alıp Yeşilova'nın bankasında biriktirme, derim... Lüzumlu yerlere sarf etmedikten sonra kuru paranın yararı yoktur derim..."

Atın gemini çeke çeke geliyor.

"Yarası da ağırmış diyorlar, çok mu ağır acabola?"

Çoluğa çocuğa soruyor. Adamlara, kadınlara soruyor. Kimseden karşılık alamıyor.

Kendi kendine de : "Dillerini yutmuş ireziller!.. Ne değerli Öğretmenleri varmış? Okulu okumayı ne çok severlermiş! Ulan kavatlar, ulan akılsızlar, boşuna yorulmayın, onun okuttuğu dölden hayır gelmez! Onun okuttuğu okumayla işler iş olsa, ben daha iyi okuturum : "Ağaca çık! Şu dalı kes! Beriki dalı da kes! Şurayı kaz! Şu suyu çevir! Şu fidanı dik!.. Aferiim!.." Kırk yıl okutsa bundan yarar gelmez! Gelmeyeceğini siz de bilirsiniz ama yabancıнын demesi tatlı olur! Biz söylesek hora geçmez, ille yabancı söyleyecek!.." diyor.

Köyü geçti. Atını okula doğru sürdü. Karı kız, çoluk çocuk,

adamlar, kadınlar ardından bakıyor. "Boyların devrilsin inşaallah! Kara yerler alsın seni!.." diyorlar.

"Bilene bu iyi bir derstir! Ömrü boyunca unutmaz. Üç gün okulda okumaylan başım göğe değdi sanıyor! Anlasın ki, su adamı boğar, ateş yakar! Anlasın da meydanı boş buldum sanmasın!.."

İçerden, ata binmiş, geldiğini gördüler.

Dudu : "Geliyor, avratlar!.." dedi.

Pire Kızı : "Utanmıyor da, öyle mi?"

Kılıcı Karısı ellerini yumruk yaptı : "Kara yerlere gelsin! Geldiği gemiler devrilsin inşaallah!.."

Hoca Halil : "Benim yaşadığım bana fazla! Şurda taştan kayadan bir şey yok mu? Verin de kafasına savurayım!.."

Pire Kızı : "Attan indi, yedeğine aldı. Kapıdan giriyor..."

Kılıcı Karısı yumruğunu salladı : "Bir daha binip inemesin inşaallah! Ölüsü buralarda kalsın inşaallah!.."

Karılar : "Allaaaah!.. İnşaallaaaah!.."

"İnşaallah inşaallah demeye olmaz avratlar!" dedi Hoca Halil. "Taştan kayadan bir şey yok mu şurda?"

"Bir sürüyüz be kardaşlar!.."

"Köpek sürüsü gibiyiz, gıı!.."

Pire Kızı : "Sürü gibi olmakta fayda yok avratlar! İnsanda bir parça yürek olmalı!.." dedi.

Kılıcı Karısı : "Açılın da bana yol verin!.." dedi.

"Ben durur muyum! Bana da yol verin!.."

Oda boşaldı : İşte orda! Atını bayrak direğine bağlıyor.

Dolu heybeyi omuzuna vuracak. Kapıya doğru gelecek.

"Burda, bu kadar avradın işi ne?" diye şaşıyor.

Rüzgâr yerden alıp gökte savuruyor.

Kılıcı Karısı heybesinden tutup çekti :

"Seni sakalına sıçtığımın domuzu seni!.."

"Vurun!.." diye bir ses gitti. "Vurun, aman vermeyin!.."

Heybe bir yana, cevizler, elmalar, ayvalar bir yana.

Şakırtılar bir yana...

"Cevizleri başında kalası!.."

"Ayvaları içerine dert olası!.."

Direğin dibinde karmaşık bir yumak oldular. Duranâ görünmü-

yor.

"Sağlam yerini koymayın karılar, vurun!.."

Koca Halil kapıya çıktı : "Vurun karılar, aman vermeyin!"

"Sen içeri gir!" dedi Pire Kızı. "Sen karışma!.."

Atı, ipini zorluyor.

"Gü Pire, atı çöz atı!...!" dedi Kılıcı Karısı.

Pire Kızı gidip atı çözdü.

"Getir buraya!"

Getirdi.

Kılıcı Karısı : "Hatunlar durun!" dedi. "Durun! Yeter! Kendi ayağıyla gelene bu kadar yetişir... Şimdi... Tutun bacaklarından!.. Fırlatın atın üstüne!.."

Tutup fırlattılar. Atın üstüne sarhoş gibi kapandı.

"Heybesini getirin! Atın gemiyle deli bağlar gibi bağlayın kolunu bacağı!.."

Deli bağlar gibi bağladılar...

"Açın bahçe kapısını! Değnek verin bana!"

Kapıyı açtılar. Çitten bir söğüt dalı söktüler...

"Açılın!.."

Kılıcı Karısı söğüt dalını vurdu atın kılına. At seğirtti köye aşağı. Sonra : "Hakkımızı hak ettik karılar!.." dedi.

"Yook, daha tam değil!.." dedi Pire Kızı.

JANDARMALAR GELDİ

Muhtar, Ali Gede'yi karakola yolladı. Tutanağı verdi eline : "Çık, Onbaşıya anlat!" dedi. "Anlat : Vaziyet böyleyken böyle! Ne yapacaksa yapсын! Öğretmen ağız dil vermeden yatıyor... İnanmazsa gelip görsün!"

Bekçi gitti. Ertesi gün iki jandarma geldi.

Jandarmalar doğru Muhtarın oraya indi.

Muhtar sordu : "Ne dedi Onbaşınız?"

"Onbaşımız dedi : Şüphelendikleri adamı yakalayıp getirin! Öğretmenin de ifadesini alacağız..."

Muhtar : "Öğretmenin ifade verecek hali yok ki!" dedi. "Açlık tokluk varsa iki lokma yiyin, sonra götüreyim görün!"

Jandarmalar oturdu. Muhtar, kızını sesledi :

"Git Altıparmak Ali'yi çağır, buraya gelsin!"

Karısı öteki odada yatıyor.

"Çökelek mökelek bir şeyler yiyin, kusura bakmayın!" dedi Muhtar : "Çorbacı hastadır..."

Yufkaları sobada gevrettiler. Çökeleğin yanına soğan istediler. Dürüp yediler...

Altıparmak geldi. Hep birlikte okula gittiler.

Oralar bomboş. İn cin yok. Direğin ucundaki solgun bayrak çırpıyor. Kanlı gömleğini dünden yıkayıp salona asmışlar.

Eğitmen : "Bugün bir parça gözünü açtı." dedi.

Pehlivan duvarın dibinde, Pire Kızı başucunda. Kalktılar, jandarmalara yer gösterdiler.

Dudakları kurumuş. İncelmiş, yüzü uzamıştı. Gözleriyle gelenleri süzüyor.

Jandarmalar : "Geçmiş olsun!" dedi.

Gözlerini döndürdü, konuşamadı.

"Biz hocayı yormayalım Muhtar!" dedi biri.

"Eğer durumu kötüyse, Onbaşı telefonla doktor istesin..."

"Muhtar : "Durumu meydanda! Yollar da kar! Doktor gelir mi buraya?.."

"Gelir-gelmez... Onbaşı bir ister de..."

"Doktor, Öğretmen'i Yeşilova'ya istemesin?"

"Yok canım! İsterse gitmez! Zorla götüremez ki!"

Muhtar, Öğretmen'in başucuna gitti. Elini tuttu : "Sen yat!" dedi yüksek sesle. "Ben onun avradını belleyeceğim! Selvendimi döküp onu dama tıktıracağım! Sen üzülme!.."

Öğretmen, Muhtara bakıyor, eliyle işaret veriyor, beş parmağını açıp ikisini yumuyor : "Üç kişiydi...ler!" diyor.

"Onun aslı bir kişi! Hökümet sormazsa, ben sorarım!.."

Pehlivan : "Karıların yaptığı yeter ona!" dedi.

Jandarmalar silah takındı.

"Geçmiş olsun, biz gidelim!" dediler.

Dışarı çıkınca : "Cık cık..." etmeye başladılar. "Memlekette ne vahşi köyler var! Sağlam yerini bırakmamışlar! Git ulan, böyle köy mü olur?.."

Muhtar : "Bir ağaçtan okluk da çıkar, bokluk da!.." dedi. "Köyün kabahatı yok!"

Jandarmanın biri : "Yalnız bir adamdan mı şüpheleniyorsunuz?" dedi.

Muhtar : "Tek bir adamdan!"

"Bir gelmiş geçmiş var mıydı aralarında?"

"Ne gelip geçmişi olsun? Cahil düzünün teki : Öğretmen, kızını okula yazdı!"

"Ne vahşi köyler!.."

"Bu köyde başkalarının da kızı okula yazılır, ama kimse Öğretmen'in önüne geçeyim demez!.."

"Deli mi bu adam!"

"İşine gelmezse, deli!.. Köylüyle de cengi var. Tutar ağalık taslar! Hiç durmaz mera sürer. Hepten bunun etkisi var : Sürdüğü yeri men ettik. Burnu kırıldı. Onurunu yükseltmek için gitti Öğretmen'i dövürdü!.."

Altıparmak : "Şimdi Üç Damlar'a mı gidiyoruz Muhtar?"

Muhtar : "Oraya gidiyoruz!"

"Arkadaşlar alıp götüreceksin tabii?.."

"Helbet alıp götüreceksin!"

"İçimizden birinin de beraber gitmesi şart Muhtar! Onbaşı'yı kandırır mandırır..."

"Zor kandırır! Yarın da ben gideceğim! Tırnaklarını yolduracağım onun! Bizim de elimizden bir şeyler gelir engücü! Değil mi ki o bize bunu yaptı?"

Dereye aşağı inip karşıya geçtiler.

Boynu tasmalı ak köpeği boşandırmışlar. Gürleyip kalkıyor daha uzaktan.

Bekçi yerden taş aldı. Köpeğin koltuğuna savurdu. Yuvarlanıp giden taşın ardından koşuyor, tutup geiyor köpek.

Muhtar : "Sesle şunu!" dedi Altıparmak'a.

Altıparmak : "Bekçi seslesin, ben seslemem!"

Muhtar : "Sen sesle bekçi!"

Bekçi gitti, kapıyı dövdü.

Altıparmak, bir o yana bir bu yana taş atarak tasmalı köpeği oyalıyor.

Gök Sultan merdivenlere koşup geldi.

"Duranâ evde mi Sultaan?" dedi Muhtar.

Jandarmaları görünce Gök Sultan'ın gözleri büyüdü : "Evde!.." dedi titreyerek...

"Az işimiz var, aç kapıyı!.."

İçeri girdiler. Çıktılar yukarı...

"Ne yapıyor?" dedi Muhtar.

Gök Sultan : "Ne yapar?" dedi. "Yatıyor... Ettiniz eylediniz bir de soruyorsunuz şimdi!.."

Muhtar ters ters baktı karıya : "Sen onun ettiğini hiç bilmiyor musun, Gök kancık?"

"Benim kocam, köyün öğretmenidir deye, adam adam hal hatır sormaya vardı. Köyün orospularına göz edip de bu yaştaki adamı dövdürmenin âlemi ne Hamdi ağa? Her şeyi ondan mı biliyorsunuz köyde?"

"Fazla dıngırdama Sultaan!" dedi Muhtar. Odanın kapısını açıp girdi. Jandarmalar, Bekçi, Altıparmak, girdiler.

Duranâ yatağa yüzaşağı kapanmış. İbrahim üstüne çıkmış, belini çiğniyor. İhtiyar, ocağın başında bir şey dövüyor. Herhalde yakı vuraçkları. Odayı bir anason kokusu bürümüş. Bir de duman var. Çok sıcak içerisi...

Duranâ, "Dur!" dedi oğluna. "İn de yorganı üstüme ört!" Yan

döndü : "Siz misiniz Muhtar?" dedi. "Hepinizden davacıyım! Köyün orospularını üstüme kışkırttınız! Bu tuzakları nasıl düşünüyorsunuz?"

"Yan yun konuşmayı bırak Duranâ!" dedi Muhtar. "Şimdi köylü senden davacı!.."

Doğruldu : "Ben ne yapmışım da davacı oluyor köylü?"

"Yaptuğunu kendin bilirsin. Bizim dememize hacet yok!"

"Her şeyi benim üstüme yıkın bakalım! Donlarınızda yağ varsa, onu da yıkın haydi!.."

"Laf istemez Duranâ! Kalk hazırlan. Bu jandarmalar sana geldi. Kelepçe vurup götürcekler!.."

Yatıp yorganı başına çekti : "Kalkıp hazırlanamam! Ben hastayım! Hem de hiçbir şeyden haberim yok! Ben o gece düğün evinde değil miydim? Yüz tane tanık bulurum. Kurul üyeleri başta olmak üzere... Kalkıp hazırlanamam! İşim yok karakolda!"

"Var!" dedi Muhtar.

"Hastayım! Tutanak yap: Yatağından kalkamaz, de!"

"Sana tutanak yapamam, hasta değilsin, ustasın sen!"

Uzun boylu, esmer jandarma, kalem kâğıt çıkardı :

"Baba, sen şimdi gidemem mi diyorsun?"

"Gidemem diyorum!" dedi Duranâ, "Yasada hasta adamı götürmek varsa, götürün!.. Ben kalkmam!.."

"Söyleyin bunun adını!" dedi jandarma. "Bir tutanak yazayım, ister kalksın, ister kalkmasın!"

"Yaz!" dedi Duranâ.

Jandarma : "Bana bak amca, yaz maz deye, görevli bir jandarmaya hakaret etme! Senin için kötü olur!" Jandarma, Muhtara döndü : "Künyesini söyle bunun! Ne bela yahu!.."

Muhtar : "Adı, Duran!" dedi. "Soyadı da Akkaya! Babasının adı, Osman. Tevellüdü, bin üç yüz... bin üç yüz... kaçtı, dur bakayım?.."

"İstemez!" dedi jandarma. "Kaç olursa olsun, istemez!.."

"Yaz!" dedi Muhtar.

"Acele etme, yazıyorum!.."

Duranâ : "Boşuna kâğıt dolduruyorsun aslanım!" dedi. "Ben bu işlerden anlarım! Sen Duranâ'yı çoban çoluk belleyip korkuturum sanma! Beni bu hasta yatağımdan senin feriştahın kaldıramaz! Ben kaçın kurrasıyım, baksana sen!.. Daha olmadı, getir doktorunu, muayene ettir! Bundan ötesi var mı?"

DURANÂ'NİN PARTİSİ VAR

Jandarmalar tutanağı alıp gittiler.

Duranâ o gün kalkamadı. Esen Ali'nin karısını yeni gelini el öptürmeğe getirdi. Gelin, Duranâ'ya bir çift yün çorap attı. Duranâ elini yatakta öptürdü. Yatakta : "Çok yaşa kızım! Bir yastıkta kocayın!" dedi. Duvardaki çividen ceketini aldırdı. Kendi eliyle cüzdanı açıp bir kâğıt beşlik çekti : "Haydi yavrum, gene çok yaşa! Allah başa kadar sürdürsün!.." dedi.

Gelin, ufacık tefecik bir şeydi. Yüzündeki gül yaprağı kadcarcık pembelik oradan oraya uçuşup duruyor. Hep allı şeyler giymiş. Al fes, al peştemal... Al fese yeşilli bir poşu bağlamış, üstüne de al örtmüş. Zülüfleri boynuna düşüyor.

İhtiyar'la Gök Sultan'ın da ellerini öptü. Asiye'yle İbrahim'in de... Kadınlar da kuşaklarından çıkardıkları keselerden para seçip verdiler. Paraları aldı. Kaynanasının ardına düşüp konuşmadan, söz etmeden çıkıp gitti.

Duranâ kapıdan baktı. Kendi kendine :

"Kız kısmının bir gecelik işi var!" dedi. "İkinci gün kervan geçer yol olur!.. Üç gün gelinlik sürer, sonra, haydi ahıra! Haydi yazıya! Ahırda yarı beline kadar mayısa batır... Yazıda ellerine diken dolar... Yüzünü güneş kavurur... Bir yandan da eloğlu durur mu? Her gün su dökünürler, bir zatürre, bir satıcan : Öhho, öhho... tamam! Neye demişler ki gül benim sararıp da soluyor! Esen Ali, çıplağın biri! Borç ödeyeceğim diye bir yerine beş işletir! Pek de ufacıkmış Sarı Ellez'in kızı! Benim bildiğim, bir kızı on beşine basmadan ere vermeyeceksin, bir! İkincisi, varsıl yere vereceksin. Yoksulluk yüzünden taşa kayaya çarpmayacaksın! Kız kısmı, on birinde güldür açılır, on ikide kokuları saçılır, on üçünde dudağından bal akar, on dördünde havadaki aya benzer derler, inanma! Bir kez yaşı en az on beş olacak! Hatta on altı!

Kemikleri irelecek. Eti katılaşacak. Bastığın zaman taş gibi felan olacak..."

Akşam, komşusu Ökkeş geldi yanına :

"Duydum keyifsizmişsin komşuu!.." dedi.

Karılar köşelere çekilip yer verdi. Ellerine birer çorap aldılar. Çocuklar kitaplarını açtı.

Duranâ, yatakta yan gelip tabakasını uzattı : "Sar!" dedi. "Biz böyle yatıyoruz işte! Her yanlarım ağrıyor komşu! Bir adam göze biraz batmaya başladı mı, bela eksilmez başından! Dana Mehmet'in derede Öğretmen dövülür, bunu bile Duranâ'dan sorarlar! Benim o gece düğün evinde olduğumu dünya âlem biliyor! Zati Sungur muyum ulan, aynı dakika burda, hemi de orda olayım? Yoğsa kanadım mı var, uçayım?"

Ökkeş, Üç Damlar'ın eskilerindendi. Ama Duranâ gibi parlamadı. şimden sonra parlayacağı da yok. Gerekli de görmüyor bunu. Oğlunu uçurmuş, kızını göçürmüş. "Mal al ölsün, mülk al kalsın! Başının ağrıdığına değmez yahu!" diyor. Değeri verdiği tek şey, komşusuyla iyi geçinmek, dünyada kendine düşman uydurmamak. Duranâ, korkunç bir yılan ama, bundan Ökkeş'e ne? "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın!" Arabistan'dan yana döner, el bağlar, namaza durur. Bir şeye kızmışsa namazdan sonra serinler : "A'llaha havale ettim!" der. "Adam bir karıyla bile baş edemiyor, koca dünyayla nasıl baş eder?" Kimsenin eninde, uzununda değil. İçinden gelip işine gider, salmasını, vergisini gününde verir, orucunu tamam tutar, imamın üyenin sözünden çıkmaz "dosdoğru" bir adamdır.

"Muhtar ata binmiş de karakola gitmiş diyorlar komşuu!.. Diyor-muş, "Öğretmenin fayillerini bulduracağım! Bu işi kim yaptıysa meydana çıkaracağım! Yediden yetmişe köylüyü dökeceğim!.." Böyle diyor-muş... Bundan bize de bir mazarratlık gelir mi ola, komşuu? Öyle ya, bakarsın karakol, köylüyle birlikte bizi de ister. Bakarsın, boku başkası yer, bize iftira gelir... Bu işler hiç iyi değil komşuu! Durduk yerde fırtına koparıyorlar. Oysa ne gereği var? Sen bir yabancı öğretmensin... Ama öğretmenin kabahatı yok diyorlar. Diyorlar ki, melek! Melek de ne? Evliya! Çok uslu diyorlar..."

Duranâ, doğrudu :

"Hih!.. Uslu ama usturası içinde. Karşıdan öyle görünür! Yere

bakan, yürek yakan! Sarı samanın altından suyu yürütür, kenara çekiliverir! Usluymuş!.."

"Dölleri de iyi okutuyor! Benim aklım mı erer?"

"Aklın ermezse konuşma Ökkeş! Sen cahilin birisin! Nasıl anlarsın iyi okutup okutmadığını?"

"Benim ufak kızın yazısına felan bakıyorum da..."

"Ne anlarsın sen yazıdan? Ne anlarım ben yazıdan?"

"Okuması felan seçiktir. Sözcük sözcük okur. Tahsildarın verdiği koçanları da söker. Hecelemesi, kekelemesi yok. Bilmem ama bakıyorum, görüyorum..."

"Yanlıştın! İş yoktur bunda! Tek durmayı bilmez! Başının sığmayacağı yere kıcını sokar. Köyün dahiliyesini bozar. Üyenin, imanın arasını açar. Doğru dürüst ders göstermez döllere. Kendisi bilmez ki, gösterebilir! Kızlara aşî belletmek istiyor! Kızlar aşî beller mi Ökkeş? Bellese bile, kızın yaptığı aşî tutar mı? Ama onun gayesi aşî değil! Gayesi, kızları ağaca çıkarıp... anlıyorsun... inip çıkarken kutularını seyretmek! Okuma bu değildir Ökkeş! Okuma, kapıyı çeker, okutursun! Eline bir değnek alırsın, tahtayı tebeşiri kurarsın... Dersin, yaz! Dersin, oku! Kızları oğlanlarla fingirdeştirmezsin! Biribirine bakturmazsın! Bakarlarsa, değneği yapıştırırsın! Kızlarla oğlanları el ele tutturup müsamere yaptırmazsın! "Haynoru haynoru!.. Haynoru, su gelir millendirir!.. Haynoru, çayıri çimlendirir!.. Haynoru, o senin kaşın gözün, dilsizi dillendirir..." Daha neler; bak : "Ay oğlan tatar mısın? Şeftali satar mısın?" Bak işitiyor musun, ne diyor? "Şeftali satar mısın?" diyor! "Şeftali pazarında, sen oruç tutar mısın?" diyor! Lafa bak! Kah kah kah!.. Lafı görüyor musun? Bu döllerin bulanma çağı! Bulanma çağındaki döllere şeftaliden konuşulur mu? Biz şeftalinin ne olduğunu öğrendiğimiz zaman ayı kadar adamlardık! Daha neler? "Karanfil eker misin? Bal ilen şeker misin? Dünyada ettiğini... ahrette çeker misin?" O yaştayken sen bu lafları biliyor muydun? O zamanlar dünyada bir örf vardı. Şimdi köylere böyle öğretmenler salıyorlar, örfler, âdetler temelli kalksın! Bir an önce komonist olalım istiyorlar!.."

"Eh!.." dedi Ökkeş. "Muhtar karakola gitmiş! Helbet bir şey anlatır, onlar da bir fetva verir! Köylüyle birlikte bizi de isterlerse, nazlanmaz gideriz. Gider, görmedik deriz. Görmedik, bilmiyoruz, tamam! Dünyada en doğru cevap budur Duranâ! Görse bile görmedim."

Yanan yansın, sönen sönsün! Helbet, bizim cevabımızı da kaleme alırlar. Öyle ya, bu kadar adam görmedik deyince bir düşünürler. Öyle değil midir? Kadı, anlatışa göre verir fetvayı! Biz böyle anlatınca, Muhtar istediği kadar başka anlatsın değil mi Duranâ?.."

Duranâ yorganı atıp kalktı :

"Kimden duydun Muhtarın karakola gittiğini?"

"Çolak Mehmet'i gördüm, o söyledi. Ata binmiş, gitmiş. Oradan Yeşilova'ya geçirim demiş. Kaymakama çıkarım demiş... Gider bizim Muhtar, kaymakama da çıkar..."

"Köy parasıyla!.." dedi Duranâ. "Köy parasıyla isterse Burdur'a Valiye gider! Ama bir sonuç elde edemez! Memurları boş yere işgal ettiğiyle kalır!.."

"Diyormuş ki : Mühürü bastım mı, tamam!.."

"Kandığı kadar bassın, söktüremez! Sadece ortalığı karıştırır! Bunu yapar. Bana da hıncı var! Üzerime bir iftira kakar! Tam da zamanı! İkincisi, köyün şerefini maffeder! Derler ki : "Damalı'nın dürzüleri azdı!" Yekûn köylüyü karakola döküp gözaltı odalarında perişan edecek, şuna bak! Bu köyün sahibi yok mu Ökkeş? Jandarmaların kulağına fısılayıp, milleti sabaha kadar dövdürecek, anlamıyor musun?"

Ökkeş, sel gelmiş de bostanı gidiyormuş gibi çırpınmağa başladı : "Neye yaradık şimdi biiiii? Gördün mü başımıza geleniii? Devenin üstünde adamı kuduz dalar mıııı? Dalar, derlerdi inanmazdııııı. Oysa benim ne günahım vaaar? Haydi sen neyseen! İreli geri karışırııııı! Nohut deresini, Kızboğan'ı sünersiiiiin? Ya beeeen? Beni karakola çekip dövdürmenin, jandarmanın kulağına fislamanın nedeni neeeee?.."

Duranâ, çağşırını bacağına çekti. Kuşağını kuşandı :

"Bu işler, hep o Öğretmen olacak teresin başının altından çıkıyor Ökkeş!.. Muhtara o akıl veriyor! Onu sepetlemeyince olmayacak! Erken gidip bir çözümüne bakmalı! Karakola varıp Onbaşıyı görmeli. Az çok bizim de hökmümüz yürür Erle ovasında; Yeşilova'ya geçmeli, Yonis Beyi bulmalı. Yonis Bey deyip geçmeyeceksin! Şimdi o, eski bildiğin Yonis değil. Buralardan mal toplarken dövüşe dövüşe bazarlık eden Yonis, Partiye yazılı, Türkiye'ye nam verdi. Burdur'dakileri felan bıraktı da, Ankara'dakilerle konuşuyor. Açıyor tilafonu, Alo

diyor : "Alo kardaşım Taki Bey! Nasılsın? Ben Yonis! Ellerinden öperim! Bir yaramazlık yoktur... iyidir!.." İşıdıyor musun? Bir yaramazlık yoktur diyor... Ankara soruyor tabii buna. Bu da cevap veriyor. Kaymakamı, Tapucusu, dahi Şube Reyizi, dahi Vali, hepiciği avucunun içinde! Yani mesela, hepsine komut veriyor. Diyor ki, şu iş olacak, tamam, o iş oluyor! Olmadı mı, tilafonu alıyor, oğlum postane, diyor, Ankara'yı bağla! Ankara'dan Taki Beyi ver!.. Taki Beye söyledi mi, o memur, o dakika gidiyor. Damalı köyü, benim sözümü tutup oyları Yonis Beye kakıverseydi, şimdide şehir gibi köy olmuştu! Ellerin köyleri güzel sulara kavuştu. Camileri bakım gördü, Amerikan yardımından süttozu aldı. Oy başına beşer kalıp sabun aldı. Biz ağzımızı havaya açtık! Çatal boynuzlu Muhtarın sözüne bakarsak, daha kimbilir nelerden kalacağız? Neymiş? Taki Bey Yeşilova'ya otel yaptırmış, parayı nerden bulmuş? Neymiş? Otopos almış, parayı nerden bulmuş? Büyük bir apartman yaptırıp hane hane kiraya vermiş, parayı nerden bulmuş? Bulur babam! Niye çekemiyorsun? Sana da cami yaptırıyor ya! Sana da süttozu, sabun dağıtıyor ya! Taki Beyin yükseldiğini neye çekemiyorsun? Kiskanma ki Allah sana da versin! Komşuda pişenden sana da düşer engücü, sabret! Sabır gibi meyve veren ağaç var mı dünyada? Ama Muhtarı da yanılta Öğretmen! Zeynini çeken o! Ulupınar suyunu Uzun Saylar'a çevirip bahçe yapalım diyor! Hazreti Ali Efendimizin atının ayağının görüldüğü kayanın dibinden, koskoca suyu bölüp tepeye çıkaracak! Çıkar mı? Çıksa bile ne lüzumu var? Lüzumu varsa, koy hükümet yapsın! Sana ne? Sen bir köylüsün, otur yerinde! Onun için, bu Öğretmeni sepetleyeceksin! Bir gün bir yerde geberip kalacak, köyün adı cinayet çıkarmış olacak. En iyisi, gidip Yonis Beyi göreyim! Açsın tilafonu, alın bunu, desin, alsınlar... Atsınlar iti! Bizden irak olsun, cehenneme direk olsun!.."

Yolların karı erimiş, çamur göl olmuştu. Çocuklar eksiksiz gelip gidiyor. Eğitimci, bir o sınıfa koşuyor, bir bu sınıfa; hepsine yetmeğe çalışıyor.

Topal Pehlivan gece yarısına kadar Öğretmen'in yanında oturuyor. Pire Kızı, elma armut kakından hoşaf pişirip başucuna koyuyor. Meryem gelip gidiyor, çorbalar kaynatıyor. Altıparmak gelip gidiyor. Osman Hafız uğruyor. Oturup konuşuyor, yavaş yavaş onu da konuşurup gönlünü alıyorlar.

Eğitmen, ders aralarında odaya girip : "Hocaa! Hastalığın safasına alıştın, biraz da beni düşün! Benimkiler zaten bana yetiyor, bir de seninkileri sardın başıma!.." diyor.

Çocuklar, birer ikişer gelip : "Geçmiş olsun!" diyor, bakınıp gidiyorlar. Birkaçı süt, yoğurt getirmiş. Eğitimci alıp masaya koydu.

Öğretmen : "Bir an önce kalkmalı!" diyor. "Yatmayı uzatırsam odada süt yoğurt koyacak yer kalmayacak!"

Öteki çocuklarla, Duran'ın Asiye de geldi. Sonra İbrahim geldi. Öğretmen, babalarını sordu. "Ata binip karakola gitti, daha gelmedi, herhal Yeşilova'ya geçmiş!" dediler.

Pehlivan : "Bir şu çocuklara baaak, bir o düzünün yaptıklarına! Ben böyle dünyanın içine edeyim!.." dedi.

Yüzündeki sıyrıklar kabuk bağlamış. Omuzunda, kolunda, bacaklarında da ne kadar morluk varsa, koyulaştı. Başının yarası da öyle sarılı. Kılıcı Karısının yapıp geldiği melhemi sürüp kapattılar. Şimdi elini kolunu oynatabiliyor. Kıvılcadığı zaman eski acıları duymuyor artık. İnlemiyor. Pehlivan, kollarını, kemiklerini yokladı, bir ziyan olmadığını söyledi. Bir ziyan olmadığına şimdi kendisi de inanıyor. Bu sabah, duvarlara tutuna tutuna dışarı çıktı. "İnsan, kolunun bacağına değerini sağlamken bilmiyor!" diyor. "Bir tek adım atabilmenin tadı

başkaymış!"

Akşama doğru Muhtar geldi :

"Korkma Hoca hepsinin anasını belledim! Şimdi Yeşilova'dan geliyorum! Atı ahıra bağladım, buraya koştum!"

Öğretmen : "Anlat çabuk!" dedi sabırsız.

"Babam, ne anlatayım? İşler tamamdır. Onbaşıya vardım, vaziyeti anlattım. Tutanağın bir suretini çıkartıp Yeşilova'ya yörüdüm. Yeşilova'da savcıyı gördüm. Sureti verdim. Dedim, "Haberin olsun! Sayende, derelerde yol kesip öğretmen dövüyorlar. Yani, her yanları çürümüş öğretmenimiz dil ağız vermeden yatıyor şimdi! Göster adaletini!.." dedim.

Dedi : "Nasıl bir iştir, gelmiş bana anlatırsın?"

Dedim : "Yani, affedersin, anlatayım! Masal söker gibi sökeyim dipten direğe... Sökeyim ki, yüreklerin parçalansın!."

Başladım sökmeye... Bir bir dinledi. Önündeki kâğıda not etti. Ne söyledimse yazdı! En sonunda dedi ki : "Kimden şüphe ediyorsun?"

Dedim : "Böyle böyle..."

Dedi : "Tanık tapık?"

Dedim : "Göz hasmını tanır! Varsa adalet, tanığa tapığa ne hacet? Ben sizden adalet istiyorum!"

O zaman dedi ki : "Ben hemen Onbaşı'ya komut veririm! Fayilleri bağlatırım. Dağı taşı karınca gibi jandarmayla doldurur, aratırım! İğnenin deliğine girseler bulurum! Kuş olup uçsalar, tutarım..."

Dedim : "Sağ ol! Allah ömürler versin! Allah doğru iş gören memurların nasibini güreltsin!

Çıktım ordan, gittim kaymakamın dayiresine!

Dedim odacısına ki : "Kaymakam içerde mi?"

Dedi : "İçerde... Ama yanında konuğu var!"

Dedim : "Ben giremez miyim!"

Dedi : "Bekle!.."

Bekledim orda! Bekledim, bekledim... Banka Müdürüyle, Şube Reyizi çıktılar.

Dedim odacıya : "Gireyim mi?"

Dedi ki : "Yok yok..."

Dedim : "Halim ne olacak?"

Dedi : "Dur sorayım!.."

Dedim : "Git sor!.."

Gitti, sordu : "Gir bakalım!"

Şapkamı çıkarıp girdim. Eğilip selam verdim. Baktım, eski kaymakam değişmiş! Bu seferki bıyıklı. Oturmuş camlı masanın başına, bıyığını kıvratıyor! Saçını taramış ardına! Kabadayı bir kaymakam!

Dedim : "Ben Damalı Muhtarı Hamdi!"

Dedi : "Ne işin var Muhtar Hamdi?"

Dedim : "Affedersin, Köyümüzün öğretmenini dövdüler! Derede yolunu kesip her yanını morarttılar!"

Dedi : "Öğretmen ne yaptı ki dövdüler?"

Dedim : "Döllerimizi okuttu!"

Dedi ki : "Bundan öğretmen döverler mi?"

Dedim : "Dövdüler!.." Anlattım ona Öğretmen, Duranâ'nın Asiye ismindeki kızına devam takibat yaptı. Duranâ da buna garez olup düğün gecesi, üç bilinmez kişiye para verip yolu kestirdi. Sabahın er vaktinde, çalıların arasında inlerken bulduk. Anlattım ona ki, kimseye düşmanlığı yoğidi. Okulda oturur, döllerini okuturdu. Ağaçları kesip aşılattırdı. Yazımızı çizimizi yazar idi. Yaz kış, oturur, okulumuza bekler idi. Geceleri, ışığını güneş doğana kadar yakar idi. Köylüye akıl verir idi. Yoksullara kol kanat gerer idi. Anlattım ona ki, şimdi bu iş köyümüze zulümdür. Uzun Saylar'a su getirmeye karar vermiş idik. Şimdi milletin iştahı kırıldı. Dedim ona ki, fayilleri buldur. Duranâ'nın haddini bildir ki, milletin yüreğine can gelsin! Bizim köyümüz dağ içidir. Medeniyete uzaktır. Camisinin, çeşmesinin önu çamurdan geçilmez. Yollarında eşek çökse kalkamaz. Sularının köprüsü yoktur. Bizim köyümüze böyle bir öğretmen gereğidi. Bu öğretmen köylünün dilinden anlar! Uyarmak için ne söyleνεceğini bilir idi..

Dedi kaymakam ki : "Üzölme! Ben tilafon eder Milli Eğitim Memuruna komut veririm. Müfettişe de veririm. Onlar fayilleri bulur. Sen kalbini selim tut... Söyle komşulara, fayilleri bulduracağım. Eğer buldurmazsam, şu bıyıkları kazıtacağım!" Aynan böyle, "kazıtacağım" dedi..

Dedim : "Allah ömürler versin! Allah seni vali yapsın!"

Böyle dedim, çıktım. Çıktım, hana geldim. Atın başından torbayı aldım. Bel kayışını sıktım. Binip sürdüm... Haa, size onu söylesem!

Hani hastaydı! Hani yatıyordu? Yalan! Domuzluğundan yatıyordu. Ortaköy'den geçince, derenin içinde önümden gelmesin mi! Dedim içimden : "Hey koca Allah! Şuna bir bela ver de ölüsü Yeşilova'da kalsın!" Baktım, başını yere eğmiş, gidip gider!.. Ne ben ona selam verdim, ne o bana! Sanki aynı köyden değiliz! Sanki biribirimizi bilmiyoruz. Atın üstünde, kurşun yemiş domuz gibi yan yan duruyordu. İnsan suratından suratı yoktu..."

PARTİ BAŞKANI

Duranâ, heybeden bir bohça çıkardı :

"Çöz bakalım Gök Sultan şunu!" dedi.

Gök Sultan, bohçayı çözüp kocasının önüne koydu.

Duranâ : "Bak!" dedi. "Bu pazen sana! Bu alaca da İhtiyar'a! Şu gömleklekle şapka damadım Şakir'e! Şu entarilik, kızım Ziyet'e! Bu çoraplar Asiye'ye! Bu şapka, bu gömleklekle İbiram'a... Alın, giyinin sağlıcakla!.."

İhtiyar : "Nüçün para sarf ettin, ne lüzumu var idi?" dedi. "Çıplak mı kaldıydık? Dursan da harman sonu alsaydın!.."

Gök Sultan, bohçadakileri bir bir elden geçirdi. Sonra İhtiyar'ın önüne koydu : "Pek güzel şeyler ayol!" dedi. "Ama gerçekten lüzumu yoğidi!"

Duranâ keyifli :

"Bir yastık verin, sırtüstü uzanayım! İbiram, sen de çık belimi çiğne! Fazla dıngırdamayın! Yamalı mı gezeceksiniz? Kendinizi köylünün karısıyla kıyas tutmayın! Onlar boğazına bulamıyor ki, sırtına alsınlar! Benim evim, var evi! Oldu da yemedin, giymedin mi, günah! Şakir de... evet... bugün ayırır! Onlara da almam şarttır. Size alıp onlara almazsam ayıp olur! Bahusus ki Şakir, benim sağ kolum! Bu kez gözüme girdi. Yiğit oğlan! Balla kaymakla beslense gerektir... Haaa, esas işi sormuyorsunuz : Bu köyün Parti Başkanı oldum avratlar! Bundan kerî, kılıcımın önü de keser, ardı da! Köylüye uyararak aksilik çıkartalım demeyin evin içinde! Yonis Bey dedi ki : "Seni Parti Ocak Başkanı yaptım!" Ocak Başkanı ne demek? Bilumum Damalı'nın parti dalgasına ben bakacağım. Oy verme zamanı elim işleyecek.

Dedim : "Okuma-Yazma bilmem Yonis Bey!"

Dedi : "Ne lüzumu var? Bilmeye kalırsa ben de bilmem! Ama Ankara'yla konuşurum! Açarım tilafonu : Alo! Oğlum postane! Ankara'yı bağla! Alo Ankara! Alo Taki Bey! Sen misin? Burda bir yaramazlık

yok... Sağ ol Taki Bey.."

Haaa!.. Bizim öteki işleri mi soruyorsun? Onlar hiç canım! Onlar ufak iş! Baştan başlayalım! Burdan çıktım. Vardım karakola! Bu Onbaşı yeni gelmiş! Baktım beni tanımadı.

Dedim : "Jandarmaların tutanak tuttuğu Duran Akkaya benim!.. Söyle bakalım, ne istersin?.."

Dedi : "Öğretmen'i nüçün dövdün? Seni gözaltına atarım!"

Dedim : "Ne dövmesi? Ne gözaltısı? Sen kendine gel! Onlar muhtarın düzmeleri! Dikkat et, beni gözaltına atarsan buralar sana dar gelir! Sakın böyle yanlış bir işe girişme!"

Dedi : "Hakkında tutanak var, şüphe altındasın!"

Dedim : "Hepisi düzme! Ben şimdi Yeşilova'ya iner düzeltirim! Varır Yonis Bey'e anlatırım. Yonis Bey sıkı ahababımdır!" Dedim : "Kendini tanı ki, bana Damalı'dan Duranâ derler! Yeşilova'da Yonis Bey, burda ben!.. İştmedinse işt... Sor, öğren!.. Ne dedi biliyor musunuz? "Pekey Duranâ!" dedi.

Haaa... Çıktım karakoldan. Ata bindim, sürdüm. Vardım Yeşilova'ya! Kıratı bağladım Ferat'ın hana! Haa, daha Yeşilova'ya varmadan, Ortaköy'ün deresinde kimi görsem iyi? Bizim çatal boynuz, geyik başlı Muhtar'ı gördüm! Atın üstünde kazık gibi kanrılmış, bu yana doğru geliyordu! Ben bilmedim mi nerden geldiğini? O hâlâ eski çaktığım yerlerde otluyor! Sanıyor ki, öyle olmakla öyle olacak! Oysa hiçbir şey olmayacak! Böyle yapacağına, gelip bana dese ki, iş bundan bundan ibaret! Ben ona her şeyi öğretirim. Damalı'nın oylarını öbür tarafa kakacağına, Taki Bey tarafına küreseydi, halimiz böyle mi olurdu şimdiye? Ama ne oldu? Onlar ziyan etti!

Haaaa... vardım Yeşilova'ya! Kıratı bağladım... Yürüdüm Yonis Beyin yazaneye. Baktım, sandalyede oturuyor. Yanında kimse yok. Baktı ki, kapıdan giriyorum, hemen ayağa kalktı : "Ooooo, sen misin? Nerden geldin? Hangi ölüzger attı?" Sarmaştı benimlen. Elimi toka etti : "Ötey sefer gelmişin, göremedim, burda değildim. İstanbul'a mal almaya gittim. Geleli üç gün oluyor. Bu kez işler çok çok çok çok iyi : Piyasa yükselecek!" Sonra dedi ki : "Eee, ne var, ne yok?.."

Dedim : "Valla sağ olasınl!"

Dedi : "Hele anlat!"

Dedim : "İyilik gözellik!"

Dedi : "Hele hele?"

O zaman dedim ki : "Madem istiyorsun, hal keyfiyet şudur : Öğretmen deye bir deliyi başımıza zabun ettiniz! Dölleri şebek gibi ağaçların başına çıkartıyor. Köyün her işine burnunu sokuyor. Milletın arasını bozuyor. Yetişkin kızları okula yazıyorum deye bize takaze ediyor. Namaz niyaz bilmiyor. Halk zar-acız elinden! Öteyğün komşular çevirip biraz ıslatmış. Gittim baktım, her yanı morarmış. Ölüyormuş. Dedim kendi kendime ki, bunları Yonis Beye bir anlatayım. Anlatayım ki sepetlesin! Korkarım cinayete sebebiyet verecek. Köyün başını ateşe yakacak... Bu gayeyle yanına kadar geldim. Tabii ötesi senin bileceğın iş. Biz seni umum Başkan seçip Yonis Bey yaptık ki, bu işleri bilesin. Bunun tek duracağı yok. Canımıza da tak dedi. Köylüyü bilmez değilsin, sabreder eder de, bir gün edemez. Kaldırır, olmaz yanına bir sıruk vurur, yıkar şoraya! Hani Misirli'nin öğretmenine yaptıkları gibi... köyün başı araya gider..." Böyle dedim.

Elini masaya bir vurdu, valla cam kırıldı sandım. Dedi : "Deral çaresine bakıyorum!.." O dakika tilafonu aldı : "Alo! Kardeşim Orhan Bey! Beni dinle! Yahu kardeşim, bu sizin enisdos mezunları!.. Nedir milletın bunlardan çektiği? Her gün bir şikât kardeşim! Bu kadarı fazla canım!.. Haa, beri bak! Damalı'da var biri... Sana da mı söylediler? On gün önce mi? Tamam! Kafadan kontağın biri herhalde? Millete takaze edermiş yahu! Kızlar mızlar... Hani idare edilecekti? Bak burda bir vatandaş diyor ki, cinayet çıkacak! Böyle diyor... Hiç, hiç yalan söylemez! Kendisine çok itimat ederim! Beri baak, uzak bir yere kaydır onu! Yerine uysal birini bul!.. Gitmiyorlar mı? Uzak mı diyorlar? Yahu Orhan Bey, deli olma, çil yavrusu gibi dağıtıırım hepinizi!.. İşte tilafon elimde, hemen açarım Ankara'yı!.. Beri baak, onu kaydır da varsın yeri boş kalsın!.. Zaten okuttukları ne? At ot, kedi köpek... Varsın okumasınlar? Damalı'nın döllerı yazıcı mı olacak? Evet, usulen çağıracaksın. Usulen savunmasını alacaksın... Fezleke... Evet... Canım, uzatma, bunların ne lüzumu var? Bunlar sonra da olur!.. Ben kaymakama söylerim! Şimdi tilafon ederim. Valiye de edirim!.. Usulen mi? Usulleriniz batsın! "Terk et köyü!.." İsterse etmesin! Hem nasıl etmez? Babasının köyü mü?.. Uzak bir yere... Evet... Estağfurullah!.. Bir çaresine bakarız... Sen bunu bir yap da..."

Haaa tilafon bitti. "O iş tamam" dedi Yonis Bey. "Üç gün içinde olacak! Çağıracaklar buraya, usulen bir ifadesini alacaklar. Sonra tamam! Bu iş bitti. Başka işin varsa söyle!"

Dedim : "Bunu dereye kıştırıp dövmüşler! Köy kurulu suçlu benim üstüme atıyor! Karakol da tahkikat yapıyor ki, bu iş benim boynuma saracak!"

Dedi ki : "Bilakis! Bunlar ufak iş... Hiç korkma, ben Onbaşı'ya tilafon ederim! Akşam kulüpte Savcıya söylerim. İşin hakikatını anlatırım. Bu da tamam!.. Şimdi ben de sana ne diyorum iyi kulak ver : Seni köyün başına Parti Ocak Başkanı yapıyorum! Gayret et, oraları bize döndür! Akıllarını erdir ki, her köye cami yapıyoruz! Daha ne hizmetler!.. Bunu senden isterim. Bu da böyle... Bir şey olursa gel, beni gör..."

Yonis Bey böyle dedi. Yonis Bey işini yürütmüş, avratlar!

Sordum ki : "Senin işler nasıl?"

Dedi : "Allahıma hamdolsun! Oteli yaptırdım. Bir de apartuman yaptırdım hane hane kiraya verdim. Otoposu aldım. Şimdi aşağı yukarı boyuna sefer yapıp para kırıyorum! Dükkân da astar kaput üzere durmadan işliyor... Çok çok hamdolsun! Haberin yok, oğlanı Almanya yüksek mühendis okuluna yolladım. Bir arzımandım Ankara'ya mebus olmak... O da gelecek sefere tamam inşaallah!.."

Dedim : "Hiç merak etme sen!"

Bana dedi : "Dükkân emrinde! Basma, pazen bir şey lüzum ederse yabana gitme! Paralı, parasız, burdan al... Şimdi dükkânı damadım idare ediyor. Ben de bu işleri çeviriyorum..."

Haaaa... yazaneden kalktı Yonis Bey'le, dükkâna indik. Baktım, dizi dizi her maldan doldurmuş. Dükkân iki bölüm üzere işliyor : Bir yanda köylü malları, bir yanda memur kumaşları... Tabii, hepsinin alıcısı ayrı! Köylü gelirse bu taraftan veriyor, memur gelirse öbür taraftan... Çok iyi!.. Biraz oturup seyrettik : Boyalı memur karlıları, yamalı köylüler!.. Biri gelip biri gidiyor müşterinin... Paralar kuruş kuruş, lira lira değil, oluk oluk akıyor!.. Para oralarda kazanılıyor Gök Sultaaan! Biz de buralarda kafa gezdiriyoruz. Nohut deresini sürüp üç kile buğday kaldıracamız deye dağın ayılarıyla boğuşuyoruz! Gönlüm diyor : "Bırak köyü! İn kasabaya! Aç bir dükkân! Biraz da sen çevir milletin parasını!" Velakin, dört beş davar var şurda! Bir de işte, vatan

bulunmuş. Ama şu Öğretmen'i sepetlettim ya, bana yeter! Bundan ötesi kolay : Bundan kerî hepsini dize getiriyorum... Siz de görüyorsunuz..."

Gök Sultan kapıdan baktı, çocuklar okuldan geliyor! Çaydan bu yakaya geçmişler.

"Çocuklar geliyor!" dedi kocasına.

Duranâ, ayaklarını ocağa doğru uzattı :

"Asiye'yi okula yollamak yok artık!" dedi.

Bugün Eğitimci'nin yüreği daralıyor. Duranâ, Yeşilova dönüşü daha yüksek konuşmaya başladı. Kızını da yollamıyor. Demek ki "(iş var işin içinde!)" Bunu da açamıyor Öğretmene!

Öğretmen, yatağın üstünde doğrulmuş. Sırtını duvara dayamış. Konuşuyor. Sabırlı, oturaklı bir sesi var. Yaralı bir kurdun sesini andırıyor. Yavaş konuşuyor. Ama bağırın, haykıran bir hali var. Bu sabah kalkıp derse gitmek istedi. Giyinirken başı döndü :

Pehlivan : "İki gün daha yat! Temelli iyileşmeden kalkma Hocam!.." dedi.

Kılıcı Karısı da : "Yat tosunum! Şimdiye kadar kendini harabettin de ne geçti eline? Yat güzelce! Cahillikten kırılacak değil ya Damalı'nın döller!..."

Eğitmen : "Yat Hoca!.. Nasıl olsa mahanayı buldun, kırk gün yat!.." dedi.

Eğitmen, içinden : "Acaba Asiy'e'nin gelmediğini söylesem mi?" diye ölçüp döküyor.

Pehlivan : "Bizim insanımız, anlaşılmaz bir davadır Hocam!" diyor. "İyiye bırakır, kötüye koşar! Ondağı yerden gece kaçır. Bu böyledir ama nedendir, bilemem..."

Muhtar doğruldu :

"Yoksul, hem de cahil insanın kabahatı yoktur Pehlivan!" dedi. "Okul olacak, kitap olacaktı, açıp okuyacaktı vaktinde! O zaman görecektin sen bizim insanı!.."

"Tamam! Ben aksini söyleyemiyorum!" dedi Pehlivan. "Yoksul, hem de kapalı, cahil kalmış. Ama bir de var ki, okuyanların da cahillerden farkı olmuyor ha demeye!.. Bakıyorsun onlar daha eşşek oluyor..."

"Yanlıştın!" dedi Muhtar. "Okumadan okumaya yol var. Öğretmen gibi okuyacaksınız! Bu öyle tatlı bir bal, bir parmak tattıracaksınız

millete, o zaman taşla kayada bal aramaya çıkacak. Köyün ortasına bir kovan koyup işletecek. Ben öyle okuma diyorum, bal gibi... Sor ister-sen Öğretmene, dediğim yanlış mı?"

Hep dönüp ona baktılar. Konuşmasını beklediler.

Bir arı vızıltısı gibi alçak sesiyle, eski bir türküyü söyler gibi söylemeğe başladı. Türkü, karanlık bir mağaranın derinlerinden geliyor. Ümmü türküsü gibi acı.

Eskiden... Anadolu'nun batısıyla Yunan ve Urumeli'ndeki insanlar ışığı bilmezdi. Akşam olunca karanlığa kalırlardı. Tanrılar ışık denen nesneyi uzuuuun süre saklamıştı.

Tanrılar, çeşit çeşit, boy boy... Yel üstüne, su üstüne, av üstüne, savaş barış, bolluk kıtlık üstüne, ölüm doğum üstüne, güzellik üstüne, ayrı ayrı tanrıları!.. İnsan gibi hırsları, evlenip üremeleri, kızıp köpürmeleri vardı. Ama ölmüyor, savaşlarda aldıkları yaraları tükürükle iyi ediyorlardı.

Karıları da kendileri gibi ölümsüz... Sevişerek evleniyorlar. Öyleleri var ki, evlendikten sonra gözü başkalarında... Hovardalıkları yaygın! Erkek tanrıların çoğu karılarından yulıyor. Karıları dişli. Zeus'un bir Hera'sı var, düşman başına! Hiç bir iş ondan gizli kalmıyor. Zavallı Zeus, bir tazeye gönlünü kaptırdı mı, olmadık yollara başvuruyor. Dana kılığına giriyor. At oluyor, it oluyor. Yılan bile oluyor. Bu Zeus eteğine çok düşkün!..

Bu hovardalıklar sadece kendi aralarında değil. İnsanlara da taklaşıyorlar. Bakıyorsun, biri gökte uçup giderken, yerde bir çoban görüyor, ona... Biri bir asker görüyor, ona... Biri, inek sağan bir kız görüyor, ona... İk mi dinlemiyorlar, sırtladıkları gibi götürüyorlar. Zavallı kızlar, zavallı delikanlılar, bir daha dönmüyorlar!

Bu yatıp kalkmalardan, yarısı insan, yarısı, güçlü çocuklar oluyor. Bunlar da uzun ömürlü, fakat sonları ölümlü... Tanrılardan sonra bunlar, bunlardan sonra insanlar geliyor. İnsanlar da kısım kısım...

Tanrılar, Olimpos'un tepesinde oturuyor, yarı-tanrılar eteklerinde... insanlar ovalarda, derelerde... Akşam olunca, yarı-tanrılar da insanlar gibi karanlığa kalıyor. Tanrılara ışık var, bunlara yok!..

Uzaktaki ovalardan baktığın zaman, her yer karanlık. Sadece Olimpos'un başı, kırmızı bir çiçek demeti gibi ışık!

Olimpos'un bayırında, Promete diye bir tanrıoğlu var. Köylü anacığını, vaktiyle Zeus gebelemiş! Evi bayırda. Akşamları karanlıkta oturmak gücüne gidiyor. Geceleri karanlığa göz işlemiyor! Zeus'un sarayı bin yıldızlı bir dünya gibi!..

Promete, kafasına koydu, ışığı çalacak! Gözlemeğe başlıyor. Tanrıların, insanları savaşa sürüklediği bir gün, bekçiyi aldatıp, tabak gibi bir meyve yaprağına koyarak, ışıktan bir parça aşırıp evine geliyor. "Çırpı bul!" diyor karısına. Karısı, insandır. Bu gösterdiğinin ne olduğunu bilmiyor. "Buna ışık derler!" diyor Promete. "Işık, yani yakılır, geceyi gündüz yapar, parlatalım çabuk!.." diyor. Akşam da olmuş zaten. Işıktan birazını bir tasa koyup fırlıyor dışarı! Bu eve, o eve! Ötekine! Daha ötekine! "Parlatın, bu ışıktır!" diyor. Köylere koşuyor. Ovalara, derelere : "Alın, parlatın, ışıktır!"

Ovada nokta nokta ışıklar beliriyor. Noktalar çoğalıyor.

Olimpos'ta Zeus, o koca Zeus, ayakyoluna çıkıyor. Bir bakıyor, ovada ışıklar! Komşu evlerde, uzak köylerde! Habire de çoğalıyor! Akli başından gidiyor! Donunu toplayıp koşuyor. Bekçilerin yakasından tutuyor : "Kim yaptı bunu? Bunu kim yaptı, kim, kim, kim?.. Çabuk, bulup getirin haini!.."

Tepiniyor, yerleri gökleri yıkıyor! Öfkesi korkunç zaten. Yıldırımlar, şimşekler, yüreklere korku veren gökgürültüleri hep elinde. Esiyor, gürlüyor : "Bulun onu!" diyor. Hiç kimsede çıt yok. Ahmet'i sıkıştırıyor, Ahmet'te... Mehmet'i sıkıştırıyor Mehmet'te çıt yok! Deli oluyor! Falcıları topluyor : "Tez bu itoğlu iti bulun, yoksa hepinizi gebertirim!.." diyor.

Topal Pehlivan :

"Namussuz!.." diye atılıyor.

Kılıcı Karısı, dişlerini gıcırdatıyor :

"Kör şeytanından bul inşaallah!" diyor.

Muhtarın gözleri parlamış :

"Medeniyet tarlasından deveyle geçmiş! Zerre kadar insanlığı yokmuş!" diyor.

Pire Kızı : "Asıl insanlarda akıl yokmuş!" diyor. "Toplanıp yürümüşler yıkılası sarayının üstüne!.."

Olur iş değil... İnsanları titretiyor, sindiriyormuş : Yürelerinde yağ komayıp eritiyormuş... Neyse!

Falcılar, buluyorlar Promete'yi.

Yaka paça götürüyorlar.

"Neden yaptın bunu?"

"Yaptım!"

"Niçin yaptın?!"

"İnsanlar ışıktan otursun diye yaptım!"

"İnsanların ışık hakkı yoktur, bilmez misin?"

"İnsanların ışık hakkı vardır!"

"Yoktur!"

"Vardır!.."

Cezalandıracağız! Ama ışık yayıldı bir kez, geri alınır mı? Süt döküldü, toplanır mı? Zeus düşünüyor : "Bunu idam etsem, ölüp kurtulacağız! Öyle bir ceza vereyim, dillere destan olsun! Bir işkence olsun! Bir daha kimse böyle bir işe cesaret edemesin! Işık elden gitti, başka şeyler gitmesin!.. " Akıllı adammış ne olsa!

Kafkas dağlarının başında, gündün yana bir kaya vardır. Yolu izi bilinmez. Ancak uçarak gidiliyor. Zeus, adamlarını çağırıp : "Bunu, Kafkaslar'daki kayanın başına çivileyin!" diyor. "Zincirle de bağlayın! Bir kartal gelip ciğerini gagasın! Yaraları hiç kapanmasın!.."

Promete'yi Kafkaslar'daki kayanın başına uçuruyorlar. Kafkaslar, Olimpos'a uzak! Gidilmez, gelinmez... Neyse!

Çiviliyorlar! Zincirle bağlıyorlar. Giysilerini alıyorlar. Bırakıp gidiyorlar. Dertli bir melek, her gün bir parça kuru ekmeğe, bir damla su getirip ağzına veriyor. En dayanılmazı da kartal : Üç günde bir ciğerini gagalayıp gidiyor! Tam yarası kapanacak, gene geliyor, gene gagalıyor...

Yıllarca sürüyor bu işkence! Ara sıra Zeus, haber gönderiyor : "Yaptığına pişman olduysa, özür dilesin, bırakayım!" Pişman olmuyor bizimki! "Ne pişman olacağım? Ben doğru iş yaptım! Asıl o pişman olsun, benden özür dilesin!" diyor.

Pire Kızı : "Afferim aslana!" diye bağırırdı.

Kılıcı Karısı : "Yiğit! Yiğiiiiit!.." dedi.

Pehlivan'ın gözleri fincan : "Tam erkeğimiş! Tükürdüğünü yalamıyor! Zalime boyun eğmiyor! İnsanların umuduna kement vurmuyor!"

yor!.. Böyle adamı severim... Aferim!.."

Muhtar yerinden doğrulup, Öğretmen'in yatağına vardı : "Kurbanın olayım, sen sus, şu öyküyü ben bitireyim!" diye yalvardı. "Bak, öyle bitireceğim, sen de şaşacaksın, bunlar da şaşacaklar!.."

Öğretmen : "Buyur bitir..."

Hepsinin kulağı Muhtar'da.

Pire Kızı : "Çabuk bitir Hamdi Ağa!"

Kılıcı Karısı : "Eğer kötü bitirirsen şu odunu başında parçalarım Muhtar!" dedi.

Muhtar aldı :

Işığı o dürzünün sarayından kaçırın yiğit, kayanın başında yıllarca yattı. Dişini sıktı. Hiç ağlayıp sızlamadı. Hiç haykırmadı. O anacığımı ettiğimin kartalı da haftada iki kez gelip pençesini saldı. Kabuk bağlamış yarasını tazeleyerek ciğerini yedi. Yedi ama, o yiğit de, "Of!" demedi. Öyle dirayetli bir yiğit! Haa, neyse!..

Bu yiğidin memlekette bir oğlu var idi. Anası onu büyüttü. Zincir kırma eğitimleri yaptırdı. Her olanları belletti. Dedi : "Böyle böyle ... Babayn sebebi işte bu dürzüdür! Yaşatma onu!.."

Oğlan güzel böyüdü. Elvan gibi yiğit oldu. Bir gün giyinip kuşandı. Tabancasını astı beline. Vardı o dürzünün sarayına! Kapıdan bağırды :

"Ulaaaan!.. Erkekse çık dışarı, ben geldim!"

Bu düzrü çıktı : "Sen kimsin ulaaaan?"

"Ben kimim, tanıyamadın mı? Gözüme bak gözüme! Dürzü, gözüme bak, belki tanırısın!.."

"Ne tanıyacağım ulan? Kimsen adını söyle!"

"Bana, o senin kayaya bağlattığın, hem de kartallara emir verip ciğerini galatlattığın adamın oğlu, Felan derler!"

Herif bunu duyunca korktu. Kaçacak oldu, ama kibrine yediremedi. Sordu oğlana :

"Pekey, ne istiyorsun?"

"Anayın dinini istiyorum, düzrü! Benim babamı niye bağlatırsın? Ne demeye kartallarına emir verip ciğerlerini galatırsın? Dürülesi düzrü!.."

Hemen belinden toplusunu çıkardı, beş el ateş etti. Göbeğini kurşunla doldurdu. Boylu boyunca yıktı namussuzu! Yıktı ama yıkmayla iş

olmaz ki : Bu düzrüyeye ölüm yok! Yarasını tükürükle iyi eder, gene yapar yapacağını!

Oğlan : "Varıp, yaralıyken işini bitireyim şunun!" dedi. "Adamakıllı bitireyim!.."

Varıyor ki, her yerler kan olmuş! Akıyor seller gibi! Sanırsın bir camız kesmişler! Neyse!

Oğlan palasını çekip kalbine daldırıyor bunun. Bir de burkuyor! Sonra kesip başını gövdesinden ayırıyor! "Haydi elindeyse ölme bakalım!" diyor.

İnsanın motoru kalbidir. Kalbini parçaladı, boynunu kopardı, yaşayabilir mi daha? Yaşayamaz! Öldü artık, dirilemez!

Oğlan hemen bir ata atladı. Sürdü o dağın bulunduğu memleket! Kayaların dibinden bağırdı : "Ulan baba, ulaaaaan!.." Babasından hiç ses soluk yok. Kimbilir nerde yatıyor? "Ulan baba, ulaaaaan!.." Bir ün ki, kayadan yankı yapıyor. Uzatmayalım, en sonu adam, oğlunun sesini duyuyor, duyuyor ama oğlunun sesi olduğunu bilmiyor.

Ne bilsin? Evet bir oğlu olmuştu ama öldü mü, kaldı mı, kim bilir? Belki o düzrü oğlunu paklamıştır? Neyse!

Çocuk, eline kancaları alıp kayalara tırmanmağa başlıyor. Tırmana tırmana babasının yanına varıyor. Bakıyor ki, ne baksın! Saç sakal ekin gibi büyümüş! Göğsünün yarası kabuk bağlamak üzere.

Babasını bağlayan zincirleri bir çekmede koparıyor. Anacığı eğitim yaptırmıştı ya!

"Kalk baba!" diyor. "Ben senin oğlun Felan! Büyüdüm. O düzrüyü tahtından indirdim. Boynunu kopardım. Kalk, yerine seni oturtacağım!.."

"Köylerde ışık yanıyor mu, köylerde ışık? Bana ondan haber ver!.."

"Yanıyor baba, yanıyor! Kalk!.."

"Öyleyse tahtının anasını satayım! Bu bana yeter!" diyor.

Oğlu üsteliyor : "Baba!.." diyor. "Gel etme eyleme, kral ol, şu fırsatı kaçıрма!"

"Padişahlık neymiş? Dokunma millet padişahsız yaşasın!" diyor. Böyle cevap veriyor.

"Pekey..." diyor oğlan. Koluna giriyor babasının. Kayalardan iniyor. Atın yanına geliyorlar. Sırayla bine bine, memleketi kavuşuyorlar.

Millet bunları karşılıyor. Hep beraber yiyip içip bayram tuttuyorlar.

Oynayıp halay çekiyorlar. Kırk gün, kırk gece şenlik oluyor.

Haa, az daha unutuluyordum, tam kayanın başından ayrılacakları sıra, o kartal gelmiyor mu? İyi dadanmış namussuz!

"Ne arıyorsun ulan?" diyor oğlan.

"O adamın ciğerini isterim!"

Oğlan elini şöyle bir şey edip : "Nah sana ciğer!" diyor. "Ciğer yerine bunu ye, düzrü!" diyor.

Kartal da öylece defoluyor!.. Bitti, son...

Bitirdikten sonra Muhtar sordu :

"Nasıl anlattım Hoca?"

Öğretmen gülererek başını salladı.

Pire Kızı : "Çok yaşa!" dedi.

Kılıcı Karısı : "Sana çok aferim!.."

Muhtar : "O düzrü kurşunu hak etmedi miydi ama?"

Kılıcı Karısı : "Hak etmek de ne? Az bile! Senin yerine ben olsam ayağımın altına alır, çiğnerdim bir de! Çok aferim! İyi anlattın! Diline sağlık!"

Pehlivan : "Çok güzel!" dedi.

Pire Kızı : "Ama oğlanı evermedin Hamdi Ağa?" dedi. "Dudakları bal, ayın on dördü bir kızla everecektin oğlanı..."

Gülüştüler...

Muhtar : "Dudakları bal, ayın on dördü kızı bulsak kendi yiğidimizi evereceğiz be Pire! Hani öyle bir kız?"

Pehlivan : "İyi olsun kalksın da!.." dedi.

Kılıcı Karısı : "Senin kızı versek ya, Hamdi?" dedi.

Muhtar kalkındı : "Allah yazdıysa bozsun!" dedi. "Ben kızımı, ya hiç parası olmayan birine vereceğim, yada hiç aklı!.. Yüz ağartmaz benim kızım! Kör olası anasına çekmiş! Bile bile bir arkadaşımın başını yakamam!.."

Kılıcı Karısı : "Akıllanır!" dedi. "Öyle kalacak değil ya!"

"Ne kadar akıllansa cinstir çeker, boktur kokar! Ben onu Duranâ'nın İbiram'a vereceğim. Ocaklarını söndürsün! Neyse! Bırakın; her dava bitti de bu mu kaldı? Ulan Pire Kızı, hep sen açtın bunu! Ulan namussuz, nerden aklına gelir?"

26
YOL VAR

Muhtar, ikinci güneşinde at tımar ediyor. Elini kolunu sıvamış. Yamalı ceketini çıkarmış, şapkasını atmıştı. Güneş atın belini dövüyor, at mayışıyor.

Karısı yukarıya, direğin dibine oturmuş, dört şişle çorap örüyor. Ağzında bir tutam akma sakız! Doldura doldura çiğniyor. İyi olup kalktı artık.

Yukardan bir kocasına baktı, bir ata :

"At da mayıştı, sen de!" dedi. "Güneşi sevdiniz!."

Hamdi, elindeki işi aksatmadan :

"Sen mi, biz mi?" dedi, bıraktı.

Birden, avlu kapısında iki jandarma belirdi. Tüfeklerinin namlusu parlamıyordu.

Muhtarın ardı kapıya dönüktü, görmedi.

Karısı koştu, içeri girdi. Sesi de böylece kesildi.

Jandarmalar, kapıyı tak tak etti.

Muhtar dönüp baktı : "Ooooo!" dedi. Dedi ama, yüreği harp etti. Hep böyleydi. Ne zaman bir jandarma görse, yüreği "harp" ederdi. Jandarmalık iş çıkınca titrerdi.

Bir "Ooooo!" daha çekip kapıya gitti. "Geçin efendiler!" dedi. "Geçin! Hayrola! Eşkiya takibi mi?"

Jandarmalar avluya girdi. Bunlar, geçen seferkiler değil. Yalnız Muhtar, birini tanıyor. Daha önce, başka işler için gelip gitti. "Vanlıym!" der, "*Edremit Van'a bakar*" diye bir türkü söylerdi.

Vanlı, konuştu :

"Kaymakamlıktan bir emir var. Onu tebliğ edeceğiz. Telefonla yazdırdılar. Biraz ivedi!.."

"Hayırdır inşaallah!" dedi Muhtar.

"Hayır canım!" dedi öteki jandarma. "Önemi yok! Öğretmeni ça-

ğırıyorlar. Şikâat varmış, ifadesini alacaklar..."

Muhtar : "Hııııııı!" dedi. "Şimdi aklım suya erdi : Demek hakkında şikâat var?"

"Arar mısın canım!" dedi Vanlı. "Bunlar böyle! Rahat durmayı bilmiyor! Haklarında şikâat tonla! Geçen gün de birini ıslatmışlardı... Haa dur, sizinki değil miydi o?"

Muhtar : "Bizimkiydi!" dedi.

"Rahat durmamıştır muhakkak!"

"Eh!" dedi Muhtar. "Bazı ölen kanlıdır, bazı öldüren..."

"Bu başka ama!.." dedi Vanlı. "Bu bir öğretmendir! Okulda oturup çocuğunu okutsun! Herkesin enine uzununa karışmasın. Alsın eline bir tarak, gelip gidenin sakalını tarasın. Şimdi zaman bunu istiyor..."

Muhtar sesini çıkarmadı.

Vanlı uzattı : "Dünyayı düzeltmek sana mı kalmış? El nerede, sen de orada!.. Gördüğün eğri, beylerden doğru!"

Muhtar baktı : Daha bacak kadar çocuk jandarma! Yüzünde tüy bile çıkmamış! Tüfeğin altında küçülüyor. Ne tez yumuşamış, yiğitliği unutmuş? Ne tez uyumuş yaşlıların tozlu yasalarına? Belki anlamını bile bilmediği sözleri, papağan gibi yuvarlayıp duruyor.

Muhtar : "Bazı da devenin üstünde kuduz dalar adamı..." dedi. "Öyle dalar ki, ayırında olamazsın!.."

"Olursun!" dedi öteki jandarma. "Niye olamazmışın? Tek duranın teknesi devrilmez!.."

Muhtar, Vanlı'ya sordu : "Bu arkadaş nereli?"

"Kadınhanlı!.. Konya-Kadınhan!.."

Kadınhanlı : "Niye sordun Muhtar?" dedi. "Bir şeye benzetemedin mi?"

"Yok canım! Ayıbettin! Konuşmandan çıkaramadım da..."

"Sen herkesin konuşmasından nereli olduğunu çıkarabilir misin yani?.."

"Az çok..."

"Deme yahu?"

Muhtar sözü bıraktı : "Boş verin canım!" dedi. "Hele gelin yukarı çıkalım. Açlık tokluk vardır..."

Vanlı : "Var!" dedi. "Yalan mı söyleyelim? Onbaşı evdirdi, yeme-

ği yemeden yürüyüverdik. Yanımıza biraz ekme aldık o da tutmadı... Çıkıp iki lokma tıkınalım..."

Kadınhanlı : "Tıkınalım ya, bir yandan da Öğretmeni bulup bildirim yapalım. Yarın onda orda olacak. Gecede gündüzde yola çıkması şart!"

"Orasını bana bırakın!" dedi Muhtar. "Şimdi elinize teslim ederim, alıp gidersiniz. Ellerini de bağlarsınız! Bizim Öğretmen ev soydu, bizim Öğretmen kız bozdu!"

"Deme yahu!" dedi Kadınhanlı.

"Evet!" dedi Muhtar.

Kadınhanlı, Vanlı'ya döndü : "Gördün mü? Ben sana demedim mi yolda? Keşke kelepçeleri alsaydık! Kız bozmuş kız! Ev soymuş! Öğretmen değil, eşkiya namussuz!.."

Vanlı, arkadaşına döndü :

"Ulan yuh sana! Muhtar seni işletti!"

Kadınhanlı delikanlı kızardı.

Muhtar, öte odadaki karısına seslendi :

"Bayaan! Dört yumurta kır konuklara! Çökelek koy... Biraz da turşu çıkar!" .."

* * *

Muhtar, jandarmaları okula götürdü. Öğretmen yalnızdı. Jandarmalar, kaymakamlığın tel-emrini okutup imzalattı. Sonra Muhtar, yola çıkarıp, ikisini de uğurladı. Dana Mehmet'in dereden geçip yukarı vurdular. Elmalı Gedik'ten aşıp gittiler. Tüfeklerini arkaya atıp kollarıyla kenetlemişlerdi. Ağır postallarla, kışlık giysilerle, yokuş yukarı küçülüp gittiler. Vanlı, "*Edremit Van'a bakar...*" türküsünü tutturdu gene...

Muhtar : "Dinle Öğretmen!" dedi. "Eskiden... bir evin gelini varmış. Çelibası, bu gelinle buluşmak istermiş. Gelin de gelinmiş haaa! Ama çelibası utandığından, meramını anlatamazmış. Anlatamayınca hava almış... Bir akşam evin danası gelmemiş. Kaynanası demiş : "Haydi kızım, çelibanla gidin de, şu danayı arayın!" Çıkmış bunlar. Kır bayır, bir vakit aramışlar. Oğlanın damağında gene bir şeyler var ama anlatamıyor... Bir kayanın dibinde danayı bulmuşlar. Aklında

hep yengesi : "Eee yenge, danayı bulduk..." deyip kalmış. Danayı sürüp bir dereye inmişler. Oğlan gene : "Ee yenge, danayı bulduk... dereye indik!.." Gelin de hep : "Bulduk yengem bulduk, indik yengem indik..." dermiş. Dereden çıkmışlar. "Eee yenge, dereden çıktık!.." "Çıktık yengem çıktık!.." "Eee yenge, köye vardık!.." "Vardık yengem vardık!.." "Eee yenge eve geldik!.." "Geldik yengem geldik! Geldik ağzına tükürdüğümün! Ne kadar da hammışsın! Getirip ağzına mı tutacağım? Eee yenge, ee yenge!.. Kör ol inşaallah!.." O hesap Öğretmen, kusura bakma, ben de deyemiyorum; yani danayı bulduk, dereye indik! Ne yapacağız?"

Öğretmen kalktı : "Ben giderim!" dedi.

"Görüyor musun, sen şikâatçı olacağın yerde, o şikâatçı oluyor! Ama olsun, anasını satayım! Benim sana, "Eee Hoca? Eee Hoca?" demekten muradım, hastasın; acaba yolculuk sana dokanmaz mı? Helbet gidip cevap vereceksin! Şikâtmış... Şuna bak!.. Öküz bağırırken, kağını bağırıyor! Şuna bak!.."

"Giderim iyi kötü..."

"Ata dayanamaz, eşşeğe hiç dayanamazsın... ah, adam olana bir cip şart derdim, gülerdin! Şart mı, değil mi? Gör şimdi! Yollar çamurdur... En iyisi, ben sana bir hasta tutanağı yapayım! Hökümet inanmazsa, yollasın doktorunu, baktırsın..."

Öğretmen : "Şimdi bana yardım et de yüzümü yuyayım. Bir tıraş suyu koy, tıraş olayım..."

"Pekey, pekey! Pire Kızı burda olacaktı. Tam işe yarayacağı zaman kalkar gider! Sırtını yumak istemez miydin?"

"İsterim ama, yapabilir miyim acaba?"

"Dedim ya, Pire Kızı olacaktı, yuyacaktı seni!"

"Muhtaar!.. Kızdırma kafamı!.."

"Ne var Hoca? Alaman'da böyleymiş! Banyo yapacak oldun mu, madam gelir, sırtını sabunlarmış. Hatta Caponya'da! Erkek kancık birlikte girermiş havuzlu banyoya! Bir arada çimerlermiş. Erkek haydi diyene kadar... Dünyada ne safalar var, görüyorsun!.."

"Kahrol! Başka demem! Amma çenen varmış!.."

"Çok tellisin, burnundan kıl aldırılmıyorsun!"

"Bırak!" dedi Öğretmen. "Yarın ben neyle gideceğim?"

"Seeeen..." dedi Muhtar. "Yarın sen... Hele yıkan!.."

"Yıkanmadan olmaz mı?"

"Olmaz!.. Yıkanınca kafan işler!"

"Ama ben kafamı yıkamayacağım?"

"Haa bak, hiç o aklımda yok! Dediğin doğru! Ben de yıkamıyorum bu kafayı. Çok bakımsız kalıyor... Onun için işlemiyor... Neyse! Yarın sana benim at hazır! Ama yanına Bekçi'yi mi katsam, yoğsam üyelerden birini mi? Neyse! Hele sen otur. Ben mutfaktaki sobayı yakayım!"

Muhtar mutfağa gitti.

Öğretmen, temiz çamaşır düşündü. Pire Kızı'nın yıkadıkları çivilerde asılı. Temiz temiz kokuyorlar. Pire Kızı soyundan, akla uygun bir kız çıkmalı karşısına, evlenip oturmalı ne olacaksa!.. "(Durup böyle soğuk odalarda beklemenin ne anlamı var? Bekâr adam hovarda olmalı!" Hovardalık da bizde yok! Evet... işleri yoluna koymalı da, düşünmeli...)"

Muhtar, sobayı yakıp geldi.

Pencereden köyün camili mahallesi görünüyor. Muhtar, köyden yana bakıyor. Baktı : "Biri geliyor ya!" dedi. "Pire Kızı mı acabola?"

Öğretmen de dönüp baktı :

"Nah sana!" dedi. "Altıparmak Ali geliyor!.."

"Elinde tepsi var... Yemek getiriyor... Hastalığın kârı bu işte! Yatıyorsun uzana uzana... Komşular seni besliyor. Neyse! Söyleyelim hazır olsun, ilçeye birlikte gidersiniz... Bak yahu, işlerin öyle ras gidiyor, biz aklımızdan geçirip Altıparmak Ali diyoruz, o karşıdan geliyor! Aferim..."

ORTAKÖY'DEN GEÇEREK

Altıparmak Ali'yle karısı, ilk horozlarda uyandı. Evin içi karanlık. Zifır gibiydi ortalık. Bacadan bir parça ışık düşüyor, ama yetmiyor.

Zeliha :

"Kalk eşeği yemle!" dedi kocasına. "Ben de bir çorba koyayım. İki kaşık iç de git... İstersen biraz fazla koyayım, Öğretmene götür. Hastadır. Sıcak sıcak içsin de içi kızsın..."

Altıparmak, kuşağını kuşanıp ceketini giydi :

"Ben gidip Muhtarın atı yemleyeceğim daha!"

Akşamdan, ıslayıp çuvala sardığı çarıkları giydi :

Madde bir : "Sen çabuk azık torbasını hazırla! Madde iki : Çorba kaynatacaksan kaynat! Madde üç : Öğretmeninkini de hazır et... Bunları tek mil göreceğim gelince!.."

Zeliha, elindeki tencereyi kocasına vuracak gibi yaptı :

"Baş üstüne komutanım!.." dedi.

Altıparmak çıkıp gitti.

Zeliha, akşamdan kaynatmış patateslerle yumurtaları bir beze sardı. Ayrı bir beze, gene akşamdan ısladığı yufkaları koydu. "Biraz canlıca koyayım, ikisine yetsin!" dedi. Sonra kaynayan tencerenin başına geçip tarhanayı savurmağa başladı. Aklına geldi : "İki tane acı biber atayım içine!" Çabuk çabuk kalktı, ambarın üstündeki diziden biber aldı, tozunu sildi, üfürdü, attı tencerenin içine!

Kocası geldiğinde, üç maddenin üçü de hazır olacak.

* * *

Biri atlı, öteki eşekli... Gedikten aşır gittiler.

Muhtar arkalarından baktı : "Onlar sağ salim dönünceye kadar ben burda tuz yumurtlarım!" dedi. Sonra : "Haydi Allahtan hayırlısı!"

deyip bıraktı. Evine gidecekti, vazgeçti : "Topal Pehlivan uyanmıştır, ona gideyim!"

Altıparmak'la Öğretmen, Ortaköy yoluna düştüler. Ama daha Ortaköy'e dünya yol var. Damalı'dan bakıldığı zaman, gediğın hemen ardında köyler var gibi gelir. Ufacık derelerden, tarla yapılmış tepelerden, suyu ince ince akan küçük çeşmelerden çamlardan, çalırlardan geçilip gidilir, gidilir, ondan sonra bir köy görülebilir. Yol diye bir şey yoktur. Kimi yerde taşa vuran, kimi yerde tepeyi saran, sürülmüş tarlayı bölen, taşlık, çamurluk çizgileri izleye izleye gitmek gerekir. Yol budur.

Altıparmak Ali başladı :

"Bir tarihte, Damalı'ya keşif getirecek oldum. Evin ardındaki yer için kardaşımla nizaya düştük. "Gelin bizim aramızı bulun!" deye arzual verdim. Yargıç bana : "Dmalı buraya elli kilometre; ona göre harcırahını yatır, bir de araç kirala, ondan sonra yanıma gel!" dedi. Aracın ne olduğunu o zaman öğrendim. Yargıcın harcırahi, kâtibin harcırahi, bissürü para verdim. Başkâtip : "Memur kısmı harcırahsız yürümez, duymadın mı? Rah=yol, harç=para... Harcırah da yol parası demek!.." dedi. Bunu da o zaman öğrendim. Daha dünyada neler var da haberimiz yok kimbilir! Tabii, dalıp çıkmayınca nerden haberin olsun! Bizim Dokuz Ali de, bir "men" getirdi. Malmüdüürü meni yapıp bitirmiş. Kuruldan olduğumuz için biz de beraberiz. Yalan olmasın, günlerden cuma. Müdür gidecek, bizim Dokuz Ali'de bir kıpırtı yok! En sonu, Muhtarı çağırıp : "Söyle arkadaşa, harcırahımı ver-sin!" dedi. Dokuz Ali : "Ne harcırahi?" deye şaşırmasın mı! "Para, para!.." dedi Muhtar. Ancak o zaman anlayabildi : "Baba, bu memur, hükümetten maaş almıyor mu da, şimdi benden para istiyor?" diye tutturdu Dokuz Ali. O zaman müdür parladı : "Beri bak vatandaş! Sen oraya bir takoz koy da azcık terbiyeli konuş bakalım! Hemi de hükümete laf atma! Sonra hakkında mâmele yaparım! Bir memur, para almadan bir yerden bir yere gidemez! Bilmiyorsan öğren!.." diye sıçtı sıvadı bizim Ali'yi. Hatasını anladı ama iş işten geçti. Eşten dosttan buldu, Müdürün harcırahını verdi. Ama bak, gözünle görüyorsun, Allaha da, sana da açık : Biz hiç harcırah alıyor muyuz bu kadim yolları yürürken? Of Hoca oof! Rahatın nasıl atın üstünde? Gözünü seveyim, düşeceğın zaman haber ver! Muhtar katı katı tembih etti.

Allah esirgesin, başına bir iş gelirse benim derimi yüzer! İstersen attan in, eşşeğe bin!.."

Öğretmen, duru kır havasıyla göğsünü şişirdi : "Yürü Altıparmak, yürü! Dâh de eşşesine! Hem de anlat. Ne kadar lafin varsa bitirelim bugün..."

"Yollar anlatmakla biter Hocaaa!"

Ortaköy'e vardıkları zaman, güneş üç adam boyu yükselmiş. Evlerin damını saran duman hâlâ kalkmamış. Bir düzlüğün üstünde, topluca bir köy. Damalı'dan yanda, küçük bir çayır uzanıyor. Çayırın kıyısında kofalıklar... Kofalıktan sular çıkıyor. Sular, ufacık bir çay olup yürüyor. Çay boyunca bir türlü gelişmemiş söğütler, kavaklar sıralanıyor.

İlk ağızda bir gömütlük. Gömüt taşları yosun tutmuş, ağaçları çürümüştü. Yeni eşilmiş çocuk gömütleri, başları poşulu gelin gömütleri birbirine ulanıp gidiyordu. "Bunlar bu yıl ölenler Hocaa!" diyor Altıparmak. "Şu gelinler çocuk düşürdü muhakkak! Ya çocuk düşürürken, ya doğururken öldüler... Köylü milleti kötü çoğalır Hocaa! Ölme nereye sığar bu kadar insan? Öteygün... Öteygün dediğim, iki ay oluyor : Mübaşir Cemal Efendi geldi. Muhtarın orda ne anlattı biliyor musun Hocaa? Gâvurlarda bir bilgin söylemiş : Cahil milletlerin karıları doğurgan olur. Bunu biz de bilirdik ama böyle değil. Biz, yoksulun çocuğu çok olur derdik. Oysa, cahilin çocuğu çok olurmuş. Sen diyeceksin ki, ikisinin arasında fark yok! Ha Ali Hoca, ha Hoca Ali!.. Valla doğru!.. Çocuk bolluğundan kurtulmak için varılmalı, okuma-yazma bellemeli insan! Bir de var ki, herkes okur-yazar olursa, o zaman da asker durumu tehlikeye düşer! Madem yoksulluk azaldıkça, okuma ırelledikçe çocuk az oluyor, asker de az olur. Bir de bakmışın, Türk'ün ordusu tükenivermiş! Bu da iyi değil... Heral bunun için, yeni parti yoksulluğu artırıyor; okul işini de gevşetti. Okuma okuma ama o kadar değil! Bakarsın bir harp olur, elde cepheye sürece asker yok... çok kötü olur Hocaa!.."

Çamur içinde sokaklar... Borçlu gibi, başını eğmiş evler... Kiminin önünde, kiminin ardında gübrelikler... Yeni atılmış gübrelerin üstünde eşinen tavuklar... Kapıların önüne bel vermiş, yavan "yal"la besli cılız köpekler... Yabancıdan kaçmayan, örtünmeyen; yüzleri uza-yıp gitmiş kadınlar... Kadınlar, çocuklarına bağıyor. Yüzleri sakallı

adamlar, duvar diplerinde tespih çekiyor..

Damal'nın öğretmeni atın üstünde : "(Âdem'in bıraktığı yerde kalmış, öyle kalmışlar!.. Yüzlerinde bir bönlük, bir hamlık...)" diyor, düşünüyor.

Örgülü saçları belini döven, on üç yaşında bir kızın önünde dört hayvan. Bir dana, belki on beş gün önce ahırda sıvı pisliğin üstüne yatmış, öylece kurumuş. Pislik, çakıldak olmuş. Çakıldak, sert, kemik gibi. Dananın derisini sıkıyor. Öküzler, inekler, ömürlerinde tımar tarak görmemiş benziyor. Biribirini yalayıp tüylerini parlatmışlar.

Altıparmak : "Bu çiftçinin de kursağı yokmuş be Hocaa! İnsan bir süpürür hiç olmazsa!.. Yada karıya söyler, süpürtür... Eskiden bu köy sofu bir köydü. Okumuşu, Arabiyet bileni çoğidi. Öyle adamlar vardı, her biri bir derya idi. Bir adamı ortalarına aldılar mı, sabahı ederlerdi. Ta üç bin yıl önceden ses verirlerdi. Yani onlar konuşurken adamın içine öyle doğardı ki, bu dürzüler, hani senin çocuklara bellettiğin o mağara devrinde yaşıyorlar tam! Ben sevmem bu molla takımını Hocaa! Hökümet bana yetki versin, "Oğlum Altıparmak, yap şunların işlemini!" Valla kendi elimle yaparım! Sebebini sorarsan, milletin iştahını tıkayan bunlardır Hocaa! Yani insanı dünyaya geldiğine pişman ederler... Öte dünyada yanacaksın, donacaksın... ulan ha biraz tatlı konuşun! Yanacaksam yanacağım, sana ne? En çok kızdığım : Sakal! Ulan, sakal dediğin yaşlı adama yaraşır! Hem de ağarmış olacak! Ağarmadan sakal bırakmak olmaz yahu, yakışık almaz!.."

Altıparmak böyle anlatıyor. Kendini iki üç adam yerine koyup, iki üç türlü konuşmalar da yapıyor. "Bu ben, çok akıllı bir adamımdır Hocaa! Ama ne fayda! Yerine düşmemişim! Köylük yerde zekâm telef oluyor. Kuvvetin olacak da, makine fen üzerinde çalışıp icat çıkaracaksın... Gönlüme kalsa ben hiç vaaz dinlemem. Ama durutmuyor dürzüler! Bir hafta gitmesem, laf dokandırıyorlar : "Nerdeydin? Karının koynunda uyuya mı kaldın?.." Anayın dinine kaldım alçak! Gelirim, gelmem, sana ne?"

Altıparmak, eşeğin üstünden, yalan bir öfkeyle tükürdü. Sonra, Öğretmene doğru gülümsedi. Birden bir gölgenin yürüyüp geldiğini gördü geriden. Gökyüzüne baktı. Kara bir bulutun gölgesiydi bu! Kara bulut çok yüksekti. Dumlu tepesini aşmış, çıplak topraklar üstünden geçerek Acıgöl yanlarına gidiyor. Kara, koyu, kurum renginde

bir bulut. Kara bulutun gün vuran yerleri ak çelik gibi parlıyor havada. Çok yükseklerden geçtiği için neyin nesi olduğu seçilmiyor.

"Gördün ya bulutu Hocaa!" dedi Altıparmak.

"Kuş her halde bunlar?" dedi Öğretmen.

"Acayip! Ne kuşu olabilir bu sıra?"

"Göçmen kuşlar olamaz mı?"

"Onlar güneye gider Hocaa! Bunlar kuzeye gidiyor. Acıgöl yanında ne işi var göçmen kuşların, soğukta?"

"O da doğru!" dedi Öğretmen. Başını kaldırıp yükseklerden giden buluta bir daha baktı : "Turna desen değil, karga desen değil : Acayip!.."

"Ben bu soykaları iki üç yıla bir götürüm Hocaaa! Böyle yüksekten yüksekte geçip giderler. Kâh bu yana, kâh şu yana. Ama uğur mudur, şer midir, yoksam şerbela mıdır, bilemem! Zekâm her şeye cevap verdiği halde, bu kara bulutu bilemem! Çünkü çok yukardan uçar. Uğurlu kuşsa buluttakiler, talihimizin yokluğuna kanıt. Hep yukardan giderler Hocam, bize gölgelerini dökerek..."

Ortaköy'den sonra çit çevrili harımların arasından geçiyorlar : Çitler eğri büğrü. Bazı harımlarda kocamış meyve ağaçları var. Dalları birbirine girmiş, budanmamış ağaçlar... Kiminde ökse, kiminde ağkurdu keseleri...

"Enayilik bu köye dedelerinden mirastır Hocaa! Şu toprakları görüyorsun, ne kadın topraklar değil mi! Ortaköy'ün adamları arpa eker! Dürzü, biraz kıçını sık da buğday ek, fasulye ek! Ek daha bir şeyler, yeni şeyler icat et! Şu tarlaların haline bak, hâlâ geçen yılın anızıyla yatıyor! Ulan ben bu tarlayı, ekini biçer biçmez, aktarmaz mıyım? İnkileyip ırmık halvası gibi yapmaz mıyım? Bu topraklar bizim olacak? Aah! Sen bizim köyü beğenmiyorsun ama köylerin maraşalıdır! Bunlar arazi değeri bilmez Hocaa! Dedim ya, enayilik dedelerinden mirastır. Bu köyün üstünde, Alıçlı'nın kır tarlaları var. Kır tarlalar eskiden bunlarınmış. Bilirsin, Alıçlı çiftliktir. Yani beylik... Alıçlı'nın beyi, bu köyün dürzülerini tavlayıp, tarlaları kapmış! İnsan ekmek yediği tarlayı kaptırır mı? O toprak sana ekmek veriyor! Hoca yahu; hep ben konuşuyorum, biraz da sen konuş! Bak, ekmek dedim de aklıma geldi, şu derede bir pınar vardır, başında hayvanlara torba takalım, ekmek yiyelim. Bu pınar, bizim yolcuların durak yeridir! Köylerde yağın kay-

mağın bol zamanında, burda katmer yemek âdetmiş. Onun için buraya "Katmer Pınarı" demişler. Ama şimdi nerde? Bu bakımsız hayvanlarda süt ne gezer ki, yağ kaymak olsun? İkincisi, otlakiye kalmadı Hocaa! Millet, meraları boyuna tarla yapıyor! Mübaşir Cemal Efendinin lafını boşa nakletmedim sana. Yoksulluk ile cahillik sebebine doğum çok olunca, tarla yetmiyor. Tarla yetmeyince otlakiye kalmıyor. Otlakiye kalmayınca yağ kaymak olmuyor. Yağ kaymak olmayınca katmer yenmiyor; bu pınara bu ad gitmiyor. Buraya yeni bir ad koymalı : Soğan Kumpir Pınarı! Of ooof!.. Az kaldı, şimdi Soğan Kumpir Pınarı gözüktür. Dediğim gibi, orda biraz eyleşir, sonra gene dâh deriz. Akşamüstü ilçeye kavuşuruz hayırlısıyla... Senin ifade yarın biterse, öbürgün döneriz..."

"Nerden biliyorsun hemen böyle olacak?"

"Eee senin işin apaçık Hocam!.."

"Öyle diyelim öyle olsun!.."

Hayvanları Ferhat'ın hana bağladılar. İki yataklı bir oda ayırttılar. Altıparmak Ali hayvanlarla uğraşırken, Öğretmen yüzünü yıkadı. "Gidip bir de saçlarımı toplatayım!" dedi.

Altıparmak : "Saçların yürümüş Hocaa!" dedi. "Git toplat! Damalı'nın öğretmeni olduğunu göster düzülere! Yanlarına tertemiz var. Hayvanlar için tasalanma. İşim ne, ben bakarım? Sonra Ferhat'ın yanına oturur, beklerim!"

Ara sıra inince, Berber Kemal'e giderdi. Kemal, bir geliştiren bir gelişe adını unuttur, bir daha sormaz, hep Hoca diye çağırırdı. Dükkânı işlekti. Halktan da, memurdan da müşterisi vardı. Köy öğretmenleri ona gelirdi. Hal hatır sormayı, gönül almayı bilirdi. Yakın köylerin birindendi. Askerde generali tıraş etmiş. Dükkânı, yokuşa varmadan, Ferhat'ın hanın yanında, daracık bir yerd.

Damalı'nın öğretmeni oturmadan, aynada yüzü sabunlu adamı tanıdı. "Merhaba Hocam!" diye o yana vardı. Milli Eğitim Memuru Orhan Beydi.

Orhan Bey, tıraş önlüğünün altından elini çıkarıp uzattı. Kısaca, "Hoş geldin!" dedi. Eli yüzü soğuk. Yüzünden hayıflanmalar, yazık-lanmalar okunuyor.

Damalı'nın Öğretmeni, bu soğuk yüzden hoşlanmadı. Peykeye oturdu. Kemal "Merhaba!" dedi. Tespih çeken yaşlılar ellerini göğüslerine götürüp merhaba dedi.

Orhan Bey, kafayı alaburus yaptırıyor. Kaykıldıkça, kalın ensesinde katlar beliriyor. Yağlı bir adam. Esmer yüzü yuvarlak. Bıyıklarına izin vermiş. Bursan burulacak. Tıraşa bıyığa önem veren bir adam.

Belki yirmi yıldır burda. Öğretmenlik, gezicilik yaptı. On yıldır da Milli Eğitim Memuru. Nice zamandır sınıf okutmuyor. Öğretmenliğin çilesinden iyice uzaklaştı. Saçlarında iki tel ak yok. Kavg

gürültü şöyle dursun, dırıltı bile çıkarmaz günlük yaşamında. Halim selim, rahat bir adam. Kadıdan, kaymakamdan, partiden, fırıncıdan, bakkaldan, tüccardan hep hoşnut. "Dünya yanmış, yıkılmış, bana ne?" der. Göbeği yıldan yıla büyür.

Damalı Öğretmeniyle Orhan Bey, aynada bir iki kez göz göze geldiler. Damalı Öğretmenin başına ince bir ağrı girdi. Yarasını göstermemek için şapkasını çıkarmamıştı. İnce pardösü sırtında. Kapı aralık duruyor. İçerde soba yanmıyor. Ortalığa akşam ayazı çöküyor.

Orhan Beyin tıraşı bitti.

Damalı Öğretmeni ayağa kalktı :

"Hocam, akşam çıkar mısınız, konuşabilir miyiz?"

"Akşam kulübe gelirim ama, yarın konuşalım. Kulüpte açılacak konu değil senin konu!.."

"O konu hakkında değil Hocam, azcık hoşbeş edebilir miyiz demek istedim."

Kaplama dişleri kinayeli parladı :

"Hayhaaay!.." dedi. "Hayhay! Emrinizdeyim! Ne zaman arzu ederseniz efendim! Tıraşınızı olduktan sonra, nerde emrederseniz konuşuruz, tavla atarız... hayhay!"

Damalı Öğretmeni bozuldu :

"Özür dilerim! Tavla oynamaya hacet kalmadan beni mars ettiniz! Yarın dairenize gelirim; şimdi güle güle!.."

Orhan Bey bozulmuştu. Çıktı gitti. Koltuk boş duruyor.

Kemal : "Sıra hanginizdeyse buyurun emmiler!"

Adamlar : "Biz olmayacağız, delikanlı buyursun!"

Pardösüyü, şapkeyi çıkardı. Geçip koltuğa oturdu. Başında bir tutam pamuk duruyor. Yüzü sararıp gitti. Gözleri iyice çukura çekilmiş. Aynadaki köy öğretmenini beğenmiyor. "(Bu yüz iyice bir bakılmak ister!..)" diyor kendi kendine. "(Biz bu yüzü çok savsakladık!..) Öyle de bir ağlamak geliyordu ki içinden!

Kemal, pamuğu kurcaladı : "Yara var galiba!"

"Yara var ustam, dikkatli kaldır!.."

* * *

Peykede oturan yaşlılardan biri, Damalı Öğretmenini biraz dinledikten sonra, "Babam, ben de köylüyüm!" dedi. "Buraya Düzülce'den

geldik, bir demirci oğlum var, onunla birlikte geldik... Oğluma Veli Usta derler. Düzülce'de savaş etti, bıraktı geldi sonunda. Onun için, ben köylük yerini bilirim, edepsiz çaktır! Adamı gizli gizli ısırırlar. Tabii, beş parmağın beşi bir değil. Edepsiz, kasabalarda da çaktır. Bak şu Orhan Beyin yaptığına! Güzél güzél varıp Hocam dedin, seni kendine mehel görmedi. On adım öteden başlayacaktın temennaya. Ama Allah büyüksenleri sevmez! Hiç aldırma!.."

Damalı Öğretmeni :

"Birdenbire, başka söz bulamadım, hoşbeş dedim, fena söz mü? Köyden gelmişim, bu kadar zamandır inmemişim. Başımдан işler geçmiş, pusuya düşürülmüşüm... Konuşmak, görüşmek, derdimi anlatmak isterim... Hiç olmazsa bir geçmiş olsun de, nolarsun! Neyse, bırakalım Beyi kendi haline! Köy öğretmenlerini horlasın bakalım..."

"Hiç bile horlayamaz!" dedi Veli Usta'nın babası. "Bir insanın, öteki insanı horlamaya hakkı yoktur! Horladı da iyi mi etti? Adam olana senin verdiğin cevap yeter!.."

Kemal Usta : "Yüzünüzü alacak mıyım Hocam?"

"Yok, istemez, yarın kendim alırım."

Tıraş bitti. Kemal, "Ben de dükkânı kapatacağım, beraber çıkarız!" dedi. Beraber çıktılar.

Hemen hana girdi. Altıparmak, Ferhat'la oturuyor. Salonda başka köylüler var. Tarla mahkemesine, evlenme işlemine, tanıklığa gelmişler.

Hancı Ferhat, köşedeki masaya abanmış. Ardındaki duvarda bir kilim asılı. Yeşil gözleri, Rumeli göçmenlerinininki gibi kederli. Titrek titrek bakıyor.

"Hayvanları yemledin mi?"

"Yemledim, yemledim!" dedi Altıparmak.

"Öyleyse gidip kendi çaremize bakalım!"

"Daha erken değil mi?"

"Lokantada yemek kalmaz!"

"Lokantaya ne gerek? Azığımız var nasıl olsa! Şuraya oturup yiyiverelim!"

"Gene yeriz! Bu akşam lokantada yiyelim de..."

"Beni elin içine sürüme, üstüm başım iyi değil! Ayağımda altı okka çarık!"

"Kalk dendi mi kalkarsın; inatlaşmazsın!"

Ferhat : "Kalk!" dedi. "Üsteletip durma!.. Yoktur bir ziyan ayağında çarık olmayla!"

Öğretmen, hancıya bakıp güldü.

Çıktılar.

Kahveler, lüks lambalarını yakmış. Üzerinde "*Şehir Kulübü*" yazılan yerin perdeleri inmiş. "*Şehir Kulübü*" yazısının yanında, ayrı bir yazı, kahveden vuran ışığın yardımıyla okunuyordu : "Üye olmayanlar giremez!"

"Aman fazla dolaşmayalım Hoca! Bir an önce tenha bir yere sokulup karnımızı doyuralım, sonra yatalım! Yoldan geldik, yorgunuz!"

"Pek yorulmadık canım..."

"Giit!.. Türküsü bile var : "*Aman beyler yoldan geldim yorgunum... Atiye de hanımın saçlarına vurgunum...*" Yorgun olunmaz mı hiç? Hayvan silkeler adamı... Hayvan, yürümekten daha beter yorar..."

"Geceler uzun, dinleniriz. Daireler dokuzda açılır..."

Kulübün önündeki yol boyunca gidip geldiler. Aşağıda Yunus Beyin yeni apartmanı var. Önünde küçük bir "Opel" duruyor. Apartmanın geniş pencerelerinde rül perdeler asılı. Aydınlik odalarında, saçları kısa kesilmiş kadınlar görünüyor. Kadınlar geziniyor.

Arada bir kulübün kapısı açılıyor. Memurlar çıkıp yemeğe gidiyor. İçerden tavla şakırtıları geliyor. Belki Orhan Bey birini daha mars ediyor, belki kendisi mars oluyor.

Aşçı Mehmet'in oraya girdiler. Arzuhalci Emin Efendiyle, Madenci Şükrü, bir de Başgedikli İbrahim, dip köşedeki masayı tutmuş, kafa çekiyorlar. Burcu burcu kebab kokusu içeriye doldurmuş.

Aşçı Mehmet, yeni müşterilere buyur çekti. Çırak geldi, masayı sildi. Çatal kaşık getirdi.

"Önce birer çorba!" dedi Damalı Öğretmeni. "Sonra birer buçuk porsiyon şiş!.." Çırağa göz kırptı : "Bir de kiloluk rakı!.."

Altıparmak, hep yere baktığı için, Öğretmenin göz kırptığını görmedi. "Rakı" sözünü duyar duymaz koluna yapıştı : "Yahu Hoca, ırakıyı neydeceksin? Valla kalkar giderim! Hem de kilo! Parayı çaydan mı topluyorsun?"

"Fazla konuşma bakalım!"

"Yahu! Muhtar seni bana teslim etmedi mi? Hasta adam bu kadar

ırakı içer mi?" Çorbalar geldi. Bilir gibi söylüyor : "Rakının altına çorba iyi gider! Sonra kebab-rakı!.. Tam Atatürk'ün yemeği..."

Arzuhalci Emin bağırdı : "Atıyorsun Hocaaa!.. Atatürk leblebisiyen içerdi!.."

"Başka şey bulundurmaz mıydı yanında?"

"Bulundururdu ama, onun sofrasına sırf meze yemeğe oturanlar vardı, onlar için bulundururdu..."

Arzuhalci Emin'le arkadaşları, ikindiden oturmuş, kafayı bulmuşlardı iyice.

"... Atatürk'ün sofrasında, yılanın ödünden, kuşun südüne, her şey bulunurdu... Zevk sahibiydi rahmetli. Zevk sahibiydi, ama kendisi yemezdi!.."

Kebablar geldi.

"Şişeyi de getir bizim!"

Çırak, önceden getirdiği su şişesini aldı, yerine dolu bir "*Yeni Rakı*" şişesi getirdi. Şişenin ağzı kapalı değildi.

Altıparmak, tuz yumurtluyor :

"Çok koydun, çok koydun!.."

Damalı Öğretmeni gülüyor :

"Çek bakalım! Köye varınca, Altıparmak benden çok içti diyeceğim!"

"Valla korkarsam! Ondan değil de, ben bu zıkkımı daha hiç içmedim. Kimbilir ne kadar pahalı? Diyorlar, ikide bir zam gelip duruyor fiyatına..."

"Şerefine!.."

Altıparmak, yüzünü önceden buruşturarak, ağzını önceden büzerek, dikti : "Ulan bu su bee!.." dedi. "Tuuuuuh!.. Ben de ırakı sandım... Yahu, ne zaman tembih ettin de yaptılar bu numarayı?"

Arzuhalci Emin, hâlâ Atatürk'ün sofrasını anlatıyor. Madenci Şükrü bir hafta önceki İstanbul gezisinde yatıp kalktığı karıları sayıp döküyordu. Başgedikli, hâlâ çekiyor.

Eski müşteriler gidiyor, yenileri geliyor, bazıları da, küçük abone defterine yediklerini yazıyor.

Az sonra Madenci Şükrü, cıvımaya başladı : "Şimdi hep beraber kulübe gideceğiz!.. Bacak bacak üstüne atacağız... Bugün, beş bannot giriş parası verdim... iki buçuk bannot da aylık... yedi buçuk! Kulübe

üye oldum... Beraber gideceğiz... Benim konuğum olacaksınız..."

"Bize birer tatlı!"

"Bu yemeklerin tabağı kaç kuruş Hocaa?"

"Bugün, berber aynasında kendime baktım da, korktum. Biraz beslenelim..."

Tatlılar geldi...

"Senin benzini ben de beğenmiyorum. Buraya kadar gelmişken, bir de doktora görün! Yada bir kamyona atlayıp, Denizli'ye, Burdur'a var, rötgene gir?.."

"İyi dedin... Yarın gideyim!"

"Kendine iyi bak Hocaaa!.. Canının kıymetini bil... Yarın evlendiğin zaman, hallerin harap olur! Zaten bu halinle evlensen, iki aya kalmaz verem olursun! Karı kısmı, adamın iliğini sorar, haberin olmaz..."

Madenci Şükrü : "Kulübe kulübe!.." diye bağıyor. Beraber kulübe!.." İyice cıvıymıştı.

Hesabı verip çıktılar.

Altıparmak : "Biz dosdoğru yatağa Hocaa!.." dedi.

İLÇEDEKİ BEYLER

Güneş üç adam boyu yükselmiş. Saat : 8.30.

Merkez ilkokulunda birinci ders zili çaldı. Öğretmenler, öğrencileri içeri aldı. Sınıflardan toplu çocuk sesleri gelmeye başladı. Toptan, "Sağ ol!" çektiler. Sonra : "Türk'üm! Doğruyum! Çalışkanım!" Sonra da, değirmen damlarındaki gibi bir uğultu gidiyor.

Orhan Bey, kâğıtlarla dosyalarla uğraşüyor. Milli Eğitim Memurunun dairesi, Merkez ilkokulunun bir köşesinde.

Damalı Öğretmeni, sandalyede oturdu kaldı. Canı sıkılıyor.

"Hocam, benimle ne zaman ilgileneceksiniz?"

Orhan Bey bakıp : "Ya sabirîn!.." çekti. "Patlatma adamı be kardeşim! Görüyorsun, işten kafamı kaldıramıyorum! Şurayı bir düzene sokayım, seninle de meşgul olurum... Ööfl.. gördün mü, karıştı kafam! Tuuh! Neye yaradı şimdi? Neyse! Kalsın da senin işi konuşalım! Bak arkadaşım! Ben soruşturdum. Önce şunu söylemeye mecburum. Sen çok aksi bir adamsın! Yahu, insan şöyle bir yöntemiyle konuşur. Dün baktım, berberin orda benimle hoşbeş etmeye kalktın! İnsan sınırını bilmeli kardeşim! Biz senin gibiyken, kendimizden iki yıl kıdemli arkadaşın yanına önu düğmesiz varamazdık. Size bakıyorum, valla meslek namına üzülüyorum. Bakın, şimdi bile, benim ceketim düğmeli, sizinki düğmesiz! Nasıl iştir anlamıyorum! Neyse! Köyde işleri yanlış tutmuşsunuz. Her şeyi araştırdım. Köyün eşrafı arasına nifak sokmuşsunuz. Taraf tutmuşsunuz. Evet, ben de biliyorum, altı yıl gezicilik yaptım, köylerimizde birtakım anlaşmazlıklar vardır. Ama sizin gibi aydın bir adamın bu anlaşmazlıklara karışmaması lazım. Esas olan, her iki tarafla da hoş geçinmektir. Bakarsın, o gelir şunu söyler, öteki gelir bunu söyler... Sana düşen iki yanı idare etmek, yani tarafsız olmaktır. Fakat maalesef, size Enstitülerde bunları belletmediler. Bir adamın hayatta başarılı olabilmesi için, her sakala.

göre tarak vurmaya bilmesi şarttır. Her sakala göre tarak, yada her nabza göre şerbet! Bu bakımdan..."

Damalı Öğretmenin başına gene bir ağrı girdi : "(Ne biçim konuşuyor bu adam? Türkiye'de ulusal uyanışı biz bunlarla mı başaracağız?)"

Kendini tutamadı :

"Hocam, bize genelge üstüne genelge yolluyorsunuz : Dağdaki çoban, köydeki Kezban okuyacak!.. Yoksa bunları bizim başımızı köylüyle belaya sokmak için mi yapıyorsunuz? Bu olayda benim bir suçum, Duranâ adındaki zorbanın üç yıldır okul kaçığı kızını okula almaktır. Bunu yapmadan, dürüstlüğüme ötekilere nasıl gösterebilirim?"

Orhan Bey, yeni öğretmenlerin bu türlü konuşmalarına alışamamıştı. Gene kızdı :

"Bak yahu! Bak yahu!.. Bu ne ağzı, bu ne tavır yahu? Arkadaş, lütfen biraz hesaplı konuş !.."

"Bunun hesapsızlık neresinde? Diyorsunuz diyorsunuz, şöyle konuş, böyle konuş... Konuşma tarzıma takılacağına, dediklerime karşılık verin siz!.."

"Zannedersem, o mevkide şimdi sen varsın, cevap vermek sana düşer! Bir kez sen, bizim gönderdiğimiz genelgelerin ruhunu anlamamışsın! onlar Burdur'dan geliyor. Burdur'a da Ankara'dan! Onların, bugünkü Türkiye realitesiyle ilgisi yok! Onlar edebiyat!.. Dağdaki çobanı, köydeki Kezban'ı... okutamazsın arkadaş! Okutmak istersen başın belaya girer! Dağdaki çobanı okutmanın sayılmayacak kadar sakıncası vardır. Genelge yazarları bunları göremez. Bunlar, yerinde tetkik edilerek anlaşılır. Tetkik de öğretmene düşer. Tetkik eder, ona göre davranışını ayarlar. Baktın ki, Duranâ kızını okuldan kaçırmış. Senin zamanında mı kaçırmış? Yook! Öyleyse bırak yakasını! Sana ait olmayan belaya ne karışıyorsun? Seninki, düpedüz sarıca arının ocağına çöp dürtmek!.."

"Peki Hocam, anladım, siz beni anlamayacaksınız. Sözüün sonucunu söyleyin? Ben derdimi bu işlerin soruşturmasını yapacak kimseye anlatırım. İş, savcılığa da yansıdı sanırım. Muhtar, bir hafta önce, tuttuğu tutanağı getirip verdi. Ben umardım ki, olayı duyar duymaz, siz de bir şeyler yaparsınız. Hiç olmazsa bir şişe ilaçla, bir paket pamuk

gönderesiniz. Ben orda kendi keyfim için dövülmedim!."

"Romantik laflar bunlar!.. Sana sözün sonucunu söylüyorum! Kaymakamla da konuştum, Damalı'da kalmanı uygun bulmuyorum! Durum, bilahare yolların çamuru kuruyunca, yerinde incelenip ayrınılı olarak valiliğe arz edilecektir. Şimdilik Iripça bucağına bağlı Ali-bey köyünde çalışacaksınız. Konu parti tarafından ele alınmıştır. Bir an önce naklinizi yapın. Bizi arada koymayın. Daha mesleğin başında sayılırsınız. İnşallah bu size ders olur. Bundan sonraki davranışınızı, daha iyi düzenlersiniz... Haydi, güle güle..."

Başı bir döndü. Eli ayağı titriyor, tavan da dönüyor. Orhan Beyin kadife paltosunu astığı askılık, askılığın solundaki ayna, aynadaki dolaplar, pencereler, pencerelerde yığılı kitaplar, kitaplarda kitaplar, çiçek saksıları, çiçekler, örümcekler dönüyor. Dünya fıldır fıldır dönüyor.

Orhan Bey, tarih kitaplarından kaçıp gelmiş bir ortaçağ heykeli gibi, masanın başında lök lök oturuyor.

* * *

Cinli Ceviz'in dibine masa sandalye çıkarıp oturmuşlar. Birkaç kişi tavla oynuyor. Ferhat'ın hana kadar çıkmadan, orda bir çay içmeyi düşündü.

Kahveciye çay söyledi. Yüreği "harp harp" vuruyor hâlâ. Doluya koyuyor almıyor, boşa koyuyor, dolmuyor. İşleri dipsiz kile, boş ambar.

Kaymakama gitmeli. Bir de onunla konuşmalı. Peki, o da Orhan Bey gibi bütün umutlarını boşa çıkarırsa? Belki Orhan Bey'i böyle doldurup hazırlayan onlar. Onlar? Kim onlar? Kaymakam... Yunus Bey... Duranâ'nın çalımına bakarsan, Yunus Bey'in borusu sanıldığından daha çok ötüyor! Bir santim sorumu olmayanların, işleri nasıl düzelmez hale getirdiğini görüyor. Ama kaymakamın sorumu var. Yeni düşüncelerin serpilip boy attığı zamanda yetişti. Omuzlarındaki yükün anlamını bilir, belki ufak tefek etkilerin dışında kalır..

Ayaklarını sandalyenin çitasına koymuş, yükselen dizleri üstüne kapanmıştı. Elleri çenesinde. Dirilmiş bir "*Düşünen Adam*"dı. İçi durmadan çalkanıyor.

Önce hana varmalı. Altıparmak köye dönsün. Kendisi Burdur'a gitse, Valiye, Müdüre çıksa işleri düzeltebilir mi acaba? Hiç değilse umut kalacağına emek kalır. Bunu Altıparmak'a nasıl anlatmalı? Ne haber yollamalı Muhtar'a, Pehlivan'a, Eğitmen'e, Pire Kızı'na ve ötekilere?.. Pire Kızı! Zavallı Pire Kızı, o olmalıydı şimdi bu işlerin içinde! Nasıl yakasından alıp paçasına indirirdi Orhan Bey'i? Orhan Bey'i bu hale getirenleri? Evet, ne demeli Altıparmak'a?

En iyisi, gerçeği olduğu gibi söylemek! "Böyle böyle Altıparmak! Bizim ayağımızın altına koydular bir karpuz kabuğu, kaydırıyorlar!.."

Çayın parasını tabağa bıraktı.

İlçenin içi tenha! Dükkânlara tek tük adamlar girip çıkıyor. Bazı memurlar işlerine yeni gidiyor.

Altıparmak :

"Canım sıkıldı Hocaa! Bekledim bekledim, sonra kalkıp çarşığı teftiş ettim, döndüm geri geldim. Sen nasıl ettin işleri?"

"Ben işleri bitiremedim! Biteceği de yok! Sen hayvanları alıp döneceksin. Benim biraz kalmam gerekiyor. Boş yere bekleme burda..."

Altıparmak şaşırıldı :

"O nasıl laf? Neye birkaç gün kalman gerekiyor? Bir ifade değil mi vereceğin? Verirsin, biter!.."

"Bitmiyor."

"Önemli bir durum mu var? Ne demeye oyalıyorlar üç dört gün?"

"Particiler el takmış konuya! Beni Irıpça'nın Alibey köyüne vermişler. Soruşturma, yolların çamuru kurduktan sonra yapılacakmış. Kaymakamı, Savcıyı görmem gerek. Belki Burdur'a gidip Valiyi, Müdürü... Bu kararı bozdurmalıyım. Soruşturma yapılmadan yerimi nasıl değiştirebilirler? Takışacağıın senin anlayacağıın..."

Altıparmak kalktı :

"Bir şey anlamıyorum!" dedi. "Yahu Hoca, eğer bu işten ötürü köyden birini sürmek gerekliyse, Duranâ'yı sürsünler! Ne suçun var da seni sürüyorlar?"

"Dedim ya, işin içine iş katmışlar! Köye varıp durumu anlatırsın Muhtara. Telaş etmesinler. Hak var, adalet var. Bir haftaya kadar düzeltir gelirim..."

Altıparmak, yukarı çıkıp heybeyi indirdi :

"İçindeki azığı koydum oraya. Sana lazım burda. Hep para ver-
meyle olmaz, bir iki gün idare edersin!" dedi.

"İyi etmişsin! Haydi sen çabuk ol... Ben de kaymakama gideyim,
paydos olmadan kapısına varayım..."

* * *

Altıparmak hayvanları hazırlarken, o da fırına gidip dört ekmekle
yandaki dükkândan yarım kilo helva aldı. Altıparmak'a göstermeden
heybeye yerleştirdi.

"Kendine iyi bak Hocaa! Gelip gidenle haber sal!.."

"Üzülmeysin!"

"Eğitmene filan özel bir şey söyleyecek misin?"

"Derslere devam etsin... Güle güle!.."

* * *

Kaymakam :

"Demokratik yaşayışta partiler önemli rol oynar!" diyor.

"Onun için, sizin olaya Yunus Bey karışmışsa, karışması kanun-
suz değildir. Yunus Bey, resmen partinin ilçe başkanıdır. Resmi ma-
kamlar arasında vatandaşların birtakım hakları zayı olduğu takdirde,
kanun dahili bir kuruluşun temsilcisi olarak niçin karışmasın?"

"Bunlar yuvarlak sözler değil mi Kaymakam Bey? Yunus Bey ne
bilir bu işleri? Yunus Bey geldi gördü mü benim çalışmalarımı? İnce-
ledi mi? Hiç olmazsa Duranâ'dan başka bir kişiden sorup öğrendi mi?
Yunus Beyi bırakalım, zahmet edip siz de incelemediniz! Ben diyo-
rum, olaylar size bildirildiği gibi değil. Diyorsunuz ki, soruşturdum,
haber aldım... Ne zaman soruşturdunuz, kimden haber aldınız?.."

"Valla kardeşim, bu konuda size açıklama yapmak zorunda değı-
lim! İller Kanunu'nun ilgili maddesine dayanarak yetkimi kullanıyo-
rum. Alibey köyüne gideceksiniz. Ayrıca durumu Valiye arz ettim. Bir
hatam varsa, Vali düzeltir..."

* * *

Savcı

"Mahalli jandarmadan aldığım malûmata nazaran, ortada soruşturmanın devamını gerektirir bir durum yoktur. Tutulan tutanakta "zanlı" olarak adı geçen Duran Akkaya hakkında "takipsizlik" kararı vereceğim!"

"Benim ifademi almanız gerekmez miydi Savcı Bey?"

"Lüzum görmedim..."

"Başımdaki yara hâlâ kapanmadı. Sırtımdaki morluklar duruyor... Yolum kesildi, dövüldüm!.."

"Zanlı Duran Akkaya, olay saatinde düğün evindeymiş... Tanıkların zar..."

"Kaymakam, Milli Eğitim Memuru, Parti Başkanı, hepsi beni bıraktı. Güçlüklerin ortasında yapayalnız kaldım. Kimse üstüme kanat germiyor. Kimse kuvvet vermiyor. Üstelik, yasa güvencelerinden yoksun bırakılıyorum. Oyuncak gibi, ordan alınıp oraya atılıyorum. Şimdi o köye benden sonra gidecek arkadaş ne yapacak? Yeni gideceğim köyde ben ne yapacağım? Yüzlerce, binlerce köyde, yüzlerce binlerce arkadaşımız değersiz birer piyon gibi harcanırsa memleket ne yapacak?"

"Bu gibi sorulara karşılık hazırlamak benim görevim değildir, buyrun kardeşim!..."

* * *

Yer demir, gök bakır! Uçan kuştan medet gelmiyor. Aman vermez dağlar çevirmiş dört yanını. Elinde çare diye bir şey kalmamış, uçup gitmişti.

Çarşı içinde, aşağı yukarı indi çıktı.

İşin yoksa in çık... İn çık... İn çık...

Hancı Ferhat'a anlattı. O da anlamıyor.

"Şimdi Yonis Beyin borusu öteyri!" diyor sadece. "Onun arabası yüreyri! Kim ki, onun tekerine taş koymaya kalktı, ezileyri! Bu dünya böyledir. Dün de Mustafa Çavuşun borusu öterdi. Bakarsın, yarın başkasınıniki öter..."

"Ne olacak böyle böyle Ferhat emmi?"

"Ne olacağı sana ne evladım? Onu baştaki büyükler düşünsün?"

Sen niye kendini ortaya atıp da kafadan gözden oliyersin? Bu dünya bir acayip gemi, akıl yelkeni, fiki dümeni... kullan gemini, göreyim seni! Gemi demişler ama inanma, bir bilmece bu dünya!.."

Yukarı çıkıp kafayı vurmaktan, biraz dinlenmekten başka çare yok. Kimseyle konuşmayacak artık! Kimseye halim şu demeyecek. Bu ağrıyan sırtıyla, bu zonklayan başıyla, bu birbirinden berbat konuşmaları dinlemek istemiyor! Dinledi dinleyeceği kadar.. Artık ne göz-yaşı, ne avuntu! Kafayı vurup yatacak!

"Gidip biraz uzanayım Ferhat emmi!"

"Haah şöyle!.. Git uzan! Uzan keyfine bak! Tusbağının hesap, bu bağ olmazsa, o bağ! Göç var demişler, evim sırtımda demiş! Git Ali-bey köyüne! Yolu izi yok; müdür müfettiş uğramaz! Köylü pişirir sen yersin. Köylü yıkar sen giyersin. Bey gibi yaşarsın, karışanın görüşenin olmaz be evladım!.."

Odaya çıkıp uzandı. Kafasının içinden kedi sesine benzer sesler geliyor. Uyuyamıyor. Uyuyacağı zaman, sıçrayıp uyanıyor. Belli belirsiz bir üşüme başladı. Battaniyenin altına girdi. Başı zonkluyor. Karanlık derelerden bulanık seller geliyor. Seller bulduğunu yuvarlayıp götürüyor. "Akma ey su, dur!" diyen yok.

30
DEMİRCİ VELİ USTA

"Hemşerim, hemşerim!.."

Sarsarak uyandırdılar.

Başucunda tanımadığı biri var.

"Kalk hemşerim, su içinde kalmışsın!"

Elini alınaya götürdü : "Ter!.." Her yanı ter ve ateş! Sırtı, başı ıslak..

"Sen Damalı'nın öğretmeni misin?"

"Hayır! Alibey'in öğretmeniyim artık!"

"Öyle mi? Ben onların analarını satayım hemşerim! Onların hepiciği bir şirket! Hepiciği aynı ocağın şeytani! Aldırma! Bana Demirci Veli Derler. Veli Usta!.."

"Hoş geldin!"

"Dün berberde babamla görüşmüşsünüz! Akşam evde anlattı da kafam kızdı! Başına olmadık iş getirmişler. Orhan Beyle de dalaşmışsınız ayaküstü. İşi paydos ettim, gidip bir bakayım dedim kendi kendime... Ama dur, sen gir hele şu yatağa! Ceketini de çıkar. Ben sana bir aspirin getireyim. Yada dur, cebimde kinin var. İki tane yutarsan bir şeyin kalmaz. Ben her zaman yanımda kinin taşıyım. Üşüttüğüm zaman çıkarır yutarım. Neyse, hastalığının da anasını satayım!"

Cebinden kibrit kutusu çıkardı. İçinde kinin var. Bardağa su koydu : "Yut şunu!" dedi.

Damalı Öğretmeni kinini yuttu.

Veli Usta güldü. Yüzü tıpkı Pehlivan'ın yüzüne benziyor. Onun gibi iri yapılı. Gür bıyıkları var. Kasketini arkaya devirmiş. Eli yüzü ala kara. İri emekçi elleri kemikli. Avuçları meşin olmuş.

"İşlikte biraz iş vardı, bıraktım. İşinin anasını satayım! Sen o Orhan Bey'i adam mı sanıyorsun? Orhan Beyinin anasını satayım! Ödleşin biridir! Ben su işleri de yaparım. İki ay kadar oluyor, kaşaba-

ya su geldi. Belediye, ana boruları döşeyip bıraktı. Eve almak ev sahibinin görevi. Yabandan usta getirirler ağıra oturacak; demişler ki : "Veli Usta yapсын!" "Yapar mısınız?" "Parayla olduktan sonra kavatlık bile yaparım!" Kazmak, örtmek, ev sahibinin görevi. Ben sade, duvarları delip boruları döşeyeceğim, suyu evin içine akıtacağım. Metre hesabı pazarlık yaptık. Bir evden yüz lira filan alıyorum. İşim iyi. Sıra Orhan Bey'e geldi. Onunkini de yaptım. Suyu akıttım. Göz göre göre yirmi liramı kesti! Ayı gibi göbek büyötmüş! Yarsan, otuz okka yağ çıkacak! Bir de Yonis Bey türedı, bunların hepsini avucuna aldı, Karagöz gibi oynatıyor. Hiçbiri onun sözünden çıkamıyor. "Şu iş böyle olacak!" dedi mi, öyle oluyor. Senin iş de böyle oldu... Yonis Bey'in benimle arası iyidir, bir götüreyim de konuş istersen. İşı düzeltmek için değil, görmek için... Senin iş düzelmez artık. Ankara'ya gitsen nafile! Bu adamların bir damarı da, tükürdüklerini yalamazlar..."

Damalı Öğretmenine üşümek geldi. Teri soğuyor. Başı da ağrıyor.

"Yaran nasıl?" dedi Demirci Veli. "Kapanmadı mı daha? Aman dikkat et... Bir irinleşti mi, gittin gürültüye!.. Öf, ne büyük yaraymış yahu! Ört ört, aman ört! Bastır güzelce! Şapka'yı çıkarma kafandan. Yatarken bir havlu sar. Dur yahu, bak benim aklımda, sana bir çay söylemek vardı. Unuttum, gördün mü?.."

Ayağa kalktı : "Ferhat dayı!.. Ferhat dayı!..!" Hancı Ferhat, aşığıdan ses verdi : "Nediiiiin ulaaaa?"

"Buraya iki çay yolla, ikiii! Sıcak olsun, demli olsun!.."

"Killi olsuuun!.." diye bağırdı Ferhat. "Çayı buldun da..."

Yukarda gülüştüler.

"El kadar bir vida arıyorsun, bulunmuyor. Bir "parça" arıyorsun, bulunmuyor. Karaborsadan istersen var! Yonis Beygil memleketi Kerbelâ'ya çevirdi. Kendi işleri tıkr tıkr yürüyor. Apartmanlar, otoposlar, kamyonlar, dükkânlar, oteller... ellerin kamyonları lastik bulamaz paslanır, onun otoposları vızır vızır... Şimdi gün onların! Gayriyi düşünen yok! Önce can, sonra canan diyorlar! Bu lafı icat edenin anasını satayım! Önce canmış... Canın çıksın ulan! Geber! Çatla ulan! Ben ara sıra kendi kendime kalarak düşünüyorum da, şöyle diyorum : "Daha bizim uygar olabilmemiz için çok emek lazım. Çok okul lazım!" Ama, okullardaki öğretmenlerin başını yarıyoruz! Ben anlarım

Hoca! Sen benim eli yüzü kömür içinde emekçi parçası olduğuma bakma! Ben adamın gelişinden ne mal olduğumu anlarım. Şimdiki gidişimizde ne olduğumuzu anlıyorum. Gözel ustura kullanıyoruz : "Yükseldik, kalkındık!.. Az zamanda çok iş gördük!.." Kabara kabara çatlayacağız Allah etmesin! Ulan yükseldinse yükseldin, ne bağıırıyorsun? Kime duyuracaksın! Yükselmiş! Bir yorgan iğnesini yabandan alıyorsun, ne haber! Yükselmiş! Bir karın ağrısının hapını yapamıyorsun! Yarı yanın ağanın kumandasında. Okullarında Amerika'nın süttozu. Kızları okula yazan öğretmenlerin başını yarıyorsun; Böyle mi yükseldin?"

Bir çocuk, elinde zembili sallaya sallaya geldi.

"Beri bak, sen burda yemek filan ne yapıyorsun?"

"Yedim bir parça... Şurda köyden getirdiğimiz azıklar var. Muhtar koydurmuş heybeye. Hayvanları götürün arkadaş bıraktı zorla..."

"Dur ulan bakayım, Muhtarın avradı ne koymuş?" Azık sargısını açtı. Patatesler, yumurtalar görüldü. Yufkalar kat kat. "Ulan iki de soğan varsa yaşadık! Biraz da tuz!.."

"Vardır!" dedi Öğretmen.

"Teeeee!.."

Soğanları, patatesleri öptü. "Köy ekmeği gözünü sevdiğim!" Bir yumurta soydu. Patates soydu. Bir soğanı yumrukladı. Bir yufkaya doldurdu, ezdi, tuzladı, dürüm yaptı. Yemeğe başladı. Yeniden yenden dürümü öpüyor, "Köy ekmeği! Yaşasın be!" diyor. "Köyleri, köylüleri, köy öğretmenlerini, bir de köy ekmeklerini pek severim!.." diyor. "Bir de köylüleri sevenleri..."

Dürümün birini bitirdi, ikincisini yapmaya koyuldu.

"Ulan sana da düreyim mi bir tane?"

"İstemez!" dedi Damalı Öğretmeni. "Sana afiyet olsun..."

"Kusura bakma, kasabaya geleli bizim avrat da Orhan Beylerin avratlara döndü. Ne kadar köy töresi varsa bıraktı. Şimdi ekmeği çarşıdan yiyoruz! Çarşı ekmeğinin bir tadını alamıyorum! O kadar söyledim : "Bırak şu çarşı ekmeğini, şuraya bir saç vur da kendin yap!.." Yok! Odun fazla gidermiş! İkiyi aynı hesapmış! Ondan hesap soran var sanki! Kasaba yerine geldiler mi karılar, fazla şımarıyor! Sonra dövemiyorsun kardaşım!.. Hükümetin gözünün önü! İki yıl önce, Tahtacı Musa, avlunun içinde kendi öz karısına iki odun vurdu, herifi

tevkif ettiler! Karı öte uğraştı, beri uğraştı, kurtaramadı. En sonu, Yonis Bey'e yalvardı. O da bir akıl öğretti, o sayede kurtardı kocasını!"

"Nasıl akılmış o?"

"Karı dedi yargıca : "Efendim, biz dövüşmüyorduk..." "Ya ne yapıyordunuz?" "Biz oynayıyorduk efendim!.." Yargıç güldü güldü, be-
raat! dedi. Ama dikkat edin bir daha avlunun ortasında oynamayın!.."

Gülüştüler. Demirci'nin anlatmasında, insana işleyen bir yan vardı. Damalı Öğretmeninini içi açılıyor. Başındaki ağrı olduğu gibi duruyor ama, sıkıntısı dağılıyor.

"Kasaba yerinin işleri hep matrağına be Hoca! Cami Hocaları ne diyor hutbede : Karı senin tapulu malındır, ister döver, ister seversin!"

Gülüştüler...

"Ulan Damalı'nın Öğretmeni, ne olacak şimdi senin işler? Böyle uzanıp yatıyorsun ama, düşünüp karar verdin mi? Alibey köyüne gidecek misin? Memurluğun anasını satayım! Bana kalırsa yarın doktora gidip bir rapor alalım. Memurlar yatmak istedikleri zaman rapor alır. Keyfi yatamazsın. Hasta ol, ölümcül ol, ille rapor! Raporun olunca istersen domuz gibi sağlam ol, o zaman kimse karışmaz. Yarın gidelim... Doktor iyi adam. Tanışırız... Ama yahu hiç sormuyorum, senin burdaki rahatın nasıl? Gecede gündüzde terli olursun, soğuk alırsın, gel seni benim eve götürüyüm. Kira değil, kendi evimde oturuyorum. Kendim yaptım. Bir odasına fazladan bir kat yatak koydum. Çarşafları dürürlü durur, arkadaşlarım, ahbablarım için... Haydi gidelim anasını satayım! Benim babam iyidir, konuşursunuz. Birkaç gün bakım şart sana. Tamam mı arkadaş? Kabul mü?"

Damalı Öğretmeni, gülüyor : "Tuhafsın Veli Usta!"

Veli Usta bir parladı : "Niye tuhaf oluyormuşum?"

"İşini koyup gelmiş, benimle uğraşıyorsun! Yetmiyormuş gibi evine çağırıyorsun! Tanımadığın bir adamı..."

Köylü demirci, bir daha parladı :

"Sen insandan hariç bir yaratık mısın? Ben insandan anlarım! İnsan olana, insanca mâmele şarttır! Baktım, seni insana benzettim! Geldim görüşüyorum! Evime çağırıyorum! İster gel, ister gelme! Senin bileceğin iş! Ama ben istersem adamı sürüye sürüye götürmeyi"

de bilirim!.."

"Sağ ol Veli Usta! Eve darışlık vermeyelim!"

"Lafa bak! Ulan sen nasıl öğretmensin? Ne darışlığı? Bir oda fazla diyorum, işitmiyor musun? Darışlıksa sana ne? Onu benim düşünmem lazım. Gönlün sığdığı yere köy sığar!.."

"Çoluk çocuğa zahmet..."

"Sen ya delisin, ya delinin köylüsü! Benim karı, sabah akşam daireye gidip memurluk mu yapıyor? İşi ne, evde oturup yaranıma yoldaşıma hizmet etsin... Kalk haydi!.."

Doktor İsmet, dispenserde bir çocuğa bakıyor. Çocuğun anasına reçeteyi anlatıyor. Sonra : "Helaya girip çıktıkça lütfen ellerinizi sabunlayınız baci! Burda her işi bırakıp solucanla uğraşmayalım!" diyor.

Kadın ilaçları aldıktan sonra borcunu sordu.

"485 lütfen!" dedi Doktor.

Kadın, bürgüsünün altındaki ellerini oynattı, ardına dönüp bir onluk çıkardı.

"Bozuk ver, bozuk!" dedi Doktor.

Belli belirsiz bir sesle, bozuğu olmadığını söyledi kadın.

"Git bozdu öyleyse lütfen!"

Demirci Veli :

"Doktor, izin olursa ben bozayım!" dedi. "Onluğu aldı. 485'i Doktora, üstünü kadına verdi : "Haydi bacım, senin iş tamam! Güzelce içir ilaçları. Sabun işini de unutma. Doktor bey doğru söylüyor..." dedi.

Kadın, çocuğunu kucakladı : "Sağ olun kardaşlar! Allah hepinizden razı olsun!.." dedi. Çıkıp gitti. Kucağındaki çocuğun benzi ak siva toprağı gibiydi. Bir damla kırmızılık yok.

"Savaştığımız hastalıkların çoğu parazitler, Hocam! Köylerimiz temiz değil. Mikrop, parazit bilmiyorlar. Yok bu kavramlardan haberleri! Anlatınca kafalarına girmiyor, Köylüyü, ilkokuldan başlayarak adım adım aydınlatacağın, bunları ilkokulda belleteceğsin. Sağlığını kendi koruyacak biraz. Bu da bilgiyle olur. Size düşen görevler her bakımdan önemli. Biz hekimlerin büyük yardımcımız sizler oluyorsunuz. Bunu zamanla daha iyi anlıyoruz Hocam!.."

Damalı'nın Öğretmeni dinliyor ve seviniyor.

"Maşaallah, devlet de ilköğretimi sıkı tutuyor. Ufak tefek sürçmelere kulak asma. Bakın, şu gazetede, Milli Eğitim Bakanının güzel bir

demeci var : "On yıl içinde ilköğretimi yüzde yüz gerçekleştirmiş olacağız. İnsanlık idealine kavuşmanın tek koşulu budur! Köylerde, kasabalarda binlerce öğretmen, liyakat ve dirayetle görevini ifa ediyor Türkiye ilköğretimi, geri kalmış uluslara örnek olabilecek şekilde, dev adımlarıyla ilerliyor... Bu, çok çok iyi bir tempo değil mi Hocam?.."

Öğretmen güldü, bir şey demedi.

"Bırak yahu Doktor!" dedi Demirci Veli. "Ben de seni uyanık biri bilirdim! Olup bitenlerin sen de ayırında değilsin! Yahu, size Tıbbiyede altı yıl bunları okutmazlar da, ne okuturlar? Biraz dört yakan baksana kardaşım! İki paralık Yonis Bey, karnını yarsan cim çıkmaz, elifi görse mertek sanır, öğretmenleri fıldır fıldır döndürüyor! Kız çocuklarını okula yazanların köylerde başını yarıyorlar. Yarın bu kızlar da birer çocuk doğurup senden solucan ilacı istemeye gelecekler! Nerde ilerleme, nerde dev adımı? Eski hocalar çocukları Arabiyet üzerine gıldır gıldır okutuyor, bunu diyorsan, doğru! İşte kulağının dibinde Nevzat Hafız, camide Allahın günü, mikrop yoktur, cin vardır, diyor... Beni fazla söyletme... Bak bu arkadaş, Damalı köyünün öğretmeni. Yonis Bey kaldırıp Alibey'e verdi. Aç bak, kafasını nasıl yarmışlar! Hem kafasına bak, hem karnına, hem kalbine... Bir güzel muayene et. Ne kadar istirahatı ihtiyacı varsa, söyle..."

Doktor, ilgilenildi : "Bir olay mı geçti Hocam?"

"Veli Usta'nın anlattığı nedenlerden pusuya düşürdüler... Köylünün uyanmasından zarar görecekler. Çıkarlarına dokundum azıcık. Cahilliğin türlüleriyle savaşmak gerekiyor. Gece arkadan vuruyorlar. Bütün tepkileri ilkel insanlarınki gibi. Beni asıl üzen, aydınların vurdumduymazlığı! Yunus Bey'e bırakmışlar alanı. Yunus Bey, köpeksiz köyde değneksiz! Kim bu Yunus Bey? Neci? Soran yok, Savcı diyor, benim yapacağım işleri yasa sınırlamış, görevlerim arasında Eğitim sorunlarıyla uğraşmak yok. Peki, Yunus Bey'in görevleri arasında var mı benim naklimle uğraşmak? Yasa Savcının görevlerini sınırlamış da, Yunus Bey nasıl başıboş bırakmış? Beni yalnız bırakıp Yunus Bey'i, Duranâ'yı destekliyorlar. Milli Eğitim Bakanı yanlış biliyor : İlköğretim dev adımlarıyla geriliyor.."

Doktor, sigara tuttu. Zile basıp odacıyı çağırdı :

"Git bize çay söyle!"

Odacı gitti.

Doktor : "Evet... Demokrasinin sakıncaları da var. Her şeyden önce, adını getirmekle, kendisini getirmiş olmuyoruz. Demin dediğim gibi, iş bunda da gelip eğitime dayanıyor. Cahillik, toplumsal yaşayışımızda gedikler açıyor. Yunus Beyler bu gediklerden işliyor. Arapça okulları da böyle... Farkındayım, Yunus Bey, Ali kıran, baş kesen şimdi!.. Ama geçür... Ben sizin kadar karamsar değilim. Hele Veli Usta kadar, hiç!.."

Veli Usta, parladı :

"Ben niye karamsar oluyormuşum? Ben dünyayı ayna, billur gibi, pırıl pırıl görenlerdenim!.. Biliyorum bugünlerimiz biraz zor, ama yarınlar tüm bizim. Niye karamsar oluyormuşum? Ayrıca ben geçürim örsün başına, senden çok kazanırım! Ben her zaman kemiğini "cuk" getiren adamım! Alta kalmam ben! Belediye Reyisinin göbeğine İngiliz anahtarını nasıl vurduğumu hepiniz bilirsiniz. Paramı kestiği zaman Orhan Beye de neler söyledim, duydunuz! Daha söyleyeceğimden başka!.. Haydi, şu arkadaşın başına bak!.."

Doktor : "Peki..." deyip kalktı. Damalı Öğretmenin'in yarasını açtı. "Temiz yara!" dedi. "İyi bakılmış!.."

"Topal Pehlivan sardı etti!.."

"Ne sardılar?"

"Okulda ilaç vardı. Biraz da tütün bastılar galiba... Bayılmışım!.."

"Kapanır... geçmiş olsun!" Oksijenle pamuk çıkardı. Bir sehpanın üstüne küvet koyup, "Eğin başınızı!" dedi. Yarayı yıkadı. Merhem sürdü. Merhem serin. Rahatlık veriyor. Gazlıbez, pamuk... Bir lastik fileyi başına geçirip bezi bastırdı : "Böyle yaparsak düşmez!" dedi. "Giyin şimdi şapkanızı!.."

"Sağ olun Doktor... Şimdi yaram iyi oldu!.."

"Yarın burda mısınız?"

"Birkaç gün burda!" dedi Veli Usta.

"Gelin de bir daha saralım."

"Sağ olun!"

"Peki, ne düşünüyorsunuz, gidecek misiniz Alibey'e?"

"Giderim ama, haksızlığa katlanmayı doğru bulmuyorum."

"Katlanmayı ne yapacaksınız?"

"Hiç olmazsa bir küçük protesto! Bir yıl, iki yıl dayatabilirim. Sonra kabul ederlerse Damalı'ya dönerim."

"İlle Damalı, demek?"

"İş böyle onur kırıcı biçime dökülünce, evet... Damalı'da bu nakilden yüreği yaralanan dostlarım var. Ben kendimi, Damalı'nın küçük dünyasında aranan bir parça haline getirdim. Seviliyorum. Sözüm dinleniyor. Köylünün sevmediği bir adamın sözüyle, ordan atılmam, dostlarım için sadece bu davada değil başka birçok davalarında ağır bir "yıkım" olacak. Buna katlanmayı doğru bulmuyorum."

"Pişkinlikten gelir de duymazlarsa, ne yapacaksınız?"

Damalı Öğretmeni, Demirci Veli'ye döndü :

"O zaman Veli Usta'ya çırak olurum!" dedi.

Veli Usta : "Valla... valla!.." dedi. "Sana enüsdosta demircilik belletmediler mi?"

"Bellettiler, biraz bilirim. Biraz da senden öğrenirim."

"Ben seni ateşin karşısında, on gün demeden, mum gibi yumuşattırım! Ama, demirci adam evli olacak Hoca, sen bekârsın, olmaz bu iş! Kuvvetli yemek yiyeceksin. Lokanta yemeğiyle demircilik yapılmaz. İkincisi, işliği kapattıktan sonra her gün yıkanıp çamaşır değişmen şart! Suyunu hazırlayıp sabunu eline veren olmazsa kendin yapamazsın. Dermanın kalmaz. Hem de, terin soğur. Demircinin kirli çamaşırlarını karısından başka kancık yıkamaz! Demircinin teri, ocağın isiyile birleşip zıvt gibi olur. Evlenmek lazım!.."

"Evlenirim!"

Doktor, konuşulanlar gerçekmiş gibi :

"O zaman, öğretmenliği bırakırsınız!" dedi.

"Bırakayım!"

"Amacınızdandan uzaklaşmış olmaz mısınız? Kasabaya demirci olmak için mi okudunuz?"

"Kasabaya değil de, gider köye olurum. Öğretmen olarak yapacağımı, demirci olarak yaparım."

"Öğretmenlikteki kadar yararlı olabilir misiniz?"

"Belki daha fazla!.."

"Pek sistemli olmaz ama?"

"Bugünkü de sistemli değil!

"Öğretmenlikte çocuk okutuyordunuz?"

"İstersem gene okuturum."

"Çocuk okutmak sistemsiz hiç olmaz."

"Siz bu sistem sözüne neden çok bağlısınız?"

"Başarıya ulaşmak için sistem gerek!" dedi Doktor.

Demirci Veli Usta : "Sistemine dedirtmeyin yahu!" dedi. "Doktor, sen bırak onu bunu da, arkadaşşa bir rapor yaz. Birkaç gün istirahat etsin..."

"Öğretmenliği bırakacağına göre, raporsuz istirahat edebilir canım!"

"Yok, sen onun bırakacağım dediğine bakma. İyice bir düşünsün o! Rapor elinde bir tutamak olur. Şu başında dört santim kutrundaki yaradan dolayı şu kadar gün istirahate ihtiyacı vardır... de."

"Peki!" dedi Doktor. Masaya geçti. Kâğıt alıp yazmaya başladı.

Öğretmen, az önce Doktorun okuduğu gazeteyi alıp karıştırdı. Ardına önüne baktı. Bir karikatür... Polis, elektrik direği dibinde bekleyen bir sarhoşa, git burdan, diyor. Sarhoş direği sırtlayıp, polisin gösterdiği yoldan uzaklaşıyor... Bir fıkra yazarı, yeni çıkan bir şiir kitabına takılmış. Şair, (*Taş var, köpek yok – Köpek var, taş yok – Taş da var, köpek de var – Sıkıysa at taşı – Köpek kralın köpeği...*) diyor. Fıkra yazarı, "Gerektiği zaman kralın köpeğine taş atabilecek insanlar yetiştirelim, eğitim sistemimizi ona göre ayarlayalım..." diyor. Damalı'nın Öğretmeni, fıkrayı Demirci'ye okudu.

Veli Usta : "Her şeyi öğretmenden bekliyorlar!" dedi. "Babalarının kölesi var sanki!.. Tövbe Yarabbim!.. Oturup akıl öğretmeye ne var? Bak ya, taş atacak adam yetiştiren öğretmenlerin başına neler geliyor?.."

Damalı Öğretmeni birden : "Aa!" diye bağırdı.

Doktor dönüp baktı. Veli Usta da baktı...

"Bizim Eğitimci'nin mektubu yahu! Damalı'dan yazıp göndermiştik. Koymuşlar.. Dördüncü sayfada : *Bir Eğitimci'nin derdi... Ben mesleğim olan Eğitimlikte... yirmi bir yıldan beri...* Bu gazeteyi alabilir miyim Doktor? Kendisine göndereyim. Köyde nerden göreceksin?"

Doktor : "Hayhay!.." dedi. "Raporunuz da hazır..."

32
DOSTLARIN SELAMI

Evdeler...

Akşam yemeğinden sonra, Veli Usta :

"Kız, birer demirok kahvesi yap!" dedi karısına. "İçelim!" Sonra Öğretmen'e döndü : "Bilmem sever misin?"

Öğretmen : "Şeker çok az olsun.." dedi.

"Az koy şekerini!" diye bağırdı karısına.

Babası, torunlarını kucaklamış, köşesine çekilmişti. İki gündür Damalı Öğretmenine "Düzülce köyünün dahiliyesi"ni anlatıyor durmadan.

"Baba, kısa kes!" dedi Veli Usta. "Kısaca de ki : "Bizim Düzülce'nin üstünden bir pınar çıkar, atalardan dedelerden söylenir gelir ki, bu sudan içen deli olur; yediden yetmişe Düzülceliler delidir..." Böyle deli.. Ne uzatıyorsun?"

İbrahim emmi : "Valla doğru!" dedi. "Biz Düzülceliler, hep deliyiz! Koca köye sığmadık, buralara geldik, baksana!"

Gerçek bu imiş gibi gülüştüler.

Veli Usta, babasına sordu : "Kötü mü ettik? Hoşnut değil misin?"

"Şimdilik hoşnudum! Ama bakarsın, irlerde hoşnut olmam. Herkesi kendine kıyas tutma. Senin altın bileziğin var, kasabada geçer. Altın bileziği olmayan ne yapsın?"

"Onlar da akıllarını başlarına toplasın!"

İbrahim Emmi : "Düzülcelilerin akıllanacağı yoktur!" dedi.

"Sularını değiştirsinler!"

Kadın, kahveleri getirdi.

"Bak, suyu değiştirileli, bizim avrat akıllandı Hoca! Eskiden görecektin bunu... Yoldan geçene taş atardı!"

Kadın kulaklarına kadar kızardı : "Ben akıllandım ama, sen bir türlü akıllanamayacaksın! Konuğun yanında nasıl konuşuyorsun?"

Babam da oğluna ođđt vereyim demiyor!.."

"Deli ođđt mđ alır a kızım?"

"Aleyhimde fazla ireli gitmeyin!" dedi Veli Usta.

Karısı : "Konuğun yanında falan..." dedi.

"Konuk değil o! Şurda bir gđntđ kaldı, bir gđn sonra kđrđđđn ba-
şına!.."

Damalı Oğretmeni :

"Beni çalıştırmak zordur biraz!" dedi.

"Neden zor oluyormuş?"

"Raporluyum!"

"Doktor gibi anasını; ne çok rapor vermiş! Yarın sargıya gittiğin-
de söyle, bir hafta daha versin!"

"Verecek zaten! Üç hafta hakkım varmış. Yalnız hepsini birden
veremezmiş, hafta hafta verebilirmiş..."

İbrahim emmi : "Valla bu memurların işleri antika! Gđrđyor
musun ne akılları var, bizim bilmediğimiz?"

Veli Usta, ortanca oğlunu sesledi : "Gel ulan!" Cebinden bir kib-
rit kutusu çıkardı : "Ben atacağım, sen söyleyeceksin..."

Oğlan, alışkın alışkın, babasının karşısına oturdu.

Veli Usta, kibrit kutusunu attı. Kutu, eczalı yanı ũste gelerek
durdu. "Bu Oğretmen nasıl adam?"

Çocuk, kutuya bakıp cevap verdi : "Eşşek adam!"

Kimde can kalır gđlmekten?

Veli Usta, kutuyu bir daha attı : "Kimlerle konuşur?"

Kutu, gene eczalı yanı ũste gelerek durdu.

Çocuk "Eşşeklerle!" dedi.

Kahkahalar...

Veli Usta, kutuyu bir daha attı! "Olup olacağı!"

Çocuktan önce İbrahim emmi bağırdı : "Adaaaaam!"

Kibrit kutusu, "dik" durmuştu.

* * *

Gđnler, kendi bildiğine akıyor.

Yarası kapandı. Üçüncü raporu almayacak.

Veli Usta'nın evde yatıp kalkıyor, yiyip içiyor.

İki kez doktorla, "üye olmayanların giremediği" Şehir Kulübü'ne gitti, memurların oyunlarını izledi. Çevresine topladığı sekiz on memura, il dönüşü yarenliklerini anlatan Yunus Beyi de orda gördü. Konuşmasına kulak misafiri oldu. Görünüşe göre, halim selim bir adam. Hiç sinirli değil. İki bir : "Allah! Emirlerine şükür! Varlığına, birliğine bin şükür!.." diyor. Dinsever görünüyor. İşleri yolunda bütün insanlar gibi, sık sık geçiyor, şükür çekiyor. Hiç hırsı, açgözlüğü yok gibi.

Bir gün Veli Usta'nın ışikte oturuyordu. Damalı'nın bekçisi girdi kapıdan! Bir tuhaf oldu. İnce bir ateş bastı üstüne. Çekinmese, bekçinin boynuna sarılacaktı. Tokalaştılar.

"Hoş geldin yahu Ali Gede!.."

Ali Gede : "Hoşgördük Hocam!" dedi. "Bizim Muhtarın, komşuların birçok selamları var... Ne oldu, ne kaldı; merak ediyorlar. Bir haber alamayınca beni yolladılar. Sabah namazından önce çıktım köyden..."

Yüzü yanmış, kurumuş. Sakalları uzamış. Kayalardan inip gelmiş bir Eti çobanı gibi, bakışları yabansı, yanık. Eski çorapları üstünde çitili çarıkları ıslak. Ayakları büyüktü. Büyük ayaklarıyla yürüyüp gelmişti.

Hep Öğretmen'in başına bakıyor :

"İyileşmişin maşallah!"

"İyileştim! Yara kapandı."

"İşlerin nasıl? Valiye gittin mi?"

"Gitmedim, lüzum kalmadı."

Bekçi baktı : "Oldu mu işin?"

"Olacağı yok, onun için gitmedim!"

"Komşular merak ediyor. Çakal suratlı Duranâ iyice şımarı. Öğretmen, o kadar dölle baş edemiyor. Topal Pehlivan dersin, her gün değneğiyle gelir, sınıfa girer, döllerini oyalamaya çalışır. Öteki köylerde bir laf çıkarmışlar : "Damalı köylüleri Öğretmeni dövmüş! Vahşilik! Öğretmen dövülür mü?.." Millet bilmez işin içyüzünü, konuşur. Muhtar, "Köy namına çok utanıyorum! Yerin dibine geçiyorum!" diyor. Gayri bizim köyün adı çıktı. Koca ovaya irezil olduk!.."

Veli Usta, elindeki işi bırakıp geldi :

"Niye ayakta konuşuyorsunuz? İçeri geçin, orda konuşun!" Öğ-

retmene sordu : "Arkadaş Damalı'dan mı?"

"Damalı'nın bekçisi Ali ağadır bu!.."

"Hoş geldin hemşerim, yorgunsun öyleyse?"

"Yorgunum ama alışığz, geçer..."

"İçeri geçin... İşimiz az kaldı. Beraber çarşıya çıkarız..."

Ali Gede, belinden bir kâğıt çıkardı :

"Bunu Muhtar yolladı : Köy tutanağı! İşine yararsa, Kaymakama, Valiye versin! dedi. Bak bakalım bir..."

Köy mühürüyle mühürlenmiş. Üyelerin mühürleri de basılı. Yazı, Eğitim'in yazısı. "Biz öğretmenimizden, yerden göğe memnunuz, onu köyümüzden almayın!" diyor.

"Kalsın bende!" dedi. "Sağ olsunlar! Saklarım..."

Ali Gede, anlamadan bakındı : "Yaramaz mı?"

"Yoo, hoşuma gitti. Anmalık olarak saklayacağım.."

"İşine yaramayacaksa kuru kâğıdı ne saklayacaksın?"

Veli Usta, işini bir türlü bitiremedi.

"Açlık tokluk var mı Ali Gede, yanına azık aldın mı?"

"Azıksız yola çıkılır mı? Senin burda olduğunu bilmiyordum. Ferhat'ın handa söylediler. Torbayı oraya bıraktım. Benim için tase çekme. Bölük Kofa'da yedim. Daha da acıkmadım..."

Veli Usta, tak tak, tuk tuk... demir dövüyordu. On altı, on yedi yaşında bir çırağı var. Adı İsmail. İlçenin Güney köyündenmiş. Körüğü çekip geliyor, ölse yetişiyor. Veli Usta'nın karşısında balyoz sallıyor. Ali Gede, bir zaman onların çalışmalarına baktı. İsmail'in işi zor. Demircilik güç iş. Çocuk, koca balyozu dört sallayıpta soluyup kalıyor. Ali Gede bir zaman baktı İsmail'e. Sonra :

"Ne yapacaksın şimdi Hoca, gidecek misin verdikleri köye? Bizim köyde kalmanın kolayı yok mu?" dedi.

"Hiç kolayı yok. Ama o köye de gitmeyeceğim."

"Ne yapacaksın gitmeyip? Zorla yollarlar!"

"Yollayamazlar zorla!"

"Memurluk emir altı. Gitmezsen atarlar..."

"Onlara kalmadan ben kendimi atacağım!"

"Nasıl?"

"Bayâ!.."

"Dükkân mı açacaksın?"

"Demirci olacağım. Biraz Veli Usta'yla çalışacağız. Sonra kendime takım düzup bir köyde işlik açacağım..."

"Hangi köyde açacaksın Hoca?"

"Belli değil. Bir köyde açacağım..."

"Yahu Hoca, o zaman ne derler biliyor musun? Bir ahlaksızlık etti de hükümet attı, derler. Valla iyi düşün, gözünü seveyim!.."

"Ben, yapacağım işe bakarım. Elin diyeceği beni ilgilendirmez!"

Bekçi, şaşkın şaşkın bakıyor : "Bari yabanlara gitme, bizim köye gel... Gel diyorum ya, bizim köy de bir demirciyi idare edemez ki!"

"Eğer gelmeye karar verirsem, ona da bakmam..."

"Ali Gede, yeniden çırak İsmail'e daldı : "Zor zenaat!"

"Ağzı dili mi var? Beceririm!"

"Bu yaştan sonra elin yatar mı? diyorum..."

"Yatar... Enstitüde bellettikleri işime yarayacak..."

"Vallahi inanamıyorum. Kâtip adam bu zenaati yapamaz. Elin kolun naziktir. İki hafta demeden hasta düşersin..."

"Yok canım o kadar değil... Dayanırım..."

Ali Gede, yeniden daldı : "Sana uygun bir köy var ama, bilmem gider misin?"

"Neresi?"

"Ortaköy!.."

"Şu bildiğimiz Ortaköy mü?"

"Evet! Kömeli köy, çevresi geniş..."

"Köy seçmeye var daha! Takımları bir düzeyim hele!"

"Ortaköy'e gelersen, Damalı'ya yakın! Yazıköylere, Yarıköylere emenmeyiz. Sık sık da görüşürüz..."

"Dediğim gibi, hele sıra ona gelsin!"

Veli Usta paydos etti.

Çırak İsmail, ocağın kömürünü toplayıp araçları yerleştirmeye başladı. Bir uçtan da körüğün üstüne bir teneke su koydu. Yıkanacaktı.

Veli Usta : "Gelin yukarı çıkalım!" dedi. "Siz otururken, ben yıkanır, giyinirim. Sonra çarşıya çıkarız. Eve gelir yemek yeriz..."

Ali Gede : "Valla, benim için sağ ol" dedi. "Azık var, handa yer, yatarım. Sabahleyin erkenden yola çıkarım!"

"Olmaz!" dedi Veli Usta. "Burası ev değil mi? Handa mı yenir,

yatılır? Çıkın yokarı!.."

Veli Usta, yıkanmaya gitti.

Ali Gede, yalnız kalınca Öğretmen'e sordu : "Ben şimdi köye varınca ne deyim?"

"Konuştuklarımızı anlat! Saklısı gizlisi yok bunun..."

"Okulda pırtıların, yorganın var, onlar ne olacak?"

"Dururlar öyle! Bir gün gelir toplarız. Komşularla da birer birer el sıkışırız. Ne yapalım?"

Damalı köyünün bekçisi uzaklara baktı :

"Uzun Saylar'a su çıkaracaktık! Köyün önüne düşecektin, oraları bağlık bahçelik yapacaktık. Kalır gayri!"

"Kalmaz..."

Çırak İsmail'e sadece körük kalıyor. Şimdi örsün başında Veli Usta'yla Damalı Öğretmeni çalışıyor. Biri çekici, biri balyozu kaldırıp indiriyor. Dövülen kırmızı demir inceliyor, uzuyor, biçime giriyor. Hemen hiç törpülük, eğelik işleri yok, yaptıkları kaba çiftçi işleri. Yivlenmek için binde bir keser, tahra geliyor.

"Senin takımların birazını burda yaparız!" diyor Veli Usta. "Çekiştir, kısacıtır... onlar kolay! Bendeki fazlaları veririm. Kalır orda bir örs, mengene, makkap, birkaç çelik kalem, balyoz, demir testeresi... Onları da, Denizli'den alırsız! Benim tanıdığım satıcılar var, yönet fiyatla alırsız.. Param diyordun, epey var mı?"

"Yettiği kadar alırsız!"

"Yetmezse demiri az alırsız. Köylerden eski demir toplar, idare edersin. Sana dedim ki, "Hemen köye çıkayım deme... Gelecek güze kadar burda çalışalım!.." Dinlemedin. Neyse, köy daha iyidir, ama veresiyeciliği vardır. Elin güzden güze para görür. Arpa buğday, fasulye... Ne getirirlerse alıp devredeceksin!"

"Bunları biliyorum!" dedi Damalı'nın Öğretmeni. "Yalnız nasıl pazarlık eder, para isterim, onu düşünüyorum."

"Bir defter tutarsın. Herkese bir sayfa açarsın. Güz gelince, imam gibi, muhtar gibi çıkar dolaşırsın..."

Günlerce... Akşamlara kadar, akşamlara kadar çalışıyor, akşam Veli Usta'nın "hamam"ında sıcak suyla sabunlanıp çıkıyorlar. Akşamları, öğleleri, hatta sabahları "kuvvetli yemek" yiyorlar. Veli Usta'nın karısı, her gün bir tavuk temizliyor, etini söyüş yapıyor, suyuna bulgur salıyor. Tatlı yapıyor. Hamur işi... ekşi turşu... Her gün, her gün!..

Veli Usta :

"Bu zenaat hamallıktır!" diyordu. "Ağır yer, ağır çalışırsın. Etlı,

tatlı... Yani ağır yemekler! Yemezsen zatürre, sonra verem olursun!.."

Ara sıra çarşıya çıkıyorlar. Doktor İsmet Beyi görüyorlar. Doktor İsmet, "üye olmayanların giremediği" Şehir Külübü'ne çekiyor. Oturup çay içiyorlar. Memurlar oyun oynuyor. Pazar günleri sabahtan oturdular mı, geç vakte kadar kalkamıyorlar. Çoğu öğle yemeğine gidemiyor. Kafaları gözleri şişiyor. Veli Usta : "Nasıl dayanıyorsunuz? Nasıl çatır çatır çatlamıyorsunuz akşamlara kadar?" diye diye bir kalıyor; soruyor kendi kendine.

Ara sıra Doktoru halk kahvelerine getiriyorlar.

Birinde, Dümenci'nin kahvede kaç adam varsa, "Buyur, buyur Doktor Bey!" diye ayağa kalktılar. Çevresini aldılar. İsmet konuştu. Dümenci'nin müşterileri, gözleri parlaya parlaya dinlediler. Doktor, erken yatıp erken kalkmaktan söz ediyor. "Dünya erken kalkanlarındır!" diyor. İşleri, sırasında, gününde yapmaktan söz ediyor. Biriken işlerin başa bela olacağını söylüyor. Söyledikleri, halkın bildiklerine denk düşüyor. Hep, "Anlıyoruz Doktor Bey!" diyerek, "Doğru konuşuyorsun..." diyerek kafa sallıyorlar.

Doktor İsmet bırakınca Veli Usta alıp, "milletin adam olması" nı konuşuyor. "Kızlarını okutmayan dürzüleri asmak"tan "tarlasını iyi sürmeyen çiftçiyi Kürdistan yanlarına sürmek"ten, "atına iyi bakmayan arabacıları hapsedmek"ten dem vuruyor. "Bana yetki verseler, şerefsizim, bu Türkiye'yi on ayda adam ederim!" diyor. "Tabii en önce ağaların hesabını görürüm! Sonra vatandaşlara geçerim... Elinde hazır, radyo deye büyük bir tilafon var. Açıp meydanlara salarım bunun sesini, bağırırım : "Vatandaşlar, arkadaşlar; yürüyün bakalım işlerinizin başına! Tutun el ele, yığın bu evleri, yapın yenilerini! Kaldırın bu köyleri sel ağızlarından! Parçaları birleştirin! Dünyaya dana gelip ökülüz gitmeyin! Dünyada gökteki yıldızlar kadar zenaat var, birer tane de öğrenin! Karıları, kızları evlere mapus etmeyin. Ağzı bozuk imamların sözünü tutmayın. Danaları güneşe çıkarıp tarayın. Çocuklara sebze suyu, meyve suyu içirin. Solucana çare bulun. Kırıldaki ahlatları aşılaysın. Bağlardaki ağaçları budayın. Filoksera hastalığına karşı "delice çubuk" dikin. Ayı oğlu ayılık edip ormanları yakmayın. Bu sözümü tutun! Tutmayanın anasını avradını peşinen..." Bizim adamımıza bu dille söyleyeceksin. "Ulan asarım, keserim" deyeceksin. Sövgüsüz cümle zarfetmeyeceksin. Öyle sesini tiyatro karıları gibi alçaltıp da,

"Müüüterem vetendeşleriiiiim... evela hepinizi hörmet ve mehebbetle selemleiiiiim..." demeyeceksin! Ne anlar köylü bundan? Bir şey anlamamaz!"

Demirci bırakıyor, gene İsmet alıyor.

Damalı'nın Öğretmeni konuşmuyor. "İstedğin kadar ağaç dik, ev süpür, çalış çabala! Başındaki hükümet hükümet olmadıktan sonra!.. Köyler, köylüler ezildikçe, durma konuş, sorma konuş kasabalarda!.." diyor içinden. Gene de kahve halkı, başını eğip dinliyor, başını kaldırıp dinliyor, biraz anladığı zaman başını sallıyor.

Günler geçiyor.

Veli Usta, çekti bir gün Denizli'ye gitti. Para aldı yanına. "Bu parayla Hubuyarlı Tahsildar gibi, İzmir'e doğru tüyersem, enayilik etme, bizim işlik de sana teslim! Sen de onu aşır!" dedi giderken. Gitti, iki gün gelmedi... "Yıldız Gazionsu'nda kafa çekmeden dönmem!" diyordu giderken. İşliği İsmail'le açıp kapadılar. Güçlerinin yettiği kadar çalıştılar. Birikmiş işleri yaptılar, yeni gelen işleri aldılar.

Doktor İsmet işliğe geldi. Onlar çalışırken oturup baktı, sigara içti. Doktorun önünde Öğretmen, ilk kez derse kalkan köy okulu öğrencisi gibi kızardı, terledi.

Doktor : "Bu iş zor yahu!" diyor. "Seninki cesaret! Vücudun gider, kayar hayatın! Öğretmenlikten demirciliğe adaptasyonun kolay olduğunu sanmıyorum, organizma baştan aşağı değişecek, hücreler değişecek, kaslar nazeninliği bırakacak; zor iş!.."

"Alışırım!" diyor. "Ne demiş Dostoyevski *Ölümler Evinin Anıtları*'nda?"

"Biliyorum, insanoğlu alışan hayvandır demiş, ama kolay değil! Alışamazsan sonu kötü! Kastım seni caydırmak değil. Sen yolu doğrultmuşsun... Ama işinin zorluğunu bilsen iyi olur. İlk zamanlar fazla zorlama kendini. Evlenmezsen bile kendine bakacak bir kadın bul! Evlenince de kararını bil. Haftada ikiye üçe razı olmasan da, dörtten yukarı çıkma. Atlar eşekler, yılda birle idare eder. Güçlü kuvvetli, dayanıklı olmaları belki bundan.."

"Yunus Beyin önünde, serseri bir dalga gibi oraya oraya yuvarlanmaktan kötü değildir herhalde, Doktor!"

"Dur bakalım, köyde rahat bırakacak mı seni?"

"Elimdeki çekici alacak değil ya!"

"Huzurunu bozar..."

"Ben fazla ilerisini düşünmekten hoşlanmam! Her şey, apaydınlık olmasın. Biraz bilinmezlik, yaşamı tatlandırır. Bilmece çözen çocuklar neden sevinir?.."

"Evet..."

Çarşıda pazarda köylülerle konuşuyor. İşlişe gelen müşterilere, köyler hakkında sorular soruyor. Söylenenleri ölçüp döküyor. "Enayiliği dedelerden miras Ortaköy"ü düşünüyor. Yol boyunca hep konuşan Altıparmak'ı, bir de Aşçı Mehmet'in oradaki altıparmak'ı düşünüyor. Damalı köyü aklından gitmiyor. İşlik açıp Damalı'da çalışmak düşüncesi, ele avca sığmaz bir kuş gibi gelip duruyor kafasına. Bir yandan da : "Yepyeni bir hava, yepyeni bir iklim.." diyor.

Aylık almaya gelmiş arkadaşlarıyla konuşuyor. Bazısı hiç haberi yokmuş gibi davranıyor, bazısı karşıdan yolunu değiştiriyor. Başına geleni kısaca anlatıyor. Yüzlerindeki tepkiyi inceliyor. Yunus Beye bir sövgü savurup bırakıyorlar. Bazısı Orhan Beye hak veriyor : "Dinlemesin ne yapsın? Yirmi dört yıllık memur. İki çocuğu lisede, bir çocuğu ortada. Mülk edinmiş. Köprüyü geçene kadar ayıya dayı diyecek!"

"Onun bu tutumu Yunus Beyi daha güçlendirmiyor mu?"

"Zaten güçlü!"

"Biraz diletse, biraz karşı durulsa yıpratılmaz mı?"

"Akıl almaz usullerle küpünü doldurmuş, olmuş olacağı kadar, nasıl yıpratırsın?"

El sıkışıp ayrılıyorlardı.

Mahkeme kapısı önünde, Ortaköy'den Çolak Osman diye altmışlık, sakallı bir adamla tanıştı. Duvarın dibine çöktüler. Karı, kız, köylüler kapiya yığılmış. Duvar diplerine çökenler, memurları görür görmez ayağa kalkıyor.

Çolak Osman'ın ağzında fosur fosur "İkinci" sigarası :

"Köyde kaçak içeriz. Buraya gelince hükümetinkinden alıyoruz. İstersen bir de sen yak.. Benim mahkeme kendimin değil. Şurda bir arkadaş var, Çil Abdullah. Kızını gelin edecek, yaşı tutmadı. Doğarken başındaymışım gibi, geldi yalvardı : Tanık ol.. Kalkıp geldik. İşler kızışmadan bitiriverelim. Akşam Yonis Bey Yargıca söyledi, bugün görülecek mahkemesi... Pekey babam, senin zorun ne? Kız filan mı kaçırdın?!"

"Şöyle bir dolaştım. Demirciyim ben..."

Demirciyim derken biraz sıkıldı, nedensiz...

"Kasabada mı çalışıyorsun?"

"Kasabada çalışıyordum; köye çıkmak istiyorum..."

"Hangi köye gideceksin acaba?"

Bu ne ilgiydi böyle? Şimdiye kadar az tattığı bir mutluluk duydu : "Bakalım, daha belli değil..."

Çolak Osman, başını kaldırıp ince ince baktı :

"Ulan sen şo Damalı'nın Öğretmeni misin yoksam?"

"Nasıl bildin Osman emimi?"

"Yahu, öteyün anlatıp duruyorlardı. Bizim dibeğin başında.. Diyorlardı ki : Orhan Bey buna rest demiş, bu da Orhan Beye rest demiş. "Kolunda altın bileziğim olduktan sonra hiçbirinize minnet etmem kavatlar!" demiş. "Hepiniz bir Yonis Beyden yılıyorsunuz, ama ben yılmam, ben erkeğim!" demiş. Demek o sensin?"

Başını eğdi : "Benim..." dedi.

"Yonis Bey irededi, çok iş görüyor ama, bizim köyde, senin işteki tutumunu beğenmediler. Biz, o Duranâ olacak domuzu biliriz. İnsan olan Duranâ'ya arka çıkmaz, ama devir onların devri! Devrin gözü kör olsun!,

"Demirci Ustası" sordu : "Bizim iş köylerde hep duyuldu mu?"

"Ohooooo! Duymayan kaldı mı? Kör gördü, sağır eşitti oldu senin!."

"İyice ünlendik demek Erle ovasında.."

"Ünlendin yeğenim... Ünlene; yiğide ün yakıştır... Hırsızlık yapmış, uğursuzluk yapmış demesinler de, Orhan Beye, Yonis Beye rest çekmiş desinler. Korkma, millet senin gibi tepegöz adamlardan hoşlanır..."

"Millet hoşlansın diye değil! İçine girince böyle gerekiyor. Göz göre göre seni ezmek istiyorlar. İnsanda bir damar var, ezilmeyi kabul etmiyor."

"Helbet!.." Çolak Osman baktı : "Eeee, şimdi bu demircilik işi essah mı? Veli Usta'nın yanına girmiş diyorlardı. Biraz paran varmış, takım düzecekmişsin... Aslı var mı?"

"Var emmi! Şimdi Veli Usta Denizli'de..."

"Ulan bizim köye bari gelsen! Demircimiz yok. Esnafı köy iyidir.

Bereketi artar. Usta ayağında olunca, kırılanı onartır, biraz daha kullanırsın. Bir şey lüzum edince, üç günlük yola inip çıkmazsın... Bahusus ki, bizim Ortaköy'ümüz de iyi köydür..."

Eski Damalı Öğretmeni Demirci Ustası, "(Enayiliği dedelerden mirastır, değil mi?)" diyor içinden.

"Bütün köylerin ortasıdır. Otu saz, kuşu kazdır. Biterlidir... Çevre köylerden iş gelir. Gelen işi baş edebilmek için şirket kurmak gereğir. Halkı uysaldır. Yabancıya saygılıdır..."

"(Aılıklı beylerine karşı da saygılı davranmış dedeleriniz, değil mi? Saydıklarınız da lokmanızı çalıyor değil mi?)"

"Sana güzel bir işlik açarız. Şahsın için bir ev uydururuz. Ben komşuya anlatırım. Ama bekârımsın daha, değil mi?"

Başını eğdi : "Bekârım..." dedi.

"Evli olsan iyiydi. Bakanın çekenin olurdu. Elin bakması kendi bakmana benzemez. Neyse, adımı bir daha söylüyorum : Çolak Osman... Çolak değilim ama, er lağabıylan çağrılır. Dök düşün, karar ver. İşine gelirse haber gönder. At araba getirelim... Örtün döşegin nerde?"

"Hepsi Damalı'da kaldı!" dedi.

"İyi ya, gider getiririz. Bunlar sorun değil. Bak bizimkileri sesliyorlar, ben gideyim. Unutma, Çolak Osman diye haber sal!"

İçinde yeni umutlar.. "(Benimki biraz da serüven isteği mi? Kalk Ortaköy'e demirci ol! Köylü desin, olmaz böyle, gel evlen! Ortaköy köylerin ortası.. Çevresi geniş.. insanları uysal.. yabancıya saygılı.)"

Kulübün önündeki caddeden Cinli Ceviz'e doğru gidip geliyor. Ellerini pantolon cebine sokmuştu. Başını eğmiş, düşünüyor. Kendi kendisiyle konuşuyor :

"(Ulan sen domuz gibi razısın Ortaköy'e! Hem de gitmek zorundasın kerata! Alibey'e gitmedin, demircibaşı olmağa niyet tuttun, Damalı'ya mı gideceksin? Öğretmen olarak başaramadığını, demirci olarak mı deneyeceksin? Deneme tarlası mı Damalı? Haltetme.. Ortaköy'e! Damalı'nın demirci olarak sana ihtiyacı yok artık!)"

Düşünüyor : "Çok mu ayrı bu ikisi biribirinden? Çok ayrı elbet! Bir de Doktor İsmet'e diyordun ki : Benim için ikisi bir! Amaç bir!.. Nerde bir? Evet bir... Amaç ortalığı ısıtmak! Ne büyük söz... Işığtı Olimpos'un başından indirmek... Maşallah, ısıttın baksana Damalı'yi!

Işıttım tabii, Damalı ışımıştır... Damalı'da ateş tutuşmuştur. Damalı, Nohut deresini Duranâ'ya yutturmuyacaktır. Kızboğan'ı yutturmamıştır. Damalı, bundan sonra gelen öğretmene sahip olacaktır... Damalı, Yunus Bey "dur!" diyecektir. Damalı bütün kızlarını okutacaktır... Damalı, ahlatları aşılacak, Uzun Saylar'ı gövertecektir... Eğitimci Mustafa, Pehlivan İsmail, Muhtar Hamdi, Pire Kızı... Ah Pire Kızı!.. Senin göğsüne birikmiş gözyaşlarımı boşaltmak istiyorum! Kimbilir ne yapıyorsun, neler duyuyorsun şimdi?)"

İçindeki Öğretmen'le, Demirci Ustası, karşılıklı tartışıyor. Tartışma uzayıp gidiyor. Demirci domuz domuz gülererek Öğretmen'le alay ediyor : "(Ağla Muallim Bey! İçinde bu işe razı olmayan bir yan var.. Kendi kendine sert davranıyorsun, zor kullanıyorsun!.. Altıparmak, Dana Mehmet, Onbeş Osman, Osman Hafız, Meryem, Ali Gede, ille de Pire Kızı, insanın altın özü, doooooost!..)"

"Hoooooop!.."

"Tamaaaaaam!.."

"Haydi yolculaaaaaaarr!.."

Cinli Ceviz'in altında bir kamyon durdu. Üstünde salkımsaçak yolcular... Şoförün yanından Veli Usta iniyor. Ortaköy'ün Demirci Ustası'yla Veli Usta tokalaşıyor, sonra kamyonu işliğin önüne çekiyorlar. Demirler, demircilik araçları... Bir ağır örs, bir köruk... Çırak İsmail kapıya çıkıyor. Şoför bir sigara yakıyor. Veli Usta : "Haydin indirelim şunları!" diyor. Hep birlikte kamyonun tepesine çıkıyorlar. Körüğü tutarak indiriyor, örsü yuvarlıyorlar. Veli Usta : "Balyozlara sap ister Hoca, ama gideceğin köyde takarsın artık!.." diyor. "Şu kutularda eğeler, şunda törpüler var. Şu mengene, şu da mengene... büyük... küçük... Şu makkap, şunlar keskiler, delik kalemleri..." Maşa demirlerini, şına demirlerini, tutup tutup aşağı atıyorlar. Saç tabakalarını yığının üstüne bırakıyorlardı : "Bunu da davlumbaz yaparsın.. Ulan her şeyini düşündüm düzül! Yalnız, haber vereyim, paran yetmedi! Yıldız Gazinosu'ndaki avratların bahşişi benden çıktı. Borçlusun!.."

Yukarıdan Veli Usta'nın karısı, kucagında küçük çocuğu, gülüyor, Damalı'nın Öğretmenine "Eşek adam" diyen oğlan, koşarak merdiveni iniyor.

34
DEMİRCİ İŞLİĞİ

Ortaköy'ün adamları, ellerini kuşağına sokmuş, dikiliyorlar. Di-beğin başı kalabalık. Dibekte bir şey dövülmediği zaman, erkekler toplanıp dikilir, ezanı bekler. Kimi zaman ağızlarını bıçak açmaz, kimi zaman birbirini matrağa alıp şamatayı göğe çıkarırlar.

Aşağıda Leylek Sereni'nin ordan, atların zili şingirdayarak, şak şak kamçı sesleriyle bir araba görünüyordu. Adamlar baktılar.

Çolak Osman : "Ahaaa!" dedi. "Bizim demirci geldi!!!!!"

"Essaaaah! Valla essah!" dediler.

"Biz sanırdık dünyada gelmez..."

Demirci Veli yere atladı : "Selam ağalar!.."

"Selaaaaamm Ustalar!" diye uzattılar.

"Size bir demirci getirdim, ananız atanız görmemiştir! Alın sahi-bolun!.."

Güldüler : "O kendi geldi, sana ne?"

Veli Usta : "Daha birinci gün nankörlük etmeyin!" dedi. "Ben aklını çelmesem sizin köye zor gelirdi!.."

Ortaköy'ün Ustası da indi arabadan : "Selam komşular!"

Ayrı ayrı tokalaştılar. "Hoş geldin" "Hoş gördük" ettiler.

Çolak Osman, kucaklayacakmış gibi, Ustanın kollarından tuttu.

Sordu : "Beni tanıdın mı?"

"Ayıbettin Osman emmi, tanımaz mıyım?"

"Eee neye haber salmadın? Haber salsan, araba getirsek yerini ha-zırlasak olmaz mıydı?"

"Veli Usta böyle uygun gördü..."

Çolak Osman ellerini birbirine vuruyor :

"Valla ben gelmezsin sanıyordum..."

"İşte geldim..."

"Komşulara dedim, hiçbirisi inanmadı.."

Güldü : "Geldik işte!"

Veli Usta : "Durmakta fayda yok! Hani bu adamın işliğı? Bir yer gösterin, arabayı boşaltalım..."

Arabacı, atlara çul çekti : "Çabuk gösterin..."

"Atları içeri alalım, terli beklemesin hayvanlar!"

Adamlar birbirine bakıştı :

"Bir tedarik de görmedik..."

"Havsızdan bastırdılar canım..."

"Şimdilik bir yere konduralım da..."

Çolak Osman : "Canım, kendileri kaygı değil!" dedi. "Takımlarını indirecek bir yer bulalım!.."

"Muhafazalı bir yer bulun, sahaba kadar uçmasınlar!.."

Çolak Osman ciddi sandı : "Burası öyle köy değil! İstersen şuraya alana boşalt! On gün beklesin, teline zarar gelmez! Burası camili köy.."

"Helbet!.." dedi Ortaköy'ün erkekleri.

Veli Usta, gözkapasını parmağıyla bastırıp : "Pıış" etti. "Alana boşaltalım da, sonra hava alalım!.. Camili köyleri, köylü milletini bana öğreteceksiniz!"

Ak sakalına ancak üç santim izin vermiş bir yaşlı : "Veli Usta doğru söylüyor!" dedi. "Eşeğini sağlam kazığa bağla, ondan sonra Al-laha havale et!"

Çolak Osman, başka bir yaşlıya : "Hasan ağa!" dedi. "Senin odanın ahırını boş..."

"Canım kolay... Takımları benim odaya indirelim, kendilerini de eve götürürüz, bunlar "el" değil artık!.. Sabah olunca da işliğı bulur..."

"Olur olur..." dediler.

Veli Usta, elini Ortaköy Demircisi'nin omuzuna koydu : "Bak Usta!" dedi. "Bu yaşlı adama Kuru Hasan derler. Ortaköy'de çelik gibi adamdır. Ötekileri tanımam ama bunu tanırım. Buraya kadar takımların, demirlerin bana aitti. Bundan sonra sana ait. Karışmam, ne-reye indirirsen indir..."

"Ayıbettin Veli Usta..." dedi Ortaköy'ün Demircisi. Adamlara döndü : "İndirelim; atlar üşümesin..."

Kuru Hasan : "Odamız burası!" dedi, dibegin yanındaki yapıyı gösterdi.

Arabacı, arabayı oda kapısına yanaştırdı. İki üç delikanlı, Kuru Hasan'ın işaretiyle hemen arabaya atladı.

"Yavaş indirin!" dedi Kuru Hasan. "Küt küt atmayın!.."

Takımları, demirleri indirmeğe başladılar.

Kuru Hasan girip çıkıyor, bakıyor.

Veli Usta, Ortaköy'ün Demircisi'ne : "Bu adama niçin Kuru Hasan demişler, anlatayım!" dedi. "Hasan ağa, Hasan ağa derlermiş buna, bu da ağa denmesine kızarmış. Bir gün, benim adım Hasan ağa değil, Hasan demiş. Ağa neymiş? Ağasının anasını satarım, kuru bir Hasan'ım ben, bildiğiniz kuru Hasan! Yani Cıkla Mehmet gibi. Kuru Hasan kalmış.."

Elli metre kadar ötedeki caminin tahta minaresinde imam akşam ezanı okumaya başladı.

Kuru Hasan, takımları indirenlerden bir delikanlıya : "Şükrü, konukları eve götür oğlum, ben namazı kılıp gelivereyim!" dedi, koştu.

Çolak Osman :

"Yahu, konukları ben götürseydim!" diye mırıldandı.

"Sonra da sen götürürsün, ayrı gayrı yok!" dedi Kuru Hasan. "Akşam hepimiz bize gelin, anlatırız..."

Demirci Veli, camiye gidenlere bağardı : "Ulaan, ineğiniz üçüz buzağıladı, size hem demirci, hem Öğretmen, hem de bir damat getirdim. Ustanız bekâââr!.." diye uzattı.

* * *

Kuru Hasan, Veli Usta'ya yer beğendiremiyor. Her bulduğu yerin bir kusuru çıkıyor. "Burası ev altı, yangın çıkar... Burası daraşlık... Buranın şavkı yok, damı alçak..."

"Baba, sen kıllısını arıyorsun ellehem!" dedi Kuru Hasan. "Madem öyle, yeni bir işlik yapalım sana! O zaman biraz beklemek lazım, kıl çıksın! Ama bize hemen demirci gerek. Çift çubuk çıkıyor, demirler yivlenecek. Köyde usta varken yabana gitmek ayıbolur..."

Veli Usta : "Yapılan bir kez yapılır, sağlam yapalım, varsın geç olsun..."

Adamlar : "Olmaz!"

Çolak Osman : "Neden olmaz? Bana bir koca lazım, o da bu gece lazım!"

Kuru Hasan : "Bir umudum, Yongalı'nın orda kaldı. Bırakılmış bir ev. Sahibi Söke'ye işçiliğe gitti, dönmedi. Ben damını yağdurmasam, bu kış yıkılacaktı. Sativer diye çok söyledi; alıcı çıkmıyor..."

"Valla orası iyi..." dedi adamlar.

Kuru Hasan : "Bizde bulunan bu kadar. Varını veren utanmamış. Gelin de görelim..." Öne düşüp yürüdü. Ölçüsüz pergelsiz, düzensiz sokaklardan geçerek, önu çitle çevrili, sıvası yavaş yavaş dökülen bir yer evin önünde durdular.

Kuru Hasan : "Anahtarlar bende, alın açın!" dedi.

Çolak Osman açtı : "Üç odalı bir yer ev..."

"Şu yan odada Yongalı'nın pırtıları duruyor. Eğer uygunsa, burası kitli kalır. Usta, bu iki odanın birini ışık yapar, birinde de yatar.."

Veli Usta girdi, odaları dolandı :

"Yarı yerini ocak kaplar, yarı yerini de körük!.. Örs koymağa, mengene koymağa, dönüp dolaşmağa yer ister. Ben böyle dedikçe size şaka geliyor, "Kıllısını arar..." falan diyorsunuz. Kıllısı başınıza kalsın! Bakın burasını bir şartla kabul ederim : Söke'ye giden arkadaşın pırtısını boşaltacaksınız. İki odanın arasındaki duvarı yıkacaksınız. Bir ışık yapacağız. Odanın biri de Usta'nın evi olacak. Usta'ya yıkanacak yer yapacağız. Pencere açacağız. Senin benim gibi kara usta değil bu, karşıdan bakıp öyle sanmayın, okumuş bir usta! Her şeyi yoluyla ister..."

Çolak Osman : "Onlar kolay!" dedi. "Pırtıları boşaltırız. Getirin benim evin altına! Neyi var, neyi yoksa bir cetvele geçip sayıyla teslim edin..."

Kuru Hasan : "Tamam öyleyse! Bir an önce Veli Usta'nın dediği yapılsın, düzen kurulsun! Usta geleli ne oldu daha, akşam bizim avrat tutturdu, eve maşa lazım, saçayağı lazım, ısgıran lazım! Bir demirci gelsin diye bakıyormuş sanki..."

Ortaköy'ün Ustası : "Bu ev için, kira, icar ne lazımsa onu da söyleyin, Veli Usta burdayken..." dedi.

Muhtar olduğunu bu sabah söyleyen Kadir : "Onun kıymeti yok!" dedi. "Bir at, bir deve değil. Daha bizim de konuşacaklarımız var. Komşular diyor ki, bizde kasabadaki gibi para bulunmaz. Güzden güze, imamınki gibi, çobanınki gibi "hak" usulü yapalım. İşler götürürü olsun, üç üç, beş beş, bir paha biçelim. Herkes harmandan harmana arpa buğday versin..."

"Sen onu benim sakalıma anlat!" dedi Veli Usta, "İmama, çobana verdiğiniz gibi, topraklı buğdayı doldurun çuvalına... öyle mi? Alır mısınız? Ama, ben karışmam..."

Muhtar Kadir kızdı : "Topraklı buğday dolduranın anasını!.. Bu köyde öyle puşluk olmaz! Harmandan ne kalktıysa, beğendiği çuvalı alsın. Neyse, haydin şimdi işbaşı!"

Birkaç kişi kazma küreğe gitti.

Kuru Hasan : "Hep birlikte çalışacağız babam!" dedi. "Akşama bitireceğiz!.."

Ayaküstü, işbölümü yapıldı. Bir haydır huydur gidiyor. "Ulaaa-an!.." diyorlar birbirine. "Tuut, kaldıııı!.." diyorlar. Ortalığı gürültüye boğuyorlar.

Ortaköy'ün Ustası : (Bunu Damalı Muhtarı Hamdi görmeliydi)" dedi. "(Ağrı'nın başındaki horoz öttü..)"

Veli Usta, elini kolunu sıvayıp Kuru Hasan'a bağırdı : "Hasan emmiii, takımları buraya taşıt! Önce dediklerim gelecek... Biraz da ağaç lazım! Kütük lazım..."

Kuru Hasan : "Olur Ustam! Sen emret!.."

Çolak Osman : "Muhtarın avluda iyi bir kütük vardı öteyğün. Örs saplamaya birebir! Onu alırız."

Adamlardan birkaçı bağırdı : "Biz istesek kıyamazdın, yabancının itibarı başka!.."

"Ustamıza yabancı demek yok.."

Veli Usta : "Bir de su yalağı! Çeliğe su vermek için..."

"Kolay!" dedi Muhtar. "Ben Çolak Osman'ın avluda gördüm bir tane. Hazır bir yalak... Tam işliğe yakışır..."

"Faka bastırdın beni Muhtaar!" dedi Çolak Osman. "Kuyunun yalağı yahu! Ama Ustamız için teklifi yok..."

Veli Usta, Ortaköy'ün Ustasını yanına çağırdı : "Bizi getiren araba burdayken, istersen Damalı'ya varıp geliver! Topla getir öteberini. Sonra gidemezsin."

"Birden olur mu be Veli Usta? Oturup bir akşam konuşmak istemez mi komşularla?"

"Kısa kes, kısa!.. Böyle olduğu daha iyi. Alır gelirsin... Milletin iş-tahı yerindeyken işe başla..."

"Çok eviyoruz..."

"İyidir! Yaz var, kış var, evecek ne iş var deme sen de! Bak millet nasıl çalışıyor?"

"Peki Veli Usta!" dedi. Akşama dönerim..."

* * *

Araba Ulupınar suyunu geçtikten sonra yokuşa vuruyordu. Arabacı yolu beğenmiyor. Yolsuz, camisiz, minaresiz köylerin anası atası hakkında atıp tutuyor.

Acayip bir tangirtıyla yukarı ağıdılar.

Kadın kız, evlerin kapılarına çıkıp : "Bizim Öğretmen, bizim Öğretmen!.." diyor. Caminin önünde iki üç adam oturuyordu. Altıparmak Ali, görür görmez ayağa kalktı. Gözleri temelli görmez olan Koca Halil dede, "Kim geldi oğul, kim, anlamadım, haa?" diye soruyor.

Eski Damalı Öğretmeni, arabadan atladı. Arabacıya, okulun yolunu gösterip : "Sen gidekoy, biz geliriz!" dedi. Komşularla sarmaştı, tokalaştı. Hal hatır soruştular.

Altıparmak Ali gülüyor :

"Bak yahu!.. Gördün mü? İnsanoğlu haggaten kuş misali? Bir var-sın, bir yoksun! Komşular gelmez gayrı diyordu. Benim de içime bir şeyler doğdu ki, Öğretmenimiz bir gün gelecek dedim. Baya özledik yahu! Öteyün aklıma geldin de, burnum sızladı. Çakal Duranâ da, "Attırdım, sepetlettirdim!" diye şirinliyor. Bir görsen, selamı sabahı, köycek kestik! Cumalara filan çıkamıyor gayrı. Komşular diyor ki : Yedi bayram küs kalacağız! İnsan içine çıkamasın! İnsan içinde insanım diye gezemesin alçak!.."

Okul yolu üstündeki evinden Kılıcı Karısı çıktı : "Vay gözlerine kurban olduğum!.. Kayboldun gittin.. Ağzına sıçtığımın iti, senin başını yedi. Öğretmenimiz artık gelmeyecek, kasabanın içine demirci duracak diyorlardı... Ben de diyordum ki : Koskoca Öğretmen, kasabalara demirci mi durur? Bak Allaha, dediğim çıktı... Hoş geldin, gözümüzün gönlümüzün üstüne geldin... Seni bize gösteren Tanrı'ya şükürler olsun... Yerlerin göklerin, duru suların, beş vakitlerin sahibine çok şükürler olsun..."

Okula doğru yürüdü. Altıparmak, yanı sıra geldi. Kılıcı Karısı, yanı sıra... Araba varıp kapıda durmuştu. Arabacı atlara torba takıyor. Bahçenin fidanları, fideleri, baharın ucundaydı. Güneş, dalları gövteriyor. Odasının perdesiz pencereleri parlıyor.

Çocuklar dersteydi. Aralıktan Eğitimcinin sesi geliyor : "Sekseni ikiye böldüğün zaman kırk çıkar, kırkı ikiye çarptığın zaman kaç çıkar?" Hep çocuk kafasına göre giderdi. Çocuğa göre söz söylemeyi, çocuğa göre anlatmayı iyi bilirdi. Çocukları alıştırdı.

Kapıyı yavaşça açıp girdi.

Çocuklar birden : "Aaaaa!.." çekti.

Eğitmen döndü : "Ooooooooo!.."

"Ooooooooo!.."

"Dur yahu!" dedi Eğitimcin. "Pehlivan'a haber vereyim. İçerde çocukların başında... Her gün gelip akşamlara kadar sınıfta dolaşiyor..." Koştı : "Pehlivan!.." diye bağırdı.

Eski Damalı Öğretmeni, Pehlivan'ın çıkmasına kalmadan içeri girdi. Çocuklar şaşırıldı. Ayağa kalktılar.

Pehlivan : "Ulan, ulan!.." diye tutturdu. Yüzü titriyor. Tokalaştılar. "Ulan, ulan!.. Vallahi iyi geldin!.. Ben de diyordum, gelmeyecek gayrı... Hökümete bir arzuhal vereyim de, asalete tayinim çıksın. Öğretmenliği öğrendim. Okumadan âlim, gezmeden gezgin gibi, görüyor musun? Duranâ'nın İbiram'a diyorum ki, oku da adam ol, baban gibi eşek olma!.."

Çocuklar ayaktaydılar.

"Günaydın!"

"Sağuuuuuuuuul!.."

İçerisi, ince ince inledi. Oturdular.

Asiye'nin yerine baktı : Boş!

"Devam işleri nasıl Hoca?" dedi Pehlivan'a.

"Aksamadan gidiyor, ama bir kızımız gelmiyor!" dedi Pehlivan. "Sen geldin ya, getiriz onu da... Yörüye yörüye gidip ben getiririm. Medeniyetten hariç kalmasın, gelsin insanlık öğrensın. Çocuklara okutup dinliyorum Hocaa!.. Dinledikçe açılıyorum. Okumak dünyanın anahtarı! Okumasız kalanların, hem de milleti öyle bırakanların anasına avradına sövüyorum. Okumak tatlı bal, bir bilseler kıymetini!.."

Çocuklara ne söyleyecek! Ayaküstü, hem Pehlivan'ı dinliyor, hem cümle hazırlıyor. Fakat hiçbirini uygun bulmuyor sonunda.

Çocuklar eskisi gibi birbirine yaslanmış. Koyunlar gibi gözlerini ışılatıyorlar. Pehlivan da değneğiyle, çok eski dönemlerden kalkıp gelmiş bir okutman gibi geziniyor, okuyun, yazın diyor.

"(Ne iyi başlamıştık? Ne iyi devam ediyorduk?) dedi kendi kendine. "Şu çocuklar öğretmensiz bırakılır mı? Naklimi yazan el kötürüm olsun! Sebep olanın eli... Bu okul bırakılır mı böyle?..""

Pehlivan : "Eee Hocaa, anlat bakalım?.."

Pire Kızı'nın Süleyman, tabure koşturdu.

Eski Damalı Öğretmeni, oturmadı :

"Ben artık öğretmen değilim Pehlivan!" dedi. "Naklimi durduramadım! Hiçbirine söz geçmedi. Alibey köyüne de gitmedim. Ortaköy'de demircilik yapacağım..."

Çocuklar, çıt çıkarmadan dinliyor.

Pehlivan sarardı : "Böyle iş olur mu yahu Hocaa?"

"Olmasa iyiydi tabii ama, başka çarem kalmadı.."

İnler gibi bir sesle : "Demek bizi yendiler, Hocaa?"

"Yenildik say, yendik say... Ben Ortaköy'de, siz burda, devam edeceğiz! Tuttuğumuz işler bitecek. Yeni arkadaş verirler mi, vermezler mi? Bilmiyorum. Vermezlerse de işimize sahip olalım. Nohut dere-si muhakkak kurtulmalı. Ahlatlar aşılmalı. Kızlar okutulmalı... Uzun Saylar'a su çıkmalı..."

Pehlivan daldı : "Hazreti Ali Efendimizin atının ayak izi bulunan kayanın dibinden suyu alıp götürüp yanan ormanın yerini yeşertecektik Hoca..."

"Zaten bu işleri siz yapıyordunuz, gene yaparsınız!"

"Yaparsız ama, sen bize büyük direk idin! Güç kuvvet verirdin. Ne kadar yapsak, birlikte yapmamız başkaydı..."

"Ne yapalım, sağlık olsun!"

"Tabii, sağlık olsun Hoca!"

Çocuklar bakıyordu.

"Hoşça kalın çocuklar!"

Çıt çıkmadı. Kovulmuş gibi, erim erim eriyerek, yerin dibine geçerek, çıktı. Karşıdan Pire Kızı geliyor. Uçar gibi...

Pehlivan, ardından çıktı. Hep, "Sağlık olsun!" diyor.

Eski Damalı Öğretmeni, Pehlivan'a bakıp bir daha söyledi : "Sağlık olsun!" Sesi yankı gibi. Pehlivan da aynı şeyi söylüyor arka arkaya... Hangisinininki yankı, hangisinininki ses? Belli olmuyor :

"Sağlık olsun!.. Sağlık olsun!.."

TOPRAKLARIN ÖYKÜSÜ

Ortaköylüler çift koşmuş, nadas ediyor. Sabahları tanla birlikte kalkıyor, öküzleri çıkarıp, çift kayışlarını kollarına alıp yürüyorlar. Yem heybelerini öküzlerin sırtına atıyorlar. Konuşarak tarlaya varıyor, evlek çevirip çift koşuyorlar. Beş on çizi varıp geldikten sonra Koca Dumlu'nun başı kırmızılanıyor. Gün doğuyor.

Çolak Osman, kendi kendine diyor ki : "Bu yıl bize bir gayret geldi maşallah! Böcü gibi çalışıyoruz! Bize toprak dayanmayacak, nere gidelim?"

Akşamüstleri, çifti saldıktan sonra, öküzleri süre süre, Körkuyu'nun oralara gelip, beşer onar kümeleşiyorlar. Yorgun, ama biten günden hoşnut, birbirine takılarak, deli deli bağırıp çağırarak köye gidiyorlar. Yukarlarda biri olsa da gözetlese, der ki : "Bu yıl, Orta-köy'ün düzülmesi oynattı!.."

Muhtar Kadir :

"Benim iki günlük çiftim kaldı! Ondan sonra öküzleri salacağım. Gene bir avarelik çökecek..." diyor.

İkinci güneşinde öküzlerin tüyü parlıyor.

Suları, yemleri daha dikkatli veriliyor, bitleri, keneleri temizleniyor, taranıp tumar ediliyor. Karıya kıza da bir istek geldi, ev önleri, sokaklar süprülüyor. Ahırların, kümeslerin deliği açılıp havalandırılıyor.

Demirci Ustası, Yongalı'nın evdeki işlikte, demir dövüyor. İşten başını kaldırmıyor. Kocaları kıra bayıra giden karılar, yaşlı koca analar, bazı da gelinler, kızlar, ellerine birer eski demir alıp, "Bundan maşa yap, şundan çapa yap!.. Kapıya reze... eşeğe halka... danaya firdöndü... kuyuya çengel yap..." diyorlar.

Çolak Osman, oğla Musa'yı, Usta'ya çırak verdi. Musa, hem köruk çekiyor, hem Veli Usta'nın çırağı gibi, örse yetişiyor. Yabandan gelen müşteriler de, boş durmaktansa, körüğe yardım etmek istiyor.

Bu yıllık, işleri güz veresiye yapmaya karar verdiler. Herkesin yaptırdığı, günüyle, bedeliyle yazıya geçiriliyor. Çevre köylüler de işleri veresiye istiyor. Birkaç kez Kuru Hasan : "Arpa buğday getirin ulan, bedava usta mı buldunuz!" diye bağırды. Sonra Usta'ya dönüp : "Verme veresiye, gider Karasu'ya!.." diye çıktı. "Ortaköy'e ver, yabana verme!.."

Öğle akşam yemeklerini iş sahiplerinden yiyor. Sabahları süt içiyor, körüğün önünde boş bir zeytinyağı kutusunda rafadan yumurta yapıyor. Öğle yemeği işliğe geliyor. Musa'yla bölüşüyorlar. Akşam, iş sahipleri eve çağırıyor. Evlerde yemek hepsinden iyi oluyor. Adamlar : "Senin sayende bizim de rahatımız iyileşti!" diyor "Karılar, yemek yapmaya başladı. Evlerin içine hiç dikkat etmiyorsun : Bunlar evleri bayramdan bayrama kaldırırdı. Saçlarını başlarını on beşten on beşe yurdu. Şimdi insan kılığına girdiler. "Usta yemeğimizi beğenmez. Usta bizi pis görür, Usta saçımızı ayıplar!" deye bir örf doğdu. Sayende Ortaköy'ün havası değişiyor!.."

Köye gelen semerciler, kalaycılar, eskiciler... yemek işini hep evlerden idare ederdi. Pazarlık yapılırken : "Bir öğün de yemek!.." diye konuşulurdu. Yemekler Usta'nın çalıştığı yere gelirdi. Hiçbiri eve alınmazdı. Şehirli olur, köylüden ayırsız görünürlerdi. Köye gelirken en eski giysilerini giyerlerdi. Ortaköy'ün Ustası, ikinci olunca işi bırakıyor, körüğün önünde hazırladığı suyu, odasına götürüp köşedeki taşlıkta dökünüyor, temiz çamaşır, temiz giysi giyiyor.

Akşam yemeğe gittiği evler, yemekten sonra dolup taşıyor. Kadınlar, erkeklerin ardına oturup dinliyor. Çocuklar, o geldiği zaman uslanıyor, eskiden bir sözü ikiletmeden yapmazken, şimdi şırp diye yapıyorlar. Namaza gidecekler namazı "kaza" ediyor, uyuyacaklar uykuyu geri atıyor. İnsan içinde kendine güvenip iki söz konuşamayanların dili çözülüyor, okur-yazarları gözünde dağ gibi büyüyenlerin gözü açılıyor, birtakım gerçekleri ayırt ediyorlar. Hepsinin içinde, bağ dikmeye, bahçe yapmaya, ağaçları aşılama, çifti daha iyi sürmeye, hak sormaya, hak almaya doğru bir istek kanatlanıyor, kimileyin öyle oluyor, sevinçlerinden ne söyleyeceklerini, nasıl konuşacaklarını şaşırıyorlar.

Kuru Hasan : "Bu köylülere bir şey oldu! Biri bir sihir yaptı, dürzüler birden değişti, nereye gidelim?" diyor.

Sürülecek toprağı azalanlar mızırdanıyor : "Toprak olmalı da sürmeli, toprak olmalı da..." diyorlar.

Kimi böyle diyor, kimi : "Hiç olmazsa sürdüğümüz yerlerin hepsi kendimizin olmalı..." diye iç çekiyor.

Demirci Ustası, bilmezlikten gelerek : "Sürdüğünüz yerler başkasının mı?" diye soruyor.

Kuru Hasan : "Sürdüğümüz yerler hep kendimizin olsa, daha ne istersin a gözüm!" diye dizini dövüyor.

"Bu köy çiftlik köyü mü Hasan emmi?"

"Çiftlik köyü gibi bir şey... Çiftlik köyü say..."

"Nasıl yani? Anlamıyorum valla!"

"Anlaşılır dava değil ki, anlayasın a oğul!"

"Hayret!..."

Kuru Hasan, başlıyor anlatmaya :

Eskiden... Bu kır boydan boya bizimmiş. Alıçlı yaylası denen yer bizimmiş... Alıçlı, beylerin köyüdür... Beyler şehirde oturur. Eskiden de şehirde otururmuş ama, sık sık gelir giderlermiş.

O zaman Alıçlı'nın bir beyi var. Kara Bey derler. Şehirde kadılık yaparmış. Dilediği toprağı çevirirmiş. Diyelim adamın davası var. Diyelim oğlu kız sürümüş.

Kara Beye gider : "Aman Kadefendi, sen bilirsin, bizi kurtar!" dermiş.

Kara Bey : "Kurtarım ama bu iş aza uza olmaz! Tarla var mı, toprak var mı; varsa haber ver?..."

"Var var!" dermiş oğlanın babası.

"Öyleyse, git bana kızın babasını çağır!"

Kızın babası gelirmiş.

Kara Bey kitap açar, okur okur okur : "Dinle, bak ne diyor? Senin bu kızın yaşı büyük görünüyor. Yaşı büyük görünen bir kız, sen nasıl olur da dilediğine vermezsin? Cezalısın! Bir hatırlı adam getir, seni elimden kurtarsın. Yoksa atarım içeri!"

Sinek bön o zaman! Höt dedi mi, korkudan, işte göt! Dermiş adamlar : "Aman Kadefendi, elini ayağını öpeyim, ben ettim sen etme, atma beni içeri! Öl de, öleyim!"

Böyle böyle, istediği tarlayı almış.

Kıtlık yılları, yoksulların unu bitirmiş, Kara Beyin ambarı dolu! Bir torba çavdara bir tarla! Bir torba buğdaya bir tarla! Askerlikte, düğünde, hastalıkta, ölümdede, hiçbir yerden iş bitiremeyenler, el kapılarını aşındır-

maktan usanıp, Kara Beyin kapısına varırmış : "Aman Beyim!.." Kara Bey, istenen parayı verirmiş ama, karşılığında tarla! Senet yaparlarmış : "Para faizsiz, tarla icarsız..."

Hiç oluru var mı ki, adam parayı verebilsin? Şimdiki zamanda kafan kızıp bu beylere bir laf söylesen, "Babamdan kalmış, babam da alınının teriyle kazanmış!" diyorlar. Hiç o kadar toprak alın teriyle kazanılır mı? Çalışa çalışa gök terin içinde kalıyoruz, biz niye kazanmıyoruz? Onu da bırak, niye yiyecek ekmeğe muhtaç kalıyoruz?

Kara Bey şehirde oturur, dermiş ki : "Burdan ata binip çıktım mı, Alıçlı'ya kadar bastığım topraklar tam tüm zatımın olacak!" Şehirle Alıçlı'nın arası at üstünde on iki saatlik yol! Aradaki köyleri tapulamış! Bir bizim köy kalmış tapulamadığı. Dedelerimiz yürekli çıkmış : "Yutturmamız yurdumuzu!" demişler.

Öteki düzü yüzsüzden yüzsüz! "Yahu, ağzımdan ant çıktı, hiç olmazsa yol geçecek kadar bir yer verin de kırdan bayırdan gelip gideyim!" demiş.

Vermemiş bizimkiler. Öte uğraş, beri uğraş... Yok!

Son sonu, bir Hüseyin Ağa varmış. Köyün baştutar adamıymış. Kara Bey, onunla dostlaşmaya başlamış...

Demirci Ustası, başını sallıyor, içinden : "(Altıparmak Ali'nin anlattıkları!)" diyor. "(Enayilik dedelerinden miras!..)"

Bu Kara Bey, Hüseyin Ağayla dostlaşmaya başlayınca, onun davarı bizim kırdan, bizim davar onun kırdan otlar olmuş. Dostluk bu ya! "Bu iş böyle sürüp gitsin!" deye, bir hileyle, bizim kırdan bir kısmını, hem de yaylamızı, kendi üstüne geçirtivermiş Kara kavat! Millet ancak iş isten geçtikten sonra ayırdına varmış. Ama ne fayda? Hüseyin Ağa ölmüş. Kara Beyin oğulları topraklara sahip olmuş. İleri geri, biraz koşmuşuz ama, tırnak tutturamamışız.

Böyleliğine, bizimkiler yoksul, onlar varıl! Yoksul düşünce hiç mi hiç uğraşamaz olmuşlar. Demişler Kara Beyin döllerine : "Siz bilirsiniz, biz ettik siz etmeyin! Siz bizim kusurumuza bakmayın!" "Peki!" Beyler güya bunlara merhamet etmiş : Ortak tarla vermişler. Bizim Ortaköy, enayiliği yüzünden kendi tarlasını ortak ekip biçmeye başlamış. Beyler, yerinden kıpırdamadan, yorulup ırılmadan, köylünün kazandığından çok çok kazanırmış.

Ben şimdi, böyle şey olmaz, yapmayın diyorum da kimse dinlemiyor. "Buğdayın karnı yarık, niye yarık?" diyorlar. Güya tarla ortak edilip dikilsin, tane üleşilirken hak geçmesin, bir tek bile artsa, ortasından yarılarak üleşilsin!.." diye imiş...

Hey benim Tanrım, dünyayı yarattın, iyi güzel, çok teşekkür ederiz, binlerce şükür sana; ya bu akılsız kulları neye yarattın? Bana kızıyorlar böyle söylüyorum diye!.. Şimdi bu topraklar elimizde olsaydı, böyle sızlanıp buzlamazdık.

Demirci Ustası, odadakilerin yüzünü araştırıp bir şeyler bulmağa çalışıyor, bir şey seçemiyor, bir şey çıkaramıyor. Ortaköylü adamların yüzü okunaksız, eski Arap yazısı gibi görünüyor.

"Çok hayretlik işlerden söz ediyorsun be Hasan emmi hiç inanasım gelmiyor! Göz göre göre, bu kadar olmaz canım! Valla inanasım gelmiyor!.."

Kuru Hasan :

"Helbet, mantık kabul eder bir iş değil de ondan inanmazsın.." dedi. "Benim anlattıklarımı hepsi bilir. Sor Çolak Osman'a, Uluların Mehmet'e, Çıl Abdulla'ya, sor Kör Sabri'ye, sor İtten Korkan Hüseyin'e... hepsi, noktası noktasına, aynı işi on kez, yüz kez anlatsın.."

"Madem bu kadar inceden inceye biliyorlar, neden haklarını hak etmeye çalışmıyorlar Hasan emmi?"

"Ah Ustam! Benim de yüreğimi yakan bu ya! Neden haklarını hak etmeye çalışmıyorlar? Sana onun da cevabını vereyim : Orası karanlık bilmece! İki köpek için, iki çocuk için, biribiriyle kanlı bıçaklı olurlar da, kardaşın kardaşa vermeğe kıyamayacağı topraklar için seslerini çıkarmazlar! Anlaşılmaz bilmededir burası!.."

"Niye böyle bu işler Osman emmi? Doğru mu Hasan emminin anlattıkları?"

Çolak Osman çiğnini çekiyor :

"Ne bileyim? Babalarımızdan hep böyle duyarız. Bizim elimizden bir şey gelmez. Bizim hiçbir yerde adımız okunmaz. Biz hükümete varsak lafımızı anlatamayız. Onların avukatları var. Onlardan amiren mamiren var, âlim var. Bizi kim sayar, kim dinler?"

Demirci Ustası : Haklı olan hakkını almayı bilmeli!" diye söylen-di.

"Elinde neyin var, nasıl alacaksın? On üç yaşındaki kızın yaşını

on beş dedirtmek için, Yonis Beye varıp söyletiyoruz. Bizim işimiz böyle gelmiş, böyle gider..."

"Böyle gelmiş olabilir. İsterseniz böyle gitmez..."

"Ne yapalım yani? Avukat tutup dava mı açalım!"

"Öyle olacaksa öyle; öyle olmayacaksa başka türlü..."

"Elimizde çözüm var mı?.."

Kuru Hasan :

"Şimdi bu şehirde oturup gölgeden güne çıkmayan beyler var ya..." dedi. "Kimin ne kadar tarla ektiğini, kimin ne kadar buğday götüreceğini bile bilemez. Bunu geç, hangi köyde ne kadar toprakları var, hangileri tapulu, hangileri tapusuz, doğusu, batısı nere? Bunu da bilmezler. Götürmesek ne yapacaklar?"

Çolak Osman :

"Bilmez olurlar mı Kuru Hasan kardeş?" dedi. "Burda bir tavşan ossursa, şehirde beylerin haberi oluyor! Kerevzeleri var! Radyo gibi, söyleneni yetiştiriyorlar! Beylerin kulağı her şeyi duyuyor..."

Kuru Hasan :

"Adam olalım, duyurmayalım!" dedi. "El ele verelim, birbirimize arka olalım. Yolsuzluk edenleri yola getirelim. Bizim örfümüz, töremiz yok mu? Biz insan değil miyiz? Balkan dediler gittik. Yemen, Seferberlik, Yunan dediler gittik. Beyler gölgede nargile tokurdattırken bu toprakları biz koruduk. Kan bizden gitti, mal onların oldu! Gözü-müzü açalım. Açmazsak açarlar! Otuz Altı'daki Tahrir'i Emlak'te, buraya bir yazıcı geldi. Hani bir ayağı yıllık idi. Nargile deyince aklıma geldi : Kıra bayıra, heybede nargile götürür, yakar biraz tokurdattır, sonra gene yazar idi. O topalın anlattığı bir masal aklımdan çıkmaz! Konuşuklu adam idi. Ettiği laf adamın beynine işler idi :

Ölmeden önce Kemal Paşa, Mersin şehrine gitmiş. Koşmuşlar, karşılamışlar bunu. Ağalar beyler, yollara halı döşeyip ellerini öpmeye varmışlar.

Kemal Paşa : "Kaldırın bu halıları! Bana numara yapmayın!" demiş. "Siz bana önce yoksulları, yani işleyenleri, yani ekip biçenleri, yani çarıkçıları gösterin!" demiş.

"Deha Paşam, onlar kıyılarda dikelir, zatını uzaktan seyredederler!" deye cevap vermişler.

"Söyleyin yakına gelsinler!" demiş.

Yol açmışlar. Kendi ekip biçenler, ayağı çarıklılar, avucu nasırlılar gelmiş. Yarıdan çoğu Kemal Paşa'yı önceden tanıyor. Cephelede yüzünü çok görmüşler. "Buyur Paşam!" demişler.

Sormuş : "Bu konak kimin?"

"Ali Beyin!" demişler.

"Şu konaklar kimin?"

"Veli Beyin!" demişler.

"Şu bahçe kimin?"

"Hasan Ağanın!.. "

"Şu tarla kimin?"

"Hüseyin Ağanın!.. "

"Peki sizinkiler hani?"

"....." Susmuşlar!

"Susmayın, nerde sizinkiler?"

"Bizimkiler yok Paşam!" demişler.

"Onlar bunları kapıştırırken sizin elleriniz armut mu topluyordu? Siz ne yapıyordunuz?"

"Biz o zaman bu topraklar için savaşıyorduk Paşam!" demişler.

Derler ki, Kemal Paşa, Mersin şehrinin tuzuna ekme banmamış. Derler ki, Mersin topraklarını beylerden alıp yoksullara pay etmiş... Mustafa Kemal, adamın hası idi, ömrü vefa etmedi. Sağ olaydı, buralara da gelip bey topraklarını bölüştürecekti...

Bir oturdular mı, geç vakitlere kadar konuşuyorlar. Yıllardan beri konuşup geldiklerini Demirci Ustasına anlatıyorlar.

O da, anlatılanları, taşları çatlatan bir sabırla dinliyor, "Ama siz isterseniz, topraklar gene sizin olur... Siz isterseniz her şey olur..." diyor.

Çolak Osman : Bizim komşuların üçünü bir araya getirmek ölümdür. Herkesi getirsen, Dükkâncı Ahmet'i getiremezsin! Eller gider Mersin'e, o düzü gider tersine..."

"Niye gidermiş tersine?"

"Gider Ustam, çünkü beylerin adamı! Onların kâhyası gibi bir şey! O değillikten gibi gözükür, yazar çizer, sonra şehre varıp beylere okuyuverir... En beri başta avradı... Orospuların kumandanı bir avradı var, tek başına bizim köyü, sulu dereye götürür, susuz getirir..."

Bahar aldı yürüdü...

Ortaköy'ün Erikdibi yöresindeki bey tarlaları, on yıldır sürülmüyor. Çok eskiden, Ortaköy'ün bazı çiftçilerine ortak verilmiş, sonra o çiftçilerin koşumları dağılmış, kimi Aydın'a, kimi Söke'ye, İzmir'e gitmiş, topraklar boş kalmıştı. Sığır davar otlağı olmuştu.

Bahar iyice aldı yürüdü.

Derelerden bulanık bahar selleri akıyor. Seller, dağın taşın toprağını, ümüsünü süpürüp götürüyor. Toprakların verimi azaldıkça azalıyor. Ortaköylülerin dün ekip biçtiği tarlalardan kalkan buğday, hem kendine, hem beyine yetip arttığı halde, bugün yetmiyor. Geçim yıldan yıla daralıyor.

Ortaköy yanlarının düzenli yağışı yok. Yıl her zaman iyi gelmez. Öyle yıl olur, tarla tohumunu ödemez. Ama Ortaköy'ün insanı, beylerin hakkını öder. Nerden bulur, nasıl öder, kalaniyle nasıl geçinir? Sırdır.

Aldı yürüdü bahar...

Baharın alıp yürümesiyle birlikte Ortaköy'de huzursuzluk da alıp yürüdü. Kendi topraklarını nadaslayıp bitirenler, ortak bey topraklarını da bitirdi. Tutulacak iş kalmadı. İşsizlik adamları sıktı. Başka zaman sıkmazdı, bu yıl sıktı.

Bir gün, Uluların Mehmet'le Asli Sırma, öküzleri sürüp köyden çıktılar. Sabahın seher vakti. Köy yavaş yavaş uyanıyor, uzaklardan derenin gürültüsü geliyor.

İki adam, süre süre, Kağnıyolu'ndaki tarlaya vardılar. Tarlalar yan yana. Nadaslar bitmiş. Saban boyunduruk burda kalmış. İki komşu, günlerden beri fısıl fısıl konuşuyor, bir şey kuruyorlar. Öküzleri koşular. Sabanları ökçeden boyunduruğa taktılar. Sonra öküzleri Erikdibi'ndeki tarlaya hoo'ladılar..

Bey tarlaları bir uçtan uca... Dinç, düz!...

Uluların Mehmet, sakar öküzü okşadı. Geçen yıl alıştırdığı tosunu okşadı. "Destur!" dedi. Sabanı toprağa daldırdı : "Haydi hayırlısı!.."

Toprak et gibi, birbirine geçmişti.

Öküzler bükülüyor, zorluk çekiyorlar.

Mehmet'le Sırma'nın sabanları yan yana gidip geliyor.

"Ulan bu toprak taş olmuş arkadaş!"

Ali Sırma : "Sürülmeyi sürülmeyi!" dedi.

"Görülmeyi görülmeyi diye bir türkü olacaktı?"

"Olacak arkadaş!" dedi Ali Sırma :

*Gözel ne gözel olmuşun,
Görülmeyi görülmeyi...
Siyah zülfün halkalanmış
Örülmeyi örülmeyi...*

"Bu toprağı boş yatırmak ayıp!"

Ali Sırma : "Haggaten ayıp!" dedi.

"Ulan buğday eksek iyi olmaz mı?"

Ali Sırma : "Vakti geçti, erişmez!"

"Bizim olsun da arpa olsun!"

Ali Sırma : "Arpa olsun!.."

Arpa saçmaya karar verdiler.

Caminin öte yanındaki ev, Bakkal Ahmet'in. Dükkân bu evin altında. Kapısı, kasaba dükkânları gibi, alana açılır. Ama levhası yok. Önünde bir uzun kavak. Penceresi kepengi yok. Kapıdan giren ışıkla aydınlanır. Kapı, yaz kış açık durur.

Bakkal Ahmet, dükkâna işi olduğu zaman iner. Çifte çubuğa gider. Boş oturacak adam değildi. Ortaköy'le çevresindeki on kadar köyün tütün bayiliği ondaydı. Atı arabası var. Ayda iki üç sefer kasabaya iner, Tekel'den getirdiklerini köylere dağıtır, "ayakta" para kazanır. Alışverişi çokça karısı yapar. Ama dükkânda karısı da fazla kalmaz. Tütünü sigarayı yanına alır, yukarı çıkar, isteyen olursa merdivenlerden veriverir. Bakkal Ahmet, köylünün kaçak tütün gereksinmesini de karşılar.

Demirci Ustası, Uluların Mehmet'e :

"Dükkânda lamba fitili bulunur mu acaba?" dedi.

"Gider bakarız..."

"Açık mıdır?"

"Değilse açtırız. Karısı vardır!"

Uzun kavağın dibine, testi kırıklarına tavuklar için su koymuşlar. Diplerinde en az ikişer parmak çamur.

Dükkân kapalı. Kapının önünde ayak sileceği var. Yanda bir ke-revet duruyor. Havanın iyi olduğu günlerde Bakkal Ahmet, buna oturur, tel saplı gözlüğünü takar. Taksildar Himmet gibi veresiye defterini aktarır. Bu defteri Bakkaldan başkası anlamaz. Kendine göre bir yazısı, kendine göre bir sayısı vardır.

"Züra bacı! Aa Züra bacı!.."

Kapıda kimse görünmüyor.

Uluların Mehmet, ağzını ayırıp bir daha bağırdı : "Züra bacıuu!"
Sonra kendi kendine : "(Bacı gibi anasını! En beri baştan kendini!)" dedi.

Demirci Ustası sordu : "Niye bakkalın kendini çağırılmıyorsun da, karısını çağırıyorsun?"

"Kendisi kasabaya tütün getirmeye gitmiş güya! İnanma; arabası burda. Yukarı köylere kaçak tütün götürmüştür!"

Damın altında, oku geri çekilmiş bir araba duruyor. Üstünde çeliği parlayan bir pullukla, atların saman torbaları var. Bakkal Ahmet, saban kullanmaz çoktandır.

"Züra bacı, gıı!.."

Bakkalın karısı, merdiven başında gördüdü :

"Ne o Mehmeet!?" dedi. "Sen misin?" Baktı, yanında Demirci de var : "Bir şey mi istediniz? Hemen geliyorum!.." Önlüğünü takıp, saçını başını düzelterip indi. Elinde bir tutam anahtar var. Karakuş gibi bir kadın. Yüzü esmer, ama yanmamış. Kolu, boynu et... belli belirsiz bir de göbek bağlamış. Kolları bilezik, boynu bileği sarı altın. Basma gıysiler içinde. Yüzünde kıllı kıllı benler var. Boylu! İri! Omuzları, kalçaları gibi geniş. Bu kadar vücut, nasıl bu kadar çevik olabilir? Anlaşılmıyor.

Uluların Mehmet, diliyle dudağı arasından :

"Ne yatak karısıdır buuuuu?.." dedi.

Züra kadın kapıyı açıp buyur etti.

İçerisi karanlık. Bir süre göz alışmıyor.

Bir iki adım girip durdular.

"Bacı; lamba fitili bulunur mu?" dedi Mehmet.

"Kaç numara istiyorsunuz?"

Mehmet, fitil numarası bilmez.

"Beş numara, beş!.." dedi Demirci.

"Beş numara da var, yedi numara da!.." dedi. "Kaç kuruşluk istiyorsunuz?"

Demirci Usta : "Otuz santim..." dedi.

Züra, durakladı : "Otuz santimi kaç kuruş ki?"

Demirci Usta : "Sen elinle göster, ben söylerim." dedi.

"Şu kadar yeter mi?" diye gösterdi Züra.

Usta : "Yeter!" dedi.

"Bu kadarı yirmi beş kuruş..."

Uluların Mehmet : "Ben numaradan anlamıyorum, sen santimden anlamıyorsun, gördün mü Züra bacı?" dedi.

"Metre işi mal satmadığımızdan, anlamayız Mehmet! Amma sat-sak, iki günde bellerim!.."

"Sabun var mı?"

"İyisinden var hem de... Ne kadar olsun?"

"Bir göreyim." dedi Demirci Usta.

"Gör! Yaş filan değil! Çok oluyor getireli. Ortaköy'de fazla satılmadığı için kurudu."

"Peki... İki kilo ver!"

Züra sabunu tarttı : "Başka!"

"Cilet istiyorum."

"Cilet de var."

"Bakayım."

"İyi cilet, eskiden kalma!"

"On tane."

Züra, on da cilet ayırdı : "Başka?"

"Şimdilik bu kadar..."

"Pekey... Bir kâğıda sarayım!"

Mehmet, hep bakıyor : "(Karşısında adam görünce nasıl mum gibi oluyor? Şuna bak! Kâğıda saracak, paket yapacak. Hey gidi oku-

muşluk! Hey gidi Züra Hanım! Ben senin en tatlı yerini öpeyim...)"

Züra, öteberileri sardıktan sonra kafadan hesabı yapıp söyledi. "İstersen bir de kaleme vur?" dedi.

Demirci : "Vurdum, tamam!" dedi.

"Züra bacımın kerratı kuvvetlidir!" dedi Mehmet. "İki dakika içinde şırp düşürür! Ne Züra bacıdır buuuu? Buna Züra Ağa derler, Ustam! Karı kısmından ağa-olur mu? Ortaköy'de olur : Züra Ağa!"

Demirci Ustası : "Maşaallah!" dedi. "Kolay iş değil. Okul filan görmeden..."

Züra : "Bir ay kadar Aziz Hoca'nın okuluna gittim kız iken. Elham'a gelip bıraktım."

"Seninle birlikte, ben de giderdim canım!" dedi Mehmet. "O zaman da, şimdiki gibi çocuklar kız erkek karışık okurdu ama, kızlar bir yana, erkekler bir yana geçerdi..."

"Şimdi karışık oturuyorlar!" dedi Züra. "Kız oğlan selbes! Her gün yeni bir âdet, yeni bir yöntem çıkıyor!"

"Ahmet Ağa-nereye gitti, Züra bacı?"

"Tütüne gitti Mehmet. Akşam gelir."

"Yaya mı gitti, arabanız burda?"

"Abla gitti... Para yatırarak. Hem de bayilere yeni bir emir gelmiş, onu öğrenecek."

Uluların Mehmet, "(Avrat dediğin böyle olacak!)" dedi içinden. "(Ne güzel yalan kıvırdı! Bizimkiler üç gün düşünse bulamaz. Tırnaklı karı, tutarlı!)" Sonra bir iç çekti kendi kendine : "(Armudun iyisini her kırdı ayılar yermiş! Bunu da Bakkal Ahmet yedi! Benim elime düşecektir! Karı deyip geçiyor musun? Bir adamın karısı, o adamın yarısı... Dahi, yarıdan fazlası!)"

Züra :

"Başka bir şey lüzum ederse, haber yolla!" dedi. "Bizde olmasa bile buluruz. Daha olmazsa kasabadan getiririz. Sıkılma köyün içinde..."

"Eksik olmayın!" dedi Demirci. "Komşular iyi.."

"Eğey kemikleri kırılınsın komşuların! İyilikleri işleri bitesiyedir. Ötesine güvenme!"

Demirci Ustası güldü.

Uluların Mehmet de güldü. Sonra ağzını yaya yaya : "Bunun en

önemli gereksinmesi, avucuna alınca bildircin gibi çırpınacak, bırakınca evin içinde pır pır uçacak, sabah akşam öte öte gamını kederini dağıtacak, taze bir kız! Bildiğin yerlerde varsa haber ver..."

Züra, kapıya doğru yürür gibi yaptı : "Onun da çaresine bakarız. Eğer aile yapacaksa hayhay!"

"Evet!" dedi Mehmet. "Aile yapmak niyetiyle!"

Züra : "Yani oynayıp oynayıp bırakıvermek yok!"

"Bırakıvermek olur mu Züra bacı? İyi bir şey olursa hükümet ni-kâhı yapar!"

"O zaman başka tabii! O zaman ona göre düşünürüz..."

Mehmet sırtı : "Elinden başka türlü de gelir mi gıı?"

Gülüşerek ayrıldılar.

Köy içinden dibek başına doğru yürürken, kol kola girdiler.

"Gelin olduktan iki yıl sonra kocası ölmüş yada bırakıp gurbete gitmiş, bir çocuklu, yada piyade dullar vardır Ustam. Taze gelin! Böyle birini ele geçirebilirsek, daha iyidir. İşine yararsa aile yaparsın, yaramazsa başkasını alırsın..."

Demirci Ustası susuyor.

"Diyeceksin ki, benim gibi yiğide kız mehel değil mi? Yanılıyorsun Ustam! Aslında bunun ikisi de bir. Biz kız aldık da başımız göğe mi erdi? Kız alanlar kırmızı çadıra mı sahip oldu? Bunun ikisi arasında bir gecelik fark var. Bir gecelik bile değil, beş dakikalık!.. Hatta gelin almak, kız almaktan iyidir. Temsilde hata olmaz : Bir acemi öküz mü iyidir, öğrendik öküz mü? Gelin dediğin öğrenik öküze kayastır, boyunduruğa alışmış, adamı fazla yormaz!.."

Demirci Ustası güldü.

"Temsilde hata olmaz dedik. Peşin söyledik... Bahusus, gelinin tadı başkadır. Herif türkü yakmış :

*Dereler buz bağladı
Avcılar iz bağladı
Beni bir gelin vurdu,
Yaremi kız bağladı...*

Çok doğrudur. Doğru olmasa türküye geçemez! Yalandan mal mülk olur, her şey olur, türkü olamaz..."

Demirci Ustası :

"Komşularda sıra gezmekten hoşnudum ama, akşamda sabahta evin içinde bıdırdaşacak bir can yoldaşı istiyorum!" dedi.

"Bahusus ki, erkek adamın bir de nefsi var! Nefis dediğin kolay susmaz! Evde külüstür bir şey varken, bir avrat görünce içimi çeki-yorum... Adımın Uluların Mehmet oluşuna bakma... Demin tanımadın mı beni? Nasıl bakıyordum Züra'ya? Züra da bakılmayacak gibi değil. Yani demek isterim, biz bu kadar bakarsak, kimbilir sen ne kadar bakarsın? Eee, öte yandan, biz de Müslümanız, karımıza kızımıza fazla bakmana tahammül edemeyiz! Şahsına bir şey al, otur!"

"İşlerim ters gidiyor. Altı ay sonramın ne olacağı belli değil! Çora çocuğa karışmaktan korkuyorum..."

"Ulan o nasıl söz! Sen Ortaköy'e Demirci Ustası oldun artık! Altı ay sonrası neden belli olmazmış? Biz seni bırakır mıyız? Gelmek iradeyle, gitmek müsaddeyle... Çor çocuk konusuna gelelim : Biz Allahın kulu değil miyiz? Biz nasıl karıştık? Senin emdiğin süt de bizimki ayran mı? Ama bak, şayet çocuk istemiyorsan, onun da kolayı var, benden duyduğunu söyleme; bizim köyün Bakkal Ahmet'i, güzden güze, bir de bahar zamanları, bir kıyamet kaput getirir. Beş on kutu alıp bir kovuğa sokarsın, kışı çıkartır sana! Biraz tatsız ama güvenlidir! Hem de bu kaputla iş yapma zenaatının adına " Kılıflı Çalışma" namı verilmiştir. Bir yerde sözü geçerse yabancılık çekme diye söylüyorum!"

Adamlar dibek başında dikiliyor.

Ellerini kuşaklarına sokmuşlar.

"Gelin ulaaan, gelin gayri! Ne konuşuyorsunuz bu kadar saklı saklı? Burda konuşun, biz de duyalım!"

Demirci Ustasının eski gazete kâğıdına sarılı öteberisi, Mehmet'in elinde. Kalabalığa doğru yürüdüler.

Kalabalıktan biri : "Çerez mi aldınız? Gece hovardalık mı var?" dedi. "Ustam, sen bu Mehmet'le fazla dolaşma, yoldan çıkarır seni!"

"Yoldan çıkmak ayıp değil oğlum!" dedi Mehmet. "Yola girmemek ayıp! Bana Uluların Mehmet derler, ben adamı yoldan çıkarsam bile gene katarım!"

Gülüştüler...

" Yola katıncaya kadar, kafadaki çatalları birkaç evin mertegine

çarpayım deme!" dedi birisi. Bu, Gurki Mehmet'ti.

Uluların Mehmet :

"Bak Ustam, sana tanıtayım : Bu köyde Mehmet'ten bol bir şey yoktur. Kepenekle ürküt, değnekle say! Buna Gurki Mehmet derler. Tavuklar gürk gürk gürk eder ya; bu da gurki! Bütün patavatsız sözleri bu konuşur. Bir panayır kurup, patavatsızları yarıştırsalar, Gurki Mehmet birinci gelir! Birinci değilse, ikinci!.. Haa ikincisi Bağa Mehmet! Bağa, yani tosbağa, kaplumbağa, kurbağa, bir de insanın boğazında çıkan bağa! Doktorlar "Ur" derler hani... Kendisi şimdi burda yok. On dört yıl önce, köyün en güzel kızını aldı. Orduya bir solukta altı tane nefer kazandırdı. O güzel kız, çok çirkin bir karı oldu. Bağa kadar uzun hava çekmeyi beceren, onun kadar makamıyla türkü söylemeyi yakıştıran yoktur köyde!.. Dikkat et Ustam, üçüncüsüne geliyorum : Diko Mehmet! Kendisi işte burda. Delikanlılığında on iki düğünde ödül alan budur. İyi nişancıdır. Şeytana uyup hamamcı olduğu gecelerde, şafaklardan önce uyanıp Nanelipınar'ın buzunu kırarak yıkanır, kendini temize çıkarırdı.. Ama şimdi kulağasma, çaptan düşmüştür : İki yanında çocuk kafası kadar iki fıtık! Kasıkbağı kullanır. Yakında bölük debboyuna kaldırırlar bunu. Kendisine sorarsan, köyde en iyi kavramayı hâlâ ben kullanırım, der.. Dik var ya, işte oradan, Diko Mehmet'i sakın unutma Ustam!.."

Gurki Mehmet, sırttı :

"Ulan, demin benim için Ustaya diyordun ki : "Dünyada en birinci patavatsız sözleri bu konuşur!" Kendi yaptığın patavatsızlığı görmüyorsun! Şuna bak, geçmiş milletin karşısına, Mehmetleri tanıtıyorsun! Şordan gören de sanacak, Kırkpınar güleşinde cazgırbaşı!.."

Uluların Mehmet :

"Dürzü!" dedi. "Pehlivanları övüyorum, beğenmedin mi?"

"Şaka diyorum ulan! Beğenmez olur muyum? Devam et, Ustamız tanısın..."

"Kaçınıcıda kalmıştık şaşırımdı. Ben konuşurken başkası karışmayacak! Karışırsa şaşırım..."

Demirci Ustası : "Dördüncüye geldin!" dedi.

"Dördüncüsü : Cıkla Mehmet! Cıklayı bilmez misin? Varsillar buğdayın içine arpa katmadan yer. Buna "cıkla buğday" derler. Yoksullar da arpanın içine buğday katmadan yerler. Buna da "Cıkla arpa"

derler. İki de cıkıdır ama, biri buğdayın cıkı, biri arpanın cıkı! Tabii cıkıdan cıkıya ayırım var. Haa bak, buna neden cıkla demişler? Yaşlılar toplanıp Mehmetlere birer ad ararken, buna gelip durmuşlar. Uygun ad bulamamışlar. Biri demiş : Buna da Cıkla Mehmet diyelim. Yani sadece "Mehmet!" demek istemiş. Evet evet, Cıkla Mehmet diyelim. Tamam, Cıkla Mehmet... Adamın adı "Cıkla Mehmet" olmuş! Kuru Hasan'ın Kuru Hasan olması gibi! Kendisi burda değil. Tası tarağı toplayıp demiryolunun öte yanındaki Dutluca Çardağı'na gitti. Orda birine içgüveyi girdi. Derler ki, Cıkla Mehmet'i anası karakolda Cafer Onbaşı'dan aldı. Şimdi Allahı var, gözüyle burnuyla hep babasına benzer. Oburluğundan başka ayıbı yoktur. Bir oturuşta yirmi yufka yer. Onunla bununla bahse girer. Girdiği bahsi kazanır. İyi çiftçi olmuştur şimdi. İyi de bir baba..."

"Devam et!.." dediler.

"Devam edelim... Geldik beşincisine! Beşinciye Yâsin Mehmet derler. Yâsin'i bilirsin. Hani camide hocaların okuduğu... Anası bunu hocaya yollamış. Varıp yekten, "Bana yâsin öğret Hocam!" demiş. Hoca da, "Oğlum, sübhanekeden başlanır!" dediye de dinletememiş. "İlle yâsin!.." Yâsinliği burdan... Okuyup hafız oldu sonunda! Ama şimdi "ha"sı gitti, "fız"ı kaldı. Yalan diyorum sanma, cumaları camiye gel de kulak ver. Bizim caminin içi geniş olduğuna, bağırır da bağırır. Bilgisinin noksanlığını bağırarakla örtmeye çalışır. Şimdi bile camidedir. Çıra gibi bir yüz bunda! Kanlı canlı kollar! Sıktığının suyunu çıkaracak bilekler, eller!" Uluların Mehmet, sesini alçattı : "İnce belli, sıırım gibi de bir karısı vardır : "Akşam Kur'an, sabah Kur'an; kör olsun senin yanında duran!" diye bırakır gider bunu. Ama Yâsin Mehmet'in ayrılığına dayanamaz, üç gün sonra döner gelir. Hafız olduğu halde iyi bir çiftçidir. Yalnız nefer yetiştirmesi zayıftır, çünkü kıflılı çalışmaya önem verir..."

Gülüştüler.

"Kendini tanı, kendini!.." dediler. "Uluların Mehmet olduğun halde, kendin gibi bir iki kopukla, kapı dinlemelerinizi, Yakacıklı Aptül'ün sürüden kuzu çalmalarınızı.."

Mehmet güldü : "Ben bunları kendim de söylerim size! Ama sıra gelmez. Daha bir sürü Mehmet var. Neden, bu köye Ortaköy demişler de "Mehmetli" dememişler? şaşarım! Neyse, biz devam edelim.

Kaçıncıya gelmiştik Ustam!"

Saymaya kalmadı. Yâsin Mehmet, tahta minareye çıkıp elini kulağına attı.

Uluların Mehmet : "Haa bak, Yâsin Mehmet işte bu! Ne ses var tanı! Ezanı İstanbul ağzıyla okur..."

Adamların birazı camiye yöneldi, birazı evlerine çekildiler. Uluların Mehmet'le Demirci Ustası kaldı.

"Bugün benim kimsede sıram yok!"

"Sıra bizde!" dedi Mehmet. "Yürü gidelim!.."

"Gidelim ama hiç şu Erikdibi tarlalarından konuşmadık. Ne yaptınız, ettiniz? Ali Sırma'yla gidip sürdürdünüz, sonra ne yapacaksınız?"

"Toprak üç dört gün havalansın, sonra arpa ekeceğiz. Kendi hesabımıza! Hem de daha süreceğiz..."

"Ne kadar süreceksiniz?"

"Hakkımızdan fazlasında gözümüz yok. İki gün daha sürsek yeter. Ali Sırma'yla öyle karar verdik."

"Gene ikiniz mi gideceksiniz?"

"Susss! Sesini çıkarma! Komşular hep gidecek. Bu işin duyulmasını istemiyoruz. Erikdibi'ne yarın en aşağı yirmi çift koşulacak! Öbür gün kırk! Herkes hakkını sürüp gelecek..."

"Peki, herkesin hakkı nasıl ayrılıyor?"

"Muhtar Kadir, o değillikten varıp başlarında dönüyor. Herkes hakkını sürüyor. En sonra Muhtarinkini elbirliğiyle süreceğiz..."

Demirci, içini çekti : "Ah, ben de gelebilseydim!"

"Senin gelmene lüzum yok!"

"Bir görürdüm yahu!.."

"Arpalar eriştikten sonra gör! Sen ne olsa yabancısın! Geri dur. Senin gölgen yeter bize! Komşulara o değillikten akıl öğret. Seni hep seviyorlar. Yerin çok yüksek! Yalnız, fazla bilgiçlik taslama! Orta-köy'ün adamı, bilgiçlik taslayandan hoşlanmaz. Ona göre..."

Mehmet'in evine geldiler.

Bir ak köpek hırladı.

Mehmet : "Oşt!" dedi. "Ne hırılıyorsun namussuz?.."

Karısı Naciye, boşalmış bir yem teknesiyle ahırdan çıktı. Ustayı görünce, "Buyur buyur!" dedi.

"Öküzleri iyi yemledin mi gıı?" dedi Mehmet.

"Burçak yarması koydum kepeğin arasına... Şafakta yarma veririz..."

"Aşı da pişirdin mi?"

"Pişirdim!"

"Hoşaf kaynattın mı?"

"Kaynattım kaynana, kaynattım! Sorgucu meleği gibi ne sorup duruyorsun? Usta'yı çıkar yukarı! Pişen pişmeyen senin üstüne görev mi?"

Mehmet, Usta'ya döndü :

"Görüyor musun? Burnundan kıl aldırıyor mu? Hökümet nikâhına kayıtlı karılar böyle! Azcık üstlerine varınca maraza çıkarıyorlar. Sana birini bulursak, imam nikâhıyla al, itaat etsin, anlıyor musun? Bu sözümü aklından çıkarma!.."

Demirci Ustası güldü.

Naciye : "Buyur kardeşlik!" dedi. "Siz onun deli deli söylenmesine kulak asmayın! Aklına estiği gibi konuşur o! Kaynatam rahmetliye çekmiş! Hökümet nikânını fazla bir şey sanıyor. Tanımayan onu da tanımaz! İtaat, gönülden olur..."

Mehmet, Usta'ya baktı : "Avukat!.." dedi.

Usta yeniden güldü : "Yengemin söylediği doğru!"

Merdiveni çıkmışlardı. Mehmet, elini dizlerine çarptı : "Tamam!" dedi. "Sen de bizim karıdan yana çıktın! Oldu mu şimdi? Şimdi bu karı şımarmaz mı? Hiç beni düşünmüyor musun Usta?" Kendi kendine, dizini dövmeyi sürdürdü : "Akıllı bir adamla arkadaş olmam ben zaten! Gördün mü başıma geleni?"

Mehmet'in "asker"ler, kapıya dizilmişti. En büyüğü, inat saçlı bir oğlan. Sarı...

"Buna Sakar Cevcet derler. Alnının inat saçlarına dikkat et. Bütün sakar adamlarda bu saçlardan bulunur. Asıl adı Cevdet ama anası Cevcet çağırır. Cahilin biri olduğuna, lügatlı adlara dili dönmez. Biz de kariya uyup Cevcet deriz." Oğlunun başını bastırıp okşadı : "Gel, Usta'nın elini tokala bakalım!.."

Çocuk geldi, Usta'yla tokalaştı.

Naciye : "Öp oğlum emmiyin elini!" dedi.

"Yok öpme!" dedi Mehmet. "El öpmek yok! Kaç kez diyorum ki bundan sonra el öpmek yassak!.."

"Ah sen, ah sen! Sen kendin gibi soytarı yapacaksın benim çocuklarımı, aah!.."

Mehmet ikinciye çekti : "Bu da Hasan efe! Tokalaş oğlum Usta'yla" Hasan geldi, tokalaştı.

"Bizim orduda kız da var Usta! Büyüdüğü zaman Harbiye'nin subay kısmına vereceğim ki, okuyup erkekleri talim ettirsin! Adı : Hacer... Anamın adı!.." Kızını tuttu okşadı : "Gel kızım tokalaş!" dedi. Hacer geldi tokalaştı. "İşteee, bu da Doğan Onbaşı! Manganın gerisine durmuş görüyor musun? Bunun adını ben koydum, askerdeki onbaşımın adı. İyi adamdı!" Doğan'ı kaldırıp kucacağına aldı : "Haydi oğlum, bir selam çak bu adama! Başbaş et!.." Elini tutup başbaş ettirdi.

Naciye, çocukları toplayıp götürdü.

Pabuçlarını çıkarırken Usta sordu : "Dört tane mi?"

"Aman arkadaş sus, dört tane! Yeter, bu kadar olsun!.." Sesini alçattı : "Daha dörtte beşte kalmayacaktık ama, Bakkal Ahmet kılıflı çalışmayı icat etti de kurtulduk! Köyün içine bakıyorum, ikiden, üçten fazla göremiyorum gayrı; ya atkulağı, ya sacayağı! Doğrusu da bu canım! Çocuk düşürme nedeniyle karılar sararıp soluyor. Geçenlerde iki tane gitti bak! Sebep bu. Sebep kocalarının eşşekliği... Dikkat etmiyorlar, sonra da düşürün diyorlar karılara!.. Toplayıp kurs göstereceksin namussuzlara!.."

Kadın içerden seslendi : "Sofrayı bekletmeyiiin!.."

Odanın ortasında tepeleme bir bulgur pilavı tütüyor. Baca kaşına, beş numara gaz lambası asılmış. Lambanın camı temiz. Odanın iç derlenmiş toplanmış. Tabana, az kullanılmış püfür püfür naftalin koku kırımlı bir kilim yazılmış.

Çocuklar sofraya dizilmiş.

Büyükler oturunca, onlar da oturdu.

"Haydi Ustam, kuvat ola!" dedi Mehmet.

"Kuvat ola!"

Yemeye başladılar. Naciye'nin daracık bir ağzı, kırmızı yuvarlak yüzü var. "Huyu tüyü, tıpkı Pire Kızı.. Öyle şakacı, öyle güleç! Her halleri Pire Kızı'nı andırıyor..)" Mehmet'e baktı. Mehmet de canlı canlı yiyor. "(Helal olsun!..)" dedi içinden.

İŞLER AKIP GİDİYOR

Erikdibi'nde seksen çift birden dönüyor. Uzaklardan bakınca, boydan boya karartılmış toprağın üstünde, alaca öküzlerin, ak mintoanlı adamların gezindiği görülüyor. Türkü çağırıyorlar. Coşan, keyfe gelen yok. Coşkunluğu, sevinci içlerinde saklıyorlar. Sessiz sessiz gidip geliyorlar şabanın ardı sıra...

Bazılarının içinde, iyi seçilmeyen bir rahatlık var. Bazıları sinirli. Birbirleriyle şakalaşmıyorlar. Bir susma, bir somurtma sürüp gidiyor. Arada bir "Hoo!.." sesleri duyuluyor, öküzlerin sırtında övendereler şaklıyor.

Öküz dövenlere "dinsiz" denirdi. Öküz dövenlerden kimse hoşlanmaz. Ama çıkışamıyorlar. Başka zaman olsa bırakırlar mı? "Kör olası! Namı nimetini yiyorsun, döveceğine, sağ gözünü bırak, sol gözünü öp!.." deyip vururlar kafasına. Şimdi çıt çıkarmıyorlar.

Ekmek yerken, birbirine buyur çekemiyor, "Geliver!" demiyorlar. Beşer onar kişilik kümeler, kendiliğinden kuruluyor. Torbalar, çıkıklar sessizce açılıyor. Kaynamış yumurta, kaynamış patates, soğan, çökelek sessizce yeniyor.

Aşağıda Ortaköy yatıyor. Düz damlar, yere yapışmış gibi, dümdüz, alçacık alçacık. Koca köy, var mı, yok mu seçilmiyor, yerle bir gibi görünüyor. Ağaç yok. Sayılsa on ağaç çıkmaz. Ev önlerine ağaç dikmek diye bir gelenek yok. Bakıldığı zaman yeşillik görünmüyor.

Uluların Mehmet, iki üç gündür, akşamüstleri çiftten dönerken hep : "(Ağaçlamalı bu köyü!..)" diyor. "(Hazır âlâ kuyularımız var, iki kova fazla çekip sulamalı. "(Ne güzel söylüyor Demirci : "Elin kabuklu gâvuru çölleri çimlendirmiş! Köy suyunun yanı sıra, iki yakaya kavak diksek olmaz mı?" Ama mevsimi geçirdik. Gelecek yıl komşuyu ayartıp yapmalı bu işi! Gelecek yıl, gelecek yıl!... Bizimki, işleri hep gelecek yıllara atmaktır. Çiftçinin karnını yarmışlar, yüz tane "gelecek

yıl" çıkmış. Ama dur, çit için güzden yelediğim ahlatların sürgünü var, onlara aşı vursak olur. Köye varınca Usta'ya bir sorayım, olur derse, yaşadık! Yumruğum gibi armutlar! O zaman bağdaki gıcık armutları da aşılarım. Doyuncaya kadar yeriz! Bol olsun, çoluk çocuk gönensin! Artarsa mala dökeriz. Ortasından dörde bölüp kak yaparız, kışın hoşaf olur...)'' Böyle diyor kendi kendine.

Çifti bırakan kalabalık, öküzleri önlerine katıp köye akıyor. Dedetaşı'na gelmeden dilleri çözülmüyor. Dedetaşı'na geldikleri zaman birbirine : "Ulan!.." diyorlar. "Ulan dürzü, bu öküzün sırtını niye taramıyorsun?"

"Bak, daşşığınin arasında kene var! Bak boynuna boyunduruk dokanmış! Bak tırnağı daşırgamış!.."

"Bak derisinde kılkurdu var! Kuru Hasan'a göster!.."

"İyi adam eşeğinden, iyi karı dөşeginden belli olur. O eşeğin semerini bir yaptı! Bak kolanı da kopuyor! Yelesini kırk!.."

Köye girince konuşma bollaşıyor. Evlerine güler yüz, tatlı dil varıyorlar. İçine toprak dolmuş çarıkları çıkarıyor, çorapları atıyor, ellerini yüzlerini yumadan, öküzleri okşuyor, taraksa tarak, gebreyse gebre, bir tumar ediyor, kuyruğunu çekiyor, öküzleri çocukları gibi seviyorlar, ondan sonra yukarı çıkıyorlar.

Bakkal Ahmet, dükkânın önündeki kerevete oturuyor, veresiye defterini alıp aktarıyor, bir şeyler yazıyor. Birisi bir şey almağa gelirse, gözündeki tel saplı gözlüğü çıkarıp isteneni veriyor. İsteneni verdikten sonra da, Erikdibi'ndeki bey tarlaları üstüne açıyor sözü. Karşısındaki ağzını yumuyor, usulca çıkıp gidiyor. Köy içine çıktıktan sonra, Bakkalın boynu altınlı avradından filan bahsederek, usulca tükürüyor.

Muhtar Kadir, Bakkalın dükkânına geldi : "Kalk bir tütün ver!" dedi.

Bakkal, tütünü verdi.

Dükkânın önünde ayaküstü durdular.

"Sen bu köyden değil misin ulan?" dedi Muhtar. "Niye sürüden ayrılıyorsun? Ellen birlikte iki çizi de sen sürsen olmuyor mu? Yoksam damağının altında başka amacın mı var? Bak, sana peşin söylüyorum : Eninde sonunda komşuyla geçineceksin, yazıp çizip bir şeyler ulaştırma beylere! Sonu kötü olur! Bu komşunun ölüzgeriyle harman savrulmaz gayrı!.."

Bakkal Ahmet, tartındı : "Git yahu! Akıllı bir laf konuş! Bana bir gireri çıkarı yok ki, gidip ulaştırayım. Duyarsa beyler kendi duyar. Duyduğu zaman da benden bilmeyin sakın! Ben şurda oturup işimle meşgul oluyorum. Başkasının işine burnumu sokma huyum yoktur..."

"Huyun yoktur da niye komşuyla birlik iki çizim sürmüyorsunuz?.. Niye yan gidiyorsunuz?"

"Haa bak, ben elin tapulu toprağına ilişmem! Hem de muhtaç değilim. Yeterim kadar var. Koyup giden koyup gitmiş. "Bakkal Ahmet Bey toprağı sürmüş!" deye Erle ovasında kendimi şayi edemem!.."

"Sürenler hep muhtaç olduğundan sürüyor öyle mi?"

"Helbet! Muhtaç olmasa kimse varıp yavsılı deriye el sürmez. Ama benim ihtiyacım yok, beylerin toprağı sürene mübarek olsun!.."

Muhtar ayrıldı : "Öyle olsun bakalım!.."

"Ama sonunda bir şey olursa, benden bilmeyin..."

* * *

Demirci Ustası, Çolak Osman'ın Musa'yla çalışıyor, gelen işleri bitiriyor, boş vakit bulursa, maşadır, çapadır, bir şeyler yapıp duvara asıyor. Çevre köylerden gelip isterlerse veriyor.

Bir gün Doktor İsmet geldi kasabadan. Ciple Yakaköy'e gidiyor-muş. Yolu uğratmış. Sora sora işliğı bulmuş.

Usta, işi bırakıp Doktora sigara verdi.

Doktor : "İyisin maşaallah!" dedi. "Çalış da çalışırken göreyim! Çok sevindim, kendine iyi bakıyorsun..."

"Benim değil, Ortaköy'ün yiğitliğı..."

"Yemekleri köylüden mi yiyorsun?"

"Köy esnaflığında yol budur. Semerci, dikici, kalaycı... Böyle yaparlar..."

"Aferin köylüye, sana iyi bakmış! Ara sıra kasabada adın geçiyor. Şehir Kulübü denen yerde konuşuluyorsun. Valilik senin işi onaylamış. Alibey köyüne gitmediğın için üstüne yakında bir çizik çekilecekmiş!"

"Bildiklerini yapınlar! Ben Demirciyim artık!"

"Veli Usta da hep seni söylüyor. Çok özledim, işleri azaltıp bir gitsem diyor. Bir bacım olsa verirdim, çok esaslı arkadaş diyor. Evlenmek için bir şey düşünmüyor musun? Yoksa köyün beleş yemeğini yemeye devam mı edeceksin?"

"Beleş değil, çalışıp yiyorum!"

"Fena değil... Ben evlenme işini sormuştum."

"Düşünüyoruz. Bir tane bulacağız. Kız al diyorlar, dul al diyorlar. Ekmekçi al diyorlar. İşine yararsa aile yap, yaramazsa ver parasını, çıkar diyorlar!"

"İyisini bulup evlenmek gerek! Sonunda bırakmanı pek hoş karşılamazlar... Bilmem ya!.."

"Ama bırakmak gerekirse?"

"Tabii o da var..."

"Bakarsın işler ters gider. Yalnız olmak gerekir..."

"Yahi sen de bir çekip gitme biliyorsun! Otur oturduğun yerde! Çingenenin çadır değiştirdiği gibi köy mü değişir?"

"Gerekirse..."

"İyi baba, ne yaparsan yap, sana akıl öğretecek değiliz. İster kız al, ister dul... Eğreti al, ekmekçi al... Amaç iyisine düşmek... Yok mu köyde?"

"Burdan olması şart değil. Çevre köylerden filan arıyoruz birini."

Doktor güldü : "İyi!.."

Bir gün de çekti Pire Kızı geldi Damalı'dan. Eşeğin üstüne bir heybe atmış. Oğlu Süleyman'ı yanına düşürmüş, sürüp gelmişler ikisi.

"Vay benim kara gözlü kardaşım vaay! Gelmiş de ellerin köylerine demirci mi durmuşsun? Niye gelip Damalı'ya oturmamışın? Damalı'nın okuluna öğretmen dursan, köylü sana bakamaz mıymış? Eeee nasılsın bakalım? Rahatın iyi mi?"

Kapıda sarmaştılar. Pire Kızı, başını aldı, göğsüne bastırdı, gözlerini öptü. Ağlamağa başladı.

Demirci Ustası : "Hoş geldin bacıcan!" dedi. "Can" Damalı'nın sözüydü. Ortaköy'de kullanılmıyor. "Sen nasılsın?"

"Ben nasıl olayım? Sarığımı sudan kurtarıp gidiyorum!"

"Komşular nasıl? Ne yapıyorlar?"

"Hep selam ederler, iyiler!"

"Eğitmen nasıl?"

"Selam eder, iyi!"

"Pehlivan nasıl?"

"Selam eder, iyi!"

"Kılıcı teyze nasıl?"

"Selam eder, iyi!"

Herkesi soruyordu :

"Muhtar nasıl?"

"Çok selam eder, iyi!"

"Senin adam ne yapar?"

"Selam eder, iyidir!"

"Duranâ ne yapar?"

"Yüzünü yuyucu görsün! Bildiğim yok!"

"Nohut deresi ne oldu?"

"Öyle sürüncemede... Yakında keşif gelecek.."

"Uzun Saylar'a artık kazacaktınız?"

"Alıp yürüdü, belkim yarıyı geçti! Başlayalı bir haftadan fazla oldu. İlk biraz zor gitti. Yöntemini bilemiyorlar. Sonra çift koştu, kabarttılar, kazma kürek giriştiler. Beş altı kez gittim. Arı gibi çalışıyor millet. Dört yere taş örü yapılacak. Örucülükten anlayanlar seçildi. Pehlivan diyor : "Biraz çimento olaydı!.." Komşular ağaç olukla filan idare edecekler. Pehlivan : "Oluk için yeni ağaç kesmek yok!" diyor. Damalı bildiğin Damalı değil! Kıştan bütün ahlatları budadılar. "Arpa orakları sırasında gelse de başımızda bulunsa! Hem aşı yapar, hem konuşuruz!" diyorlar. "Hele yaz gelsin.." diyorlar..."

Demirci Ustası gülüyor, Pire Kızı'nın gözlerinin ta içine bakıyor : "Evet, hele bir yaz gelsin! Demek Uzun Saylar'a artık kazıyorsunuz?"

"Kazıyoruz!"

"Pehlivan okulda kalıyor. Okulda kalıyor ama, hiç içerde durmuyor, ikide bir bahçeye çıkıp karşılara bakıyor. Sanırsın mühendis! Karşıdan karşıya arığı keşfediyor..."

"Okula devamlı demek?"

"Her gün! Eğitimden erken gidiyor!.. Komşular diyor ki : "Madem bu kadar hevesli, birer şinik "hak" verelim..."

"Komşular hoşnut demek?"

"Hoşnut da söz mü? Yerden göğe kadar hem de! Yalnız bir huyunu sevmiyorlar..."

"Neymiş o?"

"Çocukları güleştiriyor! Hepsini güleşçi yapacak..."

"Okuma-yazma?"

"Kendisi çocuklardan öğreniyor! Gelecek yıla öğretmen vermezlerse Birincileri alıp parasız olarak okutacağım diyor..."

"Bir topal kuş gibi... orda... dağın başında!.."

"Dağın başında ya can, dağın başında!.. Pekey, ya senin işler nasıl? Maşaallah, işliğin pek güzel! Neler neler yapmışsın şu duvarlarda?.."

"Çalışıyorum..."

"Düğünü ne zaman yapacağız? Bak, bize haber vermeden evlenirsen, adam değilsin!"

"Şimdilik bir şey yok. Olacağı zaman haber yollarım."

"Neden olmasın? İyi bir kız alalım sana..."

"Burda komşular kız olması şart değil diyor. İyisi olsun da dul olsun diyorlar."

"Sen ne diyorsun?"

"Ne diyeceğim, he diyorum!"

Güldü : "Sahi mi?"

"Tabii sahi!.."

"Ah, yaşım senin yaşında olacaktı, valla boşanır gelirdim! Alır mıydın beni?" Musa'yla birlikte köruk çekip oynayan oğluna baktı. Çocuk dalıp gitmiş. "Ah, benim kaderim yokmuş kaderim!.. Kaderim olsa anamdan biraz daha geç doğardım..."

Usta baktı : "Seninle biz bacı kardeş olmadık mı Pire?"

"Kuru kardeşlikten ne çıkar? Sen gelmiş burda demirci durmuşsun, ben Damalı'da eli kolu bağlı... Ne değeri var seninle benim kardeşliğimizin?"

"Öyle mi Pire can?"

"Öyle tabii..."

Bakışıp kaldılar.

"Sen çok konuştun!" dedi Usta. "Eşeğin de dışarda hıçkırıyor bak. Musa'ya söyleyim de götürüp torba taksın..."

"Hıçkırırsın dursun, ben döneceğim!" dedi Pire. İki daha konuşulmuş hele... Bak bu heybenin içinde öteberi var. Komşular yolladı. Çoğununkini almadım, heybede yer kalmadı. Duyan bir şey yollamak

istedi. Osman Hafız'ın Meryem katmer yolladı. Altıparmak'ın karı katmer yolladı..."

"Bu işliğin yanındaki oda benim. Burda işleyip orda yatıyorum. Gel oraya geçelim. Hemen dönmesen iyi edersin. Yatacak yer de buluruz... Gitme bu akşam..."

"Görüşmeye doyum olmaz, gideyim..."

"Hele gel, oturup bir yemek yiyelim. Dur, ben yemeği aldırayım!" Çırağa döndü : "Musa!.. Git, Kör Bahri'den bizim yemeği al!.. Biraz canlı koysunlar, konuğumuz var..."

"Yemeği ne yapacaksın? Heybe dolu dedim!.."

Musa, önlüğü çıkarıp yürüdü.

"Gelirken, Bakkala uğra, helva al!.."

Çırak, "Pekey!.." dedi koştu.

"Gelin biz öte yana geçelim, gel Süleyman!.. Süleyman ben görmeyeli büyümüş..."

"Büyüdü Hocası!.."

"Büyümene bak! Oku da Damalı'ya öğretmen ol, göreyim seni!.."

"Öyle yapsın Hocası! Yabancılar bırakıp kaçıyor!.."

"Öyle oluyor..." dedi Demirci : "Yerli olunca kaçamaz..."

"Bizim köye öğretmen verecekleri de şüpheli zaten..."

"Topal Pehlivan idare ediyor ya?.."

"Öğretmenlerin idare ettiği kadar eder mi?"

Demircinin odası, ufacık bir yer.

Yerde bir çift kuru hasır yazılı. Karyolası duvarın dibine çatılmış. Ocakta bir gaz tenekesi kapalıydı. Karyolanın başucunda lambası asılı. Camı islenmiş. Kitaplar duvardaki oymaya üst üste yığılmış. Çivilerde çamaşırları, giysileri... Penceresinde basma perde... Basma perdesi açılmıştı. Yatağı iyi dürülmüş. Tıpkı Damalı'daki gibi.

"Sen evlen benim canım, sen evlen!.. İster kız al, ister dul, sen evlen!.. Dünyada bu kadar kancık var, hiç eğiþ bükme, birini al; evlen! Boşa geçirme yılları!.."

Gürültüsüz bir yaz geçti.

Komşular kıra bayıra gitti. Demirci Ustası çalıştı. Terledi durdu. Arada bir kez Damalı'ya, bir kez Yeşilova'ya, bir kez Yakaköy'e gitti. Başka dur-durak bilmedi, hep çalıştı. Sabah altıda girdi, akşamüstü dörtte çıktı.

Damalı'da ahlatları aşıladılar. Yüzlerce aşı... Baharda fişkırmış dalları yarıp kabuğun arasına "göz" soktular. Yardıkça, kabuğun altından su çıkıyor. Gelinbudu, tavşanbaşı, Honaz armudu, neler vurdu- lar. Damalı'nın insanları, en çok gelinbudunu, sonra tavşanbaşını istiyor.. Uzun Saylar'a alınacak suyun arığı açıldı bitti. İnce bir su, taşlardan sekerek, déreleri geçerek, burunları dolanarak geliyor, Saylar'ın başından, taranmış gelin saçı gibi, aşağılara aşağılara dökülüyor. Karının kızın elinde birer çapa, tırmık, kürek, çıplak toprağı yeşertmeğe çalışıyorlar. Önceden hesaplayabilenler, Pehlivan'ın sözünü tutanlar, tarlalarına fidan sokmuş, yeni getirdikleri suyla sulayıp duruyorlar şimdi. Su, toprağı ıslatıyor, güneş, yeni dikilmiş fidanları ısıtıyor. Dal uçları patlıyor, yeni dallar sürüyor, dallar koşaradım büyüyor. Gelecek yıl buralar bambaşka olacak. Muhtar Hamdi'nin gözleri gülüyor : "Ulan Hoca, sen gittin, millet bir hoş oldu! Diyorum, Ağrı dağının başındaki horoz öttü. Uyuz uyuz düşünmeler kaşınmalar yok artık! İş arıyor bu adamlar. Bulamazlarsa birbirine sarıyor. Haber yok, Nohut deresi için Duranâ, Yargıcı keşfe getirdi. Yargıç bir baktı, Damalı'da ne kadar karı kız, çoluk çocuk, genç koca, at eşek, kedi köpek varsa, tarlayı çevirmiş. Damalı halkı bir yanda, Duranâ bir yanda. Bir şey söylemiyorlar, ama Yargıç gözlerinden anlıyor. O kadar okul mokul görmüş adam, anlamaz mı? Kalabalığın ortasında bilirkişiler titredi Hoca! Duranâ'nın ağzından "mık" çıkmadı. Avukatı ifadeyi şaşırdı! Ben şimdiye kadar ifade şaşıran avukat görmedim!.."

Uzun Hamdi, anlata anlata bitiremiyor. O bırakıyor, öteki, öteki bırakıyor, beriki alıyor.

Pehlivan diyor : "Bundan sonra Damalı'da, tee senin anlattığın zamanlardaki gibi güz şenlikleri yapılacak. Başıma bir külah takıp, sırtıma bir koyun postu geçirip, çıkacağım ortaya, elimden geldiği kadar, ahaliyi güldüreceğim!"

Kasabaya gitti.

Maliye'den bir kazanç karnesi aldı. Sokakta Orhan Bey'e rastladı. Orhan Bey, alıp okula götürdü. Meslekte sebatan, yapılan işlemde haksızlık olsa bile, bunu hoşgörüyü karşılamaktan, mesleğin genç değerlere gereksinmesinden dem vurdu. "Alibey köyüne gitmedin, başka köye verdireyim, git!" dedi.

Artık öğretmenliği bıraktığını söyledi o da : "Ama Damalı'ya yollarsanız giderim! Bunu neden istediğimi vaktiyle anlattım : Köy öğretmenliğini desteklemeniz zorunlu!.."

Orhan Bey'e göre böyle bir inadın anlamı yok. Bunlar "ilkel saplantılar"dır. Okumuş adam, olgun olur. Olgun adam büyüklerin sözüne uyar.

Yunus Bey, kesip biçiyormuş. Doktor İsmet'le takışmış. Yunus Bey, Sağlık Merkezi'ne alınacak bir odacı için aracılığa gelmiş : "Bize danışmadan adam alma, kayırılacak dostlarımız var!" demiş.

İsmet de gülmüş : "Yahu, sen kimsin?"

"Vaaay, beni tanıımıyorsun demek? Ulan ben burada efkârı umumiye-yi temsil ediyorum! Demek sen efkârı umumiye-yi hiçe sayıyorsun?"

Telefonla postaneyi bulmuş : "Bağla bana Ankara'yı!" Bağlamışlar, ama Taki Bey'i bulamamış. Bir uzak geziye çıkmış. Belki bir ayda dönermiş.

Beş gün sonra, Doktor İsmet'in camları taşlanmış, pencerelerine kurşun sıkılmış... Yapılan soruşturma sırasında, Savcı : "Söyleyin İsmet Bey, kimden kuşkulusunuz?" deyince, İsmet gözlerini Savcının yanı başında oturan Yunus Bey'in gözlerine dikmiş : "Efkârı umumiyeden kuşkuluyorum!" demiş. Savcı, anlamamış tabii. Sonra bu cevap yayılmış. Bilenler, birbirine göz kırıp gülüyormuş. Kahvelerde, kulüpte konuşuluyormuş. Doktoru sevenler artıyormuş. Doktor da, hınzır hınzır, Yunus Bey'i yıpratmaya, onu dinden imandan çıkarmaya çalı-

şıyormuş. Yunus Beyi karşıdan görenler, "Efkârı Umumiye geliyor!.." diye gülüşüyormuş.

Veli Usta da, Reyis Beyle atışmış. Evine su almış Reyis Bey. İşi Veli Usta yapmış. Yol kazılmış, boru döşenmiş. Borular, bir yerde dirsek yapıyor. Orayı örterken dikkatli olmak gerekmiş. Veli Usta tembih etmiş, "Dikkatli örttür Reyis Bey!" demiş. İki gün sonra örtül-müş yerden su kaynamağa başlamış! Yol, çamur içinde kalmış!.."

Reis, Veli Ustayı çağırıp : "Ulan düzrü! Bak sızıntı yapıyor!.." diye sövüp süpürmüş.

Veli Usta : "Yok Reyis, ben vidaları iyi sıktım, aralara kıtık koy-dum, bu kadar çamur sızıntıdan olmaz!.." dediyse de, öteki : "Senin ananı bellerim, köylü!.. Dün bir bugün iki, göz boyamaya mı kalk-tın?" diye ortalığı velveleye vermiş.

"Pekey Reyis; açtır şurayı, hata beneyse cezama razıyım. Sendey-se, ben de senin ananı bellerim!"

Daha sözün burasında tepesinin tası atmış Reisin. Açtırmış yolun çamurlu yerini.

Veli Usta, "Bak..." demiş. "Örterken buralarda boşluk bırakmış-lar. Borunun altını taşlarla beslemek lazımdı. Ben tarif ettim, besle-memişler. Beslemeyince, yoldan geçen maden kamyonları, basıp ko-parmış. Gördün mü! Başında durup besletmedin, şimdi köylü köylü deye bana kafa tutarsın, anasını bellediğimin kasabalısı! Daha dün kirli yakayla hancılık yapar, eşek başına beş, adam başına on kuruş alacağım deye uğraşırdın. Bugün adam mı oldun düzrü?"

Yaka paça, kapışıp mahkemelik olmuşlar! Ertesi gün, Belediye ça-vuşları, Veli Usta'nın işliğine gelip levhası yok diye elli lira ceza yaz-mış.

* * *

Yakaköy'e Uluların Mehmet'e, Mehmet'in karısı Naciye'yle gitti-ler. Mehmet'in karısının halası, ordaymış. Oraya gelin gitmiş vaktiyle. Yakaköy'de kocası krom ocağında, toprak altında kalmış bir gelini gö-recekler. Demirci Ustası, altı ay kadar önce, bu toprak altında kalma olayını duydu. On altı işçi öldü diye konuşulmuştu...

Mehmet'in karısının halası, Mehmet'e sitem üstüne sitem etti :

"İşiniz olduğu zaman geliyorsunuz, işiniz olmadı mı uğramıyorsunuz! Nasıl akrabasınız?"

Yakaköy, bağlık bahçelik. Az bir suları var. Kır tarlaları bitersiz. Ama bağlarda, bahçelerde, meyve, bostan tütüyor! Meyveyi, bostanı eşeklere yükleyip çevre köylere götürüyor, tahıla değişiyorlar. Kadınlar önülcek, çağşır, çul, çuval dokuyor. Eldiven, başlık örüyorlar. Hünerli insanlar. Erkekleri pencere kasası, kapı, araba, kağı yapmayı biliyor.

Mehmet : "Hala, eniştem nerde?"

"Enişten deste çekiyor. Bugün tamam..."

"Eee hala, böyle ağzı bağlı mı oturacağız?"

Kadın gitti, bir kalbur erik, armut, elma getirdi : "Bunlarla oyalanın da, size yumurta sıdırayım!"

Görecekları genç dul bahçedeymiş. Bahçeleri, bunların bahçesine bitişikmiş. Karınlarını doyurduktan sonra hep birlikte kalkıp bahçeye gittiler. İki kadın önden yürüyor, Mehmet'le Demirci Ustası on adım arkadan gidiyor.

Kadınlar bir kapının önünden seslendi : "Kız Gülşeen, orda mısın?"

Öteden bir ses : "Burdayım Hacer teyzee; geçin!.."

"Geçin" demek, içeri buyrun demek Yakaköy'de.

Demirci Ustası : (Damalı'da da böyleydi!)" dedi kendi kendine.

Hacer karı, sesini alçalttı : "Bundan sonraki bahçe bizim, alın anahtarını da içeri geçin!" dedi yavaşça. Bir tahta anahtarını, kuşağının arasından çıkarıp verdi.

Tahta anahtarla, tahta kapıyı bir zaman açamadılar.

"Bu tahta anahtar, aserlikteki telsizin şifreli konuşması gibidir Usta! Anlayabilene aşkolsun!"

Bahçede, Mehmet'in alışık olmadığı bir renk, alışık olmadığı bir inilti, vızıltı! Gözleri kamaştı. Dallar yüklü. Her yan, her yön kokuyor.

"Beş yıla kalmaz, Ortaköy'ü bundan beter ederiz! Dinime imanına yaparız! Bizim kanımız donmuş, haberimiz olmamış! Vay anasını vaay, ulan şu dünyaya bak!.."

Her yer ot! Yeni sulanmış bahçe, güneşin altında iyice açılmıştı. Asmalar terliyor. Ermiş zerdaliler, elmalar dökülmüş, armutlar kabar-

miş, üzümler ermiş. Taneler üzerinde bir tatlı toz, olgunlaşmış meyveler tüylü tüylü görünüyor.

"Şöyle şuraya oturalım arkadaş!" dedi Mehmet. "Oturalım ama, bu senin avrat olacak Müslümanı nasıl göreceğiz acabola? Kandırabil-seler de şuraya alıp gelseler!."

"Hem de biraz konuşsak.." dedi Demirci.

"Höööyt Usta!. Buraya Yakaköy derler! Burda her evde bir sofuvardır! Bizim köyden beterdir. Karılar, tırnaklarının ucunu göstermez. Bizim halaya bakma. Biz onunla hısımız.."

Demirci : "Görüşüp konuşmayınca, bu işin nasıl olacağını anlamıyorum!" dedi.

"Görmek yeter! Şöyle yakına gelse, yan gözle baksan... tamam! Ama dikkatli olacaksın. Boyuna bosuna, eline yüzüne, kalçasına, buduna... Avrat pazarında bunlar önemli. Asıl önemlisi, ağzına bakacaksın. Kadın kısmınının ağzı dar gerek. Onların her yeri ağzına kıyasılır..."

"Bunlar kolay, ama ben huyunu da merak ediyorum!."

"Tabiyatını demek istiyorsun?"

"Evet..."

"Onlara karılar dikkat eder.."

"Karıların dikkat etmesi başka, benim etmem başka!"

"Eee madem, biz ortadan çekilelim, ikinizi asmaların arasına salıverelim! Kahbecik! Daha almadın satmadın. Belki hiç alıp saymayacaksın? Nasıl bakarsın elin avradına? Al götür evine, o zaman dipten direğe soy, istediğin kadar bak! Ama şimdi olmaz! Olmaz, çünkü bir kez yakışık aldıramayız. Tanışın değil, bilişin değil, ne konuşacaksınız?"

Demirci düşündü : "Sahiden ne konuşacağız?" Okulda kız arkadaşları oldu, her şeyi konuştular ama, ne kadar arkadaşlıktan, alışıklıktan sonra. Şipşak olur muydu bu işler?

Hacer karı geldi :

"Birazdan seninkiyle buraya gelecekler!" dedi Mehmet'e. "Her şeyi anlattık; dinledi. Olacak gibi..."

Mehmet sordu :

"Sırf bu iş için geldiğimizi söyledin mi?"

"Söyledim."

"Burda olduğumuzu?"

"Yooook; onu söyler miyim? Şimdi siz, şöyle asmaların altına, bir yere saklanın. Onlar gelince, biz şurda oturup konuşuruz. Siz de saklı saklı bakarsınız : Beğenirseniz alırsınız, beğenmezseniz kokmuş malımız yok; kalır!.."

"Hala! Sen beğendin mi, senin gözün tuttu mu?"

"Alacak olan ben değilim!" Demirci Ustasına baktı.

Mehmet : "Arkadaşın demirci olduğunu söyledin mi, hala?"

"Senin Naciye hepsini anlatıyor.."

"Gözel anlatsa bari! Yahu hala, onun ağzına laf yakışmaz, yapacak yerde yıkar, kendin anlatsaydın! Tüh, niye ihmal ettin?"

Hacer güldü : "Korkma, ben de anlatırım!"

"Arkadaşın öğretmen olduğunu söyledi mi acaba?"

"Biz söyleriz. Her şey bugün bitecek değil ya!"

"Evet... Hiç evlenmediğini de söylese!.."

"Telaşlanmayın! O şimdi bir dul karı sayılır. Dul kariyı dul adamlar alır. Onların da birer ikişer çocuğu olur. Orağı tarağı olur. Hasbam, âlâ hiç evlenmemiş bir demirci ustası bulmuş da burun mu kıvrıacak? Akli varsa "he!" der. Yarın, mis gibi hanım olur, temiz yer, temiz giyer. Elini sıcak sudan soğuk suya batırmaz. İsterse, gölgeden güne çıkmaz. Beş on tavuk, ördek yapar, iki inek, iki koyun yapar, yağını yumurtasını alır, yer. Bizim Demirci kardaşlığımıza iki de çocuk yaptı mı, dünyanın değerlisi olur!.."

Mehmet, boyuna soruyor :

"Adı ne kız hala?"

"Gülşen, Gülşen! Gülşen adı..."

"Çocuğu filân yok ya ötekinden?"

"Yeni evlilerdi! Bir yıl olmamıştı. Oğlan borç için madene girdi. Ara sıra gelir giderdi. On kez anca yattılar. Olmamalıydı ama, oldu! Yoksulluk milletin belini kırıyor. Senin günlüğüne bin lira verseler girip iki gün çalışmazsın. Maden ocağı öyle bela yer! Üç güncez gittik, biliyorum. Hem de bir girdin mi, bir daha çıkamıyorsun! Hemen gidip karakola haber veriyorlar. Bir girer de bırakırsan komonistik olurmuş. Ne diyorlardı ona? Dur... gırav! "Gırav yasak!" diye bağıyor, ne demekse!.."

Demirci Ustası : "Siz nasıl çıktınız?" diye sordu.

"Daha parmağımızı basmamıştık! Baktık gördük, iş tehlike, olaca-

ğına olmasın, tok öleceğimize aç ölelim! dedik. O büyük göçmede işçilerden birazı demiş : "Bu ocak göçecek, bizi sokmayın!.." "Yok, bir şey olmaz, girin!" Gülşen'in kocası girmeyecek olmuş. "Ulan sen gıravın yasak olduğunu bilmiyor musun, düzrü? Bir tutanak, İş Kanunu'na göre on beş yıldan başlar!.." demişler. On beş yıl kolay mı? Boynularını bura bura girmişler. Girip bir daha çıkmamışlar! Hiç gırav yasak olur mu? Gıravı yasak edip insanları öldürüyor kör olasılar.."

Demirci : "Göz göre göre!" dedi.

Mehmet : "Ulan, işçilerden bir yiğit çıkıp da : "Gıravının anasını satarım, gırav neymiş, ister işler, ister işlemem, zorla mı?" dememiş mi? Bir tane erkek yok muymuş içlerinde?"

Hacerce : "Çocuk gibisin be Mehmet!.." diye başını salladı. "Önceden parmak basıyorsun! Parmak bastıktan sonra bir laf demeye hakkın kalır mı?"

"Bak hala! Valla orda ben olacağım! Valla ası sözüme tövbe! İnan, çeker kazmayı başına saplarım o düzrü madencinin! Hiç dinlemem!"

"Saplayamazsın Mehmeecet! geride çoluk çocuk var, boğaza kadar borç var, saplayamazsın!"

"Vay anasını! Vay madenini, parmağını!.."

"Dedim ya, yoksulluk milletin boynunu eğdiren!.. Varsıl olacaksın, işi gücü bırakıp böyle adamlarla uğraşacaksın!"

"Ustam görüyor musun?" dedi Mehmet. "Tam senin yerin! Valla... tam! Evlenmeyi filan bırakacaksın, yoksulların hukukunu koruyacaksın! Sana dış geçiremezler..."

Demirci : "Acaba, bu göçüntüden sonra biraz akıllanmışlar mıdır? Önlem almışlar mıdır?" dedi.

Hacerce : "Yok!" diye bağırdı. "Yok, ne önlemi? Gene eskisi gibi! Yeniden hiç kimse girmiyor. Eskiden girmiş olanların benzi ak topak... çıkamıyorlar!"

Uluların Mehmet, kurt görmüş koyun gibi gözlerini korkuyla açtı. "Ulan kim icat etti bu maden dalgasını?"

"Ne bileyim?" dedi Hacerce. "Bey, Amelike'ye satıyormuş!"

"Ulan bu Amelike'nin başka işi yok mu?"

"Ne bileyim a Mehmet? Bildiğin taş! Bunu alır ne yapar? Bilemem! Diyorlar ki, bomba yapıyor! Taşı bir ellesen, çok ağır! Bomba yapıp dünyayı dövüyor!.."

"....."

Dışardan bıldırtılar oldu.

"Geliyorlar!" dedi Hacerce. "Asmanın altına çekilin! Çok uzağa gitmeyin! Sonunda Gülşen'in de seni görmesi gerek, bizimoğlan! Biraz oturduktan sonra bir kalkar şöyle bahçeyi dolaşır gibi yaparız. Siz de kalkar bize doğru gelirsiniz, karşılaşmış oluruz..."

Olağanüstü telaşla, çabuk çabuk çekildiler. Demirci Ustası, hâlâ krom ocağındaki çöküntünün acısı altında. Eliyle yüreğini bastırdı . " (Nasıl bir hüznün kaplamış memleketin üstünü! Çıkarlarına uygun yasaklarla insanların elini kolunu nasıl bağlamışlar!..)"

Yere aşağı kapandılar.

"Askeriyenin tam siper eğitimi gibi!"

"Ama topuklarını bastır topuklarını! Vurulursun sonra! Başını da fazla kaldırma, görülürsün!"

"Ben vuruldum, vurulacağım kadar Mehmet! Yüzünü görmeden kararımı verdim. İçim kaynadı garibe..."

"Acıdın harhalde?"

"Acınmayacak gibi değil ki!"

"Valla... El ele verip on altı kişinin öcünü alacaksın Ustam! öyle bir iş yapacaksın, dünyadaki işlere benzemeyecek! Bütün maden işlemlerine şan olacak anasını satayım!"

"Elden ne gelir? İşçi dediğin, sen, ben, bizim köylü... Onlar tutacak!.."

"Hepsi cahil a kardeşim..."

"Cahilse okutacaksın!"

"Suss!.. Geliyorlar..."

"Okutup uyuracaksın!"

"Sus dedik yaa!.."

"Uyarmadıkça, maden ocaklarına dirisi girip ölüsü çıkacak!"

Mehmet, dirseğiyle Demircinin boş böğrüne dürttü :

"Sana sus dedik arkadaş!"

"Beyler para kazanacak, yoksullar ölecek..."

"Yahu sussana!"

"Yoksulların karıları dul kalacak?.."

"Ööf!.. Sen adamı çatlatacaksın be!"

"Dul karılar dünyadan habersiz..."

"Allahını seversen sus!"

"... Kendilerini beğendirmeye gelecek!"

"Ulan, Peygamberi seversen sus!"

"... Dilsiz mal gibi, kolundan tutup götürecekler..."

"Ulan, Topal Pehlivan'ın başı için sus!"

"... Zavallı Gülşen, yeni kocasında rahat yaşasa bari?"

"Ulan, Kuru Hasan'ın başı için sus!"

"Beyler, onu da bir başka ocağa sokup öldürecek.."

"Ulan, Uluların Mehmet'in başı için sus..."

"Berbat bir zincir, Gülşen'in elini kolunu..."

Mehmet, arkadaşının ağzını kapattı. Ama o, başını kanırıp ağzını kurtardı :

"Ulan, Uluların Mehmet gibi uluyup kalası! Sus sus sus... Burda da mı sus?"

Mehmet güldü : "Burda susmayacaksın da nerde sukacaksın be Ustam? Sen delisin herhal! Madem hiç saklanmayalım, çıkalım ortaya!.."

"....."

Hacerce :

"Geçin karılar, gölgeye geçin!.." diye yer gösterdi.

Orta boylu, gökçe gözlü, al kırmızı yüzlü, balık etinde bir Gülşen. Yüzü yanmış. Elleri yumuk, bebek eli gibi. Ellerinin derisi, elma fidanı kabuğu gibi karaya çalıyor.

Hacerce : "Sıcak!" dedi, yazmasını çözdü. "Terden bittim valla! Açın karılar, yazmalarınızı siz de açın!.."

Naciye yazmasını çözdü : "Çok sıcak!" dedi.

Gülşen çözmüyor.

"Açıver bacım, sen de açıver! Yanacak mısın haşır haşır? Nedir bu kadar sıcaklığın zoru?"

"Yağmur sıcaklığına benziyor!" dedi Hacerce. "Hiç zamanı değil. Bir yağarsa illeşbeş yandı!"

Hacerce, sözü hemen asıl işe getirdi : "Eee, nasıl ettiniz bakalım, neler konuştunuz?"

Naciye : "Neler konuşalım a halam? Ben bu Gülşen kardeşimi çok sevdim. İçimden diyorum, hemen şimdi tutup götürüyüm, bu akşam atayım Demirci kardeşimin koynuna! Bir akşam erken erken-

dir. Gecikmenin gereği ne?.."

Gülşen, yazmasını biraz açtı, boynu meydana çıktı.

Hacerce : "Senin Demirci kardeşinin kaderi varmış! Gülşen'imiz has avrat! Gelin ama kızıdan iyi..."

"Allah seviyormuş! Yüzünü önden güldürmemiş, sondan güldürecek..."

"İnşallah! Önden gülmek neye yarar? Sen sondan gülmeye bak!"

"Öyle derler."

Boynunu eğmiş, susuyor. Arada bir Hacerce'ye, bir de Ortaköylü Naciye'ye bakıyor. Konuşmuyor. Dilsiz gibi. Anası ölmüş bir kuzu. Bir öksüz oğlak. Ufacık. Öyle de nazlı, garip! Güvendiği dallar kurumuş...

Hacerce : "Eee Gülşen? Sen bu işe ne dersin sunam?"

Konuştı : "Ben ne diyebilirim a teyze? Anama babama sorarsınız. Razı olurlarsa verirler, razı olmazlarsa kendileri bilir. Onların bileceği iş..."

"Kız ben onların değil, senin gönlünü soruyorum!"

"Benim ne gönlüm olsun? Ben bir dul kancığım. Nereye verirlerse, oraya giderim!" Öyle yavaş, öyle alçak sesle, bıdır bıdır konuşuyor ki, Demirci Usta, asmanın arasından duyamıyor. "Verdikleri yere giderim ben..." diyor.

Naciye : "Halam! Sen benim Gülşen bacıma bakma! Biz bu işi bacımın bildiğine komayalım. Oğlan, hükümet nikâhıyla dipli tutarlı aile yapacağım diyor. Bu usta, dünyanın gülü bir adam. Biz beğendikten sora o da beğenir. Gülşen kardeşimin boyuna bosuna, eline yüzüne baksana, beğenilmeyecek gibi mi?"

Gülşen utandı. Başını iyice eğdi. Bir mor menevşe... Ağzı ufacık... Demirci Usta, ağzına bakıyor.

Naciye : "Halacığım! Bu benim Gülşen kardeşliğim diyor ki, öğretemdi de niye şimdi yapmıyor? Niye geldi de sizin köye demirci durdu? Bilmiyor halam, demircilikten iyi zenaat mı var dünyada? Pirli zenaat! Hazreti Davut Efendimizden kalma! Temiz kazanır, temiz yer! Ama isterse öğretmenliğe geçebilir. Başka köylere veriyorlar, o da çıkıyor öğretmenlikten. İlle Damalı diyor. Dosta düşmana karşı inat ediyor. Haklı! Bak şimdi, öğretmenlikten çıktı da aç mı kalıyor? Koca Ortaköy'ün değerlisi oldu. El üstünde tutuluyor..."

Hacerce, Gülşen'in sırtına bir yumruk indirdi :

"Sen deli misin kız orospu! Haşhaş tanesi kadar aklın yok mu? Bir devlet kuşu konuyor başına, burun kıvrırma! Vay senin aklına vay! Vay babayın başına!.." Gülşen'i elinden tuttu. "Kalk bir gezelim. Hem de boyuna bosuna bir daha bakayım..." Tutup kaldırdı, süze süze baktı : "Bir de şöyle dön bakayım..." Naciye'ye bağırdı : " Kız sen nasıl bir görücüsün? Dişine filan baksana!"

Naciye güldü : "Her şeyine baktım ben onun. Taş gibi kancık! Yalnız biraz kafasından hasta. Ama benim Demirci kardeşim, üç günün içinde akıllandırır onu, merak etme! Hem daha bu benim kardeşimi bir görsün de, eğer düşüp bayılmazsa ben burda yoğum!"

Mehmet, Demirci'nin böğrüne dürttü : "Bu benim karının ettiğini görüyor musun? Gülşen'i bıraktı, kendisi abayı yaktı sana! Şuna bak! Bunları koymam onun yanına! Beri bak, Gülşen de Gülşen haa!.. Allahı var! Yakaköy'ün bir Gülşen'i. Anasından yoksul doğmuş yoksa! Şehirlerde, varıl konaklara yaraşır bir kancık!.."

"Konakları batsın!" dedi Demirci. "Bize yaraşmıyor mu?"

"Dikkafa bir adama bu Gülşen yazık!"

"Haydi ordan!"

Öteden Hacerce öksürmeğe başladı.

Mehmet, "Kalk!" dedi. "Kapıya doğru varalım!"

Demirci Ustası, kalkmadı.

"Kalk ulan!"

"Yok, istemiyorum..."

"Niye?"

"Bilmem!"

"Nasıl bilmezsin yahu?"

"Valla ben gitmem, sen git..."

"Utandın öyle mi?"

"Kimbilir..."

"Ulan, hani demin konuşmalı diyordun?"

"Şimdi istemiyorum!"

"Kalk ulan! O da seni görsün! Yiyecek mi?"

"İş böyle gizliye dökülünce işime bir tuhafılık çöktü. Konuşmamam, yüzüne bakmam şimdi!"

"Konuşma yahu, kalk!" Dürtüp kaldırdı, kolundan tuttu.

Hacerce, öksürüyor, "gıcık tuttu" numarası yapıyor.

"Çabuk ol, benim avradın halası öksürükten boğulacak! Enişteyi bir karı borcuna sokma bizim!"

Kalkıp eğile eğile kapıya doğru vardılar. Mehmet, kapıyı yeni açmış gibi, mahsustan takırdattı : "Hacer halaaaa!" diye ünledi.

Hacerce ses vermedi.

"Hacer halaaa! Neredesiniz?"

"Burdayız Mehmet, sen misin?"

"Benim hala! Ama yalnız değilim, yanımda arkadaş var!"

"Arkadaşın da geçsin, yanımızda yabancı yok!"

O yana doğru yürüdüler...

"Biz de geçiyorduk. Senin Naciye Hanım, bahçeyi bir gezeyim dedi şöyle..."

Karşılaştılar.

"Geçin gölgeye gidelim!" dedi Hacerce. "Sıcakta yanmayalım!" Demirciye döndü : "Geç bizimoğlan, buyur! Şöyle ağacın dibine geç!" Avratlara döndü : "Kız, siz de gelin!.. Gülşen, sen de gel kadın kızım!.."

Demirci, kimsenin yüzüne bakmadan yürüdü.

Naciye, Gülşen'e : "Gördün ya!" dedi fısıltıyla. "Ben sana demedim mi, elvan gibi adam! Bir de benimkine bak bakalım. Vaktiyle o da elvan gibiydi ama yağmurda, çamurda iş kocattı! Bir de yoksulluk!.."

Az önce oturdukları gölgeye yanaşırken, Gülşen birden durdu : "Teyze, ben bahçeye gideyim!" dedi.

Naciye çıkıştı : "Niye kız? Adam gibi var da bir hoş geldin, de! Seni yiyecek mi de böyle sol sol duruyorsun?"

Elleriyle yüzünü kapadı : "Utaniyorum!"

Hacerce : "Gel.. Eşeklik etme gel! İki oturur gidersin. Oğlan buraya sırf seni görmek için gelmiş!"

"Laf olur teyze!"

"Kimden çıkacak da laf olacak?"

Sürükleyip getirdiler.

Demirci Ustaşı eriyor. Başını kaldırıp bakamıyor.

"Geçin oturun güzelce!" dedi Hacerce :

Gülşen vardı, Mehmet'in elini öptü.

"Bu, bizim Gülşen işte!" dedi Naciye.

Mehmet : "Çok yaşa kardeşim!" dedi. "Allah ömrünü uzun etsin! Allah gönlüyün muradını versin..."

Gülşen, Demirci Ustasının eline vardı. Usta, toplanıp dizi üstüne kalktı, elini öptürmedi. Tokalaştılar. "Sağ ol bacım!" dedi.

Mehmet : "(Nah serseri)" dedi içinden. "(Ulan o senin karın olacak, enayi dangalak! Niye bacım diyorsun?)"

"Oturun karılar! Oturun, size zerdali toplayım. Gölge yerlerden üzüm getireyim..."

Mehmet : "Senin anan baban, şimdi evde midir. Gülşen bacı, nerededir?" dedi.

Gülşen, topraklı ellerini çenesine götürdü :

"Harman yerinde onlar?" dedi.

"Bizim bir iyi niyetimiz var. İki üç gün sonra gelsek nasıl olur acabola?"

"....."

Başını yere eğdi...

"Niye cevap vermiyorsun? Allahın emri bu işler! Aha, bizim Demirci kardeşimiz burda..."

"....."

"İki üç gün sonra gelsek olur mu? Cevap ver hele!"

Hacerce : "Gülşen ne cevap versin sana Mehmet?" dedi. "Sen ona böyle deli deli soru sorma! Ben Şerfe yengeme açarım, o da İzzet dayıma açar..." Ondan sonra gelirsiniz. Olacaksa, harman kalkınca bu iş olur!"

Mehmet utandı. Demirciye baktı, o da başını eğmiş. Gülşen'e baktı, terlemiş. Ufacık ağzını kapamış.

"Canım, harmanın kalkmasına ne lüzum var? Harman kalkmasıyla bir ilgisi yok ki adamın!"

"Bir derilip çatılırlar!" dedi Hacerce.

Naciye : "Tabii!.. Bizim Demirci kardeşimiz de bir derilir çatılır. Bir ev hazırlarız. Hemen tangur tungur iş olmaz ağustosun ortasında!"

Mehmet durdu : "Ağustosun ortası olmayla ne olur sanki? Bu adam ileşber mi? Onun harmanı hazır. Hem ne tangur tunguru? Düğün filan edecek değiliz canım!"

Gülşen'in yüreği cız etti.

Naciye utandı : "(Şu adam bir patavatsız laf eder ki! Ulan, yüzüne beraber, elin Müslümanına böyle denir mi? Vay gidi sersem vaay!..)" Kocasına çıkıştı : "Sen ne karışyorsun orasına? İsterlerse düğün de ederler, orası onların bileceği iş! Düğün etmeseler bile, töresini yaparlar!"

Gülşen, bir fazla terlerdi. Gönlü kırılmışa benziyor. Dul kariya düğün yapılmadığını biliyordu ama, böyle söylenmesi gücüne gitti.

Demircu Ustası : "Harmandan sonra olsun!" dedi. "Eğer isterse düğün de ederiz! Ben de isterim. Biraz geç olsun, tamam bir şey olsun!"

Naciye, Gülşen'e bir daha dürttü : "(Gördün mü? Dangalak atmıyor benimki gibi!..) dedi içinden.

Gülşen başını kaldırmış, Demirciye bakıyor. Bir zaman gözünü hiç ayırmadı. Yüzünde, gönül almak için konuşanların tavrını aradı; yok. İçinden geleni söylemişti. Ama nesine gerek düğün? Dul karılara düğün yapılsa bile, evlenecek adamın keyfi için yapılır. Şimdi hemen şu anda, düğün müğün istemiyor, kalkıp Ortaköy'ün okumuş demircisiyle el ele tutarak gitmek istiyor : "Düğüne ne hacet ağa?" dedi. "Olur sa bu iş, düğünsüz de olur! Anama babama sorun, onlar söyler..."

Mehmet : "Sağ ol Gülşen bacı!" dedi. "Bu cevap bize yeter. Allah ömrünü uzun etsin. Muradını versin!"

Demirci Ustası : "Sağ ol!" dedi usulca. "(İyi kadınsın.)" diye ekledi içinden.

Gülşen kalktı : "Bana izin!" dedi. "Cümleten hoşça kalın! Biberlerin dibine su veriyordum. Öyle bırakıverdim!.."

Hacerce : "İzin senin güzel komşum!" dedi. "Senden sonra da biz alalım suyu. Çok mu daha yerin?"

"Daha yeni aldım. Akşam serinliğinde vereyim.."

Gitti; yaralı bir sığırcık kuşu gibi küçüktü. Tahta nalınlarını taktırarak gitti.

Demirci : "Biz de kalkalım!" dedi. "Vakit epey oldu..."

"Kalkalım!" dedi Mehmet.

Demirci : "Hacer teyze, çok zahmetimiz oldu, sağ ol!"

Mehmet : "Hala! Şu işimizi gördün, gayrı temelli gör. Biz de senin bir yaralı barmağına işeriz!"

"Siz yabancımanız değilsiniz Mehmet, İnsan insana böyle zamanda yaramalı!" dedi Hacerce.

BEYLERİN PARMAĞI

Erikdibi'ndeki tarlalarda dizboyu arpalar oldu. Her tarla gelin parmağı gibi başak bağladı. Ortaköylüler, nasıl çıt çıkarmadan ektilerse, çıt çıkarmadan biçip taşıdılar.

Öteki tarlaların da ekini zararsız. Harman yerinde, çooook eski yıllardaki kadar büyük harmanlar oldu.

Uluların Mehmet'le, öteki Mehmet'ler, yolda belde, harman yerinde, bu işlerin böyle sökmeyeceğini düşündüler. Kağnyıla döne döne, yorulup ırılıp kaldılar. Sabanların yerine traktör alamasalar bile, acaba sap çekmek, tahıl taşımak için birleşip köycek bir kamyon almazlar mı?

"Birleşsek alırız!" diyorlar.

Birleşmenin yollarını araştırıyorlar.

Bey tarlalarından kalkan arpayı beyle bölüşmediler. Olduğu gibi kendi ambarlarına taşıdılar. Demirci Ustasının hakkını birer ikişer getirip işliğin önüne bırakıyorlar. Defteri açtırıp borçlarını sildiriyorlar.

Ali Sırma diyor ki : "Şimdiye kadar beylere verdik, şimdi de sana verelim anasını satayım! Nasıl olsa hakkın..."

Bir gün, Cemal Beyin oğullarından ikisi, kirpi gibi bir ciple gelip Bakkal Ahmet'in oraya indiler. Oturup üç dört saat konuştular. Sonra, köylüye bir çift söz demeden kalkıp gittiler. Cip, köyün içini bir toz bulutuna boğdu.

Ertesi gün, Demirciyi karakola çağırdılar.

İki jandarma geldi : "Onbaşı seni karakola istiyor! Niçin istediğini bilmiyoruz!" dediler.

Demirci Ustası, Kadınhanlı jandarmayı tanımıştı. "Olur yeğenim!" dedi. "İşi bırakıp geleyim!"

Muhtar Kadir, atını verdi. Binip gitti.

Jandarmalar, başka işler için öteki köylere geçti.

Yol boyunca ekini biçilmiş tarlalar uzanıyor. Cılız sığırlar, anızlar da yayılıyorlar. Uzaktan karakolun solgun bayrağı görünüyor. Ak sıvalı duvarları, yarı yerine kadar kırmızı toprakla boyanmış köhne bir yapı, yolun üstünde duruyor.

Atını, içerdeki ağaçlardan birinin dışardaki dalına bağladı. Torba taktı. Bahçe kapısının iki yanında, merdiven başında, üstleri başları iyice dökülmüş, paçavra yığını halinde köylü kadınları oturuyor. Dövüş çekiş mi olmuş, yaralama, zina mı var? Yüzleri kavrulmuş erkekler bahçeyi belliyor. Uçları süzekli tenekelerle çiçek çimen suluyorlar. Gelmişken karakolun işlerini de bitirmeliler.

Merdivenden çıkarken, yukardan JKK'nın odasından yazı makiyesinin çat çat sesi duyuluyor. Kapıda bekleyen bir er, zil sesi duyar duymaz toparlanıp içeri koşuyor, bir adamı dışarı çıkarıyor, bir başkasını içeri alıyor.

JKK'nın kapısı önünde üç beş köylü...

Salonda sıraya dizilmiş yangın kovaları, kum torbaları...

Duvarda kancalar, kazmalar...

İki üç yerde JKK'nın yangın yönetmeliği..

"Hemşerim, haberler, Ortaköy'ün Demircisi gelmiştir!"

Er : "Zil çalsın haber vereyim." dedi.

Dışarda, yoldan, dolu saman kağnıları geçiyor. Yağlanmamış tekerlerin gıcirtısı göklere çıkıyor.

Kapı önünde bekleşenler, Alanköylü Temel Hasan'ın sürüden çalınan iki koyunun hesabını vermeye gelmiş. "Görmedik ki!.. Bilmiyoruz ki!.. Dağdaki koyundan bizim ne haberimiz olsun ki?" İçlerinden birisi, korkudan rengi uçmuş arkadaşlarına : "Bir kez bu karakolun sabıka defterine adımız geçmiş, nerde bir hırsızlık olsa, toplayıp getiriyorlar! Çalsan da çalmasan da yatırıp ıslatıyorlar! Madem ıslatıyorlar, ulan çalalım ıslatsınlar!.." diyor.

Bir başkası, yeni hırsızların kendi sırtlarından geçindiği görüşünde. "Onlar dünyayı yutsa gören olmayacak! Ölesiye bizden şüphelenecekler..."

Zil çalınca içeri giren er, Ortaköy'deki Demircinin geldiğini JKK'a haberledi. JKK, büyük resmin altındaki koltuğa kaykılıp : "Girsin!" dedi.

Er, dışarı çıkıp : "Buyur hemşerim gir!" dedi.

Girdi. Şapkasını çıkarıp eline aldı. İki elini önünde kavuşturdu. Masanın önüne varıp durdu : "Buyrun!" dedi.

JKK yeni kurstan çıkmış bir köy delikanlısı. Ya yeni kurstan çıkmış, ya yeni uzatmalıydı; çok genç görünüyor. Ortaköy Demircisini ince ince süzdü : "Sen Damalı'da öğretemdin, değil mi?"

"Öğretemdim."

"Başının yarası iyileşti mi?"

"İyileşti!"

"Ama yeni yaralara ihtiyacın var galiba?"

"Yoo!.." dedi. "Niye ihtiyacım olsun?"

"Öğretmenliği niçin bıraktın?"

"Bıraktım bıraktım, benim bileceğim iş!.."

"Niçin demircilik yapıyorsun?"

"O da benim bileceğim iş!.."

"Kumandanlık bunda bir maksat görüyor, anladın mı?"

Gülmeye çalıştı : "İşime böyle geldiği için yapıyorum demirciliği! İstersem bunu da bırakır, sığır çobanlığı yaparım, kumandanlığı ilgilendirmez bu! Maliye'den kazanç karnemi de almışım!.."

JKK doğrulup kollarını masanın üstüne koydu. Çenesini kollarına dayadı. Bir tilki pozuna girdi :

"Epey açıkgoze benziyorsun, ama çok açık veriyorsun, anladın mı? Köylüyü kıskırtıyorsun efendi! Damalı'yı karıştırdın, şimdi sıra Ortaköy'e geldi diyorsun, öyle mi?"

"Ben Damalı'da üstüme aldığım görevi yaptım!"

"Köylüyü Duranâ'nın üstüne kıskırtmak bir öğretmenin görevi olamaz, anladın mı?"

"Okur yazar olan, mantığı olan herkesin görevleri vardır. Bakın, köylüler Nohut deresi davasında haklı çıktı!"

"Haklı çıktı başka! Ama sen de başka köye atıldın..."

"Ortada bir katır parmağı oynadı! Bu memleket Yunus Beyin, beylerin çiftliği değil! Biz de payımıza düşeni yaparız!"

"Yunus Beyin tasarrufları beni ilgilendirmez! Bırak onu! Kumandanlık sana dostça ihtar ediyor : Rahat dur! Oraya buraya burnunu sokma! Ortaköy çiftçilerini biz biliriz! Yıllardan beri işledikleri bey topraklarının kendi toprakları olduğunu birden nasıl bildiler?"

"Akıl var, yakın var. Akıllarını kullanıp bildiler."

"Çok münakaşa ediyorsun! Kumandanlık münakaşadan hoşlanmaz! Sesini kes! Köyün yolunu tut! Köyde tek dur!"

"Analarından doğal hep şehirde oturmuş, toprağa el sürmemiş adamların bin bir dalavereyle gaspettiği toprakları korumak için kumandanlığın gösterdiği gayreti anlamıyorum!"

"Ne dedin, ne dedin? Tekrar et bakayım! Hem de tane tane söyle bakayım, ne dedin?"

"Dediğimi dedim, ne diyeceğim?"

"Yok yok, şu sözünü tekrar et!"

Tane tane tekrar etti,

JKK doğruldu : "Bana bak, kumandanlık bey topraklarını değil, mevcut nizamı koruyor, anladın mı? Bu senin yaptıkların, mevcut nizaama aykırıdır! Ortalıkta adalet var. Hakkı zayi olan varsa, kanun yoluyla müracaatını yapar. Anayasa'nın 82'nci maddesi, her vatandaşa şikâyet hakkı tanımıştır!"

"Ortaköy çiftçileri kimsenin hakkını yemedi. İşledikleri toprak yıllardan beri kendilerinin!"

JKK yeniden arkasına kaykıldı :

"Peki Demirci Usta! Sen şimdi yaylan bakalım! Köye git işini işle. Kumandanlık gereken işlemi yapar, yukarıya arz eder! Yukarıya gereken kararı alır. Biz de uygulamasını yaparız. Haydi şimdi marş marş!"

Demirci Usta, çıktı. Adamlar bekliyor. Kapıdaki er, yeniden, kimini içeri almaya, kimini dışarı çıkarmaya başladı.

Muhtar Kadir'in atı hıçkırıyor. Bindi, sürdü. Kırırlar bomboş. Alanköy'ün adamları gübre çekiyor. Bugün yarın bir yağmur yağsa anızları bozacak, güzlükleri ekecekler.

TOPRAK YENİDEN TAVLANDI

Ortaköy'de millet, yağmur bekliyor. "Kendi topraklarımızdan önce bey topraklarını süreceğiz, geçen yıllarda ortak ettiğimiz yerleri paylaşıp kendimize ekeceğiz!" diyorlar. Gözler, havada belirip kaybolan bulutlarda. "Ulan ha bir yağ, bir boşan!" diyor, bekliyorlar.

Cemal Bey'in oğulları, bir boz kirpiye benzeyen o ciple gene geldiler. Bakkal Ahmet'in oraya indiler. Köylüden bazılarını çağırıp konuşular. Bir iş çıkaramadan gittiler. Kimse ağzını açıp bir şey söylemiyor.

"Tarlaları sürecek misiniz?"

"....." Yok.

"Bey hissesi verecek misiniz?"

"....." Yok.

"Sizi yediden yetmişe karakola döktürürüz!"

"....." Yok.

"Yatırıp sabaha kadar dövdürürüz!"

"....." Yok.

"Sizi Kürdeline sürdürürüz! Uzaak yollar! Git git bitmez! Çoluk çocuk perişan durursunuz. Pırıltılarınız yiter, mallarınız ölür..."

"....." Yok.

"Perişan ettiririz hepinizi!"

"....." Yok.

"Karakolda tabanlarınızı dildirip tuz bastırırız!"

"....." Yok, yok...

Sadece çiğınlerini çekiyor, susuyorlar. Sinemalardaki ayaklanmış Yerlilere benziyorlar. Bey oğulları, ne yapacaklarını, diyeceklerini şaşıyor. Kızıp köpürüyorlar. "Siz eskiden böyle değıldiniz, sizi o militan ayarttı, biz biliyoruz!" diyerek kalkıp gidiyorlar.

Kuru Hasan, köylüyü çevresine alıp başlıyor anlatmaya :

"Tapuları yok!"
"Yok!" diyorlar.
"Yok yok..."
"Olsa böyle ellerini ovuşturamazlar!"
"Ovuşturamazlar!"
"Ayaklarınıza kadar gelmezler!"
"Gelmezler!"
"Nerdeyse aman dileyebilecekler!"
"Elleme dilesinler!.."
"Bildikleri yere gitsinler! Ankara'dan adam getirtsinler!"
"Tanık bulamazlar!"
"Bakkalı saymayız, onun tanıklığı kabul olmaz!"
"Delik deşik ederiz'postunu!.."
"Beylerden yana konuşanı yakarız!"
"Evinin başına yıkarız! Karaltısını yer üstünden sileriz!"

* * *

Üç gün üç gece yağdı, yağdı! Damlar delindi! Ortalık sel sele karıştı! Toprak suya kandı. Görülmemiş tav oldu. Koca Karaman deresi coştı. Kızılca topraklı kel tepelerden süpürüp getirdiği selintiye, tarlalara, harımlara yaydı, ortalığı dümdüz etti.

Sonra dindi. Bulanık sulu Karaman'ın saltanatı bitti. O gürül gürül akan deli suyun yerinde, uslu, kuzu bir su kaldı. Yerler, güzel güzel yeliyle kurumaya başladı. Yollar, köyiçleri betona dönüyor. Toz, gübre, pislik yatışıyor. Ortalığa, dermansız hastaları bile sağaltacak bir temizlik, tazelik çöküyor.

Uzaktan tavlınmış toprağın kokusu geliyor.

Gurki Mehmet'in evin ardı, geniş bir alan. Karaman deresi millemiş, mil kurumuş. Bu alan yalınayak, başı kabak çocuklarla bir anda doldu. Kiminin elinde ağaç çivi, kiminin elinde külküreği. Dörder beşer kişilik kümeler, suyunun sonra nerden geleceğini hesaplamadan, küçük küçük değirmenler kuruyor, kanal, baraj yapıyorlar. Önü sonu düşünülmeden bir sürü ümranlık kuruluşunun temeli atılıyor.

Gün, çocukların günü.

Çil Abdulla'nın Osman'la, Kör Sabri'nin Süleyman, ellerinde

birer küçük sabanla koşup geldi. Söğüt dalından ufacık "saban"lar... Ökçelerinde tenekeden bükülmüş "demirler.. Kasaba okullarının yıl sonu sergilerinde görülen öğrenci işleri gibi.. "Demir"ler, ikinci güneşinde parlıyor.

Değirmenciler değirmenlerini, kanalcılar kanallarını bırakıp, saban getiren iki çocuğun başında toplandı. Sabanlar göz alıyor.

Diko Mehmet'in Ali, evdeki ak kediyi kucaklayıp geldi. Sırma'nın Hasan, teyzesinin kara kediyi getirdi.

Yüzlerinde ciddi bir telaş!

"Tarlaların tavı iyi, hemen çiftleri koşalım!"

"Tam güzlük tavı! İlk güzlük derler buna!"

"Bir dönüm güzlük on dönüm yazlığa bedeldir!"

"Güz ekmeyen yüz eksin arkadaşlaaaar!"

"Güzlük başka, yazlık başkadır komşular!"

"Yazlık ektin de iyi olduysa, oğluna söyleme, yazlıkta hayır yoktur ahbablar!.."

Yeni kediler, yeni "saban"lar geliyor.

Yeni "Boyunduruk"lar...

Alan doluyor.

Kör Sabri'nin Süleyman, toprağı eşeleyip bir parça avuçladı. Sıktı, baktı. Sıkılan toprak dağılıyor :

"Yaman tav canım, çok yaman! Tavın böylesi görülmemiş! Bütün tavlı toprakları size üleştiriyorum kardeşler! Düzensizlik yok! Şu beş adım Diko Ali'nin... Şu beş adım Sırma Hasan'ın... Şu beş adım Çil Abdulla'nın Osman'ın... Şu beş adım Muhtaroglu'nun... Şu beş adım benim... Şu beş adım... Herkes tarlasını sürmeğe başlasın! Haydi kardeşler!.."

Boyundurukları kedilerin boynuna vurmaya başladılar.

Fakat... Kediler huysuzlanıyor. Tartınıp tartınıp çıkıyorlar. Tav geçecek diye ödü sıdan "çiftçi"ler, gönül alıcı sözlerle, kedileri okşuyor : "Haydi kızım, haydi oğlum, gel aslanım!" diye kandırmaya çalışıyorlar.

Kör Sabri'nin Süleyman :

"Ulan bunlar öğrenik değil!" diye söylendi. Elindeki kedinin boynunu boyunduruga sokmaya çalıştı. Kedi, Süleyman'a metelik vermiyor. Çocuk, yeniden tatlı dil dökmeye başladı : "Gel oğlum, aslanım;

gel tosunum; gel sokul... Gel haydi!.. Gel ulan yeşilce gözünü, sarıca tüyünü sevdiğim, gel!.. Gel ulan!.."

Kedi, yıldırım gibi bir atılış yapıp kurtuldu.

Çocuklar ardından koştu. Takıldılar peşine. Ellez'in kuyunun başında yakaladılar. Boyunduruğun yanına getirdiler. Kedinin yeşil gözleri parlıyor. Uzun bıyıkları dikelmiş.

Süleyman : "Seni imansız seni!" diye bağırıldı.

Kedi, pençesini gösterip mırladı. Ama Süleyman aldırmadı. Boyunduruğa doğru daha kuvvetle itti. Zor güç koştu sonunda. Boyunduruğa koşulduktan sonra kedi, ileri ileri atıldı. İki çocuk onu tutarken, iki çocuk boyunduruğun öteki ucuna bir kedi getirdi. Bin zorlukla onu da koştular.

Sabanın tutağına Süleyman geçti. Daldırdı toprağa...

Karaman deresinin milledığı düzlükte, bir "çift havası" tütüyor. Dehşetli istekliydi "çiftçi"ler. Tav iyi.

Dönüm başında durdular.

Kediler yan gözle birbirine bakıyor. İşarete benzer bir şeyler mi veriyorlardı birbirine? Sonra ikisi birden bir atılış yaptı. Boyunduruğu parçalayıp uçtular!

Çocuklar, arkalarından ulandı ama tutamadılar.

Öteki kümeler, hâlâ kedileri boyunduruğa sokmağa çalışıyor. Kediler direniyor, boyunduruğu parçalayıp kaçıyor, bir türlü boyun eğmiyorlar. Çil Abdulla'nın Osman, birden;

"Yandım anacım!.." diye bağırıldı.

Kedi çocuğun elini tırnakladığı gibi delik deşik etmiş, kan içinde koymuştu. "Anam!" diyor, başka demiyor. "Anam, anam, anam!" Dönüyor orda. Kanlı elini apışarasına sokuyor, çıkarıp sallıyor. Kanları dökülüp saçılıyor.

"Ulan Osman, anam anamın faydası yok!" dedi çocuklar, "Gel gidelim, baban sarsın, akmasın kanın!.."

Osman, durmadan anasını söylüyor : "Anam, anam!.."

Zorla alıp götürdüler. Evleri Yukarı Mahalle'deydi. Çok kötü olmuş eli. Avazı çıktığı kadar bağırıyor.

Dibek başının orda adamlar dikelmiş bekliyor. Her günkü gibi, elleri kuşaklarında. Eskisi gibi konuşmuyor, gülmüyorlar. Bazıları çökmüş. Bazıları çöp yontuyor. Düşünüyorlar. Dedekaş'ın başın-

dan uzaklara, yerle göğün birleştiği yere bakıyorlar.

Çil Abdulla, oğlunu sesinden tanıdı. İşte, ağlıyor sesini yükselte yükselte. Köy içinden yukarı doğru gelen kalabalığın arasında. Abdulla, "(Vay gidi sıpa vaay!..)" dedi içinden. "(Vay gidi sıpa! Ne ağlıyorsun ulan bu kadar? Anacığın kariya mı çektin?)" Oğlunun, el içinde ağlaması arına gidiyor. Hiç düzenini bozmadı. Böyle ağlayan bir oğula sahip çıkması gelmiyor. "(Kim bilir ne yaptı da dövüldü? Elleme iyi olmuş! Gözünü açsın, dövülmesin! Başka derdim yok da onunla mı uğraşacağım? Gebersin namussuz!..)"

Çocuklar : "Abdulla emmiiii!.." diye bağırdı.

Korktuğu başına geldi : "(Gördün mü şimdi?)

"Osman'ın eli gitti Abdulla emmiiii! Kedi daladı elini, kediii! Pençe vurup daladı! Kalk bir bak Abdulla emmi, eli gitti Osman'ın!.."

Osman, "Anam, anam!" demeyi bırakmış, "Babam, babam!" diye ağlıyor şimdi. Sık sık da kedinin sahibine, sülalesine bir şeyler diyor.

Çocuklar, dibek başına iyice yaklaştı.

Abdulla, ayağa kalkıp çocuklara yaklaştı :

"Ne yaptı da daladı kedi ulan?"

"Çifte koşuyorduk.. Koşarken daladı!.."

Abdulla, elini salladı : "İyi etmiş!" Sonra oğlunun kulağına yapıştı : "Senin yediğin arpa ekmeği mi? Niye bir kedinin hakkından gelemedin adı batası!.."

Çocuk : "Elim, elim!.." diyor, başka ses vermiyor. "Elim babacım, elim!.."

"Eline çomak çıksın! Komşu canıyla mı geziyorsun?

Elin kopsun! Yürü bakayım eve! Durma gözümün önünde! Yer yutası seniii!.."

Osman şaşırın arkadaşları arasında, yokuşa vurdu.

İtten Korkan Hüseyin, adamların arasından kalktı :

"İnsaf ulan Abdulla!" dedi. "Senin göğsünde hiç acıma yok mu?

Elinin kanyıla eve yollanır mı çocuk? Bak, kangren olur!"

Abdulla, omuz silkti : "Ne yapayım olursa?"

"Ne yapayımı var mı? Sar sarmala!.."

"Ardımda ecza debboyu mu var? Neyle sarayım?"

Biri : "Tütün bas hiç olmazsa!" dedi.

Başka biri : "Çöydür çöydür!.." diye alay etti.

"Essah ulan!" dedi İtten Korkan Hüseyin. "Başka zaman yarayı eczayla mı sarıyordun? Kalk, çöydür!.."

Çocuklar gidiyor. Abdulla arkalarından bakındı : "Hiç de çöydüremim yok!.." dedi.

İtten Korkan Hüseyin, kalabalığa sordu :

"İçinizde çöydüresi olan yok mu ulan?"

Kara Mehmet ordaydı : "Benim var gibi!" dedi. "Ama bir deneyim, bakalım çıkacak mı?"

İtten Korkan Hüseyin : "Çağır çocuğu yahu!" dedi Abdulla'ya. Baktı. Abdulla aldırış etmiyor, kendisi çağırdı : "Ulan Osmaaaan!.. Osmaaaaaaan!.."

Hüseyin çocuklara elini salladı :

"Osman'ı getirin, Osman'ıııı!.."

Osman dönüp baktı. Abdulla bağırdı :

"Buraya gel, burayaaa!.."

Arkadaşlarının kolunda, gene ağlayarak, gene gözlerinden dolu gibi dökerek geldi, babasının önünde durdu.

Kara Mehmet, çocuğu kolundan tutup "oda" ahırının kapısına götürdü : "Ver elini bakayım!" dedi. Osman, yaralı elini verdi.

"Bakma bu yana, başını öte çevir!" Çevirdi. Mehmet, bacaklarını ayırıp "Bismillah" çekti.

Yarasına sidik değer değmez Osman'ın çığılığı göğü buldu : "Yaktı, yaktı anacığımı!.."

Mehmet, önünü kapattı : "Ananda ne var hey oğlum?" dedi. "Ne varsa domuz babanda var!" çocuğu getirip Abdulla'ya verdi. Abdulla gözüyle, "Toz öl karşımdan!" işareti yaptı oğluna. Osman toz oldu. Arkadaşlarının arasında ağladı gitti. Abdulla eski yerine çöktü.

Duvarın dibine ikindi güneşi vuruyor. Adamlar susuyorlar. Çolak Osman, yavaşça güldü : "Çocuklarda bile çift sürme, ekin ekme hevesi var be komşular!" dedi. "Keçinin çıktığı yere oğlağı da çıkarmış! Aşkolsun valla! Tav da ne tav ya!.."

İtten Korkan Hüseyin : "Asıl şaşılacağı ne biliyor musunuz? Asıl şaşılacağı, kediler!.." dedi. "Hiçbirini boyunduruğa sokamamışlar, görüyorsunuz değil mi?.."

Uluların Mehmet : "Ortaköy'ün kedileri de adam oldu, söz dinledikleri, korktukları yok valla!" dedi. Gülümsediler.

"En iyisi çocukların çift sürme hevesi!.."

Uluların Mehmet : "Merak etme, bizim hevesimiz de geri kalmaz. Yarın sabah biz de gideriz.."

"Gitmeli!.." dedi Kuru Hasan, "Madem bir kez başladık, hayırlısıyla sonuçlandırmalı! Ayak altında sürünen, herkesin üstüne basıp geçtiği birer solucan olmaktan kurtulmalı!.."

Muhtar Kadir : "Akşam herkes çarıkları ıslasın! Tohumunu torbasını hazırlasın! Madem tav iyi; kaçırmayalım!.."

41
BAŞKA KÖYLERE

Ortaköy'le Yakaköy biribirine yakın. Arada bir tepecik var. Tepeliğin üstünde küçük bir düzlük... Düzlüğü geçtin mi Yakaköy görünür. Çok çok bir saat. İyi gidilirse daha az. Arada tepecik olmasa, Ortaköy'de öten horoz, Yakaköy'den duyulur. Yakaköy'de çalınan davul Ortaköy'den dinlenir. Davulun sesi, bir duvarı dövüyorlar gibi güm güm gelir.

Uluların Mehmet, karısıyla Yakaköy'e gidiyor. Eşek meşek almadılar. "Hayırlısıyla şu işi bitirelim, Naciye!" diyor Mehmet. "Bizim Usta, düğün müğün diyor ama lüzumu yok! Ben seni düğünle aldım da ne oldu? Güldüğün zaman yüzünde gül mü açılıyor? Karı kısmına iltifat iyi değil..."

Naciye, dişini gıcırdattı :

"Allah senin bu dilini ensenden çekip alsın hemen! Daha ne yap-sam? Elini ayağını mı yalasam it gibi?"

"Şu ettiğin lafa bak!"

"Demeyiver! Söylüyorsun, çaresiz kalıyorum!"

"Kocanın her lafına cevap verilmez!"

Naciye güldü : "Koca taşlar düşsün başına!.."

"Düşsün mü?"

Naciye baktı : "Düşer..."

"Düşsün mü ulan?"

Naciye bu kez iyice güldü :

"Sen az delisin heral? Taş mı düşer?"

"Niye öyle diyorsun madem?"

"Kızdırma!"

"Karı kısmı kızmaz..."

"Öyle ya, karılarinki can değil.."

"Bak, gene cevap veriyor!"

"Tabii veririm!"

"Sus ulan!"

"Susmuyorum!"

"Ulan valla döverim!"

"Kolay değil!.."

"Ulan seni çekerim çalıların arasına!"

"Marifet edersin!.."

"Yıkarım yere!"

"Doyma!.."

Mehmet, yerden bir taş alıp savurdu :

"Ulan Naciye gibi! Dünyada karı milletinden ası yok!.."

"Usta'nın Gülşen'i beğeniyordun ama?"

"O uslu! Onun gibi ol, seni de beğeneyim!"

"Uslu görünür... Usturası içindedir!"

"Hemi de güzel!"

"Vaktinde biz de gözeldik!"

"Ağzı dar!"

"!!!!!!..."

"Her yanı ağzına kıyas değil mi?"

Naciye iyice kızdı : "Deli!..." dedi.

"Elleri de ufacak!"

"Delisin sen, deli! Deli işte!.."

"Kendisi topacak!"

"Allahın delisi, akıttın ağzının suyunu!"

"Tüm Ortaköy ağzının suyunu akıtacak!"

"Ayıp! Arkadaşın senin! Merhaba diyorsunuz..."

"Bir şey mi yapıyorum? Övüyorum sadece...."

"Sende saygı yok ki, belki onu da yaparsın..."

"Vay senin kökünü kökenini !.."

Karısını tutmak için koştu. Naciye de koştu. Kırlar ıpıssız. Çalılar, ardıçlar, ardıçların dibinde sarı kına taşları, otlar... O koştu, kovuladı. Yakaköy görünene kadar! Dallarına çaput bağlanan ardıcın yanında durdular.

"Terledim gı Naciye!"

"Az koşuver..."

"Anası babası evde mi acabola?"

"Evdedir. Nere gidecekler?"

"Hacerce'yi alalım, kapılarına dikilelim! Hemen bir haftaya, bilemedin iki haftaya bu iş olacak diyelim."

"Usta'ya bir ev döşemeli önce..."

"Geldiği zaman Gülşen döşesin! Birlikte döşesinler, sabaha kadar işleri ne?"

"Bir ev de bulmadık daha!"

"Girsinler işliğin yanındaki odaya! Kuru Hasan diyor ki : Çiftleri tamam ettikten sonra çokaşıp bir ev yapalım. Bize dağlar dayanmaz, on beş gün de tamam ederiz, diyor..."

"İşliğin yanına gelin girmez! Gelin evi işlikten ayrı olmalı! Yenisi de kimbilir ne zaman yapılacak! En iyisi, bizim komşu İbiram'ın yurkayı ev boş duruyor, dönünce bir istesek..."

"Hele şu işi bir bitirelim! Onlar çok kolay..."

* * *

Ortaköy'de çift çubuk, bir de yaklaşan düğün sevinci var. Karı kız, düğün diye uçuyor. Demirci Ustası'nın düğünü bir gün sürecek-ti. Bir güz şenliği olacak. Yakaköy'lü Koca İzzet, "Verdim!" dedi. "At arabasına koyup götürün hayırlısıyla! Varsın gözelce geçinsinler!"

Arabayı süsleyecekler. Yengeleri bindirecekler.

Kuru Hasan ötüyor : "Yeni bir komşu kazandık!"

Çolak Osman kabarıyor : "Ben sebep oldum! Mahkeme kapısının orda aklını çelmesem gelir miydi?"

Uluların Mehmet'in de yanına varılmıyor : "Ben düğün sahibiyim! Deyin kardeşimi everiyorum. Kapılarımız karşı karşıya olacak. Şu köyün içinde benden sıkı ahababı yok!"

Muhtar Kadir işliğe geldi : "Kuvat ola!" dedi.

"Hoş geldin!"

"Ne yapıyorsun?"

"Kör Sabri'nin demiri kırılmış... onu!"

Musa'nın da, onun da, yüzleri is içinde. Alınlarında ter burçak burçak. İş giysileri meşin gibi.

"Usta, bir kötü haberim var : Seni, beni, bir de Kuru Hasan'ı karakoldan istiyorlar!"

İşi bıraktı : "Hayrola?"

"Anlamıyorum. Gene öteki işler heral!.."

"Peki, seni niye?"

"Bilmiyorum!"

"Hasan emmiyi niye?"

"Hiç bilmiyorum! Sanıyorlar, milleti biz kıvratıyoruz!"

"Het hüt edeceklerdir."

"Belki..."

"Gideriz be! Hasan emmiye haber verdin mi?"

"Verdim."

"Ne diyor?"

"Ona bakma sen: Tutuştular, diyor!"

Öğle zamanıydı. "Gidip akşama gelelim!" dediler.

Birer ata binip sürdüler.

Kuru Hasan : "Yavaş sürün Kadir!" diyor. "Benim kısrağın fazla tıngıldıyor. Sarsıntıya dayanamıyorum!"

Kapıda gene bohça gibi, yama üstüne yama köy kadınları, on beşinde, on altısında utangaç köy kızları... Bahçe belleyen, çiçek sulayan köy erkekleri... Kapıda jandarma eri...

"Haber ver bakalım hemşerim, biz geldik!"

Girenler, çıkanlar. Arada bir kapıdaki zilin zırlamaları...

Demirci Ustası'nın yüreği güm güm vuruyor bugün. Bugün içinde bir çırpıntı... Aklında uzak karlı dağlar... İncecik suları akan derin dereler... Derin gurbet... Zil sesi...

Jandarma eri kapıyı açıyor : "Önce sen hemşerim!"

"Birer birer alacaklar demek?"

Koca resmin altına kaykılmış JKK doğruluyor. Burnunun altında atsineği gibi ufucuk bir bıyık. Gözleri cam cam parlıyor. Ellerini masada birbirine bağlamış. Karşısında dikilen iri elli Demirci Ustası'na bakıyor...

"Sen bu Ortaköy'den gideceksin, hemşerim! Ortaköy'den ve Erle ovasından; anladın mı? Buralarda görünmeyeceksin! Senin buralarda durman sakıncalı! Yasa yoluyla bir adamı burdan kaldırıp başka yere atamazlar, ama sıkıyönetim zamanıdır, kumandanlık böyle uygun görüyor, anladın mı? Yunus Bey, küplere biniyor. "Yeter kırdığı yumurtalar!" diyor. Sen buralardan git! Hiç olmazsa benim bölgemden git,

anladın mı? Bu yıl terfi yılım, anladın mı? Büyük işler açarlar başına... Milleti birbirine düşürüp durmayı bırak! Şimdi Yakaköy'de de bey tarlalarını sürüyorlar. "Toprak bizim kendimizin, beylere hak huk vermeyiz! Tarlaları verirsek, oy vermeyiz, inadımız inat!" diyorlar. Bu işler senin başının altından çıkıyor, anladın mı?"

Hiç ses çıkarmadan, resmin altındaki JKK'yı dinliyor. Demek Yakaköylüler de dayatıyor? Damarlarına bir gizli sevinç yürüdü. Yüreği, göğsünü delegecek gibi vuruyor.

"Bu iş böyle kalmaz, büyür, anladın mı? Dün Damalı, bugün Ortaköy, yarın Yakaköy... Böyle giderse senin işler sarpa sarar! Git buralardan!."

İçinde, koşuşan atların nal sisleri... Cirit... Fistanları al yeşil, sarıca saçlı gelinler, kızlar halay çekiyor.. "(Duysun bunları Topal Pehlivan, Doktor İsmet!.. Muhtar Hamdi!.. Duysun Eğitimci Mustafa!.. Duranâ duysun!..)"

JKK ellerini çözüp çözüp bağlıyor, hep aynı sözü tekrarlıyor : "Git buralardan!.."

"Olur arkadaş gideyim! Ama nereye? Kasabaya gidip Yunus Beyle mi takışayım!"

Kendisinden bir masal insanı gibi korkuyorlar. Sihrinden, sihirli tokmağından...

"Kasabaya gitme!" Pencereden gösterdi : "Git şu dağların ardına! Bul bir köy, otur, anladın mı? İzmirliye, İstanbullara git... Bırak demirciliği, diplomalı adamsın, daha iyi bir baltaya sap ol, anladın mı? Kendine düşman uydurma! Burda kalırsan Yunus Bey'in adamları seni kaybeder, sonra namını, nişanını bulamayız, anladın mı? En iyisi git! Ben sana güzellikle söylüyorum. Yunus Bey eşkiyadır, anladın mı? Ellerinden her bokluk gelir. Yunus Bey'de mertlik yoktur, anladın mı?"

Kavgası yürüyor. Umduğundan daha iyi yürüyor kavgası! Gidebilir. Gözünü kırpmadan gider, başka köylerde, başka insanlarla, başka işler arasında görevlerine devam eder.

JKK bu kez inadına yumuşak : "Haydi kârdeşim, haydi hemşerim, böyle yap, anladın mı? Git.. Gidecek misin? Söz ver bana, peki de, söz ver..."

Resmin altındaki sinek bıyıklı JKK'ya bakıyor, gülüyor. Çıkıyor, Muhtar Kadir giriyor içeri.

Muhtar Kadir çıkıyor, Kuru Hasan giriyor.

"Verin eline öteberisini, gitsin! Köyünüzün gül adını kötü etmeyin! Düşmeyin hükümetin gözünden! Beyler ananızı beller sonra, anladınız mı? Atın bu militanı aranızdan!.."

Muhtar Kadir çıt demiyor.

Kuru Hasan : "Sebep?" diye bağıyor. "Kerem otuz iki dişini söktürdü. Niçin söktürdü? Aslı'ya sebep! Söyle bize : Bunun gitmesi neye sebep?"

"Yunus Bey'i kızdırıyor, anladın mı?"

"Biz o Yonis Bey'in avradını! Eğer zerrece adaletiniz varsa, ve de tapanız sıkıyorsa o düzrüyü atın; o gitsin! Ustamız niçin gidiyor?.."

Yolda, iki köylünün ağızlarını bıçak açmıyor. Düşünüyorlar : "Hazır başımıza konmuş bir kuş idi! Kaçırarak düzrüler! Oysa ne hakları var? Nasıl kaçırırlar? Olur mu bu?"

Gülşen'i ne yapacak? O aklında yoktu. "Gülşen" der demez içi bulandı. Gülşen, anasından babasından kopup "yaban"lara gidebilir mi kendisiyle? "(Hey Gülşen, Gülşen! Ben gelip ne deyim sana? Bir tanem Gülşen!..)"

Köyde köylüler ateş püskürüyor : "Ayaklı memur mu bu? Yonis Bey ne karışır? JKK ne karışır? Gitmesin, otursun burda! Oturduğu yerin suyu mu çıkmış?"

Kendisi, "Gideceğim!" diyor. "Gülşen'i de alıp..."

"Ya Gülşen gelmezse seninle?"

"Gülşen gelir..."

"Ya ana babası bırakmazsa?"

"Kendi gönlü olunca ana babası bana vızgelir!"

"Bizi koyup gideceksin demek!"

"Gönüller bir olsun!" diyor.

"Silkip gidiyorsun, nasıl gönüller bir olsun?"

"Gönüller bir olsun dedik ya!" diyor.

Uluların Mehmet : "Evelallah bu köylü sana böyle sahip çıktıkça, kimse senin kılına taklaşamaz! Senin yolunda her belâyı kabul ederiz! Gitme!.." diyor.

Naciye ise yana yana bir kalıyor : "Gülşen işi suya düşer, yanarım yanarım, buna yanarım!.." Yana yana bitiremiyor. Yandıkça içinden bir yerler eksiliyor.

AŞILACAK DAĞLAR

Ertesi gün, üçü birlikte Yakaköy'e gittiler. Mehmet, Naciye, Usta... Koca İzzet'e durumu anlattılar. Sakalı ağarmış adam, dinledi, dinledi; çiğınlerini köylüce çekti : "Yapıyorsun, ediyorsun çok iyi ama, hükümetle aranı açmasan daha iyi olacak! Gülşen büyüyüp bizden çıkalkı çok oluyor. Giderse, deha yol! Al götür. Gitmezse bir şey diyemem!.."

Gülşen, eline bir çorap alıp öre öre dışarı gitti, oturup ağlamaya başladı : "Kız anam! Ne karaymış şu alnımın yazısı!.."

Anası Şerfe karı : "Şurdan şuraya gidemez! Ortaköy'e bile ırzam yoktu, adı sanı duyulmadık yabanlara nasıl ırzam olur? Gitmesin! Acından ölecek değil ya! Demirciymiş, iyi hoş... Ama bir vardığı yerde bir yıldan fazla kalmıyor; zenaati var, tahsili var, sebat etmedikten sonra neye yarar? Sel taşı gibi, ha yuvarlan, de yuvarlan! Yuvarlanan taş yosun mu tutar?" Nal diyor, mih demiyor kadın. Nuh diyor, peygamber hiç demiyor.

Usta : "Bir de Gülşen'e sorsak, acaba kendisi ne der?" dedi Naciye'ye.

"Anasının ırzası yok a kardaşım, kendisi ne desin?"

"Benim için önemlidir. Gidip bir yoklasan..."

Naciye dışarı çıktı. Gülşen'e bir şeyler bıdırdadı. Gülşen, ağlamaklı bir şeyler söyledi. Kızdı Naciye :

"Bu zelzele böyle sürmez Gülşen!" dedi. "Sular akar yorulur, ne kadar bulanıkta durulur! Benim usta kardeşim, şimdi başını alıp gitmek istiyorsa helbet bir bildiği var. Bir gün bizde yemek yerken başına baktım, kocaman bir taş yarası! Açılmış, kapanmamış! Geceleyen yolunu çevirip dövmüşler! Gene öyle olacak sanıyor. Şüphe ediyor. Mertliğine mert, yiğitliğine yiğit ama, karşısına çıkanlar mert değil. Adam gibi bir bir gelseler tınmaz! Yoluna sinip arkadan vuruyorlar.

Bir kez başlamış... İşleri haklı! İnsanoğlunun adam kısmından! Hatırnaz! Yarın kadrin kıymetin bilindir. Erinde gecinde rahat edersin. Gönölünce dem sürersin. Sana karşı tutkunluğu da var. Gelgeç gönüllü değil. Bak bir daha geldi buraya kadar. Diyor ki : 'Bana hiç kimsenin değil, Gülşen'in cevabı lâzım. Olur desin!" diyor. "Biraz beklerim desin!" diyor. "Beni götür desin!" diyor. Babayın da gönölü var. Baban görmüş geçirmiş, adamı kişiyi karşıdan seçiyor. "Gülşen giderim derse, deha yol!" diyor. Anana ne bakıyorsun? Onun aklı öyle eriyor. Seni gözünden ırmak istemiyor. Gurbet diyor. Sen doğduğun yeri ne yapacaksın, doyduğun yere bak a kızım! Belki senin anan sana gücenir ama, üç ay geçince kucaklaşırsınız. Ciğer evlat der. Et tırnaktan ayrılmaz. Akşamda sabahta bohçanı hazırla sen. Benim kardeşim gelip bir parola versin, çıkıp gidiverin! Anam incinir deye düşünme. Kızı kaçan ne analar var, iki gün ağlayıp dinerler. Gün geçer, kin geçer. Ötesini sen bana bırak!."

Gülşen hıçkırma hıçkırma ağlıyor.

"Cevap ver Gülşen, yeşil gözlüm!"

"Ben ne bileyim, ben?."

"Helbet sen bileceksin!"

"Benim elimde ne var, benim?.."

"Ne varsa senin elinde var! Olacaksan bir yiğide yâr ol dünyada! Dolaşın birlikte köy köy... Başınız göklerde, selbes yaşayın! Erin er olsun da, yerin çalı dibi olsun! He de bu işe..."

Ağlıyor : "Hee desem bile, nasıl edeceğiz?"

"Burdur pazarı günü sana haber salarım, Usta kardeşim gelir, kaçıtır. Bir parola verirsin, karşıdan sana belli eder, sen de çıkıverirsin!"

"Kız kaçıtır gibi kaçıtır mı beni?"

"Şunun ettiği lafa bak! Adam olanın yanında kızı da bir, dolu da... Usta kardeşim adam ki, değerini biliyor. Yanındaki pahan dünya değer! Haydi, ver parolanı..."

"Ben parolayı ne bilirim?"

"Üç kere ıslık çalsa nasıl?"

Düşündü düşündü : "Çalsın..." dedi.

"Sen de bohçanı al, iniver!"

"Burdur pazarı günü mü?"

"Öyle olsun, beklemekte yarar yok..."

"Bir senin sözüne Naciye aba, bir senin sözüne, anamın babamın hatırlarını yıkıyorum. Köyün dilinden kurtulamayız!."

"Köyün dili kopsun! Sana ne köyden? Onlar kurtlandıklarından laf eder. Ellerinde olsa kendileri de kaçır. Kahbecik Gülşen, böyle bir fırsatı buldun da..." Elleriyle Gülşen'in başını avuçlayıp gözlerinden öptü. "Ağlama canım!" dedi. "(Ağlama! Şahin gibi oğlana kavuşuyorsun! Ağlama zilli!..)" Bir daha öptü. Sonra kalktı, odaya geldi.

Usta gözlerini dikti, hemen bir haber istiyor. Naciye'nin halini, gözünü araştırıyor.

"İki gözü iki çeşme ağlıyor!" dedi Naciye.

Hacerce : "Biz bunun bir ortasını bulalım, gelin etmeyin!" dedi. "Ne lüzumu var uzaklara gitmenin? Şöyle yakın bir köye git gideceksin! O zaman al götür Gülşen'i!.."

Usta'nın içi kanamağa başladı : "Neresi yakın? Dağı aşmam gerek. En az iki günlük yol!.."

"Ne yanlar olacak gideceğin yerler?"

"Dinar toprağına geçeyim gidiyorum."

"İyi ya, al götür, düğünde bayramda gelir bir gezersiniz, ne varmış bunda?.. Ah, Gülşen benim kızım olacak!.." Şerfe karıya döndü : "Valla sen de yükünü pek yüceye yığıyorsun canım! Birbirine seveleri akmış, hee deyiver gitsin!.."

Şerfe karı parladı :

"Ne zaman, nerede görüşmüşler de akmış? Sevi akması da neymiş?"

"Amaaaan... görüşüp konuşmak şart mı? Sevi dediğin bir dakikanın içinde akar! Bir görmede! Gel sebep olma, sonra intizar içinde kalırsın!"

Şerfe karı : "Uzaklara kız veremem!.."

"Nikâh edecek yenge!" dedi Mehmet.

"Helbet edecek, ekmekçi mi verecektim?"

Şerfe kadın eğilip bükülmüyor.

Kalkıp Hacerce'nin evine geldiler.

Naciye hâlâ söylemiyor. Usta yanıyor için için.

Mehmet : "İşleri kendi elinle bozuyorsun be!" dedi. "Höyt demeleriyle işte göt diyorsun! Otur oturduğün yerde! Otur sana bir dokansınlar bakalım!"

Usta, Hacerce'den yana döndü : "Acabola Gülşen bir yıl bekler mi? Ortalık yatışınca gelsem..."

"Anlatsana, sen nüçün gidiyorsun, ne varmış ortalıkta?"

"İçime kötü şeyler doğuyor teyze! Pisi pisine araya gitmek istemiyorum. Bir soruver Gülşen'e, bir yıl beklerse, geleyim, dediği yerde işlik açayım. İsterse Yakaköy'de..."

Naciye domuzluğu bırakıp haberi söylemiyor.

İkinci vakti yola çıktılar.

Yol boyunca Mehmet, hep "Gitme!" dedi.

Usta, başını eğip düşündü "(Daha kavga kızıştı mı? Köylü kısmı haydi demeylen kıpırdar mı?..)"

Uzun zaman, tek söz konuşmadan yürüdü.

"Hep evham!" dedi Mehmet. "Pusu kurup öldürecekler! Evham hep!"

Doğru... Damalı'da olanları düşünüyor. Bilisiz insanın tepkisi hayvansı oluyor. Hep gizli, karanlık iş çeviriyorlar : İş tabancaya bıçağa döküyorlar.

Mehmet söyleniyor : "Boşa korkuyor! Biz burda korkuluk muyuz? Ortaköy'de seni sevmeyen tek kişi yok! Nasıl öldürebilirlermiş? Biz yok muyuz? Bize niye hiç güvenmiyorsun? Güvenir mi? Kölgesinden korkuyor herifçioğlu!"

"Korkmuyorum Mehmet!" diye bağırdı.

"Tavşan gibi kaçıyorsun Yonis Beyin önünden!"

"Kaçmıyorum, aklımın dediğini yapıyorum! Karşımdakiler edepsiz adamlar. Gelecek belayı önlemek istiyorum. Ayıp mı?.."

"Evhamlar!.."

"....."

"Ateş olsa ne kadar yer yakar Yonis Bey?"

"....."

"Seninki korkaklık!"

"....."

"Bizden de hazzetmez oldun ellehem?"

"....."

"Bizi geç, Gülşen'i bile koyup gidiyorsunuz!"

"....."

"Baksana, cevap vermeye tenezzül etmiyorsunuz!.."

Parladı :

"Etmiyorum ulan! Etmiyorum ulan! Sizi de, Gülşen'i de bırakıyorum ulan! Korkuyorum, tavşan gibi kaçıyorum ulan! Varsa bir diyeceğin, de ulan! Çok uzattın ulan! Anlamazsın ağrımı, döver durursun yağrımı ulan!.. Ooooo! Yarın, süre süre indirecekler bir tenhaca dereye, takacaklar elimi kolumu!.. Yumacaklar ağzımı gözümü!.. Ondan sonra, vur ha vur, vur ha vur! Ezilen benim başım olacak. Yarıda kalan benim işim olacak. Kimsesiz han odalarında, yalnız yalnız ben bekleyeceğim!.."

Bağırıyor :

"Rahat düşkünü değilim. Dayaktan da korkmuyorum. Ama ölümden... korkuyorum! Dünyaya doymadan, güzel evler, temiz sular, temiz analar, bakımlı çocuklar, çocukları uysallaştırmayan okullar görmeden ölürüm diye korkuyorum! Haydi öleyim, ölümüm bunu sağlayacak mı? "Bir Demirci Usta vardı... iyiydi... öldü gitti..." Kartalların, çakırdoğan kuşlarının, akbabaların üleşime toplandığını görüyorum... Bundan gidiyorum işte! Giriştiğim her kavgada yenilmek, her kavgada alta düşmek istemiyorum. Bir kez de yendiğimi, hıncımı ala ala yendiğimi göreyim, eşim dostum uyansın, hep birlikte savaşalım, bunu istiyorum! Bunun için gidiyorum!.."

Naciye'de çıt yok : "Keşke söylesem de sevinseydi yoksul!.." diyor kendi kendine.

Mehmet, tutuldu kaldı : "(Yendiğimi göreyim... hıncımı ala ala... bunu istiyorum...)" Usta'nın sözlerini içinden kendi kendine yineledi. Sonra: "Öyleyse zayıf bir hasım arıyorsun sen!" dedi. "Zayıf bir hasım, hemen yenesin!"

Kafasını kanırdı : "Zayıf değil... Eşit!"

"Kavgada böyle hesaplar olur mu?"

"Adamsalar olur.."

"Olmazsa? Yani... baktın kalabalık geliyor, anladın yenileceksin, kaldırıp tabanları kaçacak mısın?.. Bunu mu demek istiyorsun?"

Usta kızdı : "Niye bugün kafan işlemiyor Mehmet?"

Naciye kocasına çıkıştı :

"Anlamıyorsun! Sana kaçmalı demiyor adam! Baktın ki üstüne küredek geliyorlar... Ellerinde balta kürek, tabanca, dürbünlü tüfek... Bir sürüüü! Sen de bir başınasın... Dursan, Delibaşı'nın tarla dövü-

şündeki gibi parça pine edecekler... Korkak demesinler diye duracak mısın? Avanaklık olur! Seni yiyip bitirirler!.."

Usta Naciye'ye imrenmeyle baktı : "(Aslan kadın...)" dedi içinden.

Naciye : "Öyle değil mi Usta kardeşim?"

"Öyle!.. Valla iyi anlıyorsun!" Hep imrenmeyle bakıyor. Naciye de bakıp bakıp gözlerini kaçırıyor.

İki köy arasındaki tepeden aşağıya, kofalığa doğru inmişlerdi. Ortaköy'ün harmanları kalkmış, samanlar süprüntüler serilip kalmıştı. Güzlük çimenlerin yeşili, harman yerinin sarılığını delip çıkıyor.

Mehmet birden : "Yahu ben sıkıştım!" diye bağırdı.

Gülüştüler. Naciye : "Hiç gülesim yoktu! Piş mi turalım? Sapıver kofaların içine, sıkıntını sav..."

Usta : "Öyle yap... sapıver!.." dedi.

"Siz de gidedurun madem!"

Açıldılar.

"Eee Naciye bacı evlenelim uslanalım dedik, onu da görüyorsun... Aksilik bir değil, bin..."

Naciye, şimdide kadar söylemediğine üzüldü :

"Ne aksiliği varmış? Birincinin birincisi senin işin!"

"Buldun birinciye!"

"Haberin yok haberiin! Senin haberin yok!.. Şimdide kadar masuz söylemedim : Burdur pazarı gün alıp kaçacaksın Gülşen'! Akşam, yöşeni çökünce, varıp üç kez ıslık çalacaksın, o da bohçasını alıp inecek. Öyle dedi : "Erim er olsun da, yerim çalı dibi olsun!" Çok tutgun sana..."

"(Bu Naciye doğru mu söylüyor, yoksa yalan mı?)"

"İyice aklını almışsın!.."

"Uydur uydur söyle, tam buldun eğlenilecek zamanı!"

"Uyduruyorsam iki gözüm kör olsun! Aynını söylüyorum, "Erim er olsun, yerim çalı dibi olsun!" dedi."

İnanadı, ellerini çırpı : "Ne deyim şimdi sana? Sana ne yapayım? Böyle bir haberi niye hemen vermedin?" Naciye'nin elini tutup sıktı : "Ezeyim mi şimdi şu parmacıklarını, haa?"

Öyle sıktı ki, Naciye'nin canı acıdı. Hâlâ da sıkıyor. Ama Naciye sesini çıkarmıyor.

"İnsan böyle bir haberi hemen söylemez mi?"

Öyle güçlü, öyle tuhaf sıkıyordu, Naciye elini çekmeye çalıştı; bir hoş oluyordu. "Koyver gayri elimi!" dedi. "Mehmet görür, başka şey anlar... Dediğim gibi, Burdur pazarı günü bohçasını hazır edecek. Alıp götürüceksin!"

"Nereye götürüceğim?"

"Nereye istersen oraya!"

"Yahu bir yerim yok? Bir tanışım, bilişim?.."

"Al bizim eve getir!"

"Hıh! Ben ne diyorum, sen ne diyorsun?"

"Ne diyorsun bakalım? Koca dünyada götürülecek yer mi bulamadın? Götür dağlara!.."

Güldü : "Dağlardan başka yerimiz yok zaten!"

"Anası babası koşup karakola haber verir diye korkma! Gülşen'in gönlü var. Yaşı da tutar. Karakol karışamaz!"

"JKK benim buralardan gittiğime fit!"

"Çok iyi... Bu haberi Mehmet'e de söylemedim, iyi mi?"

"Çok ayıp ettin orasını!.. Gelsin hemen söyleyelim!"

Köprünün başında beklediler. Suyun kıyılarında yeşil kurbağalar var. Burdur pazarı günü. Akşam, yöşeni çöktükten sonra. Bohçası hazır olacak. Eri er olacak. Yeri dağlar, dereler olacak. Beyaz kollarını saracak. Kanadı kırılmış kalmayacak. Yeşil kurbağalar yanık yanık ötüyor. Mehmet'i bekliyorlar.

Mehmet çatlamayı yeni bitirdi. Geliyor. Burdur pazarı günü. Yeşil kurbağalar ölecek çöllerde. Çöllerden kalkıp dağlara gidecekler.

"Bu işi köyde gizli tutacağız!" dedi Naciye.

"Kuru Hasan da mı duymayacak?"

"Duymayacak!"

"Çolak Osman da mı?"

"Duymayacak!"

"Damalı'dan Pire Kızı da mı?"

"Hiç kimse duymayacak! Gizli tutacağız!.."

43
İŞLİK, ÇIRAĞA TESLİM

"Musa! Gözünü sevdiğim Musa, gel bakalım!"

Musa körüğü bırakıp karşısına geldi.

"Al çekici eline. Geç örsün başına. Kıskaçı da al. Yap şu demirin işlemini. Şimdi sen ustasın, ben çırak. Ben sana yardım edeceğim. Vur dersen vuracağım, dur dersen duracağım!"

Musa : "Pekey Ustam!" dedi. Ocaktaki demiri saygılıca aldı. Demir, gül yaprağı gibi kızarmış. Çekici kaptı, yavaş yavaş vurmaya başladı. Usta bekliyor balyoz elinde.

Musa : "Vur!" dedi. Usta vurdu : Tak tik.. tak tik..

"Tak"lar Usta'nın, "Tik"ler Musa'nın.

Musa : "Çekiçle çalışmak ne kolaymış?" dedi içinden.

"Dur Ustam!" Demiri düzeltilti. Yamru yumru yeri kalmıyor. Çekici yavaşça, okşar gibi vuruyor. Götürüp yeniden ocağa koydu : "Geç Ustam körüğe!"

Usta körüğe geçti.

Musa, ocağın ardıç süpürgesini alıp, külleri kömürleri topladı. Ocak parladıkça tatlı bir kömür kokusu çıkıyor. Demir kızıyor. Musa demirin kendi buyruğu altında kızarmasını gördükçe şenleniyor.

"Hooooop, yetişir Ustam! Al balyozu!.. Geç karşıma!"

Demiri yeniden dövmeye başladılar.

Tak tik... tak tik... tak tik!..

"Dur Ustam, yetişir!.."

Örsün üstünde, önden yandan bakarak demirin eğriliğini, doğruluğunu inceledi. Tamam! Götürüp usulca su yalağına soktu. Yalaktan bir cazırtı, bir buğu yükseldi. Çil Abdulla'nın saban demiri çelikleşiyor. Biraz cazırdattıktan sonra getirip Usta'nın önüne koydu, saygılıca bekledi.

Usta aldı, evirdi çevirdi : "Aferin!" dedi. "Çok iyi!" Güldü. "Geçtin sınıfı!.." dedi.

Musa da güldü sevinçten.

"Bundan sonra bu işliğin ustası sensin! Her sabah erkenden gelip burayı açacaksın! Gelen işi yapacaksın! Gurur kibir bilmeyeceksin. Müşteriyi incitmeyeceksin. İşe hile katmayacaksın. Para delisi olmayacaksın. Çürük yapmayacaksın..."

Musa, sesini çıkarmadan dinliyordu.

Usta bir zaman söyledi. Sonra durdu : "Teneke dolu mu?"

"Dolu Ustam!"

"Koyalım ocağa..."

Musa koşup tenekeyi ocağa koydu.

"Şu defter "Hak" defteri, verenlerle vermeyenler işaretli. Vereni vermeyeni Uluların Mehmet biliyor. İkiniz bir olup toplayın, İşlikte demir tükeniyor. Hemen demir almağa gidersin. Kendine de bir çırak tutarsın... Ustanın yokluğunu bildirmezsın!" Konuşmayı bırakıp, körük çekmeğe başladı. Tenekedeki su, gittikçe ısınıyor. Parmağını sokup baktı : "İdare eder!" dedi. Aldı tenekeyi. "Haydi eyvallah!" Bitişikteki odasına geçti.

Su dökünüp temizlenmesi uzun sürmedi. Silindi, giyindi. Uluların Mehmet'gile vardı.

Naciye : "Tamam mı kardeşim?" dedi.

"Tamam!"

"Biraz oturmuyacak mısınız?"

"Yook! Günlerden Burdur pazarı... Akşam da oldu... Vaktiyle yola çıkayım!"

Mehmet : "İki lokma bir şey ye! Yanına ekmek al!" dedi.

Ocakta, ateşin yanında bir yemek tenceresi duruyor.

Naciye, duvarda asılı torbayı gösterdi :

"Ben bir şeyler hazırladım!" dedi.

"İstemezdi! Torbayı ne zaman getirip vereceğim?"

"Yitirme!.." dedi Naciye. "Sana anmalığım olsun! Ta gelin olacağım yıl dokudum. Ara sıra kulağımızı çınlatırsın..."

Mehmet, lafı kesti : "Avrat, yedireceksen, bir şeyler getir; adamın yolu var!" dedi.

Naciye, sofraya bezini serdi : "Göce pişirdim!" dedi. Ocaktaki tencereyi açıp çanağa koydu. "Sen seversin. Yanına soğan getireyim mi?"

"Getir!" dedi.

Çabuk çabuk yemeye başladı.

44
GECENİN ISLIĞI

Hem gidiyor, hem düşünüyor :

"(Bunlar ne biçim işler? Alan razı mı? Razi... Satan razı mı? Razi... Niye böyle gizli yapıyoruz? Buraya, sırtın başına geliyoruz, üç kez ıslık çalıyoruz? Gülşen çıkıyor, hırsız gibi korka korka kaçıp gidiyoruz? Korkudan beter bir çırpınma ile?..)"

Yakaköy'de Koca İzzet'in evi, gün doğuda, kıydadır. Dutlupınar'ı, geçip sırtın başında durunca, evin ufacık, ışıklı penceresi görünür. Sırttan aşağı inip eve otuz adım kalana kadar yaklaşmak, ıslık çalınacaksa ordan çalmak gerekir.

Demirci Ustası, sırttan aşağı sallandı. Evin ufak penceresinden sarı ışık görünüyor. Yakaköy'de, ancak üç beş evde ışık görünür. Arada köpekler ürer. Bazı avlulardan insan sesleri duyulur. Şimdi de öyle. İnsanların çoğu akşam öğününü savıp namaza durmuş.

Koca İzzet namaz kılıyor. Tanrı'nın karşısında el pençe divan. Şerfe kadın aptest alıyor. O da kılacak.

Gülşen, anasına duyura duyura bir şeyler konuşuyor, yaptığı işi anlatıyor, şunu alayım, bunu kaldırayım diyor, kuşkuları uyandırmamasın diye dikkat ediyor. Siniyi kaldırdı : "Gidip saçığın başında bulaşıkları ovayım!" dedi.

Şerfe kadın aptest alırken konuşmayı günah sayar, hep bir şeyler okur. Bu kez günahı aklına getirmeden, hemen okumasını kesti : "Saçağın başına varınca besmele çek!" dedi. "Akşam akşam... Allah etmesin şeytan ağzını eğer!.."

Gülşen : "Çekerim ana, merak etme!" dedi.

"Sonra külü biraz fazla al, o sininin altını üstünü bir ov! Kararmış kalmış, kadın kızım!.."

"Ovayım ana, ovayım merak etme!.."

Siniyi götürdü. Karanlık basmış. Siniyi saçığa koyup dinledi.

Dutlupınar'ın ince ince aktığı duyuluyor. "(Gözel pınar! Ne de kadın akarsın şırl şırl!" Yaşam bir iniltiyi yüklenmiş götürüyor. Yetmiş çeşit böcek, gecekuşu, sultannevrüz inliyor. İçeri dönüp tenceredeki suyu getirdi. Babasının yanı sıra anası da namaza durdu. "(Hiçbir şeyden haberleri olmayacak. Gecenin bu vaktinde bir bekleyecek, iki bekleyecekler, ahır avluyu arayacaklar, konu komşuya soracaklar, Hacerce'gile bakacaklar, geçten geç akıllarına getirecek ki, kaçmışım! Hiç umarlar mıydı? Sudan uslu Gülşen, kaçır mıydı? Oturur dizlerinin dibinde, saç ağarana, dişi dökülene kadar beklerdi... Nere kaçtığımı da anlamayacaklar! Hatta kiminle kaçtığımı da... Sakar Demirci'yi çok sonra akıllarına getirecekler. Anam deli olacak : "Su dolu tencereyi, saçağın başına koydu da..." diyecek... "Sudan uslu Gülşen'im..." diyecek. Ah, bu Demirci'nin ıslığı da ben bulaştığı bitirdikten sonra çalsa!..)" Çabuk yıkamaya başladı.

Karanlık koyulaşıyor. Bohçasını avludaki odunların arasına saklamıştı. Ağır diye bir şey almadı ki! Alsa bile bir bohçayla ne olur? Yatak, yorgan ister. Kap kakak ister. Kilim keçe ister. Bir maşanın bile yokluğu çekilmez! Bari biraz para olsa elinde! On üç lira orak günlüğü var kuşağında. Sonunu Demirci Ustası düşünsündü!

"(Sakar ama ne sakar! Oturduğu yerde oturmuyor, başına bir sürü iş çıkarıyor! Gecelerde karı kaçırıyor! Şimdi nere gideriz biz? Bilmediği köyler, evler var mı acaba? Hazır üç kuruşu varsa, oturur bir ev düzeriz. Evden önce işlik diye dayatır. Yoksa bir okula varıp öğretmen mi olur? Amaaaan... öğretmen olsun, demirci olsun, iki gözlü bir evimiz olur ya! Sıcacık sobamızı yakarız! Tenekeyi küpü su ile doldurup dayarız. Suları ısıtırız. Şehirlere güzel kokulu sabun ısmarlarız. Hafta bir demeden yıkanırız. Elimiz ayağımız mis kokar. Evin içinde toz eyleştirmeyiz. Benden iş korkar. Her kalaycı geldiğinde kapları parlatırız. Maden ocağı olmaz. Göçükler olmaz. Ocakta adam kalmalar olmaz. Doğan çocuklarımıza bayramlık pabba alır, önlük dikeriz. Kar gibi giysiler... Kızın saçını örer, oğlanın perçemini salarız. Soframız çiçek içinde! Sarmaşık-karanfiller... Tavuklarımız sarı sarı civciv çıkarır. Kırmızı kafalı bülüçlerimiz olur. Ava meraklı olursa keklik vurur gelir. Haşlar, suyundan çorba yaparız. Sarı bulguru pilavları pişiririz, Bulgurun içine börülce salarız. İşten acıkır gelir. Sarı yağın içine yumurta kırarız. Üstüne karabiber serperiz. Ezel bahar, yaz ayları, taze

soğanlar çıkar. Demircilik pirli zenaat, Hazreti Davut'dan kalma! O kazanır, sen de ona bakarsın. Havlusunun arasına gül yaprakları kor-sun... Gönlünü... gönlünü yükseltirsin...)"

Birden kulak kabarttı

Bir... ıslık! İkiricikli, titrek, dura dura, gecenin içinde yavaşça, kuş ıslığı gibi ince, insanın içini titreten bir ıslık! Yoksa yanlış mı duydu? Islık yaz yeli gibi, yerlere yayıldı geldi. Günde kalmış gül yaprağı gibi... Hafif... varla yok arası bir ıslık... Yalan mı, gerçek mi? Çalındı mı, yoksa çalındı gibi mi geldi?

Çok yakından, Gülşen'e hemen sırtın başından gibi gelen bir ıslık daha... Bırakıverdi her şeyi! Eli bulaşık kaldı. Elini önülceğine sildi. Önülceği merdivenin başına attı. Çabucak indi. Odunların arasından bohçayı aldı. Kapıyı aralayıp çıktı.

Koştı! Kapıyı kapadı mı, kapamadı mı? Bilmeden koştu! Üçüncü ıslık çalındı mı, çalınmadı mı? Duymadı. Sırta yukarı, sekiden seki-den, dosdoğru... koştu! Yüreği güm güm vuruyor. Islık sırtın başın-dan geldi. Varıp orda duracak. Birden dizi titremeye başladı. Yamacın yüzünde durakaldı. Öyle hızlı soluyor ki! Bohçayı göğsü üstüne bastı. Yıkılacak. Çöktü yere.

"Gülşeen!.."

Tamam! Onun sesi! Ama nasıl karşılık verecek?

"Gıı Gülşeen!.."

Doğruldu. Yürümeye başladı. Adımlarını güçlkle atıyor.

"Ses ver gıı!"

Sesi ne yapacak? Verebilse, "İki adım in de kolumdan tut, gâvur musun?" diyecek.

Yanına yaklaştı "Geldim..." dedi usulca...

"Ver elini!.." Karanlıkta, Usta'nın eli... Göğsünden bohçayı aldı. Bileğinden tuttu. Çekiyor.

Karkusu olduğu gibi duruyor. Yerde mi, gökte mi gittiğini bilmi-yor. Bu herif de ne çekermiş insanı? Çekmiyor sürüklüyor.

"Ne yana gidiyoruz biiz?" Soluk soluğa...

Usta ürperdi : "Ne yana?" Ortaköy'den yana değil elbet. Topal-çam'ın ordan geçip Yörük Mezarı'na Güroluk'a! Evet gece boyu Gü-roluk'a kadar yürümeli.

Öte yüzdeki ovanın düzünde, kıyamet kadar köy var! Güroluk'ta

bir gündüz dinlenip dağı aşmalı Alçacık tepeler. Daracık vadiler. Elli altmış evli köyler. Kimi saz damlı, kimi toprak, kimi kavcar örtülü. Gübreliklerde allı çilli horozlar eşinir. Yamalı gömlekle, şapkasız çocuklar "Birdirbir" oynar. Yalınayaklarıyla, yırtık donlarıyla, makasla kesilmiş saçları, çıbanlı elleri yüzleriyle, çukurca gözleriyle.. ne güzel bakışlı çocuklar...

Uğur tutup köylerin birine varmalı artık!

"Yola iyi dayan Gülşen Hanım! Benimle kaçması kolay değil! Bir gün, iki gün gideriz. Bakalım önümüze neresi çıkar? Sen iyi yürür müsün? Dağı aşacağız. Ortaköy'ün üstünde, Güroluk diyorlar, bir yer, gün doğmadan orayı tutacağız. Çobanın çoluğun görmeyeceği, oduncunun çıkarıcının bilmeyeceği tenha bir yerde duracağız. Sıraya vurup uykumuzu uyuyacağız. Akşam ile gene yola! Dağın öte yüzü, sonu bulunmaz Dinar toprağı! Ovanın düzünde köyler, köyler, köyler! Yolumuz budur Gülşen Hanım!.."

Sol bileğinden tutuyor. Kocaman, sert eliyle sıkıyor! Gülşen terliyor. Taş kaya demiyor, yol mudur, değil midir bilmeden gidiyorlar. "Gidi-gidiverelim!" dedi Gülşen.

"Uçacak değiliz ya!"

"Biraz çabuk gidelim!"

"Daha çabuk nasıl gideriz?"

Hava bulutlu. Bulutlar kara, kabarık.

Harman gibi bir ay buluta girip çıkıyor.

"Güroluk'a kadar durmayacak mıyız?"

"Ne yapacağız durup?"

"Hani durmayacak mıyız? dedim..."

"Durmayacağız!"

"Acıkırsak?"

"Sen akşam yemedin mi?"

"Yedim ama, bir daha acıkırsak?"

"Sabah olmadan acıkmayız!"

"Yorulursak?"

"Yorulmayız. Uzak değil Güroluk!"

"Gidi-gidiverelim, varalım hemen!"

"Varalım."

"Babam gelip döndürecek sanıyorum!"

"Kolaydı da!"

"Hem haberi yok!"

"Haberi olsa bile ne yana gittiğimizi bilmez."

"İki ay sonra bir mektup yazıp haber veriz."

"Veriz."

Topalçam'ın yanına geldiler. Belin üstünde eğri, yamru yumru bir çam. Yürüdüler. Yörük Mezarı'nın altından, Ortaköy'ün bey tarlalarına döküldüler. Ekini biçilmiş, anızı sığır ayaklarıyla ezilmiş, kıraç, susuz tarlalar..

"Yorulursak da durmayacak mıyız?"

"Yorulursan seni sırtıma alırım. Göroluk'a varmadan saniye durmak yok!" Durur gibi yaparak yanı sıra giden kadına baktı ansızın : "Yoksa yoruldun mu?"

"Yorulmadım... ama..."

Demirci, daha hızlı çekmeye başladı. Yürüdükleri toprak hem düz, hem döşek gibi yumuşaktı.

"Sen ekmek yedin mi?"

"Yedim tabii."

"Ben yanımıza iki lokma bir şey aldım ama fazla değil. Anam hiyallamasın diye fazla hazırlayamadım."

"Bende de var yiyecek... Bak torbama... Naciye kardeşim koydu. Torba da anmalık!.."

"Naciye abamı görmeyeceğiz gayrı bir daha!"

"Belli mi olur?"

"Biraz gittikten sonra dursak olur?"

"Dersin dersin dursak! Ne yapacaksın durup da? Yorulduysa açık söyle!"

"Ben diyorum ki..."

"Evet..."

"Yani diyorum ki..."

"Söyle be!"

"Üüf!.. Şöyle bir düzlükte duralım... Sen bana..."

"Evet..."

"Eliyin körü! Evet evet! Anlayıver!"

"Anlıyorum ama, belki yanlış anlıyorum..."

"Yanlış mı anlarsın hiç?"

"Olur olur... Yani ben sana..."

"Evet! Sen bana bir şey yap da ondan sonra... Hani bubamgil gelse bile, "Baba, ben dönemem! Bana dönülmeyecek haller oldu!" diyebileyim. Şimdi anladın mı?"

Usta, elinde olmadan güldü : "Ömürsün!" dedi. Kolunu omuzundan dolayıp elini göğsüne indirdi. Usulca tuttu, sıktı. "Babangil bize yetişirse onu bunu dinlemez!"

"Dinlemez olur mu? Bakarlar iş işten geçmiş, bırakırlar yakamızı!.. Hem de bir kızla bir oğlanın kaçmasında âdettir, hemen yaparlar!.."

"Sen bırak âdeti... Güroluk'a varmadan bir şey yok. Oraya kadar sabret! Saklandığımız yere sabah güneşi vurur... Bak sana anlatayım : Güneşin altına uzanırız... sarılırız sımsıkı... Tatlı tatlı yatarız..." Kolumdan tutup koşturdu karısı olacak kadını. Gülşen : "Öyleyse yürü!" dedi kocası olacak adama.

Serçe mi, değil mi? Yoksa serçeye çok benzeyen bir kuş mu? Gelip gelip çamın dalına konuyor. Durup biraz ötüyor, ötüyor, sonra gidip gene geliyor, gene ötüyor. Vıcır vıcır, bıcır bıcır! Dünyayı, havayı, çamı ardıcı, ağacı güneşi beğenmiş, sevinçli, şen bir hali var. Bir sıçırıyor bu dalda, bir sıçırıyor öbür dalda. Durduğu yerde duramıyor. O sıçradıkça çamın dalları sallanıyor, yerde gölgeler oynuyor.

Yerler sarı toprak. Toprak çürük taş karışık. Çürük taşlar un ufak olup toprağa girmiş. Çamın dibine iğne iğne çam yaprakları serilmişti. Dokundukça, döndükçe, çıtır çıtır... çıtır... çıtır ediyor. Çıtırtılar insana bir tuhaf tat veriyor.

Burası, ağaçların çepeçevre olduğu kuytu, dere gibi bir yer. Havadan, yerden görünmez. Çam dalları toprağı çadır gibi örtüyor. Gök yüzü, dallar arasından, göl suları gibi mavi parçalar halinde, bölük pörçük görünüyor.

Ne kadar duru bir gök! Ne kadar temiz! Sonra ne kadar hoş kokuyor ortalık! Güzlük çimenler yeşerip çıkmış. Ne kadar açık bir yeşil! Çamın az ötesinde, saman selesi kadar, yuvarlak bir taş var. Sarı bir kına taşı ki, üstü kına yüklü! Yarısı günde, yarısı gölgede, durup duruyor.

Gülşen taşa bakıyor : "Taşın üstünde, ikide bir oynayan ince kuyruklu süleymancık bizden korkma!" İnce kuyruklu süleymancık gidiyor, geliyor, iniyor, çıkıyor. Şaşırmış bir süleymancık. Gülüyor gibi. "Korkma bizden.." Serçeye benzeyen kuştan daha şen, daha sevinçli. Atlayarak, sıçrayarak, taşı dört yanından dolanıp duruyor. Taşın kınası pul pul açılmış. Tükrükleyip sürttükçe yeşil olur, yakındıktan sonra allaşır. Taş kınası, "kudretten bir renk gibi" satı kınasından daha iyi durur insanın elinde.

Demirci, Gülşen'in saçlarını avuçlayıp okşadı. Yüzünü kendinden yana döndürdü : "Sen nereye bakıyorsun öyle, uzun uzun?" Ya-

naşıp kulağının dibinden öptü kadını. Gülşen oynadı. Öpülünce bir hoş oluyor. Oynaması Demircinin hoşuna gidiyor. Oynasın diye bir daha öpüyor. Kulaklarının dibinde, boynunda, saçında, külle kavrulmuş nohudun kokusu gibi bir koku var. Bu kokudan hoşlanıyor.

"Sahi nereye bakıyorsun?"

Gülşen söylemiyor. "Kocam oldun Ustam" diyor içinden.

Usta, sol dirseği üstüne yan gelmiş, karşılık bekliyor.

Birden Gülşen'in aklına şeytanlık geldi. Parmağını ustanın gözüne uzatıp, "Deeeeett!.." dedi. Ama gözünü bulduramadı, burnunu buldurdu. Usta başını çekmeye kalmadan, bir daha soktu : "Deet!.." Arkaüstü düştü Usta. Gülşen çöktü. Şimdi Usta havaya bakıyor. Dalda, serçeye benzeyen kuş gidip geliyor, vıcır bıcır ötüyor.

"Öyle insanın kulağının dibinden dibinden öpüp de ne anlıyorsun? Oralar küru!.." Ustanın başını tuttu : "Buradan, işte buradan öpersin!" dedi. Dudakları. Isırdı, bırakmadı dudaklarını bir süre. Acıta acıta ısıyor. Isırdıkça, Usta dönüyor, çam yaprakları çıtırdıyor. "Yeter gü!" diye itti üstünden. Gülşen bırakmadı : "Yetmez!" dedi.

"Dur sen!" dedi Usta. "Dur sen!!.."

Sarılip döndüler. Döne döne, gölgeden dışa çıktılar. Gülşen, çırpına çırpına üste geldi. Demircinin başını tutup gözlerine bakmağa başladı. Kara, akları parlak gözler. Çakmak gib çakıyor. Kirpiklerini bir bir say...

"Ne gözler bunlar böyle... derin!.."

"Demin nere bakıyordun, söylemedin?.."

"Gözlerin..."

"Gıı bırak gözlerimi; nere bakıyordun?"

Kalktı : "Gel göstereyim!" dedi. Kolundan kaldırdı. Kınalı taşın başına götürdü. "Burda süleymancık vardı. Sıçrayıp sıçrayıp duruyordu. Çocuk gibi sevinçli bir süleymancıktı. İncecik! Belini büke büke oynuyordu."

"Karım oldun Gülşen! Ama çocuksun sen! Hiç biz gelene kadar süleymancık kalır mı? gider!.." Karısını belinden tutup taşa doğru çekti. Oturttu. Taş sıcaktı. Güneş vura vura ısıtmış. Gülşen : "Gel sen de şuraya otur!" dedi, yanı başını gösterdi.

Usta geldi, eşeğe biner gibi oturdu taşa :

"Ama burası siper değil! Yerimize gidelim"

"Ağaçlar var... kim görecek? Bak, sana bir şey daha göstereceğim!"
Taşın pullu yerlerine parmağını bastı : "Bunlar ne? Bil bakalım!"

Demirci, elini saplak yapıp Gülşen'in alnına yapıştırdı : "Bilemem sanki!" dedi. "Taş kınası!.."

Gülşen, çaktırmadan, parmağını Demirci'nin burnuna uzattı buldurdu gene : "Deeet!..! dedi.

Usta'nın dengesi bozuldu. Arkaüstü düştü.

Gülşen bir güldü, bir güldü! Sesini yükseltmeye başladı.

"Sus gıı, yavaş ol! Yavaş ol, şimdi seni benzetirim! Bak; tutulacak yerini bırakmam valla! Yavaş ol!.."

"Aman dur!.. Aman dur, fazla benzetme!.." Gülüyor, tatlı tatlı alay ediyor Gülşen. Kendini tutmaya çalışıyor, tutamıyor. "Aman... fazla benzetme ne olursun!.. Hahaha, hihihı, kikiki!.."

Demirci kalktı birden. Bileğinden aldı, çamın altına çekmeye başladı Gülşen'i.

"Dur!.. Dur gitme çamın altına!.. Güneşe oturalım azıcık!.." Gülmeyi bıraktı güçlkle. "Oturalım Biraz!" Ustayı taş a çekti. "Gel oturalım! Bir daha yapmam, gel!.."

"Yahu sen Hacerce'nin bahçede gördüğüm zaman böyle değildin! Ne oluverdin birden? Gecelerde gündüzlerde epeyce işimiz var seninle!.."

"Varsa var!.." Gene parmağını uzattı, fakat sokmadı. Kınaları gösterdi : "Bak, bunlardan yakınacağım! Tükürelim! Birer küçük taş bulup sürelim! Bana yardım et..."

"Ne akıl be! Dügün kınası yakınacak yosma!"

Taş buldular. Tükürükleyip sürtmeye başladılar.

"Biraz bir şey yiyip ondan sonra kınaya otursaydık. Ellerin işe yaramaz kına yakınca..."

Gülşen gözlerini büyüttü : "Üüüüüü!" diye dudaklarını da büzdü : "Bu halinle ekmek mi yiyeceksin, kirli kirli?"

"Kirli kirli!.." dedi Usta, "Suyu nerden bulacaksın dağ başında?"

"Yakınlarda, derelerde yok mudur?"

"Dere dere su mu arayacağım! Ben acıkıyorum!"

"Günah olur..."

"Vızgelir bana!.."

Gülşen'in gözleri büyüdü gene. Parmağını doğrultup, çaktırma-

dan Usta'nın burnuna soktu. "Deeeetttt!.. Vızgelir sana!.. Deeeet.. Kocam oldun, deeeett deeeett.."

Arkaüstü düştü Usta. Parmak sokulunca burnu acıyor, gözünden yaş geliyor. Derlenip toparlanmaya çalıştı. Fakat Gülşen atıldı, çöktü üstüne. Parmaklarını saçlarına daldırdı. Sarmağa başladı : "Vızgelir! Deeeett!.. Vızgelirse, bana da vızgelir..."

Usta davranıp kalktı. Çatallayıp omzuna aldı Gülşen'i. Havada döndürdü. "Çarpayım mı şimdi yere?" Döndürdü. "Atayım mı?" Çamın dibine yürüdü. "Ben sana kaç kez söyleyeceğim parmağın burnuma sokma diye? Haa, kaç kez, kaç kez? Kaç, kaç, kez kez?.."

Gülşen, gülmekten uğunup kalıyor. Usta'nın omzunda dengesini güç tutuyor.

Çamın dibine başı üstüne dikti...

"Hişt! Boynuma bir şey olur!" Ama Usta'nın aldıracağı yok. Bir-den kendini yere atıverdi. Upuzun uzandı. Gülmesi kesildi. Usta'yı kolundan çekip yanına yatırdı. "Bak bir şey diyeceğim!"

"Duru muru yok!"

"Yoksa yok!" Saçlarından tuttu. Dudaklarını yakaladı, ısırıldı ısırıldı. "Hummm humm humm!.. Yoksa yok!.. Humm!.."

Usta'nın canı yanıyor. Zorlukla dudaklarını kurtarıp Gülşen'in dudaklarını yakaladı o da... Acıtmadan, ısırmadan, emmeye başladı. "Karım oldun.." diyor arada.

Gülşen ellerini Usta'nın saçından çekip, boynunu okşadı. Gözlerini kapatıyor. Arada bir açarsa dallar arasından gökyüzünü görüyor. Serçeye benzer kuş, sıçrayıp duruyor. "Kocam oldun! Çok seveceğim seni, çok, çok!.." Sevişmenin sessizliğine geçiyorlar.

* * *

"Sofrayı topla da gidelim! Aşalım dağı!"

"Aşalım efendi, aşalım!"

"Ovanın yüzünde köyler : Birine iskân olalım!"

"Olalım efendi..."

Hem olalım diyor, hem toparlanıyor.

Usta, elleri kalçasında bekliyor, Gülşen'in devinimlerini izliyor. Alaca köylü giysileri içinde, topacık bir kadın. Başına poşu bağlamış.

Belinde kuşak sarılı. Saçları ince ince örülmüş. Örüleri belini dövüyor. Poşusunun üstünde sakız gibi bir yazma örtülü. Yazmanın altından top top sarkan zülüfleri görünüyor. Tatlı bir kadın. "Karım oldun Gülşen! Çok seveceğim seni, çok, çok..."

Bohçayı bağlayacaktı; birden aklına geldi. Açtı. Üstüne kırmızı gül işlenmiş büyükçe bir çevre çıkardı. "Al!.. dedi. "Armağancığım sana..."

Usta, alıp kokladı. Öptü : "Sağ ol!" dedi.

Gülşen : "Bohçayı da sen alacaksın!" dedi.

"Ben alayım!" Vardı aldı. Tam o sıra gözü kına taşına gitti : "Yahu şey unuttuk... Tûûh!"

"Ne unuttuk?"

"Kınayı unuttuk!"

"Aaaaa! Hemen yakınıvereyim! Yardım et!"

Bohçayı, torbayı taşın yanına koydular.

Oturup kınayı sürtmeğe başladılar.

"Bak bu sefer burnuma parmak yok! Valla çok acıyor!"

"Yok tabii! Çabuk yakınayım; yola çıkalım. Bir kez tuttuk bu işi, yürütelim hayırlısıyla..."

"Ovanın yüzünde köyler, varıp birine iskân olalım..."

"Olalım canım!.." dedi Gülşen. Sürtülmüş kınayı parmaklayıp parmaklayıp avucuna doldurdu. Sıvadı. Sağ elini uzatıp : "Bunu da sen sıva!" dedi.

Usta, Gülşen'in elini tuttu. Kınayı sıvadı. "İyi yum, hiç açma avcunu! Çaput olsa da sarsaydık... ha, dur mendilimi çıkarayım!" çıkarıp sardı mendilini.

"Birine de benim yazmayı sar istersen!"

"Olur sarayım.. Kadınım oldun..."

Gülşen'in iki eli top gibi yusuvarlaktı. Yazmasız başı, poşusuyla, fırlamış dağılmış saçlarıyla, peneziyle daha güzel görünüyor şimdi. "Kocam oldun; seni çok seveceğim ustam, çok, çok, çok!" diyor, türkü gibi bunu söylüyor.

Gün anasına kavuşuyor, ortalık kararıyor.

Yol bir yokuşa sarıyor, bir dereye iniyor. Biraz daha gitseler düzlüğe çıkacaklar. Gülşen yorulmuşa benziyor. Arkadan arkadan geliyor. "Gene iyi dayandı!" diye düşündü Usta. "Kadın haliyle... Bunca yol... Dereden bayırdan..." Adımlarını yavaşlattı. Gülşen yetişti. Şimdi yanı sıra yürüyor. Bohçayı sol koltuğuna alıp karısının koluna girdi.

"İyi yoruldun!.." dedi. "Ama üzülme... ilk vardığımız köyde durulum..."

Gülşen büzüldü : "Karanlık oldu! Ama olsun! Daha iyi!"

"Aydınlık iyi!" dedi Usta.

"Aydınlık da, karanlık da iyi : Bizi kimse göremez!"

Usta güldü...

Gülşen : "Bak, hiç düşündük mü: Şimdi vardığımız köyde kime ineceğiz? Karı kocayı mı diyeceğiz? Ne yapacağız?"

"Sana hiçbir soru sormazlar. Ben varım!"

Bir iniş iniyorlar. Yol düze vuruyor. İki yanda tarlalar uzayıp gidiyor. Ovanın başladığı yere geldiler. Düz bir ova burası. Fındık kadar taş görünmez toprakta.

İlerden bir öksürük duyuldu. Bir adam eşeğine bağıyor : "Dâââ-ââhh! Cık cık cık!.. Ya kahpe karılının malı yah!.." Küt küt vuruyor elindeki sopayı.

"Köye geldik herhal?" dedi Gülşen.

"Belki gelmişizdir? Şu yolcudan soralım..."

Gülşen gene geri kalmağa başladı.

Usta durdu, Gülşen de üç adım arayla durdu.

"Ulan ben senin muradını anlıyorum Gülşen! Şurdan yanım sıra yürü! Yanım sıra dur!.." Kadını yanına çekti.

"Bizim âdetimiz böyle!" dedi Gülşen.

"Bırak âdetinizi! Beraber yürüyeceğiz!"

Yolcu pat küt vurarak yaklaşıyor.

"Olur efendim!" dedi Gülşen. "Kızma!"

Usta, Gülşen'in elini yakalayıp parmaklarını ezecek gibi sıkı :
"Bir de alay edersin ha?"

"Valla değil... valla değil!"

Yolcu, öksüre öksüre yaklaştı.

"Selaaaamm!.." dedi Usta.

"Aleykümselam!.."

"Biz buraların yabancıyız arkadaş, önümüzde köy var mı? Yoksa daha çok gidecek miyiz?"

Yolcu öksürüğünü tutup : "Çok gitmeyeceksiniz!" dedi. "On dakika sonra bir seki gelecek. Sekiden sonra bir düzlük daha! Köy işte o düzlüktedir hemşerim..."

"Adı nedir bu köyün!"

"Adı mı? Yaşarköy'dür..." Elindeki değneği eşeğe vurup, "Dââââ-âh!.." dedi. Gittikçe koyulaşan karanlıkta uzaklaşıp gitti. İki adımda bir sopasını indiriyordu.

"Bilmediğimiz, duymadığımız köyler!" dedi Gülşen. "Ne kadar çok var dünyada!"

"Adı güzel : Yaşarköy!.. Neden Yaşarköy acaba?"

"Belki Yaşar deye bir kızı vurmuşlardır da..."

Usta güldü : "Belki Yaşar diye bir oğlanı..."

"Bu köyde adam yaşar demişlerdir belki..."

"Belki bütün köyler ölür, bu köy ölmez demişlerdir! Çok güzel, adı çok güzel!.." Yolda zıplamağa başladı. Havaya havaya sıçradı. Başını yıldızlara kaldırıp var sesiyle : "Çooooook güzel!.." diye bağırdı. Sonra usulca Gülşen'e sarılıp : "Çok güzel!" dedi. "Biz bu köyde yaşadık gitti avrat!"

Gülşen, "avrat" sözünü ilk duyuyordu. Birden titredi. Babası da anasına ara sıra böyle der : "Ulan avraaat!.."

"Eğer herif!.." dedi Gülşen. "Gene delibozuk gidersek, zor yaşarız biz bu köylerde..."

Usta birden durdu : "Nasıl delibozuk?"

"Ortaköy'deki gibi... Damalı'daki gibi..."

"Ne yapmışım ben Damalı'da, Ortaköy'de?"

"Ne karışırın elin enine uzununa canım? Benim aklım fazla ermez ya, çok dik gidiyorsun! Alay ediyorsun karşıdakiyle! Demin yolcuyla konuşmana baktım, sesinde öyle bir hal var ki nasıl anlatabılır? Küçük görüyorsun gibi bir hal... Oysa ne demişler : Karıncayı bile horsunma..."

"Ulan Gülşen! Ulan akıl hocası avrat!.. Ben Damalı'da, Duranâ diye bir adamla takıştım. Duranâ, yapışmış köylünün ensesine, emer babam emer! Biraz kurcalamak istedim. Damalı'nın uysalları silkinip kalktı. Enselerindeki keneyi yolup attılar. Duranâ bana hasım oldu. Yunus Beyle bir olup Damalı'dan attırdı. Yapmasa mıydım? Hiç sesi mi çıkarmasa mıydım? Düşün ki, ben o köyün öğretmeniyim. İşim o köyü uyandırmak. Yapmasam olur muydu? Üstelik hepimiz aynı bağın içinde, aynı yumruğun altındayız! Erinde gecinde başımızı kaldırıp : "Artık yeter!" diyeceğiz. Şart bu! Ortaköy'de de öyle bir görevim vardı. Diyeceksin, kim görevlendirdi? Okumuş insanım ben. Uyuyanların vergileriyle okumuşum! Okumuşun okumamışa borcu var bugün, Gülşen Hanım!.. İçimin derinlerden bir ses : "Sana kulak verecek insanlar var, eğer gerekli tavrı almazsan, bir şeyler yapmazsan, haksızlıklar, inatçı kan çıbanı gibi sürüp gidecektir! Gerektiğinde sadece bir göz etmek, insanları uyarmaya yeter!.." İçimdeki ses böyle diyor. Deyince duramıyorum! Anladın mı Gülşen'ciğim?.."

"Tabii ben hiç sesini çıkarma demem. Ama her yerde, her işte böyle parlayıp çıkmak, adamı huzursuz etmez mi? Duranâ'ya kene demişsin. Belki çok doğru, ama onun keneliğini söylemek yalnız senin görevin mi? Allah, herkese bir kafa, bir göz vermiş, azcık da kendileri görsün!"

"Göstermezsen göremeyecek durumda olanlar var Gülşen! Düşün ki okumamışlar, düşün ki uyanmamışlar. Haksızlığa karşı durmayı bilmiyorlar. Hep karanlıkta yaşamışlar. Aydınlik diye bir şeyden haberleri yok. Gözleri var ama, gözün ardında, görmelerini sağlayacak ışıkları yok. Kulakları var ama, duyduklarını seçecek bilgileri yok. Okumuşun okumamışa, görenin görmeyene, duyanın duymayana borcu var diyorum sana. Başka türlü nasıl iyi yaşanır? Yanındaki açken senin tokluğun sana siner mi? Ben de diyorum, bülbülün çektiği dili belası! Ama bela var diye bülbül ötmeyecek mi? Bizimki o hesap oluyor : Eğriye eğri, doğruya doğru!.."

Gülşen, alaylı : "Yamruya yamru, yumruya yumru!.."

"Evet! Kargaya karga, kumruya kumru!.."

"Biz böyle gidersek çok köy değıştiririz! İnsanlar senin gibisini sevmez pek!"

"Sevenler bulunur. Bak, sen bulundun, bir örnek!.."

"Bana bakma!.. Bana ne bakıyorsun sen? Akıllısı delisi, erkeği dişisi, hele varsılı, varsılları!.. Varsıllar doğru söyleyeni hiç sevmez! Ben sevdimse seni, nasıl anlatayım, yani kendime göre sevdim. Baktım, bir iyi, tatlı adamsın. Konuşman iyi, sesin iyi, huyun iyi... sevdim! Ama ben severim de başkaları sevmez... olur ya!.."

"Sen boş ver! Umudunu yitirme! Yaşarköy'de yaşayacağız! İçime öyle doğuyor. Sadece doğmak değil, neden bir köyün adı durduğu yerde Yaşarköy olur? Bir iş var bunda!"

"Görürüz bakalım!"

"Görürüz elbet! Yaşım kaç benim? Olsa olsa otuz beş. Belle ki, yolun yarısı. Belle ki, Yaşarköy'de dikiş tutturamadık, gideriz başka köye. Yaşarköy benim onuncu köyüm. Baktık olmuyor, gideriz on birinci, on ikinciye... Köy mü yok dünyada? Biraz dayanmak yeter. Biraz değil, toprağa sağlam basarak, inatla dayanmak... Ben öyle diyorum : "Haydi aslanım dayan! Yeni türküler yarat! Kurtar güzel günleri haramilerin elinden!" Kırk haramiler kaplamış dünyayı. Köyleri tutmuşlar. Dokuz köyde doksan bela. Doğru söylediğin zaman, sözünün dirhemini çekemiyor, silaha sarılıyorlar. Tuzak kuruyorlar. Duranâ'ya kene dedim. Yalan mı? Fakat ne yaparsa yapsınlar sökmez, dayanan başarır. Anladın mı Gülşen'ciğim dayanan başarır..."

"İşallah!" dedi Gülşen.

"İşallahı maşallahı bu : Başarır!"

Sekiye doğru sallanıyorlar. Aşağıdan köpek sesleri geliyor. Köy orda. Ama ufacık bir nişanı yok. Bütün ışıklarını – sanki varmış da – söndürmüş, karanlık pusulara çekilmiş gibi. "Köy değil, şeytanın çal kibriti yak dediği!.. Tıpkı dokuzuncu, sekizinci, altıncı, beşinci köylerin karanlığı... Çok uyuşuk!.. Uyuyor... Tut bacağından sürü. Ama yaşayacağız burda... Adı Yaşarköy çünkü! Durduğu yerde bir köyün adı niçin Yaşarköy olur diyorum sana? Düden olmaz, Tahtalı olmaz, Sırçalı olmaz? Elbet bir nedeni var. Mayasında bir şey var!"

Kerpiç evler başladı. Sokaklar toz toprak içinde. Gözleri yaşartan bir gübre kokusu insanı karşıyor. Ortalıkta in cin yok. Bütün evlerin

kapısı örtük. Issızlık, köyü fırdolayı sarmış, ıssızlık damlara, kapılara çökmüş. Korkudan oraya büzülmüşe benzeyen bir köy...

Köyün ortasındaki ufacık alana gelip durdular. Kol kola, birbirlerine tutunarak dikiliyorlar. Gülşen: "(Yaşar maşar... bildiğin boklu bir köy!)" diye düşünüyor. Demirci, bakıp bakıp kabarıyor, bir şeyler söylemek, bağırarak, nara atmak istiyor. Köyü sıçratıp ayağa kaldıracak bir nara.

"Kimsecikler yok ortada Gülşen!.."

"Erkenden tavuk gibi tünemişler."

"Hiç bu kadar erken yatmak olur mu?"

Dört yanda köstebek yuvasına benzer, in gibi evler! Bir fiske ışık görünmüyor! Bir acayip!

Öyle de yoruldu ki yürüye yürüye...

"Hele şurdan bir kapı çalalım!"

Yerden taş alıp, bir avlu kapısını dövmeğe başladılar. Kart bir köpek havladı kalktı. Komşu evlerin köpekleri de ayaklandı. Derken bütün köpekler ayaklandı..

Bir zamanlar beklediler. Gülşen üç adım geri çekildi... Kapı açılmıyor. Köpek içerde şımardıkça şımarıyor.

Demirci, elindeki taşların birini kapının üstünden köpeğe doğru atıyordu. Köpek taşı kaptı. Geveledi. Yeniden havlamaya başladı.

"Ulaaaan ev sahibiiii!..."

Gülşen : "(İyice dalmışlar!)" dedi kendi kendine. "(Uyanırlar mı?)"

"Heeey ev sahibiiii!..."

Sonunda, sanki gün battıktan sonra kapı açmayacağım diye ant içmiş bir ses karşılık verdi : "Küm o?"

"Hele şükür!" dedi Demirci. "Nasıl duydun? Sabahtan beri bağı-rıyorum! Ölü müsün, diri misin be arkadaş?"

Ev sahibi : "Bırak şümdü ölüyü, dürüyü! Ne üstüyorsun?" Köpeği de durmadan havlıyor.

"Hemen yattınız mı erkenden?"

"Oturup tesbüh mü çekecektük?"

"Aferin! Oturup tespih mi çekeceksin... öyle ya!.."

Ev sahibinin bütün aksiliği üstüneydi : "Ulan kümsün sen, böyle delü delü?"

Düşündü. "(Görüyor musun? Daha adımı öğrenmeden deliliğimi yüzüme vurdu! Bakalım sonu ne olur?)"

Gülşen de, "(Çok aksisin çooook!)" diye düşündü. "(Zorla kapı açtıracaksın! Alacaklı gibi çıkışa çıkışa konuşuyorsun!..)"

Ev sahibinin sesi dikleşti : "Yahu kümsün?" Adam kaşla göz arasında belinden bıçağını çıkardı : "Adam gibi soruyorum, kümsün?"

Usta baktı bıçağa, aldırılmamış göründü :

"Elinin körüyüm! Kim olur bu vakit? konuğum!.."

Ev sahibi biraz duraladı : "Nerelüsün pekü?"

"Yahu al bizi içeri, nereli olduğumu sonra sor! Şu yandaki köyle-rin birinden, Ortaköy'denim, bilir misin?"

Adam, bıçağını beline sokup avlu kapısına doğru geldi : "Madem konuğum diyorsun, irezüllüğümüzü beğenürsen buyur... Yoook, beğenmezsen, muhtarın evü yokardadır, göstereyim, oraya güit... Gön-lün nasıl emrederse..."

"Ayıp ettin, beğenip de satın mı alacağım.

Adam kapıyı açtı. Bir telaş başladı ev sahibinde :

"Hökümetten fulfil mısın?"

"Yok canım! Hökümetten olmayana kapı açmaz mısın?"

"Açarım ama karakol komutanı gübü bağırıyorsun da!"

"Duymuyorsun ki! Sabahtan beri kapı dövüyorum!"

Ev sahibi kapıyı açtıktan sonra köpek havlamayı bıraktı. Başını ayaklarına sürterek mızırdanıyor.

"Yalnız musun?" diye sordu ev sahibi.

"Değilim! Arkadaşım var!" Ardına döndü. "Gel Gülşen!.."

"Arkadaşın kadın haa? Buyrun öyleyse, buyrun buyrun!.."

Gülşen'le el ele tutuşarak girdiler.

Ev sahibi, köpeğe bir, "Sust!" daha çekip karısına bağırıldı :

"Gı avrat, gı!.. Ataşu yak ataşu!.. Konuk geliyor!.."

Sarıca bir ışık belirdi. Daha kocası demeden, konuşulanları duymuş, kalkmıştı kadın.

Adam : "Buyrun kardaşım, buyrun buyrun!"

İnadına geniş bir odaya girdiler. Duvarların dibinde, yama yama üstüne yataklar serili. Yer yataklarda, birbirlerine girmiş, bağır bacak açık çocuklar uyuyor.

Ev sahibinin karısı, bakıyor. Kadının bir gözü yok. Yüzü didik didik, saç başı darmadağın.

"Buyrun hemşerüm! Geçün oturun!"

Adamın da bir gözü yok. Sakallı yüzü, tıpkı karısınınki gibi didik didik; kerpetenle, orasından burasından tutulup koparılmış gibi oyuk oyuk.

Demirci, sol bücaktaki koyun postuna oturdu. Gülşen sağ bucağa geçti. İkisi de merak içinde. İkisi de gözlerini dikmiş, "(Ne acayip yüzleri var?)" diye düşünüyor. Yataklardaki çocuklara baktılar : Pek ana-babalarınınki kadar değil ama, onların yüzü de didik didik. Tırnaklanmış, yolunmuş, koparılmış gibi. "(Köye bir hastalık mı uğramış acaba? Bu didikler onun izi mi?...)"

"Eee, merhaba bakalum!"

"Merhaba arkadaşım!"

"Hoş geldün bakalum!"

"Hoş gördük!"

"Büzüm kuz, sen de hoş geldün!"

"Hoş gördük!" dedi Gülşen.

Kadın da gelip "hoş geldün!" dedi, Gülşen'in yanına oturdu. "Adunu başuşlar musun?" dedi ev sahibi.

Demirci durdu. Adını ne zamandır söylemiyor. Gülşen de hiç dikkat etmemişti. Demirci, Demirci... gidiyor. Kimisi de Usta diyor.

"Adımı söylemezler benim! Zenaatım demirciliktir. Demirci diye, Usta diye çağırırlar. Sen de öyle çağır..."

"Pekâlâ!.. Demek demürcüsün?"

"Evet..."

"Bana da bu köyden Taylu Memüş derler. Babamun adu esas Kadür'dür ama, Taylu çağırulurdu. O sebaptan büzüm adumuz Taylu Memüş oldu. Avradun adu da Hösne. Kardeşluğumun adu ne?"

"Kardaşlığının adı Gülşen."

"Gözel... Yürüyerekten mü geldünüz? Binütünüz, bür şeyünüz yok muydu?"

"Yoktu... öyle çıkıverdük!"

"Yolculuk buraya kadar mu?"

"Bakarsın buraya kadar, bakarsın gideriz."

"Hayurlu olsun! Heralda terkü düyar eylemişünüz?"

"Öyle gibi..."

"Hayurlu olsun..." dedi. Karısına döndü : "Bürbürlerini alup kaçuyorlar, anlıyor musun? Ben de seni alup kaçtuğum zaman, böyle gece vaktü, bilmediğim bir köye girüp, bilmediğim bir kapuyu çalmış idüm. Keh keh keh!.. Hebüp dayu, büzü beş gün saklamış idü. Dışarda kayınlarumla kaynatam vuzur vuzur büzü aruyor, jandarmalar gelüp gidüyor idü. Jandarmalar akşamları Hebüp dayunun yukarı odada yatıyor, biz de aşağıda, samanluğun köşesinde... Bir cecüm parçasunun üstünde... anladın mu? Birübürümüze sıkıca sokulmuş, büzülüyor idük! Keh keh keh!.."

Taylı Memuş anlatmayı bırakıp tek gözüyle karısına gülümsemeğe başladı. Karısı da başını öne eğmiş, gülümsüyor. Gülümserken ikisinin de yüzleri kasılıyor, tek gözleri parlıyor. "Keh keh keh!.. Jandarmalara püşen yemeklerin yarusu büze gelürdü. Hebüp dayu çok idarecü adam idü. Yedü düvelün ünisanunu bir arada uylaştırur, heç biründen öteküne sır vermez idü. Keh keh keh!.. Büz de beş gün o samanlukta tek kat bir cecümün üstünde kıvrulup yattık idü. Barunduk idü. Gece gündüz beraber! Karım olmuş idün! Keh keh keh!.."

"Kocam olmuş idin!" dedi kadın tek gözü parlayarak.

Usta, Gülşen'e baktı. Adamı dikkatle dinliyor ama, bir yandan da yüzünü gözünü inceliyor.

"Keh keh keh!.. Açlık tokluk var mu kardaşlar? Karunlarunuz nasul? Keh keh keh!.."

"Açız!" dedi Demirci. "Ta Güroluk'ta yemiştik."

Adam karısına : "Duydün mu Hösne?" dedi. "Konuklar açlıktan bahsedüyor. Kalk bunların karnunu doyur!.."

Kadın yüzünü eğmeden kalktı : "Akşamdan sonra gelen, ya soğan, ya söğen! Konuklar kusura bakmasun!" dedi. Suskun bir şeydi, ama konuşunca insanı teselli eden, ana sesi gibi ılık bir sesi var. Tatlı dilli bir kadın.

Demirci : "Kursağımıza iki lokma girsin de, varsın soğan olsun!" dedi.

Memiş : "Ben de öyleyümdür!" dedi. "Bir yere konuk vardum mu, kar-katık aramam. Acu soğan, kuru yavan, önüme ne gelürse yir, ağzumu sülerüm! Keh keh keh!.. Hebüp dayu, bir hafta eyü kahrumuzu çektüydü. Çökelek, pekmez, hemü de göce aşu, yumurta, bükme, yoğurt, bulgur aşu, kumpir aşu... hüç unutmam, bir kalaylu sahanda, saman selesünün içüne saklayarak getürürdü. Yemeğün her yanı

saman olurdu. Keh keh keh!.. Biz de seçer seçer yirdük. Eee, ne de olsa Hebüp dayunun evi "var evü"ydü! Düldül Züra'nun da tertübüne deyecek yok idü. Yılanun ödünden, kuşun südüne kadar her şeyü bulundurur idü. Keh keh keh, büzüm evde hüçbir şey bulunmaz. Zaten Yaşarköy dedüklerü de yoksul memleketüdür. Hele bu zaman, sözde her şeyün bol olacağı zaman; ama elde avuçta bir şey yok! Toprağımız bittersüz. Suyumuz tarlalara çıkmıyor. Onun üçün, üleşberlüğümüze kulaşma! Müllette para pul arama! Taş taşu yüyor hasulu!.."

"Ben tahsildar değilim Memiş kardeş! Niye acı acı dert yaşıyorsun? Köylü kısmı, her yerde parasız pulsuz, yoksul... Onun da varsılar gibi yiyip içmesini mi istiyorsun yoksa!"

"Yok kardaş, yok Usta!.. Yanü benüm bir şey istediğüm yok! Ama köylü kısmu da varsullar gübü yüse üçse ne olur? Bundan dünyaya bir zararlık mı doğar? Benüm demem bu! Ama kaderün yapusu çok sağlam. Senün benüm soluğumla yıkulacak gübü değil!"

"Senin benim soluğumuzla tabii yıkılmaz. Damalı'da, Ortaköy'de böyle işler oldu hemşerim. Yoksullar soluklarını birleştirip kaderin yapısını yıktılar. İnsanlar birlik olduktan sonra, her yerde yapılır bu..."

Hösne, sofraya bezini getirip serdi. Boyaları solmuş, çizgileri görünmez olmuş bir Buldan dokumasını kimbilir kaç yıldır kullanıyorlar? Bir de kasnak koydu. Üstüne sini. İki ağaç kaşık. İç içe katlanmış bir deste yufka...

Gülşen yaklaşıp yufkaları sininin çevresine dizdi.

Hösne, toprak dığandan, derince bir çanağa tarhana boşalttı. Bir küçük tabak çökelek koydu.

"İki baş da soğan ver bacı!" dedi usta. "Çökelekle gider!"

"Versün ama, akşam öğününde soğanı eyü saymazlar. Hemü de yatunca ağzun kokar..."

"Boş ver!" dedi Demirci : "Yıkarsam bir şey kalmaz!"

Hösne, soğan getirdi.

Gülşen sofraya bezinin arasında soğanları yumrukladı. Acı soğanın kokusu, tarhana kokusuna karıştı.

"Haydun, buyrun!" dedi Memiş. Karısına döndü : "Madem soğanı koydun, tuzluğu da endür gayrü..."

Demirci yanaştı : "Siz yemiyecek misiniz?"

"Büz o üşü gördük, süz buyrun!"

Kaşıkları alıp giriştiler.

Demirci, bir yandan yiyor, bir yandan konuşuyor.

"Ortaköy'de baya işler oldu! Köylü takımı omuz omuza vererek beylerin örfünü kırdı! Kasabada Yunus Bey diye biri şimdilerde verem olsa gerektir!"

Memiş, Gülşen'in yerine geçmiş, eline maşayı almış, ocaktan kül eşiyor : "Duyduk öyle bir şeyler ama ne derece essah, ne derece engas, bilmüyoruz! Tabüü, eşğün canu yanunca atu kor geçer! Bıçak eyüce kemüğe dayanduysa, helbet köylü takumu da bir şeyler yapar.."

Kandil ışığında, tek gözü öyle parlıyor. Ak dişleri ağzını dolduruyor, çilli yüzü kırışıp gidiyor.

Gülşen düşünüyor : "(Yüzleri neden böyle acaba?..)"

Hösne'nin elleri yeşil kir içinde. Saçları, iki kalın örgüyle beline iniyor, karalı yazmasında çiçekler seçiliyor. Kalın dudağının yarısı da çekilip koparılmış gibi. Hatta yok!..

Birden, Usta'nın gözü, Memiş'in sol kulağına takıldı. Kulak memesi yok adamın! Burun deliğinin biri de sanki kapaksız kalmış.

Gülşen : "(Gözleri çok kötü!..) diye başını yere eğdi.

Hösne'nin sağ gözü, boşaltılmış bir çam budağı gibi kıpkırmızı! Gülşen sezdirmeden bir daha baktı, ağzındaki lokma büyümeğe başladı. Kendini toplayıp lokmayı yuttu.

Yataktaki çocukların körpe yüzlerinde bile bulunan bu girinti çıkıntılarının nedeni ne acaba? "Hele şu Memiş kardeşliğin yüzüne! Bir dirhem et yok! Kalbur gibi göz göz olmuş bir deri parçası kemiklerini kapatmağa çalışıyor!..)"

Usta : "İki kaşık daha al, çorba bitsin!" dedi Gülşen'e.

Gülşen, başı yerde : "Ben doydum!" dedi. Gözleri gene Hösne'nin gözüne gitti.

Usta : "Kaldırıver Hösne bacı!" dedi. "Ziyade olsun!.."

Memiş : "Her lokması et olsun arkadaş!" dedi.

Gülüştüler.

Gülşen, Hösne'ye yardım etti, sofrayı birlikte kaldırdılar.

Memiş, tabakasını Usta'nın önüne sürdü :

"Dola bakalum!" dedi.

Gülşen : "(Gözleri çok kötü...)" diyor boyuna.

"Dolayalım ama Memiş kardeşim, sormak ayıp olmasın; bu sizin gözlerinizin hali ne? Yüzleriniz neden didik didik?"

Memiş sigarasını ateşledi : "Bu köy böyledür!" dedi.

"Bir hastalık mı uğradı?"

"Yok, hastalık değil..."

"Ne peki?"

Memiş : "Kuşlar..." dedi.

"Nasıl kuşlar?"

"Gökten gelen kuşlar..."

Usta eliyle, "Haydi ordan!" işareti yaptı :

"Ne kuşuymuş öyle gökten gelen?"

Memiş : "Yak hele cuvaranu!.." dedi. "Sana anlatayım. Anlatayım ama inanmazsun! Gökten kuşlar gelir, yüzlerimizi gagalar, gözlerimizi alır güder. Sen buna dünyada inanmazsun..."

Gülşen içinden : "(Uğursuz bir köye düştük!) diye yandı. "(Sabah olunca hemen gitmeli buradan...)"

"Her zaman mı gelir bu kuşlar?"

"Yook..." dedi Memiş. "yulda bir..."

"Hepinizin yüzünü gagalar, gözünü oyar, öyle mi?"

"Evet, çoğumuzunkünü gagalar."

"Neden acaba?"

"Valla orasını Tanrı bilir!.. Benüm aklum ermez!"

Usta şaşırıldı : "Çok hayret! Siz uyurken mi olur bu?"

"Yook, baya dalgündüz olur..."

"Çok hayret! Bilmece gibi bir şey!.."

Hösne, Gülşen'in bir güz elması gibi pürüzsüz, kırmızı yüzüne bakıyor. Hiç böyle yüz görmemiş şimdiye kadar. Demek kuşlar Gülşen'e dokunmamış? Kocasına dokunmamış. Konukların yüzü, Yaşarköy'de yeni doğan çocukların yüzü gibi. Dört yaşına kadar çocukları de biraz al, biraz düz olur. Sonra o güzel yüzler, bozulup dağıtılır. Yeşilli, mavili, çakırlı, karalı güzel gözler oyulur. Bütün yüzler böyle didik didik olur.

Memiş anlatıyor.

"Zamanı gelünce kuşlar, bulut gübü köyün üstüne örelenür. Ünanumuz, büyük küçük, alana çukup düzülür. Karı kuz elünü yapıştırurup bekler. Kuşlar havada halka döner. Uzun uzun döner ümansuzlar! Sonra üstümüze hışadak üneler! Başlarumuza bürer bürer konarlar. Paylaşurlar başlarumuzu... Düleyen gözümüzü alır, düleyen yüzümüzü, burnumuzu, kulağumuzu, hatta dülümüzü!.. Sonra geldüklerü yana doğru havalanur güderler..."

"Peki, siz ne yaparsınız?"

"Büz, inlerümöze çekölü, yaralarumuzun eyü olmasunu bekle-rüz. Altı ay inlerüz. Yüzümüz, gözümüz günlerce kokar. Öyle kokar kü, buralarda durulmaz. Bakarsun, bir gün yaralarumuz kapanur, koku büter, ama kuşlar gene görünürlü.."

Gülşen'in gözleri büyüdü, Usta'nın ağzu açık kaldı.

"Hayret valla!.. Ulan tutun öldürün!"

"Haha!.." dedi Memuş. "Gökyüzünden gelen kuşlara dokunmak kolay görünüyor sana!.."

"Dokunsanız ne olur peki?"

"Tövbe de, tövbe! Çarpulursun!.."

"Derdinizi anlar gibiyim : Okulunuz yok sizin!"

"Camümüz var!"

"Kara sakal bir de imamınız varsa, tamam!.."

"Tastamam!"

"Sararmış yaprakları küflü kitaplarınız?"

"Evet..."

"İmam Efendi her Allahın günü, deli ırmakları bile uyutan sesiyle bu kitapları okur okur, hepimizi uyutur tabii!.."

"Yooook; bak onu deme! Büzüm ümam uyutmaz. Uyuduğumu-zu görsün, azarlar! Ama arka sıralarda oturmuşsan pek görmez. O zaman büraz uyursun! Keh keh keh..."

"Peki Memiş kardeşlik, hazır kuşlar başınızın üstüne konmuşken, niçin hiç birinizin aklına bunların hesabını görmek gelmiyor? İçinizde bunu düşünen yok mu?"

"Böyle gelmiş, böyle güdüyor işte! Tek tük kafa tutan çuksa da kulağasma! Onlar da aluşur zamanla... Hatta bu köyü burakup Daru-özü'ne, Beşükdüzü'ne doğru gütmek üsteyenler olur. Fakat Yaşar-köy'ün suyunda yapuşkan vardur, burakmaz. Bür küşü büle gütmeyü başaramaz bu yüzden..."

"Hiç olmazsa alana dizilip teslim olmasanız?"

"Ümam düyor : Ey benüm kardaşlarum! Bülmüş olun, bu kuşları Tanrı yolluyor! Eğer teslüm olmayup üsyana tevessül edersenüz, yukardan daha ağır felaketler gelür... Ey benüm dün kardaşlarum, kıya-met gününde ülelebet başunuz üstünde dükülü kalmak üstemüyorsanız, Tanru'nun kuşlarına ütaat edün!.. Dillerünüz enselerünüzden

alunur... Sırat Köprüsü'nü asla geçemezsiniz! Cennetü âlânun nümetlerinden mahrum kalaraktan, Hurü kızlarının sereceği gül kokulu yataklarda yatamayacağunuz gübü, müskü amber kokularını başkaları sürünür, süz bakarsunuz...Derün vadüler içinde kan kaynar, gövdesünden koparılmış kollar bacaklar yüzer. Yaptıklarınıza pişman olursunuz. Ama elinizden bir şey gelmeyeceği için, bu dünyanızı harabettüğünüze göre, öte dünyanız da mâmür olamaz! Seller, kıran ve kıtluklar, uyuzlar, keller, veremler, kuşpalazu, sutma hastalıkları, kabakulak, kuzamuk, belsoğukluğu ületü, kanser hastalıkları..."

"Ah... ah!.." diye başını salladı Demirci : "Ah, bir uyanık öğretmeniniz olsaydı, bu dediklerinden hiçbirinin göklerden gelmediğini size öğretirdi!.."

Hösne, durduğu yerde başını salladı : "Gökten gelmez de yerden mi gelir bunlar? Uyanık öğretmenimiz bunu mu öğretirdi?"

Usta güldü : "Ne yerden, ne gökten! Yağmur çok yağarsa sel olur. Az yağarsa kuraklık! Derelerin ırmakların ağzına baraj yapabilirsen ne sel olur, ne kuraklık! Her şeyin bir nedeni var. Ateşi söndürmeden yatarsan yangın olur. Uyuzun nedeni pislik. Sıtmanın nedeni batakliklar, sivrisineklerdir..."

Hösne : "Hepsi Tanrı'dan!" diye esnedi.

"Nerden olursa olsun! Uyandırılmış insan toplulukları, bunları önleyebilir. Nasıl önleneceğini daha küçük yaşta okulda öğrenirler. Her şeyin bir yolu var. Felaketlerle savaşın da var..."

Memiş esnedi :

"Şümdü sen bana ne dersin faydasız! Benüm kafama laf gürmez. Sen bunları büzüüm Ümama anlat. Başka akuldane komşular var, onlara anlat. Unanurlarsa, ben de unanurum. Onlar ünanmadan nüçün ünanayım? Ne zorum var ünanmaya? Öyle degül mü yanü? Bana demüşler kü : Tanrı'dan başka Tanrı yoktur tapacak. Bakmuşum herkes böyle ünanuyor, ben de ünanuyorum. Bu dünyada, üzüm üzümüne baka baka kızarur. Bütün üzümlerden ayrı olarak, kendü başına kızarabülmüş üzüm gördün mü sen? Herkes nerde, sen de orda olacaksın! Sebebüne gelünce, sen orda olmasan bile, sürüye sürüye götürürler! Bana kalursa bu üşler böyle, Usta kardaşım!.."

GÖZ OYAN KUŞLAR

Yaşarköy'ün insanları, gökten gelip kendilerini "yola getiren" kuşları bekliyor. Oysa yola gelecek ne halleri vardı? Bu küçük derenin içindeki çetin dünyaya ayak bastı basalı, "Aman günah olur! Aman kabahat olur!" diye sakına sakına, gülmez oynamaz, kıpırdamaz olmuşlar. Ömürlerini, yasaklarla, günahlarla çevrili Yaşarköy'de tüketiyorlar. Kimsenin kimseye kötü söylemediği, göğe taş atmadığı, kediye köpeğe iş kesmediği, aptestsiz namaz kılmadığı, kimsenin Tanrı'ya, devlete rüzgâra kafa tutmadığı halde, İmam Feyzi Efendinin her cuma, "Yoldan çıktınız, kuşlar yetmiyor, gökten yılan yağacak, çarpılacaksınız!" diye başlarını yumruklayıp durması bitip tükenmek bilmiyor.

Selametlik adam işine o derece düşkün ki, Ulu Tanrı sanki Yaşarköy çukurluğuna bu insanları yerleştirirken, herkesin önünde, "Bunlar sana teslim; hesaplarını senden ister, günahlarını senden sorarım!" demiş. O kadar gayretli, o kadar dikkatli. Belki bir yerden "gizli ödenek" alıyor bunun için! Evinden çıkıp ayakyoluna oturmak için indiği çaya kadar iki kadın görse, hemen birer eksiklerini buluyor, "Eteğini topla, saçını ört!" diyor, azarlıyor. Çocukları ayrı, yaşlıları ayrı sıkıştırıyor. "Yanacaksınız! Sizin yüzünüzden ben de yanacağım, cennetim harap olacak!.." diye sokuşturup duruyor. Değirmen taşından ağır karyaları üstlerine bastırıyor, hepsini yamyassı ediyor!

Böyle olduğu halde kuşlar gene bekleniyor.

İşsiz erkekler, cami duvarının dibine oturup ellerine birer çöp alıyor, sabahtan öğleye, öğleden ikindiye, akşama kadar eşiniyor. Konuşmayı, gülmeyi bilmiyorlar. Birbirine takılmayı, şakalaşmayı unuttmuşlar. Başlarındaki belanın nasıl savulacağı hakkında görüşleri, buluşları ve ellerinde araçları yok. Boyun büküp susuyor, sadece susuyorlar. Ölmek bile bu işin çözümü değil. Asıl kıyamet öldükten sonra kopacak. Bilerek, bilmeyerek, ne kadar "suç" işlemişlerse, "öteki

dünya"da bir bir önlerine konacak. Sağlarındaki sollarındaki "gözcü"ler, gözlerini dört açarak, ne düşündüklerini, ne yaptıklarını bir bir yazıyor, defter dolduruyorlar. Kıyamet gününde defter satır satır okunacak. Acaba insanların bu işkencelere karşı duyarsız olabileceği ölümden daha ağır bir uyku hali yok mu?

Taylı Memiş, konuğuyla birlikte köy içine çıktı. Elini kolunu bağlayan bir uysallıkla, cami duvarının dibinde oturan komşulara doğru yürüdü. Oysa hiç oraya gitmek istemiyor bugün. Varıp eşinmek, susmak istemiyor. Dereboyuna yürüse, söğütlerin, kavakların altına otursa, iki taş alıp suya atsa, suyun öte yakasına geçse, eve gelip iki yumurta yese, işte hazır konuğu da var, bir horoz kesip Hösne'ye, şunu yol, tencereye bas dese, gitmese o değirmen taşı ağırlığın altına!

Usta'yı, Usta'nın karısını düşünüyor. Sabah sabah, çil yüzlü çocuklarla şakalaşmalarını, "Gülşen, Gülşen!.." dedikçe Usta'da kopan sevincin büyüklüğünü düşünüyor. Suç olacak, günah olacak, kıyamet günü sorgu sorulacak diye bir korku, akıllarının ucuna gelmiyor. Hiç gelmiyor. Dudaklarından gülümseme eksilmiyor. Ne kadar hayret!

"Selaaaam, efendiler!"

Kimseden ses soluk çıkmadı. Hafifçe dudaklarını kımıldatıp bir şey mırıldandılar. Başlarını şöyle bir döndürüp baktılar, sonra gene önlerindeki toprağa eğildiler.

Gagalanmış yüzleri, oyulmuş gözleriyle, otuz kişiydiler. Solmuş kasketlerinin altında uzamış, bakımsız saçları var. Saçları birbirine yapışıp iyice keçeleşmiş. Epeyce zamandır sakalları taranmamış. Çoğunun ceketi yok. Alaca gömlekleri yakasız. Bellerine kuşak dolamışlar. Özentisiz dokunmuş kara çağışlıları, dizlerinden, kabalarından erimiş. Çitili çarıkları, gelişigüzel bağlanmış. Her hallerinden bir yoksulluk, umutsuzluk akıyor.

Köy yok gibi bir şey olmuş.

Tavuk gıdıklamıyor, köpek havlamıyor. Çocuklar gülüp oynuyor, kadınlar kavga etmiyor, kimse kaleden kaleye şahin uçurmuyor. Köy içinde insana diken gibi batan, yüreğe bıçak gibi acı veren bir sessizlik var.

Usta : "İmam da burda mı?" diye sordu Memiş'e.

Memiş, başını yukarı kaldırıp, "Yok!" işareti yaptı.

"Peki, millette bu büyük suskunun nedeni ne?"

Memiş, çığnını çekmekle yetindi. Sonra bir çöp alıp o da eşinme-

ye başladı.

"(Ben böyle köyün anasını satayım! Ne susku be..)"

Bir çöp de o aldı. "(Bari ben de eşineyim! Herkesin elinde birer çöp, eşin babam eşin!)" Bir iki eşindikten sonra duramayıp patladı :

"Yahu arkadaşlar, diliniz mi alındı, ne bu haliniz? Bir çift söze gücünüz yetmiyor mu? Bu nasıl Yaşarköy? Siz ne biçim insanlarsınız, durmadan eşiniyorsunuz? Ben buranın garibiyim, Yaşarköy Yaşarköy dediler çıkıp geldim. Anladık oturup mekân tutmayalım, suyunuza toprağınıza ortak olmayalım, ama gitmeden, ne olursunuz, iki söz edelim! Yabancıyla konuşmaya yeminli misiniz?"

Sessizlik büyüdü. Hepsinin başı, omuzları arasında kaybolup gitti. Taylı Memiş, konuğunun konuşmasından dolayı komşuları içinde bir ezinti duymaya, söylediklerini doğrudan doğruya haksız bulmadığı halde, keşke getirmeseydim diye pişman olmaya başladı. Kendi kendine : "(Senden konuk soran mu var, nüye çeker getirürsün be adam?)" dedi.

"Şimdi dünyada böyle susan, eline çöp alıp eşinen canlılar yok! Dağlarda kurtların, denizlerde balıkların kendine göre cümbüşü, sevişmesi var. Kaplumbağalar tak tak vuruşarak, kurbağalar ağustos gecelerini doldurarak, sultannevrüz böcüleri, serçeler, sığırcıklar ötüşerek seslerini göğe çıkarıyor da siz bir şeylerden mi korkuyorsunuz?. Hani sizin şakalarınız, hani sizin yaşamaya can katan sövgüleriniz?"

Kalabalığın öbür ucundan bir adam, başını kaldırdı. Sonra fısıltıyla yanındakine : "Yahu bu delâ kim?" diye sordu.

Adam baktı, çiğnini çekti : "Tanımıyorum!" dedi fısıltıyla. Bir iki eşindi, duramadı, o da yanındakine sordu : "Kim ulan bu delâ?"

Soru, yuvarlanır gibi, Ali'den Veli'ye, Veli'den Hasan'a, Hasan'dan Hüseyin'e, Hüseyin'den İbiş'e, İbiş'ten Taylı Memiş'e geldi. Memiş, İbiş'e : "Benüm konuğum!" dedi. Çok utanıyor. "Ortaköy'den gelüyor. Terkü düyar eylemiş. Akşam gelüp kapumu çaldı. Yanında avradu var. Konuşkan bir arkadaş. Lügat bülüyor. Tahsüldara, kaymakama cevap verecek adam! Kusura bakmayun. Çok kafalu..." Memiş'in utanması yavaş yavaş kalkıyor.

Fısıltı İbiş'ten Hüseyin'e, Hüseyin'den Hasan'a, Hasan'dan Veli'ye, Veli'den Ali'ye... aktarıldı. Sonra eşinme yeniden başladı. Kalabalık eski halini aldı. Önlerindeki toprak devriile devriile un tozu gibi oluyor.

"Esselaaaaam... Esselaam!.."

Hemen kalktılar. İmam Feyzi Efendi geldi! Hava soğuk olmadığı halde, sırtına bir sako almış. Başına al fes geçirmiş, fesin üstüne sarık dolamış. Kara sakalı çenesini örtmüştü. Elinde üç devirli tespih var. Kanlı tek gözü iyice çukura çekilmiş. Sarı dişleri yosun tutmuşa benziyor.

Adamlar, hâlâ ayakta bekliyor.

Feyzi Efendi, kollarını kaz kanadı gibi açarak : "Esağfirullah, esağfirullah!.." dedi. "Oturun mü'minler! Tanrı tâalânın münebbihleri bugün görünecek. Oturun, içinizden dua edin, tespih çekin! "Zemme" sureyi okuyun, fıkredin, zikredin!.."

Demirci, usulca Memiş'e dürttü : "Bu mu?"

Memiş başını salladı : "Evet..." dedi. "Bu..."

Demirci, "Öhho, öhho..." diye, belli bir yükseklikte öksürdü. Feyzi Efendi başını döndürüp baktı. Tek gözüyle Demirciyi epey bir zaman süzdü. Sonra, iki turnağı arasında bit ezer gibi lafını eze eze : "Hoş geldin konuuk!" diye bağırды.

Demirci, bir daha öksürüp, "Hoş gördük..." dedi.

"Nerelisin?"

"Ortaköylü..."

"Sebebi ziyaretin neeee?"

Bir daha öksürdü : "Canım istedi!.."

"Niyet kavil buraya mı, yoksa daha öteye mi?"

"Belli değil, bakarsın buraya, bakarsın öteye..."

"Allah hayırlısını müyesser kılsın..."

Kalabalık, "Âmin!" dedi birden.

Konuşma sert geçiyor. Yaşarköylüler, Feyzi Efendinin yamacında, şimdiye kadar böyle keskin, böyle dik, kamaya kama, bıçağa bıçak bir adam bilmiyor. Feyzi Efendi, karşısına çıkanı iki sözle ezer bırakır. Ama "Delâ"yı ezemedi, ezemiyor.

Gözlerindeki yeşil perde aralanıyor köylülerin.

Delâ, doğrulup kalktı. Ellerini kalçasına koydu. Feyzi Efendinin önü sıra birkaç sefer gitti geldi. Sonra adımlarını ayırıp durdu :

"... Tanrılar ışık deneni nesneyi hapsetmişti. Akşam olunca insanlar, karanlığa kalırdı. Uzaklardan bakınca, her yer karanlık görünürdü. Sadece Olimpos'un başı, bir çiçek demeti gibi ışıktı. Promete diye yoksul bir

adam, ışığı çalıyor... Ovadaki deredeki köylere koşup : "Alın, bu ışıkları, parlatın!.." diyor. Ovada nokta nokta ışıklar başlıyor. Noktalar çoğalıyor. Baba Tanrı'nın aklı başından gidiyor. Kimi görürse yakasına yapışıp, "Kim yaptı bunu, kim, kim?" diye sarstıyor. Yıldırımlar, şimşekler, yüreklere korku veren gökgürültüleri.. Esiyor, tozuyor, yerden alıp, gökte savuruyor. Falcılarını toplayıp : "Çabuk, o it oğlu iti bulun!.." diyor.."

Eşinmeyi bıraktılar hemen. Dinliyorlar.

Işığı Zeus'ün tekelinden kurtaran yiğidi sevdiler. Onu Kafkaslardaki işkenceden kurtarmak için diş gıcırdatıp yumruk sıktılar. Ciğerinin kapanan yarasını yeniden deşen kartal süzülüp süzülüp geldikçe, "Ulan be, ulan be!.." diye öfkeden deli oldular.

Feyzi Efendi, öykü bitinceye kadar sesini çıkarmadı. Hoşlanıp hoşlanmadığını belli etmedi. Öykü biter bitmez kalktı, "Delâ'nın önüne kadar geldi, durdu : "İşte!.." dedi, uzattı elini. "Burası Kâbe'dir!.." dedi. Kimse bundan bir şey çıkaramadı. Bakınıp kaldı herkes. Sadece Delâ, "Anladık!" deyip imamın yüzüne baktı sorguyla.

"Tanrı..." dedi imam.

"Anladık Feyzi Efendi..."

"Tanrı biiiiiir!"

"Peki, sonra?.."

"Kuşlaaaaarr!.."

"Sonraaa?"

"Yoldan sapanların cezasını vereceek!.."

"Yoldan sapan kim?"

Feyzi Efendi, bu kadar uzun tartışmaya dayanamazdı. Çok çabuk bir dönüş yaptı. Geldiği yana doğru yürüdü gitti. Giderken ayaklarını sert sert vurdu yere...

Delâ güldü : Adamlara baktı. Adamlar, tek gözlerini açmış, hayretler içinde bekliyorlar.

Feyzi Efendi, ilerde birden durdu : "Sen güiiit.. Git burdaan!.. Kuşlar gelecek!.. Hakkında hayırlı olmaz; giit!.."

"Gidecek olana yol kapalı değil, istiyorsan sen git Feyzi Efendi!.."

İmam : "Utaan!.." diye haykırdı. "Utaan!.. Ben Tanrı yoluna çalışıyorum! Tanrı yoluna çalışanın, kuldan kuştan, itten uğursuzdan korkusu olmaz!.." Yürüdü.

"Kuşlar yalan arkadaşlar!" diye bağırdı Delâ. "Hem de kuyruklu yalan!.."

Birdenbire, yeri delip fişkıran su gibi bir gülme fişkırdı kalabalıktan : "Nasıl yalan?"

"Kuyruklu yalan!.."

Gülmeler sürüp gidiyor.

İçlerinden biri kalktı :

"Bana bu köyde Alişan derler. Altmış dönüm tarlam var. Öküzlerim acar. Oğulsuz değilim. Dereboyundaki tarlaya bağ diktim, tuttu. İki yıla kalmaz, üzüm verir. Üzümüm mahallemize yeter. Şimdiye kadar namazımdan orucumdan kalmadım. Feysi Efendiden bir korkum yok. Muhtar akrabam. Hatır için konuştuğumu sanma : "Sözlerin hoşuma gitti. Ama bu kuşlar için yalan demenin nedeni ne? Cevabına cevap verip imamı kaçırdın; güzel, fakat kuşlara nasıl yalan dersin? Bak şu gözüme!.. Hem de bu kadar arkadaşın gözüne bak! Evde avratların, çocukların, ninelerin, dedelerin... körlerin, topalların yüzüne bak: Nasıl yalan olur kuşlar?"

Adamlar hâlâ gülüyor.

Delâ : "İmam yalan söylüyor!.." dedi.

"Yooook!.. Bak, bunda haksızsın! Bu köyün on sekiz yıllık imamını biz senden iyi biliriz. Kar yağacak dedi mi yağar, kış olacak dedi mi olur. Kuşlar gelecek deyince de gelir..."

"Yalan!.."

Başka bir adam elinde tutup durduğu çöpü attı :

"Bana Gödense derler bu Yaşarköy'de. Adımı nasıl biliyorsam, kuşların geleceğini de öyle biliyorum. Kuşlar asla yalan olamaz! Yalnız kuş var, kuşçuk var. Bunlar senin bildiğin kuş değil. Görünürde kuş, fakat kuştan başka yaratıklar! Yani Tanrı'nın habercileri... Önümüzdeki cumada, imam kitabı açıp okusun da gör. Vallahi kitapta yeri var bu kuşların! İnanmazsan, bizimle birlikte bir gözünü verir inanırsın. Yalanı, yanlışları anlarsın.."

Gene Alişan kalktı :

"Aslını saklayan haramzade!.." dedi. "Yalan söylemek yok : Sen önce şu kendini bir tanıt bize... Kimsin, nesin? Ne iş yaparsın? Buraya hangi amaçla geldin?"

Aldı : "Ben doğru konuşurum! Yalan mesleğim değildir. Aslım Tefenni köylerinden. Gurbet ehliyim. Asıl işim okulda çocuk yetiştir-

mek! Birçok köy dolaşım. En son Damalı'da, Ortaköy'de çalışım. Başı belalı bir adamım. Köy merası sürenler beni sevmezler. Kasabanın güzel yerine konak dikenler, en işlek yerine üç yıl içinde kazandıklarıyla dükkân açanlar, Ali'nin Veli'nin toprağını çarpanlar beni sevmez. Dümenciler, düzenciler, "Bu böyle gelmiş, böyle gitsin anasını sata-yım!" diyenler beni sevmez. Bir yıl var ki, çocuk yetiştirmeyi bıraktım. Demircilik zenaatından anlarım. Ortaköy'de işliğim vardı. Ortaköylüler, benim düzdüğüm demirlerle toprağı daha iyi sürdü, bol ürün aldı. Ağzıma bakıp beylere kafa tuttular, topraklarını kurtardılar. Ben de Yakaköy'den Koca İzzet'in kızına vuruldum, yalan söyleyenin gözü çıksın, kolundan tutup kaçırdım. Damalı'daki adım Hoca, sevmem ya, öyle derlerdi. Ortaköy'de : Usta!.. Yaşarköy'de, deminden beri iki komşu "Delâ" diyor. Doğru konuşursan, sana da deli derler. Anladın mı Alişan? Yalan dedim, gene de derim, kuşlar yalan!.."

"Taş oluruz Delâ, taaaaa!.. Dokanır dokanmaz taş oluruz! Hiç elimizde ufacık bir çare olsa, yıllardır bu zulmü, bu zilleti çeker miydik? Şu kadcırcık bir tırnağımız tutsa, böyle susar, pısar mıydık?"

"Laf!.. Valla laf!.."

"Eh... lafsa görürsün!.. Bunları bana değil, komşuya anlat. Ben zaten uyarakıl bir adamım. Bu yana gidelim, giderim. Bu yana olmaz, şu yana gidelim, o yana giderim. Sen, kuşların laf olduğunu, Kurula, komşuya anlat! Onlar kabul ettikten sonra ben haydi haydi kabul ederim. Muhtara anlat, bak orda.."

"Hani Muhtar?" dedi Delâ.

Kalabalıktan gür bıyıklı bir adam doğrudu :

"Muhtar benim Delâ. Adım İboç. Sabahtan beri şurda sesimi çıkarmadan dinliyorum. Sözlerin zihnimin içine işliyor. Gel gelelim, bir meşhur temsil vardır. "Düşünceme gerek!" derler. Ben de düşünüyorum. Vaktin zamanın birinde, bir padişah varmış. Tohumsuz herifin biri imiş. Oğlu kızı olmaz imiş. Son sonu, kocalık gelip çatmış. Ölmesi yakın. Üç vezirini çağırıp, "Benim vadem tamam olunca, içinizden birini padişah yapacağım. Yalnız size bir sınavım var. Sınav dedimse korkmayın, kolay bir şey!.." demiş. Raftan bir tepsi almış, ortaya koymuş. Tepside, sözüm mencilisten dışarı insan pisliği var! "Padişah olabilmek için bu pisliği yemek gerekiyor! Haydin bakalım, kim daha iyi yiyecek?" Böyle der demez, içlerinden biri, atılıp kaşıksız

maşksız başlamış yemeye. İkincisi demiş : "Padişahımız bize birer kaşık versin, kaşıkla yiyeelim!" Padişah, vezirlere kaşık vermiş. Ama kaşık da verildiği halde üçüncü vezir yemiyor. Öteki ikisi, nerdeyse tabağı boşaltacak, üçüncü düşünür. Padişah sormuş : "Neden düşünürsün, yesene!" Vezir : "Padişahım sağ olsun! Buyruğun başım gözüm üstüne! Yemeden önce biraz düşüneyim diyorum. Acaba yesem mi hayırlı, yemesem mi?.." Padişah hemen elini çırpmış : "Ulan pıravo! padişahlığı sana devrettim, layıksın!.. Bin oğlum olsa bu kadar sevinmezdim! Mülkümü, milletimi, sen kayırırsın..." demiş... O hesap, şimdi ben de düşünüyorum Delâ'nın lafını yabana atmayın. Nedenine gelince, okumuş adam. Bizim gibi kabazeyin değil. Çok da yemiş. İmamı da on sekiz yıldır deniyoruz. Durum vaziyet ortada! Ama ben demiş olmayım, siz düşünün. Sabahleyin yanına vardığımda imam diyordu ki : Kuşlar bugün kesin geliyor. Günümüz az kalmıştır komşular. Hayır şer, bir karar verelim..."

Adamlar : "Doğru!.." dedi.

Delâ : "Gerçekten doğru! Herkesin kendine göre bir aklı var. Aklınıza danışın. Siz bir karara vardıktan sonra, benim de diyeceğim var. Dediğimi tutarsanız, kuşlardan kurtulursunuz. İmama değil, aklınıza danışın..."

Kalkıp dağıldılar.

Memiş'le Delâ eve yürüdü.

Evler ev, sokaklar sokak değil. Bir tek ağaç görünmüyor. Bir bakımlı bahçe, işlenmiş harım yok. Lahana, pırasa, domates, kabak, patlıcan görünmüyor. İnsanlar yürürken bile uyuyor gibi. Bir parça uyanıkları, Alişan'dı, bağ dikmişti.

"Güzel mi bari diktiği bağ?" dedi Delâ, Memiş'e. "Bağ dikmiş de bakıyor mu?"

"Fena değildir. Üyü bakar..."

Delâ yürüdü. "Bir bağla bir şey olmaz ki! Zulmün kuşlarını başınızdan ayıklamadıkça ne değeri var bağın, bostanın? Hatta ne değeri var evin, köyün?.."

"Hep kuşlar düyorsun be Delâ... Kolay mu kuşlar?"

"Helbet kuşlar diyorum, çünkü gözünüzü kuşlar uyuyor, cesaretinizi kuşlar yok ediyor... Kuşlar gelecek denince sarı muma dönüyorsunuz, helbet kuşlar derim..."

"Ne büleyüm?.. Ne büleyim? Aklum ermüyor!.."

Delâ, ertesi sabah erkenden köy kıyısındaki düzlüğe çıktı. Daha kimseler gelmemiş. Tek başına gezinmeğe başladı. Gezinerek Yaşarköylülerin toplanmasını bekliyor.

Burası, geniş bir düzlüktü. Derenin solunda kalıyor.

Yerlerde hâlâ saman çöpleri var.

Delâ, havaya baktı. Bir şey görünmüyor. Bulut bile yok. Mavilik uzayıp gidiyor. Geniş, kocaman bir gökyüzü. Aşağıda yer ufacak, yuvarlacık... Yaşarköy, bir nokta bile değil. Yaşarköy'de uyuyan insanlar... Yaşarköy'de, kuşlardan anası ağlamış çaresiz insanlar... Düz ovanın kıyısında, düz tarlaların başında... toprakları yan yun tarlalanmış... ağaçsız, bolluksuz... su yolları bozuk, çocukları oyun bilmez, okulsuz bir Yaşarköy.

Gün kuşluk yerine geliyor. Bazı evlerde yanık yufka kokusu... Adamlar kapılardan çıktı, birer ikişer toplanmaya başladı.

Sabırla, uysallıkla geliyorlar. Dünyanın en söz dinler insanları Yaşarköy'de toplanmış. Alınlarında yeşil bir susku, dilleri pas tutmuş, taş olmuşlar. İnsanı çatlatırcasına susuyorlar. Kadınlar yas içinde, çocuklar gülmüyor; gözler kocaman, anlamsız. Anlaşılmıyorlar. Yüzleri delik deşikti hepsinin...

Kalabalık gittikçe büyüyor. Genç koca, erkek kadın, düzlüğe çöküyor, her zamanki gibi ellerinde birer çöp çayırların dibini eşiyorlar. Kimse kimseye bir şey demiyor. Yaşarköylüler, varsa eşinsin, yoksa eşinsin.

Gelen geldi, dolan doldu. Delâ'dan başkası, iyice eşinmeye dalmış. Kuşları bekliyorlar.

İmam da gelip kalabalığa karıştı.

Köylüler korkudan büzülmüş. Ara sıra başlarını kaldırıp havaya bakıyorlar. Sonra gene eşinmelerine dönüyorlar.

Muhtar İboç, elindeki çöpu attı :

"Eşin babam eşin! Aklını yitirmiş gibi eşiniyoruz! Kuşsa kuş yahu! Yeter yahu! Bunun ötesi berisi yok, ya eskisi gibi teslim olur kurtuluruz, ya Delâ'nın dediğini yapar, batarız. Düşünelim dedikse bu kadar demedik komşular!.."

İmam elindeki Arap tespini aktara aktara Muhtarın yanına doğru geldi : "Delâ'nın dediğine ne diyeceksiniz? Yani fikriniz nedir? Ne yapacaksınız?"

"Sen bugün biraz dur Feyzi Efendi! Ne yaparsak yaparız! Tutar başlarını koparız, sen biraz dur hele!.."

İmam, elini salladı : "Öyle ya, tutar koparırsınız! Kolaydı mı koparmak?.. Daha dokanır dokanmaz taş olacaksınız, taaaaş!.. Tanrı'nın habercilerine dokanmak çılgınlıktır Muhtaar!.. Milletın önü sıra böyle söyleme!.. Derecesiz günahdır!.."

İboç'un ayranı iyice kabardı :

"Bre İmam Efendi!" dedi. "Bunca yıl senin sözüne uyarak teslim olduk, elimize ne geçti? Gene sırtımız çıplak, gene ayağımız yalın!. Kadınlarımız aç, hastalarımız ilaçsız! Hangi çılgınlıktan dem vuruyorsun?"

İmam da parladı :

"Yukarda Ulu Tanrı böyle uygun görmüş, böyle yapmış! Bu dünyanın bugünü varsa, yarını da var. Hepsi buraya lazım değil! Yarın "öte"de rahat edersiniz!.."

Tartışma İmamla Muhtar arasında sürüyor. Delâ ile ötekiler sesi soluğu kesmiş, dinliyor.

Muhtar bağırdı :

"Dersin dersin bunu dersin! Bıktık senin bu yarınlarından, ötelelerinden! Bu dünyada sürünen adamın öte dünyada sefa süreceğine ben inanmıyorum anladın mı! Sen inanırsan inan! Ama köylünün yakasını bırak!.."

Feyzi Efendi, iki elini yumruk yapıp kendi başını dövdü :

"Vay benim başıma gelen vaaay! Vay benim gözlerim vaaay! Gözüm neler görüyor, kulağım neler duyuyor; vaay! Sen aklını yitirmişsin Muhtar! Aklınla birlikte inancını da yitirmişsin! Bak şunların haline, herhal bunlar da akıllarını yitirmiş!.."

"Sus artık Feyzi Efendi! Sataşır durma onlara! Onlar düşünüyor

şimdi : "Acaba İmamın sözüne mi uysak, yoksa Delâ'yı mı dinlesek?" Göreceksin, kararlarını kısa zamanda verecekler. Sanırım senin de pabucun dama atılacak. Delâ'nın dediği gibi, sonunda Yaşarköy, bu gide, "Onuncu Köy" diye ün salacak. Doğru düşünenlerin, doğru konuşanların, doğru yaşayanların güzel köyü olacak! Ondan sonra burda hepimiz mutlu ömürler süreceğiz. Oğlumuz kızımız kemiklerimize sövmeyecek. Daha iyi olacağız..."

İmam, gözleriyle dört yanını araştırdı. Baktı, Delâ epey uzakta : "Tanrı o Delâ'nın belasını versin!" dedi. "Ne yaptıysa o südü bozuk yaptı! Siz eskiden böyle değildiniz. On sekiz yıldır imamlığınızı yaparım, hastanızı okur, ölünüzü yıkarım, koyun gibi insanlardınız. Yer yutası deli, üç günün içinde sizi baştan çıkardı. Sonunda Tanrı onu, yedi cihana rezil edecek!.."

"Görürüz!" dedi Muhtar. Ayrılıp Delâ'ya doğru gitti.

Delâ, Muhtarın geldiğini görünce kalkıp karşıladı :

"Vakit yaklaştı sanırım Muhtar, ne dersin?"

Muhtar havaya baktı : "Yaklaştı!.." dedi.

"Ne yaptınız, kararınız nedir?"

"Benimki senden yana Delâ!"

Delâ çoştı : "Yaşsa be İboç kardeş, var ol!.." Tokalaştılar.

"Bunlar da karar verecek ama İmamdan korkuyorlar! Öyle kızıyorum ki şuna!.."

Delâ : "Söyle de çevreme toplansınlar!" dedi. "Biraz daha konuşayım! Ben üşenmem! Akılları yatıncaya kadar anlatırım. Kızmam da... Gerektiği kadar anlatırım..."

"Anlat kardeşim Delâ! Koyunun kaval dinlediği gibi dinlesin dürzüler!" dedi Muhtar, kalkıp bağırды : "Ulaaaaan!.. Yaşarköy milleti! Toplanın buraya! Önemli konuşma var!.."

İsteksiz isteksiz kalktılar. Karısı kızı, genci kocası, birer "canlı cenaze"den farksız. Yüzlerinde kandan eser kalmamış, çekilmiş. Birbirine tutunmasa, düşecekler.

Muhtar konuştu :

"Beni iyi dinleyin! Bakın, bizim Feyzi Efendinin bilimi derin, kafası işler. Ünü de büyük. İyi dinleyin, ey komşular, arkadaşlar, bacılar!.. Bakın, şimdiye kadar hep onu dinlediniz! Bakın yüzleriniz kalbur gözesine döndü! Hem de gözleriniz gitti!.. Hem de kulaklarınız,

burun kapaklarınızı!.. Şehirde pazarda bizi görünce gülüyorlar. Gülünecek insanlar olduk! Hem de yüreklerimizde yağ kalmayıp eridi. Serçeden, sığırcıktan korkar olduk. Bunca yıldır, sağ gözle sol göz arasındaki yol kadar ileri gitmedik. Hatta kötüledik, geri bastık. Bildik bileli eğilmedeyiz, elimize bir şey geçmedi. Biz eğildikçe, kuşlar kalabalık geliyor. Yaşarköy milletinin eti tatlı! Başımıza konup şölen yapıyorlar. Hiç sesimiz çıkmaz. Bu ne rezalet yahu? Kuşlar dadandıkça dadandı. Ey analar, ey bacılar, kardeşlerim! Bakın, size ne diyorum : Size bir önerim var : Gelin bu kez Delâ kardeşliğimizin sözüne kıymet verelim. Bir aşık atalım, belki çuk gelir. Belki daha iyi olur. İsterse kötü olsun, hatta batalım, herhal bugünkünden kötü olmayız. Sözüümü iyi anlayın arkadaşlar. Hem de şimdi Delâ kardeşimize kulak verin, bakalım bize ne diyecek?"

Boyunlarını iyice bükmüşlerdi.

Delâ, Muhtar'ın yanına yürüdü. Gözü önde İmam'a kaydı. Dudakları kıpır kıpır, okuyup duruyor. Fırsat bulsa bağırarak. Adamlar da şaşkınlık içinde. Delâ : "(Çabuk olmalı!)" dedi içinden.

İlk bir sesle söze başladı :

"Kardeşlerim! Çok konuşup kafa şişirmeye gerek yok. Önce, içimizdeki korkuyu atın. Başarmanın ilk şartı, yürek! Sonra, birbirinizin sıkı tutunun. İkinci şartı, birlik! Tamam mı kardeşler?"

"....."

"Tamam mı? Söyleyin! Vakit kalmıyor! Sonra tamam deseniz de para etmez!"

".....!"

"Çabuk söyleyin, size başka diyeceklerim var, tamam mı sefil kardeşlerim?.."

"Ta..tat...." dediler.

"Bağırın bakayım! Tamam deyin!.."

"Ta... tat!"

"Korkmayın! Tamam deyin!.."

"Tamam! Tamam!.."

Delâ'nın yüzü gülüverdi : "Karanlığı yırttık kardeşler! Bugün bizim büyük bir günümüz! Bunu başardığımız zaman, kendimize güvenimiz artacak. Neyi murad edersek başarır hale geleceğiz. En ağır belayı savmanın yolunu bellemiş olacağız. Anlayacağız ki, güç, ne yerde-

ki ağada, ne gökteki kuşlardadır. Güç bizdedir. Güç, birleşen yürekli halktadır. Şu anda göstereceğimiz cesaretle, yüzlerce yıllık korku duvarlarını yıkacağız. Hele bunu bir başaralım, daha neler yapacağız! Her şeyi yeni baştan kuracağız. Zorları kolay, yokları var edeceğiz. Kafalarımızı, kalplerimizi ısıtmak için okul açacağız. Gönüllerimizin pasını silmek için şenlikler... Güzel evler kuracağız, apaydınlık gepgeniş! Akmayan damlar, kokmayan sokaklar yapacağız. Bolluğu da kuraklığı gibi bizim olan tarlalarımızda terleye terleye çalıştıktan sonra, yeşil yapraklı ağaçlarımızın gölgesine uzanıp dinleneceğiz. Ekinlerimizi sel götürmeyecek. Dereleri çevirmek, temmuzları yeşertmek elimizde olacak. Bugün bire üç vermeyen topraklarda, yarın boyumuzla birlik ekinlerin büyüdüğünü göreceğiz. Kaldırdığımız kendimizin olacak. Alınterimizin ortakçası çekilecek aradan. Karının kızın, bilcümle çocukların yüzü gülecek. Ben de sizin komşunuz, demirciniz, öğretmeniniz olacağım. Bütün bunlar size bağlı. İsterseniz olacak, istemezseniz... olmayacak! Ben, olacağına, adım gibi inanıyorum kardeşler!.."

Delâ'nın gözü İmam'ı aradı. Kalabalığın kıyısındaıydı. Buldu : "Sana gelince İmam Efendi!.." dedi. "Sen de milletin yaptığını yapacaksın. Şimdiye kadar camide cemaat sana uydu, şimdi sen cemaate uyacaksın! Senin için gidilecek iki yol var : Ya cemaate uymak, ya çekip sekizinci, yedinci, altıncı, beşinci köylere doğru gitmek!.. Burası bizim Onuncu Köy'ümüzdür artık! Dünyada köy çok. Doğru düşünenler, doğru söyleyenler, olmaz deyenler, kafa tutanlar, dikine gidenler buraya... Uysallar, evetçiler, oraya, geriye!.. Dök düşün, işine geleni seç..."

Kalabalığın ansızın titrediğini gördü.

İnsanlar başlarını kaldırıp havaya baktı.

Belleri bükülüyor, boyları kısalıyor.

Delâ baktı : Gökyüzünün en yukarı, en uzak katından, kara bir bulut, aşağı doğru inip gelmede.

"Kuşlar!.. Kuşlaaar!.." diye bağırdı köylüler.

Sesleri ses değil, bir inilti : "Kuşlaaar!.."

Taylı Memiş, Alişan, Gödençe, Muhtar İboç, Hösne karı, Aksağın Yusuf, Alişan'ın karısı Ayşe, Topal Osmanların Züra, İbrali'nin Güssün, İboç'un karısı kızı, gelini... hep, hep havaya bakıyor. "Kuşlaaar!" deyip titriyorlar.

"Gülşen de aralarında.

Delâ : "Korkmayın!" dedi.

Hösne :

"Konuştun konuştun, lâfi bitiremedin! İşte geldiler! İşte göz oyan kuşlar! Milletin zihnini bulandırdın! Ne edeceksen et şimdi! İşte kuşlaaaaaarrrr!..."

İbrali'nin Güssün :

"Yedi yaşında sultanımı getirdim dostlaaar!.." diye bir yas tuttu. Yazmasını çözdü. "Domuz kuşlaar!.. Yüzlerimi, gözlerimi aldı zalim kuşlaar!.. Rengimi soldurdu zalim kuşlar, düşman kuşlaaaaaar!.."

"Kardeşleriiiiim!.." dedi Delâ. "Sefil kardeşlerim! Hepiniz, yönlerinizi bana dönün! Ben, şu ortadaki tümseğe çıkıyorum. Kuşlar başımıza konacak. Bırakın konsun! Dikkat edin, ben ne yaparsam, aynı yapacaksınız! Korkmayın! Göreceksiniz düşmanlarımız, sadece kuştur, kuş görünüşünde başka şey değildir. Bana bakıp yaptığımı yapın!.."

Kara bulut, eritilmiş kurşun külçesi gibi, yukarıdan aşağı sürüyle dökülmeye başladı.

Yaşarköylüler elleri yana yapışık, sesleri solukları kesilmiş bekliyor. Birçoğunun gözyaşları, engebeli yüzünden aşağı, cılız su gibi yol bulup akmaya çalışıyor. Kocamış erkeklerin sakalı, ufacık çocukların dizi titriyor.

Hışadək geliyorlar.

Kargadan büyük, kartaldan biraz küçüktüler. Birer acayip kuştu. Kara tüyleri vardı. Ağzları balık ağzına benziyor. Pençeleri, çelikten dökülmüş gibi parlıyor ve korkunç. Gözleri domuz kurşunu gibi iri ve ışılak. Görülmüş, bilinmiş bir kuşa benzemiyorlar.

Hışadək geldiler.

Putça dikilen kurbanların başını kavgasız gürültüsüz paylaştılar. Denge bulmak için sağa sola yalpalıyorlar. Bazıları, kanatlarını açıp çırpınıyor. Bazıları, karşılıklı bakışıp, anlaşılmasız işaretlerden sonra, uçup yer değiştiriyor.

İndikten sonra bir süre dinlenmek, çok eski alışkanlıklarıydı. Yaşarköylülerin buraya kendi ayağıyla geldiğini, biraz dinlenseler uçup gitmeyeceklerini çok iyi biliyorlar.

Delâ, boynunu yavaşça sağa sola döndürdü. Gagalama işine hazırlanan kuşları süzdü. "(Hey gidi!.. Şimdi şu insanlar ellerine birer değ-

nek alıp, "Kiiiiışışış!.." dese, ne yapar acaba şunlar?..) " Fakat bıraktı düşünmeyi, kendi kendine konuşmayı.

Kollarını usul usul yana kaldırdı. Başını döndürüp, köylülerin de kendisi gibi yapıp yapmadığına baktı : "(Tamam!)" dedi içinden. Yapıyorlar. "(Tastamam yapıyorlar!..)"

Yana açık kollarını, gene usulca öne uzattı. Baktı köylüler de uzatmış. Komutsuz, konuşmasız, gösterileni yapıyorlar. "(Heey gidi koyunlar, heey gidi, gidi!..)" Kuşlar hâlâ dinleniyor, kanat çırpıyorlar.

Delâ, hareketlerini çabuklaştırdı.

Öne uzatılmış kollarını, "teslim olmuş asker" biçiminde, yukarı kaldırdı. İçinden, "(Bu son hareketimiz sefil kardeşlerimiz!)" dedi. "(İşte şimdi el çabukluğu gerekiyor!..)" Gözüyle işaret veriyor, gülümüyor.

Birden eyleme geçti : Sağ eliyle başındaki kuşun boynunu, sol eliyle belini yakalayıp şimşek çabukluğuyla öne aldı; aynı çabuklukla koparmağa, parçalamağa başladı. Dışleri gıcırıyor. Ağzından, kendisinin ayırdında olmadığı sesler çıkıyor. Hınçlı, ateşli sesler... Ateşli, şimşekli...

Bir anda inanılmayacak işler oldu. Sanki Yaşarköylüler, elini kolunu gözle görülmeyen bir düğmeye bağlamış, ötesine karışmamış! Göz açıp yumasıya kalmadan, koca alan, kuş ölüsüyle doldu. Başları bir yanda, kanatları bir yanda, olancası, bir anda yok olmuştu. Milleti titreten korku dağı, kül gibi ufalanmıştı.

Yaşarköylüler, ellerindeki parçaları da yere çaldıktan sonra, birbirlerine bakışıp kaldı.

Bir ikisi, ayağının ucuyla, önündeki tüy yığımına dürttü.

Evet hiç yanlışı yok, bildiği kuşlar! Hepsi ölmüştü!

Ölmüş, "mort" olmuştu hepsi...

İlk, Alişan'ın sesi çıktı : "Ulaaaan vay anasssını!.."

Dingil Hasan'ın karısı :

"Vay babassssını!.. Vay babam, ben sana kurban.." diye bağırdı. "Kurban beñ, senin eline koluna, fikrine!.."

Dingil Hasan'ın karısı, Homeros gününden kalma bir şarapla sarhoş olmuşçasına koştu, görülmemiş coşkunlukla, kollarını Delâ'nın boynuna doladı! Böylesi görülmemişti : Yanaklarından şapur şapur öptü. Böylesi duyulmamıştı : "Vay babaam!.. Ben sana hemen kurban olayım! Sana tüm Yaşarköy'ün gelini kızı kurban olsun!.."

Millet koşup tümseğın çevresını sardı.

Biribirini çığnıyor, Delâ'yı öpmek, tutmak için yarış ediyorlar. Kocakarılar, sakallı adamlar : "Yol verin, yol verin, biz de öpelim!.." diyorlar. Delâ'yı bulamayanlar, Gülşen'e koşuyor, onu öpüyor, onu hırpalıyor.

Bir fırsat bulup : "Durun!.." diye bağırdı Delâ. "Beni dinleyin! Gözünüzle gördünüz : Ben de sizin gibi sadece, evet sadece bir kuş öldürdüm! Benim elimi değil, kendi güzel ellerinizi öpün! Bakın ben bir şey daha yapıyorum, siz de öyle yapın..." Elini kaldırıp ağzına, sonra saygılıca alnına götürdü. "Gayret kendi ellerinizdedir, onları öpün!.." dedi.

Hepsi, tek tek, kendi elini kaldırıp öptü, sonra alnına götürdü. Elleri başlarında epey durdu. Elleri neden sonra havaya kalkıp oynamaya başladı. Elleriyle birlikte kolları, gövdeleri oynuyor. Sanki eskilerde herkesçe bilinen, fakat zamanla unutulmuş çok kıvrak bir horon çeviriyorlar.

Alişan hava tutturdu :

*Gıy gıy gıy kuşlaaar kuşlar...
Kardeşler, arkadaşlar...
Anasını sattığım kuşlar kuşlar...*

Karılar kızlar, erkekler, çocuklar, el ele halka oldu. Sonra dönme-ye başladılar.

Muhtar İboç : "Yaşayın ulaaaaan!.." diye bağırdı.

Çocuklar çığlık attı, çınlattı gökyüzünü.

İbrali'nin Güssün, Alişan'ın uydurma türküsüne katıldı :

*Gıy gıy gıy kuşlaaar kuşlar...
Kardeşler, arkadaşlar...
Ağzınıza sıçayım kuşlaaar kuşlar...*

Karılar söyledi, bağırdı. Sonra halka oldular. İç içe belki on halka, ondan fazla halka oldular. Delice bir halay dönüyor. Gülşen, en içerdeki halkada, Delâ, ortalarında bir yerde, birbirinden bilgileri, haberleri olmadan dönüyor, dönüyorlar.

Dönüyorlar evet!

Halkalar gittikçe açılıyor, düzlükten çıkıp köye varıyor, dereye iniyor, karşıya geçiyor.

Halka halka dönüyorlar.

Tavuklar koşuyor, danalar, düveler oynuyor, kırdan inekler, eşekler, sıpalar koşup geliyor.

Gelenler, halkaya karışıp dönüyor.

Ovanın Sazlıçukur denilen bir yerinden Muhtar İboç'un atı kişneyerek, çifteler atarak koşup geldi. Kısraklar, taylar ardına düşüp geldi.

Dönüyorlar.

Adı güzel Yaşarköy'ün halayı hızlandı. Gülşen, allı entarisi içinde, terden sırsıklam. Adamlar, hoş bir kokuya batmış. Delâ, Gülşen'in Güroluk'ta verdiği çevreyi çıkarmış sallıyor, çığlık üstüne çığlık atıyor. İboç'un atı, halkayı yarıp iyice ortalara dalmış. Alişan'ın türküsü, sözsüz, sade bir gıy gıy halinde, ağızdan ağıza, bütün ağızlara geçiyor. Kalabalık açılıyor, daralıyor; kalabalık eski coşkunkluk çağlarından kalma bir kaval gibi dürülüyor. Bitip tükeneceği yok sevinçlerinin.

Gödense, öte yakadan bağırdı :

"Yaşayın ulaaaaaan! Ömürlü oluuun!.."

"Ömürlü, ömürlü, ömürlüüü!.."

Hösne, "Ömürlüüüüü!.." diye bağırdı.

Memiş, "Ömürlü oluuuun!.." dedi.

Yaşarköylüler, yorulup düşene kadar döndü, bağırdı. Gıy gıyly türkü, ağızdan ağıza, düzleri dereleri aşarak, dağa taşta, baştanbaşa bütün ülkeye yayılıp gidiyor. Kalabalıktan hiç kesilmeden : "Ömürlü oluuuuun! Ömürlü! Ömürlü, ömürlü!.." diye sesler geliyor. Tatlı sesler...

Şavşat, 1 Şubat 1959

Ankara, 3 Mayıs 1960

Fakir Baykurt

ONUNCU KÖY

Fakir Baykurt çok büyük bir söz ustasıdır. Her kahramanının mensup olduğu sınıfa ve mevkiye göre bir dili, konuşması vardır. Roman ölçülü ve yerinde kullanılan ata sözleri ve deyimlerle örülü bir söz çelengidir.

- Rıza Mollof

Onuncu Köy baştan başa halk sözleriyle, türkülerle, esprilerle bezenmiş. Fakir Baykurt halk dilini kullanmayı iyi başarıyor. Kelimeler, cümleler bıçak gibi yerine oturmuş.

- Dursun Akçam

Dağ ve ova köylerinde çatışan güçleri ve bunların arasında yeni öğretmenin yapıcı ve devrimci direnişini çok güzel anlatmış.

- Tahir Alangu